

129. KESKIVIHKONA 15. JOULUKUUTA 1999

kello 12

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely

- 1) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2000 4260
 Hallituksen esitys HE 40/1999 vp
 Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 33/1999 vp
 Talousarvioaloite TAA 1—1042/1999 vp

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Anttila.

Timo Ihamäki /kok
 Bjarne Kallis /skl
 Kyösti Karjula /kesk
 Paavo Lipponen /sd
 Markku Markkula /kok
 Pertti Mäki-Hakola /kok
 Petri Neittaanmäki /kesk
 Mauri Pekkarinen /kesk
 Pirkko Peltomo /sd
 Ola Rosendahl /r
 Kimmo Sasi /kok
 Suvi-Anne Siimes /vas
 Pia Viitanen /sd
 Harry Wallin /sd

Nimihuuto

Nimihuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Eva Biaudet /r
 Satu Hassi /vihr
 Esko Helle /vas
 Anne Huotari /vas

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat seuraavat edustajat:

Ola Rosendahl /r
Esko Helle /vas
Mauri Pekkarinen /kesk
Eva Biaudet /r
Pia Viitanen /sd
Bjarne Kallis /skl
Timo Ihamäki /kok

Eduskuntatyöhön liittyvissä virkatehtävissä olevat edustajat

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskuntatyöhön liittyvissä virkatehtävissä ovat

15.12. edustajat
Eva Biaudet /r
Paula Kokkonen /kok
Pentti Tiisanen /vas

Merkittään.

Sairauspoissaolot

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että sairauden vuoksi eduskuntatyöstä ovat poissa

15.12. edustaja
Harry Wallin /sd
15.—18.12. edustaja
Pirkko Peltomäki /sd

Merkittään.

Poissaolopyynnöt

Ensimmäinen varapuhemies: Vapautusta eduskuntatyöstä muun syyn perusteella ovat pyytäneet ajalta

15.12. edustajat
Timo Ihamäki /kok
Bjarne Kallis /skl
Marjaana Koskinen /sd
Pertti Mäki-Hakola /kok
Mauri Pekkarinen /kesk
Ola Rosendahl /r

Puhemiesneuvosto puoltaa poissaolopyyntöjä.

Hyväksytään.

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

1) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2000

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys HE 40/1999 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 33/1999 vp
Talousarvioaloite TAA 1—1042/1999 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 33.

Yleiskeskustelu talousarvioehdotuksesta jatkuu:

¹ **Mirja Ryyänen /kesk:** Arvoisa puhemies! Puutun puheenvuorossani vain yhteen osa-alueeseen budjetissa, nimittäin aluekehitykseen. Tosin tätäkin aluetta on jo eilen monissa puheenvuoroissa varsin monipuolisesti käsitelty, mutta mielestäni on kyse niin tärkeästä linjavallinnasta tulevaisuuden suhteen, että haluan siitä muuttaman ajatuksen sanoa käsiteltävänä olevan budjetin valossa. (Hälinää)

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Ed. Ryyänen, edelleen on liian paljon meteliä. Pyydän hiljaisuutta ihan vakavasti. Ed. Ryyänen jatkaa.

Puhuja: Kiitoksia, puhemies! Eilisen päivän lehdissä esiteltiin sisäministeriön julkaiseman tuoreen aluebarometrin tuloksia. Sanoma on hyvin selkeä ja erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomen kannalta karu. Alueiden väliset ja sisäiset erot ovat kasvussa, kasvavat edelleen. Hyvinvointi keskittyy, samoin köyhtyminen ja syrjäytyminen. Tähän kohtalokkaan kahtiajaon kärjistyminen budjetti ei tuo lievitystä.

Hallitusohjelman tavoite tasapainoisemman aluekehityksen edistämisestä edellyttäisi paljon nyt esitettyä voimakkaampia toimia, joilla keskitymiskehitystä voitaisiin muuttaa. Keskiarvo-

politiikka ei yksinkertaisesti riitä, vaan myös alueellisille toimenpiteille on nyt annettava tilaa. Nythän näyttää siltä, että kaikki toivo pannaan pelkkien EU-tukirahojen varaan, vaikka hyvin pitäisi olla tiedossa, että todellisiin tuloksiin voidaan päästä vain toteuttamalla EU:nkin edellyttämää lisäysperiaatetta, jolloin ... (Hälinää)

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Ihan pieni hetki! Hiljaisuutta saliin! Ed. Ryyränen jatkaa.

Puhuja: Kiitoksia, puhemies! Siis EU:n lisäysperiaatehan edellyttää sitä, että kansallinen aluepolitiikka ja eri sektoreitten tuki vahvistaa EU:n tukea ja kohdentuu silloin samaan suuntaan. Nyt näin ei tapahdu.

Minusta on ollut masentavaa seurata tiedotusvälineissä tietynlaista keskittymistä ihannoivaa tietoyhteiskuntakeskustelua, ja sama vahva asenteellisuus on leimannut eräiden laitosten sijainnista syntynyttä keskustelua. On pakko kysyä, onko se tietoyhteiskunta sitten toteutunut täydellisesti, kun kaikki suomalaiset ovat pakkautuneet neljään viiteen kasvukeskukseen.

Kuinkahan tässä nyt näin on käymässä? Eikö juuri tietotekniikan kehitys anna mahdollisuuksia Suomen kaltaisessa maassa voittaa pitkien etäisyyksien ongelmia? Edistyneen teknologian avulla pitäisi luoda esimerkiksi etätönnä kautta uusia mahdollisuuksia ihmisille löytää todella työtä ja toimeentuloa omalta kotiseudultaan myöskin kasvukeskusten ulkopuolella. Mutta tämän kielteisen keskittymiskehityksen, kielteisten mekanismien murtamiseen tarvitaan porkkanoita ja tukitoimia, ja näitä voisivat olla esimerkiksi yritysten määräaikainen poisto-oikeus, työmatkavähennysten korotus, kakkosasunnon vähennysoikeus tai opintolainojen hyvitys. Nämä kaikki ovat esimerkkejä tarvittavista verotuksellisista toiminnoista, ja näistä on saatu eri puolilla myöskin hyviä kokemuksia. Itä-Suomen keskustalaiset edustajat ovat tehneet näistä esityksiä, mutta hallituspuolueitten edustajien tuki on jäänyt lausuma-asteelle. Konkretia eli toimet budjetista puuttuvat. Meillä olisi kuitenkin ainutlaatuiset mahdollisuudet kehittää suomalaisia etätönnä malleja tietotekniikan ja -tupineen. Tietenkään etätö ei saa merkitä mitään eristytymistä vaan monimuotoisia yhteyksiä ja yhdistelmiä ihmisten ehdoilla. Tässä on tietysti paljon vielä myöskin asenteellista tehtävää.

Valtiovallan toimien on johdonmukaisesti tuettava tasapainoisempaa aluekehitystä. Ajankohdainen esimerkki on liikenteen polttonesteitten hinnankorotus. Polttoaineveron alentaminen esimerkiksi alueellisesti porrastamalla olisi juuri oikea tässä tilanteessa tarvittava toimenpide.

Minusta oli surullista huomata esimerkiksi asuntopoliittisen välikysymyskeskustelun yhteydessä, että hallituspuolueitten enemmistö ei näytä kokevan tätä muuttoliiikettä minkäänlaisena ongelmana ja monien mielestä se kuuluu moderniin tietoyhteiskuntakehitykseen, jossa Suomi sitten kaikessa maaseutumaisuudessaan on jopa jälkijunassa eurooppalaisessa vertailussa. Minusta näissä vertailuissa unohdetaan täysin Suomen erilainen haja-asutus rakenne. Useinhan muissa Euroopan maissa myös maaseudun väki asuu taajamissa. Sitä paitsi voi sanoa, että muutovirran suunta on osin muuttumassa ainakin Englannissa ja Ranskassa maaseudulle päin ja nimenomaan tietoyhteiskuntakehityksen vauhdittamana.

On varmasti kokonaistaloudellisesti järkevämpää hyödyntää rakennettu infrastruktuuri ja sitten todella korjata kuntien valtionosuuslain säädäntöä niin, että kansalaisten peruspalvelut voidaan tasa-arvoisesti turvata koko maassa. Uskon, että tästä korjaustarpeesta sinänsä vallitsee jo aika laaja yksimielisyys.

Arvoisa puhemies! Suomessa on siis puitteet luoda ihmiskeskeinen, luonnonläheinen, hajautettu, tietoyhteiskunnan infrastruktuuriin perustuva malli. Eurooppalaisittain olemme erityispiirteinemme todellinen mahdollisuuksien maa kestävän kehityksen tulevaisuuden kannalta. Osaamisen ja luonnon yhdistäminen innovatiivisella tavalla voi merkitä sekä elämän laatua että taloudellista tuottavuutta. Puhtaan ja laadukkaan suomalaisen ruoan tuotantomahdollisuuksien turvaaminen on tietysti olennainen osa, sen on oltava olennainen osa tätä tulevaisuutta.

Tuotannon ja väestön keskittyminen tulee varmasti jossain määrin jatkumaan lähivuosinakin, mutta tätä hallitsevaa kehitystä on aivan turha pitää jonain luonnonlakina, jota ei voisi säännellä. Myöskin suurimpien kasvukeskusten ulkopuolella on esimerkkejä kunnista ja seutukunnista, joissa on kyetty luomaan ja kasvattamaan kilpailukykyistä tuotantoa ja saatu aikaan myöskin myönteinen väestökehitys. On sekä meistä itseltämme että yhteiskunnallisista ratkaisustaamme kiinni, mihin suuntaan kehitys etenee. Julkisen

vallan toimin voidaan vaikuttaa aluekehitykseen, mutta ilman aluepolitiikan olennaista terästämistä tähän keskittymiskehitykseen ei ole näköpiirissä merkittävää muutosta. Erityisesti on vahvistettava osaamispohjaista aluepolitiikkaa, jolla tuetaan uusien kasvualojen yritysten sijoitumista nykyistä tasaisemmin.

Me siis tarvitsemme osaamiskeskuskuksia, mutta niiden verkko saisi olla Suomen kaltaisessa maassa kattavampi. Aluepolitiikan perustoimintalinjan täytyy jatkossakin olla heikommin kehittyneiden alueiden tukeminen, ei siis kasvun alueellinen rajoittaminen tai ihmisten liikkuvuuden estäminen. Esimerkiksi tutkimus- ja tuotekehitysrahoitusta voitaisiin ohjata nykyistä tasapuolisemmin niin, että se ei olisi osaltaan vain kiihdyttämässä keskittymiskehitystä, kuten nyt pitkälti tapahtuu. Käytännössähän tämän voisi toteuttaa hankkeeseen annettavalla bonuksella, jos se johdattaa uuden tuotannon käynnistämiseen kohdealueella.

Korkeaan teknologiaan ja osaamiseen perustuvan tuotannon laajentaminen ja kansainvälisyyden vahvistaminen nykyisten kasvukeskusten ulkopuolisissa maakunnissa on vaativa tehtävä. Siinä tarvitaan koko yhteiskunnan tutkimuksen ja elinkeinoelämän saumatonta yhteistyötä ja tahtoa. Myöskin omien henkisten voimavarojen vapauttaminen ja alueellisen identiteetin ja tulevaisuudenuskon vahvistaminen ovat tärkeitä asioita, ja siksi kulttuurilla eri muodoissaan on mielestäni hyvin vahva yhteys talouden edistämiseen ja alueelliseen kehittämiseen. Toivoisin, että kulttuurimäärärahojen jaossa alueiden tarpeet ja toiveet tulisivat nykyistä paremmin otetuiksi huomioon. Uskon, että sillä olisi myös merkittäviä myönteisiä vaikutuksia aluekehitykseen.

² **Jouko Skinnari /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ryynänen puhui hyvin kauniisti. Ainoa, mikä nyt jäi hieman vaivaamaan, on se, että kun hän sanoi muun muassa, että on itsestämme ja yhteiskunnallisista ratkaisuista kiinni, miten tämän maan tasapainoinen kehitys menee eteenpäin, minua on aina ihmetyttänyt se, että miksi keskustan presidenttiehdokas Esko Aho (Eduskunnasta: Ei ole salissa!) näillä periaatteilla muutti tänne Helsinkiin asumaan. Mitä hyötyä siitä on ed. Ryynäsen äskeisen näkökannan mukaan muulle Suomelle, ja jos on, mitä hyötyä ed. Ryynänen näkee tähän liittyvän?

³ **Markku Laukkanen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On erittäin hyvä, että ed. Ryynänen palautti vielä erään budjetin palautekeskustelun tärkeimmistä teemoista tähän saliin. Todellakin, rouva puhemies, kysymys on siitä, että nyt täytyy löytää keinot, joilla Suomi aidosti ja aktiivisesti sopeutuu globaalin talouden mukanaan tuomiin ongelmiin. Nythän aluepolitiikan tarve kumpuaa juuri siitä, että globaali talous johtaa suoraan välittömästi keskittymiseen ja sille tarvitaan vastavoimia. Oli hyvin ilahduttavaa, että myös hallituspuolueiden edustajat eilen kiinnittivät tähän vakavaa huomiota ja kannattivat tavallaan niitä keskustankin ehdotuksia, jotka lähtevät siitä, että aluepolitiikalle täytyy antaa uusi sisältö. Sen uuden sisällön ydin on tavallaan aktiivisessa pienyritysjäpolitiikassa, se on elinkeinopolitiikassa, se on kasvu- ja osaamiskeskuspolitiikassa sillä tavoin, että se on kattava koko maassa.

Mikä tärkeintä, täytyy kyetä luomaan mekanismit, joilla me vahvistamme alueilla olevien yritysten kykyä käyttää tutkimus- ja kehitysmäärärahoja hyväksi. Tässä on se aivan ratkaiseva kysymys, että ne voivat tulla myöskin mukaan tietointensiivisille kasvualueille käyttämään tutkimus- ja kehitysmäärärahoja, päästä mukaan myöskin siihen kasvuun, jonka varassa Suomi tänä päivänä lepää, ja sen myötä luoda työllisyyttä ja pidikkeitä alueille.

On valitettavaa, että ed. J. Häkämies, joka näyttää nyt poistuneen salista, ei tätä uuden aluepolitiikan välttämättömyyttä ja tarvetta tuntunut eilisessä keskustelussa ymmärtävän. Meillä on paljon maakuntia ja alueita, jotka ovat muuallakin kuin Pohjois- ja Itä-Suomessa. Meillä ovat Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan kaltaiset maakunnat myöskin tänä päivänä menettäjiä. Siksi Suomi tarvitsee aktiivista, uutta modernia aluepolitiikkaa, jonka kohteina ovat myöskin pikkukaupungit ja ennen muuta ne yritykset, jotka tänä päivänä eivät pysty tutkimus- ja kehitysmäärärahoja, kasvualueen mahdollisuuksia käyttämään hyväksi.

⁴ **Mirja Ryynänen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ei varmasti ole minkään aluekehityksenkään kannalta mielekästä lähteä rajoittamaan kenenkään oikeutta valita asuinpaikkansa. Kyllä kovasti toivoisin, että Helsingistä käsin haluttaisiin myös edistää maan tasarvoista ja tasapuolista kehittämistä. Ehkä on tar-

peen, että tänne tulee sellaisia henkilöitä, joilla on kokonaisvaltainen käsitys siitä, mikä on koko Suomen etu. Ei vastakkainasettelulla kyllä kovin pitkälle päästä.

On todella niin, että keskittymistä ruokkivat mekanismit ovat tänä päivänä niin vahvoja, että tarvitaan nykyistä paljon voimakkaampia vastalääkkeitä kielteisen kehän murtamiseen. Minusta olennainen ongelma on se, että tätä viestiä ei ole vielä oikein tajuttu, vaan kuvitellaan, että jonkinlainen keskiverto-, keskiarvopolitiikka riittää. Se ei todellakaan tässä tilanteessa toimi. Uskon, että pidemmällä tähtäimellä tämä ymmärretään, mutta toimenpiteitä tarvittaisiin nyt, sillä me voimme menettää tulevaisuuden mahdollisuuksia aivan vaarallisella tavalla, jos nämä toimenpiteet ovat myöhässä.

5 Veijo Puhjo /vas: Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunta on lisännyt 378 miljoonalla markalla menoja hallituksen esittämään vuoden 2000 budjettiin. Tilanne on vähän samanlainen kuin vuonna 1990, jolloin valtiovarainministerin yli käveltiin menen tullen. Kaikkien puolueiden kansanedustajien kiukku pääministeri Lipposen ja valtiovarainministeri Niinistön komentotaloutta kohtaan johti siihen, että valiokunta joutui mietintöä laatiessaan ottamaan huomioon kansanedustajien suuren huolestuneisuuden pakkosäästämisen suurimmista uhkista.

Valtiovarainvaliokunta on osoittanut suurta vastuullisuutta suhtautumisessaan hallitusohjelmassa mainittuun lasten syrjäytymisen ehkäisyyn. Kun hallitus on laittanut paperille hyvää tarkoittavia tavoitteita, on vasta valiokunta ryhtynyt jämerästi tuumasta toimeen. Lasten ja nuorten ongelmat ovat eduskunnassa niin tiedotettuja, ettei niitä enää voitu sivuuttaa olankohautuksella hallituksen tavoin.

Kun minä hallitusohjelman käsittelyssä pelkasin lasten syrjäytymisasian jäävän varojen puutteesta kuolleeksi kirjaimeksi, niin nyt tuo pelkoni saattaakin olla turhaa, koska näin aluksi valiokunta on lisännyt uutena määrärahana lasten ja nuorten psykiatriseen hoitoon 70 miljoonaa markkaa sekä kuntoutukseen ja ehkäisyyn 20 miljoonaa markkaa. Raha on korvamerkittyä, mikä on hyvä asia.

Toivon, että muutenkin valtionavuiissa palataisiin enemmänkin korvamerkittyihin määräraha-hankkeisiin, koska taloudellisesta ahdingostaan huolimatta monet kunnat näyttävät välttä-

mättömien palveluiden sijasta rakentelevan mahdimmistensa haaveilemia kalliita monumentteja näiden omiksi muistomerkeiksi.

On myös hyvä, että hyväksyessään valiokunnan lausumaehdotuksen eduskunta pakottaa hallituksen antamaan selonteon yhteiskunnassa ja arvomaailmassa tapahtuvista lasten ja nuorten hyvinvointia uhkaavista muutoksista. Näin me voimme päästä alkuun ongelmien ratkaisemisessa nykyisen pakkosäästämisen sijasta.

Arvoisa puhemies! Olen myös iloinen siitä, että valiokunta lisäsi budjettiin homevaurioisten koulujen korjausavustuksiin aloitteessani esitetyn 30 miljoonaa markkaa. Se on harvinaista talousarvioherkkua. Koko viime kaudella taisi toteutua vain ed. Vartiaisen tekemä 5 miljoonan markan aloite poliisien huumetyöhön. Koulujen homevauriot ovat valtavia. Tätä osoittaa se, että jo nyt opetusministeriöllä on homekorjausanomuksia niin paljon, että nykytasoisella rahoituksella viimeisimmät tulisivat korjatuiksi vasta 16 vuoden päästä. Ehdottamani toimenpideohjelman laatimisen aika onkin ensi vuonna.

Olen iloinen myös opiskelijoiden puolesta. Kun hallitus esitti säästöinnossaan asumistukeen suurimmalle osalle pikkuriikkistä parannusta ja aviopareille tuhansien markkojen heikennystä, niin valiokunta käänsi asian eduskunnan yleisen mielipiteen takia lähes pääläelleen. Nyt yksinäisten opiskelijoiden asumistuen pieni nousu onkin moninkertainen alkuperäiseen verrattuna, eikä alun pitäen tärkein asia, avioparien etuuskien laskeminen yksinäisten tuen nykyiselle tasolle, onnistunut. Toivottavasti tämä on esimerkinomaisesti jonkinmoinen läpimurto komentotalouden murtamiseksi.

Hiljan päätettyjen budjettilakien käsittelyssä tapahtui myös pientä käännettä sosiaalisempaan suuntaan. Vuosia kaltoin kohdeltujen eläkeläisten ylimääräinen sairausvakuutusmaksu aleneekin 2,4 pennistä 1,7 penniin äyriältä, jolloin alenema on 0,7 penniä äyriä kohti hallituksen suunnitteleman 0,35 pennin sijasta. Tämä merkitsee eläkeläisille 630 miljoonan markan menohelpotusta. Toisaalta äänestyspäättöksellä pienentyivät pohjaosan leikkauksen kohteeksi joutuvien tulot 300 miljoonaa markkaa.

Työttömien kohtalon käsittely eduskunnassa on lohdutonta. Kun suurin osa työttömistä on tip-punut ansiosidonnaiselta päivärahalta peruspäivärahalle tai työmarkkinatuella, korotetaan heidän 121 markan päivätuloansa alun pitäenkin

vaatimattoman tuntuisen 2 markan sijasta 1 markka. Vuositasolla heidän tulonsa lisääntyvät yhteensä 30 miljoonaa markkaa. Työttömien aseman parantamiseksi onkin ryhdyttävä toimenpiteisiin. Eduskunnalle on tulossa lakiesitys, jonka mukaan heille tullaan esittämään perusvähennyksen korotusta verotuksessa. Viimeinen perusvähennyksen korotus tapahtui vuonna 1992. Tämä on välttämätöntä, koska kaikille muille ryhmille ollaan verovähennyksiä jo tarjoamassa.

Talousarvioesityksen mukaisen sosiaali- ja terveyspalvelujen perustamishankejärjestelmän uudistuksen lakikäsittelyssä näkyi pieni valon pilkahdus. Eduskunta siirsi lain voimaantulon vuoteen 2002. Olen melko varma, että ennen sitä eduskunnassa havahdutaan tunnustamaan sairaalapalveluiden saatavuuden ongelmat. Perusedellytys supistuslinjan muutokselle on kuitenkin se, että hallituksen päättämän vuosien 2000–2003 sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelman käsittely siirretään eduskunnan päätettäväksi.

Arvoisa puhemies! Talousarvion käsittelyssä on yksi iso rakenteellinen ongelma. Syksyn toinen lisätalousarvio osoitti, kuinka voimaton eduskunta oli päättäessään käyttökohteita valtion Sonerasta saadulle 20 miljardin markan tulolle. Hallitus pystyi yksinoikeudella määräämään, mitkä talousarvion kohdat ovat ylipäättään käsittelyssä. Kun viimeksi käsittelylle oli käytännössä auki vain saadun tulon osoittaminen velan maksuun, ei muista, aivan välttämättömistäkään kohteista voinut tulla edes puhe. Olisi kohtuullista, että tällaisen yli 10 prosenttia koko vuoden talousarviosta käsittävän tuloeran käytöstä voisi eduskuntakin jotain päättää.

Kokonaan toinen asia on, että kilpailukyvyyn vannottamisessa on menty liiallisuuksiin. Vuoden 1998 verotilastojen mukaan yritysten verotettava tulo oli 107 miljardia markkaa. Pääoma-verokertymä valtiolle ei ollut luultu 28 prosenttia, vaan erilaisten laillisten veronkiertomahdollisuuksien takia vain 23 prosenttia. Kun 107 miljardista markasta vähennetään käytännössä maksettu vero eli 23 prosenttia, jää puhtaaksi voitoksi vielä yli 80 miljardia markkaa. Ellei tätä summaa uskalleta verottaa nykyistä enemmän, on asia tulkittava niin, että tuollekin suomalaisella työllä luodulle summalle annetaan vapaa maasta ulosvirtausoikeus tai että maahamme ollaan taas rakentamassa kasinopelureiden ahneuden takia uutta kotitekoista lamaa.

6 Kari Kantalainen /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti ed. Puhjon puheeseen, jossa hän sanoi, että yritysverokertymissä on selkeästi edelleenkin aukkoja. Voisin todeta, että kun vuoden 93 alusta tuli uusi pääomaverojärjestelmä voimaan, niin siinä yhteydessä tukittiin hyvin merkittävästi yritysten mahdollisuus erilaisiin varauksiin ja erilaisten poistojen tekemisiin. Sen jälkeen yritysverotuskertymä nimenomaan pääomaveropuolella on kuusinkertaistunut, mikä on yksi parhaimpia saavutuksia läntisessä maailmassa. Tässä mielessä toivoisin, että myös ed. Puhjo katsoisi kansainvälisten vertailujen puitteissa kokonaisuuden.

7 Veijo Puhjo /vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kantalaisen mainitsemat asiat olivat aivan tosia ja yhdyn niihin. Mutta puheenvuoroni pääsisältö tässä suhteessa oli, että kun nämä kertymät ovat nyt niin valtavan suuria, niin eikö niitä voitaisi jonkin verran ottaa myös Suomen valtion sisällä käyttöön? Kun ne kuitenkin on luotu suomalaisella työllä, niin miksi niitä ei voitaisi käyttää myös suomalaisten hyvinvoinnin rakentamiseen?

8 Hannes Manninen /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tämän talousarvion lähete keskustelussa ja myös eilen puhuttiin arvokeskustelusta. Lähete keskustelussa ministeri Niinistö toivoi eduskunnan arvokeskustelua ja hän totesi, että arvokeskustelun tuloksena tulee olla valinta ja että valinta hänen mukaansa tarkoittaa sitä, että valinnat on tehtävä budjetin sisällä eli budjetin loppusummaa ei saa muuttaa.

Sinänsä on tietysti hyvä, että arvokeskustelua vaaditaan, mutta rehellisyyden nimissä on sanottava, että ministeri Niinistön vaatima arvokeskustelu ja käsitys siitä on hyvin kapea-alainen ja rajoittunut. Eduskunnan arvovalinnat eivät voi rajoittua vain valtiovarainministeriön määrittelemään loppusummaan. Arvokeskustelun ja -valinnan tulee koskea myös tuloperusteita. Eduskunnan tulee päättää myös siitä, alennetaanko veroja, kenen veroja alennetaan, kuinka paljon ja käytetäänkö ne varat terveydenhoitoon tai koulutukseen tai johonkin muuhun tarkoitukseen.

Toisaalta arvokeskustelua ei voi käydä vain jonkin asian yhteydessä, vaan sen täytyy olla jatkuvaa ja arviointia on käytävä jokaisen päätöksen yhteydessä. Niin paljon kuin arvokeskustelusta puhutaankin, on ehkä rehellisyyden nimis-

sä todettava, että eihän se ole mikään uusi asia. Ennen vain sanottiin, että asiat on pantava tärkeysjärjestykseen, nyt puhutaan asiasta uudella nimellä.

Arvoisa puhemies! Kansantalouden kasvuvuthan ovat olleet jo vuodesta 1994 lähtien kohteita ja käyrät ovat näyttäneet ylöspäin. Rehelli- sesti voikin todeta, että maamme kansantalou- den tila sinänsä on hyvä. Siitä todisteena voi to- deta, että viime vuoden lopussa kansantalouden nettovelka ilman oman pääoman ehtoisia eräi oli enää 142,3 miljardia markkaa. Tällä vaihtota- seen ylijäämällä, joka meillä on, me parin vuo- den kuluttua voimme sanoa, että meidän kansan- taloudellamme ei ole enää korollista nettovel- kaa, jos ennustetut kasvu- sekä vienti- ja tuonti- luvut toteutuvat. Sen sijaan kansantalouden sisäl- lä valtiolla on edelleen runsaasti velkaa eikä näin ollen, vaikkakin valtiontalouden kehityskin on ollut myönteistä, sen asema sinänsä ole vielä va- kaa, puhumattakaan lukuisista kunnista, jotka elävät erittäin suurissa vaikeuksissa.

Näiden kehysten sisällä onkin kaksi ongelmaa ylitse muiden kansalaisten kannalta, sillä kansa- laisilla, huomattavalla osalla heistä, ei mene to- dellakaan hyvin, vaikka kansantalouden luvut osoittavatkin hyvää suuntaa. Nämä kaksi ongel- maa ovat alueellinen ja sosiaalinen eriarvoisuus. Sosiaalisen eriarvoisuuden osalta vain viitta- taan täällä käytyihin kansaneläkeäänestyksiin ja mo- niin muihin sosiaaliin ratkaisuihin, maksukoro- tuksiin jne., jotka osoittavat, millaisen arvon hal- litus antaa maamme vähäväkisimmälle osalle.

Alueellisen kehityksen osalta täällä on lukui- sissa puheenvuoroissa puututtu jatkuvasti voi- makkaana, voi sanoa, edelleen kiihtyvään muut- toliikkeeseen. Viiden viime vuoden aikana on maassamme väkiluku kasvanut noin 70 000 hen- gellä. Maamme viidessä suurimmassa valtakun- nan keskuksessa väkiluku on kasvanut 100 000 hengellä, eli ne ovat imeneet koko väestönkas- vun ja sen lisäksi vielä 30 000 henkeä muuta vä- estöä.

Työpaikkojen kehityksen osalta tilanne on ol- lut aivan sama. Uusista työpaikoista viiteen suu- rimpaan keskukseseen on syntynyt hiukan yli 80 prosenttia. Nämä luvut kertovat keskittymisen vauhdista. Pellervon taloudellinen tutkimuslai- tos on arvioinut, että muuttoliike uudelleenra- kentamisena meidän yhteiskunnassamme mak- saa vuositasolla noin 10 miljardia markkaa. Jos muuttoliike olisi samalla tasolla kuin se on ollut

viime vuosikymmeninä keskimäärin, säästettäi- siin 5 miljardia uudelleenrakentamiskustannuk- sia. Näiden lukujen valossa voi todeta, että alue- politiikka kohdistettuna täsmäaseena olisi var- masti kannattava investointi ja toimenpide. Si- hen hallituksella ei näytä olevan riittävää tahtoa ja halua.

Arvoisa puhemies! Puutun vielä kansalaisten peruspalveluihin ja siinä asiassa valtion ja kunti- en välisiin suhteisiin. Me saimme uuden perus- tuslain, joka tuli voimaan 1.8.1995, silloin vielä hallitusmuodon ja valtiosäännön nojalla, ja nyt kaikkein uusin tulee voimaan 1.3.2000. Näissä laeissa kuitenkin kansalaisten taloudelliset, sosi- aaliset ja sivistykselliset oikeudet on määritelty saman sisältöisinä. Perustuslaeissamme lähde- tään siitä, että jokaisella kansalaisella on oikeus riittäviin sosiaali- ja terveystalouteen ja on oi- keus maksuttomaan perusopetukseen sekä muu- tenkin kouluttaa ja kehittää itseään varallisuuden sitä estämättä. Valtion kuntiin kohdistamat toi- menpiteet ovat kuitenkin kohdelleet niin anka- rasti suurta joukkoa kuntia, että nämä rajat ovat joutuneet vakavasti koetukselle. Täällä on syy- telyä kuntia. Hallitus on erityisesti siinä kunnos- tautunut, mutta myös monet hallituspuolueiden edustajat. On puhuttu korvamerkitystä rahasta, mutta kun sitä on riittämättömästi, sillä ei asiaa pystytä korjaamaan.

Niinpä onkin tässä yhteydessä syytä hiukan tarkastella, mitä perustuslakivaliokunta lausui silloin, kun se vahvisti nuo oikeudet. Perustusla- kivaliokunta perusteluissaan toteaa, että valtio ei vapaudu vastuusta sillä, että se säätää lailla asian kuntien tehtäväksi ja että viime kädessä vastuu palautuu aina valtiolle. Kun viime aikoina on tul- lut tavaksi haastaa palveluista kuntia oikeuteen ja onpa eräissä tapauksissa kuntia tuomittukin mak- samaan, minun mielestäni olisi aika viimeinkin katsoa myös valtion vastuuta. Minusta olisi tär- keää, että jonkin kunnan osalta haastettaisiin val- tio tuomioistuimeen vastaamaan siitä, onko se hoitanut oman velvoitteensa osana julkista val- taa kansalaisille kuuluvista peruspalveluista. Sieltä olisi syytä hakea ennakkoratkaisu ja kat- soa, onko hallitus menetellyt sillä tavalla kuin perustuslakia säädettäessä on tarkoitettu ja miten olisi pitänyt toimia, sillä kuntien eriarvoisuus on tulevaisuuden aikapommi. Se on pakko purkaa, jos suomalaisen yhteiskunnan hyvinvointi, vaka- us ja turvallisuus aiotaan jatkossakin säilyttää.

⁹ **Tapio Karjalainen /sd:** Arvoisa puhemies! Valmistuva budjetti on saanut monia kehuja jatkona menestyksellisessä sarjassa budjetteja, jotka ovat nostaneet Suomea lamasta, vahvistaneet taloutta ja saaneet makrotalouden mittarit erinomaiseen asentoon. Haluan kuitenkin todeta, että makrotalouden mittareilla, joiden merkitystä en kiistä, on myös pyhitetty kritiikittömästi liian paljon.

Meillä on viime vuodet, alkuun perustellusti ja täytenä realismina, mutta myöhemmin liikkumavaran kasvaessa myös aivan ideologisista syistä toistettu talouspolitiikka yhdellä lauseella: Säästää, säästää ja säästää. Väitän, että talouspolitiikka on useamman vaihtoehdon moni-ilmeisempi mahdollisuuksien taidelaji, ja tätä meillä ei ole otettu huomioon.

Viimeisin osoitus tästä on suorastaan naurettavan pienestä syntynyt kiista valtiovarainvaliokunnan ja valtiovarainministerin tai hallituksen, miten sen haluaa sanoakin, välillä tilanteessa, jossa mainiot makrotalouden mittarit kääntöpuolelta ovat aiheuttaneet kipuja, jotka valtiovarainvaliokunta ja eduskunta laajemminkin, on tunteut kansalaisten palautteena. Näihin kipuihin valtiovarainvaliokunta mielestäni oikealla tavalla eduskunnan budjettipäätösvaltaa hyväksi käyttäen vastasi, vastasi muuten sillä tavalla, että siinä ei olisi välttämättä enää tarvittu ryhmyreitä. Oli neuvoteltu valmis paketti, ratkaisu, johon kaikki hallituspuolueet olivat tyytyväisiä. Reaktio tuohon oli yliherkkä, kohtuuton, ja täytyy sanoa, että suomalaisen politiikanteon osalta lopputulos oli huono. Ulkoinen kuva ei ainakaan parantunut, jos hallitus siitä oli huolissaan.

Voi sanoa, että jos me käsitämme budjetin raamit noin tiukkoina, niin holtiton markkinatalous ja olosuhteisiin reagoimattomat budjettiraamit ovat tuhoisa yhdistelmä. Hyvinvointiyhteiskunnan, sen, josta edelleenkin voi sanoa jokaisen poliittisen ryhmittymän edustajan juhlapuheissaan käyttävän myönteisiä sanoja, alta vain murentuu pohja. Hyvinvointiyhteiskuntaamme murennetaan olosuhteita ymmärtämättömiin budjettiraa-meihin. Haluan sen tässä todeta.

Keskustelussa on minusta muutama asia nousut aivan oikein eräänlaisen perustuslakikiistan ohella esille. Vaikka poliittiseen kulttuuriin ei välttämättä kuulu nostaa esiin myönteisessä mielessä opposition edustajien puheenvuoroja, en kuitenkaan tässä tapauksessa halua kiertää totuutta, kun sanon, että ed. Rynnänen käytti pu-

heenvuoron, jossa minusta analyttisesti ja kiihottomasti kajottiin tämän hetken suureen ongelmaan: muuttoliikkeeseen.

Omalta osaltani puutun asiaan velvollisuudentunnosta niitä ihmisiä kohtaan, jotka ovat minut Oulun läänistä tänne valinneet, mutta myös tietoisena siitä, että tämä ei ole pelkästään Oulun läänin ongelma, jossa muuttoliikkeen molemmat ääripää kielteisine piirteineen ovat näkyvissä, vaan kyseessä on koko kansantalouden ongelma, sellainen ongelma, jonka hinta on suuri tällä hetkellä, mutta jonka hinta tulee olemaan tulevaisuudessa vielä suurempi. Tässä pätee se, että viivästyskorko on mahtava.

Muuttoliike ei ole luonnonlaki, mutta se on meillä hallitsematonta ja hallitsemattomuudelle on jotain tehtävissä. Eduskunta ja valtiovalta eivät voi tässä suhteessa vetäytyä vastuusta. Tässä voisi vedota monenlaisiin auktoriteetteihin: Sisäasiainministeriön barometriin, Evan raporttiin, keväällä vanhojen arvostettujen poliitikkojen yhteiseen reaktioon muuttoliikkeen ongelmien edessä, ehkä kirkonkin käyttämiin puheenvuoroihin. Se, jolta vaaditaan reagointia, on tämä yhteisö, joka tähänkin budjettikeskusteluun on kokoontunut. Jotain on syytä tehdä ja pian. Korostan vielä sitä, että tällä hetkellä se alkaa olla jo kasvukeskusten ongelma.

Osaamiseen perustuva kasvukeskuspolitiikka on minusta pohjimmiltaan aivan oikein. Syytä on tietenkin huolehtia siitä, että kasvukeskuksia on monen asteisia. Tällä hetkellä toimiva kasvukeskuspolitiikka on liian tehokasta varsinkin nousun aikana. Esimerkkinä on vaikka oma kotikaupunkini Oulu, jolla on mahtavat kehitysmahdollisuudet ja jossa dynamiikka toimii niin, että se imee ympäristöstä parhaita voimia. Viive siihen aikaan, jolloin dynamiikka alkaa levitä Oulusta takaisin maaseudulle, on sen verran pitkä, että kaikki merkit viittaavat siihen, että siinä vaiheessa siellä ei enää ole vastaanottokykyä, ei ole niitä resursseja, jotka kasvukeskuksesta leviävän hyvän voisivat ottaa vastaan. Jotakin on syytä tehdä.

En käy luettelemaan omaa ohjelmaa. Kiinnitän huomiota yhteen asiaan. Se on ehkä isompiinkin yhteiskunnallinen ongelma. Sanoisin, että meillä on vanhaa kävelykilpailutermiä hyväksi käyttäen tilanne sama kuin kävelyssä juuri ennen hylkäämistä: Kosketus maahan on puutteellinen. Tuon puutteen voi monellakin tavalla ymmärtää. Ehkä keskeinen ongelma on meillä se, että osaa-

misen käsite on kaventunut. Meillä on huippuosaamista, ja se keskittyy "nokialaisuuteen". Kriittikini ei kohdistu siihen. Oululaisena toivon joka hetki, että Nokialla menee hyvin ja pitkään. Mutta tällä hetkellä, kun joskus epäiltiin, että me olemme yhden jalan varassa puunjalostusmaana aikanaan, alkaa olla tilanne se, että me olemme yhden varpaan varassa. On syytä asennoitua miettimään myös, mitä tapahtuu siinä vaiheessa, kun kaikki ei menekään niin hyvin kuin tällä hetkellä menee. Se ei ole pelkästään meistä kiinni. Tässä mielessä itseäni rohkaisi Tukon entisen pääjohtajan Uolevi Mannisen tänään Hesarin julkaisema kolumni, jossa hän mietti tätä, että kun me olemme tällaisen markkinavallan ohessa päästäneet vallan kasvottomalle rahavallalle, mitä tehdään siinä vaiheessa, kun ongelmat alkavat kaatua syliin.

Osaamista on muutakin, ja sitä meidän pitäisi kaivaa esille, rohkaista. On sellaista ehkä vanhoilla kielikuvilla sanottuna käytännöllisempää osaamista, jolla olisi alueellisesti tasapainottavaa vaikutusta. Meillä on ympäristöön, maa- ja metsätalouteen liittyvää ja siltä pohjalta syntyvää jalostustoimintaan liittyvää osaamisen tarvetta, mutta minun on aika helppo uskoa, että ne, jotka tällä hetkellä tukirahoja jakavat osaamisen edistämiseen, eivät välttämättä tätä osaamista arvosta. Se ei ole niin muotia. Tässä suhteessa tämä arvokeskustelun aika minusta on ohi. Meillä on kyllä harrastettu jo vuosia arvokeskustelua, mutta sitä on harrastettu erillisillä hiekkalaatikoilla, joista tullaan sitten arkipäivän elämään jatkaamaan kovaa politiikkaa. Syytä on päästä arvokeskustelusta arvovalintoihin.

¹⁰ **Matti Saarinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Karjalaisen puheenvuoron siihen kohtaan, jossa hän käsitteli ryhmien puheenjohtajien asemaa, haluan kommentina todeta, että niin valtiovarainvaliokunnan kuin muittenkin valiokuntien hallituspuolueitten saavuttamaa yksimielisyyttä tulisi minun käsittääkseni kunnioittaa eikä sitä pitäisi tulla millään tavalla painostamaan tai muuttamaan hallituksen taholta, kaikkein vähiten hallituksen taholta, kun käsittelyn pohjana on hallituksen esitys, mutta ei myöskään ryhmien puheenjohtajien taholta. Olen ymmärtänyt, että ryhmien puheenjohtajat ovat näissä valiokuntia koskevissa asioissa koolla vain silloin, kun ratkaistaan risti-

riitoja. He tulevat ratkaisemaan silloin, kun summa ei kulje valiokunnassa asianomaisten tahojen voimin ja toimesta. Ei missään nimessä voi olla kannatettavaa, että ryhmien puheenjohtajat olisivat jollakin lailla kaikkien asioiden osalta ylituomareiden tai ylipappien asemassa. Tämän halusin täydennyksenä sanoa ed. Karjalaisen puheenvuoroon.

¹¹ **Mirja Ryynänen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Karjalaisen puheenvuorossa oli todella monta hyvää kohtaa. Minä olin erittäin iloinen siitä, että hän otti esiin tämän laaja-alaisen osaamisen merkityksen. Ehkä se jäi täällä eduskunnassa käydyssä koulutuskeskustelussa myös ihan liian vähälle huomiolle. On tavattoman tärkeää, että me nostamme tämän high techin rinnalle "taitekin". Siinä mielessä iloitsen esimerkiksi Sitran nyt rahoittamista tutkimus- ja koulutusprojekteista, joilla pyritään koko maasta löytämään tämä taitojen kehittämisen alue ja luomaan niihin pullonkauloihin juuri sopivaa koulutusta. Tätä tarvitaan juuri maaseudun uusien mahdollisuuksien nostamisessa, esimerkiksi, niin kuin edustaja mainitsi, maatalouden jatkojalostuksessa ja erityisesti metsätalouden monipuolistumisessa, joka todella pitkälti on kiinni osaamisesta. Sieltä voi löytyä uusia, hyvin merkittäviä mahdollisuuksia myös vientiteollisuuteen, ja siinä mielessä tämän puolen nostaminen on tärkeä tehtävä.

¹² **Matti Kangas /vas**: Arvoisa rouva puhemies! Valtion talousarvio vuodelle 2000 on kuin markan kolikko. Meillä kun se oma markka vielä on. Budjetissa, niin kuin markassakin, on kaksi puolta. Toinen puoli budjetista näyttää hyvältä, nimittäin se, että budjetti ollaan saamassa tasapainoon ja valtiontalouden nopea velkaantuminen on saatu katkaistua. Ensimmäistä kertaa pitkään aikaan päästään jopa lyhentämään valtion velkaa. Kokonaisuutena valtion talousarvio näyttää hyvältä.

Se toinen puoli budjetista, eli miten rahat kohdennetaan, saa minultakin kritiikkiä. Mielestäni hallituksen esityksessä ei tarpeeksi toteudu tasapuolisuus ja huolehtiminen tavallisista vähäosaisista kansalaisista. Suomen todellinen kansallinen ongelma on epätasainen alueellinen kehitys. Asiansa osaavasta alue- ja kuntaministeristä huo-

limatta kaikki eivät ole olleet halukkaita kehittämään maata tasapuolisesti, myös Vantaan pohjoispuolella. Nopea muuttoliike pääkaupunkiseudulle ja muihin kasvukeskuksiin saadaan taitettua sillä, että pidetään elinkeinojen harjoittaminen, elämisen kustannukset ja palvelutaso kohtuullisina koko maassa. Myös minä toivon, että kasvukeskuksia tulisi maahamme enemmän kuin niitä tällä hetkellä on, viisi kuusi.

Suurissa kasvukeskuksissa, kuten kotikaupunkini Jyväskylän, asuntotilanne on vaikea. Valtion tuki asuntorakentamiseen ei ole riittävä, kun otetaan huomioon asuntojen kysyntä. Tämä on vääristännyt vuokrien samoin kuin omistusasuntojen hintojen kehitystä. Erityisesti kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen saaminen on lähes mahdotonta. Myös pienemmät teollisuuspaikkakunnat kärsivät asuntorahojen niukkuudesta, ja se on jarruna näitten paikkakuntien kehitykselle. Ensi vuoden budjetissa pitää taata asuntomäärärahojen riittävyys.

Keski- ja Pohjois-Suomen osalta budjettiin varatut tiemäärärahat ovat riittämättömät. Alueilla, joilla on vilkas läpikulkuliikenne, kuten Keski-Suomessa, tai pitkät etäisyydet, kuten Pohjois-Suomessa, tiestön on oltava ajettavassa kunnossa. Tällä hetkellä tiestön kunto ei vastaa tieliikenteen määrien kehitystä. Jotkin osat ovat suorastaan vaarallisia tieliikenteen turvallisuuden kannalta. Tiestön on palveltava teollisuuden kuljettajia ja matkustajaliikenteen vaatimuksia.

Talousarvioesityksessä on otettava huomioon maatalouselinkeinon turvaaminen koko Suomessa. Maamme hallituksen on tunnustettava vastuunsa kotimaisen elintarviketeollisuuden säilymisestä ja samalla puhtaan raaka-aineen saannin turvaamisesta. Suomalainen kuluttaja haluaa terveellistä ja puhdasta ruokaa. Toivottavasti hallitus näkee kotimaisen elintarviketeollisuuden työllistävän merkityksen.

Työttömien osakseen saama huomio ei ole riittävä. Työttömille olisi pitänyt osoittaa lisää rahaa edes kohtuullisen toimeentulon turvaamiseksi. Työttömyys on selvässä laskusuunnassa. Tältä osin on hallitus alkanut lunastaa lupauksiaan, mutta heistä, joilla ei ole vielä työtä, on pidettävä entistä paremmin huolta. Erityisesti huomio kohdistuu pitkäaikaistyöttömien ja nuorisotyöttömien tarpeisiin. On outoa, että lähes 60-vuotiaita ohjataan uudelleen koulutukseen ja siihen sijoitetaan varoja 70 miljoonaa markkaa

vuodessa, vaikka maassamme on nuorisoa, jonka on vaikea löytää työtä, koska heillä ei ole soveltuvaa koulutusta.

Ammatillinen koulutus erityisesti Keski-Suomessa on jäämässä liian vähälle huomiolle. Nyt olisi oikea aika satsata lisää ammattikoulujen ja ammattikorkeakoulujen toiminnan turvaamiseen ja kehittämiseen. Tämä olisi työllisyyden tasapainottamisen kautta tulevaisuuteen suuntautuva tehokas aluepoliittinen keino pitää nuoret kotiseudullaan. Yliopistot ovat tärkeitä maakunnan kehityksen kannalta, joten yliopistojen määrärahat tulee turvata.

Pienituloiset eläkeläiset ja muut vähäoisaiset joutuivat maksumiehiksi laman aikana, ja heidän toimeentuloaan leikattiin. Ahon hallituksen ajoista asti näin on tehty jo. Nyt olisi aika parantaa eläkeläisten elintasoa samassa suhteessa kansantalouden kasvun kanssa. Vaadin, että vihdoin vanhusten ja eläkeläisten vyön kiristäminen lopetetaan ja vuoden 2000 talousarvioesitykseen varataan riittävät varat vanhusten ja eläkeläisten aseman parantamiseksi.

Köyhiä on tullut lisää kymmeniätuhansia vahvan talouskasvun oloissa. Hallituksen on sitouduttava aidosti köyhyyden ja syrjäytymisen poistamiseen. Talousarvioesityksen merkeissä hallituksen on ryhdyttävä sanoista tekoihin köyhyyden poistamiseksi. Samoin syrjäytyminen on kipeä ongelma, jonka ratkaisemiseen on nykyisen kaltaiselta sateenkaarihallitukselta löydyttävä solidaarisuutta.

Sosiaaliturvaa ja terveydenhuoltoa on leikattu hyvinvointivaltion periaatteita uhkaavalla tavalla. Kansalaiset ovat hyväksyneet korkean verotuksen, koska ovat aikaisemmin tunteneet saavansa rahalle vastinetta sosiaaliturvan ja terveydenhuollon palvelujen muodossa. Nyt näitäkin kiristetään, ja ihmiset kysyvät, miksi maksamme veroja, jos emme saa valtiolta samassa suhteessa vastinetta. Muistutan, että panostamisen kansalaisten hyvinvointiin pitää näkyä nykyistä selvemmin hallituksen esityksessä valtion talousarvioksi vuodelle 2000.

Lopuksi muistutan, että kansalaisten turvattomuus on lisääntynyt. Ulkomailta Suomeen tulevan suurrikollisuuden ja huumeongelman torjuntaan on kiinnitettävä erityistä huomiota, koska näihin ongelmiin liittyvä turvattomuus on lisääntynyt. Valtion on kaikissa oloissa kyettävä huolehtimaan kansalaisten turvallisuudesta. Koros-

tan, että kansalaisten turvallisuudesta huolehtiminen edellyttää riittävien varojen varaamista valtion talousarvioon vuodelle 2000.

Ed. Rosendahl merkitään läsnä olevaksi.

¹³ **Reijo Kallio /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Pysyn puheenvuorossani varsin yleisellä tasolla. Talousarvion ja valtiovarainvaliokunnan mietinnön yksityiskohtia kommentoin mahdollisesti pääluokkakohteisessa käsittelyssä.

Suomen julkinen talous on perinteisesti ollut ylijäämäinen ja julkinen velkaantuminen hyvin vähäistä. Käytännössä julkinen sektori on ollut nettoluotonantaja, koska julkisen sektorin saatavat ovat olleet velkoja suuremmat. Tilanne muuttui kuitenkin dramaattisesti tämän vuosikymmenen alussa. Kokonaistuotannon jyrkkä romahdus vuosina 1991—93 supisti veropohjaa eikä edes verotuksen kiristämällä pystytty turvaamaan riittävää verokertymää. Samanaikaisesti työttömyyden kasvu, pankkituki ja kasvavat korkomenot lisäsivät julkisia menoja. Julkisen talouden vaje kasvoi erittäin nopeasti. Kolmessa vuodessa valtion bruttovelan suhde bruttokansantuotteeseen yli kaksinkertaistui noin 10 prosentista lähelle 70:tä prosenttia.

Tämä romahdus oli monen tekijän summa, mutta yksi tekijä oli huono politiikka. Ilman huonoja poliittisia päätöksiä meillä olisikin laman sijasta ollut vain taantuma. Mutta jos mentiin nopeasti alas, niin ripeästi on edetty toiseenkin suuntaan. Tänä vuonna Suomi on jälleen Luxemburgin jälkeen vähiten velkaantunut Euroopan unionin maa. Tilannetta on helpottanut johdonmukainen talouspolitiikka ja maassamme vallinnut suotuisa talouskasvu. Alhainen reaalkorko on puolestaan pienentänyt velanhoidtomenoja.

Vaikka makrotasolla taloutemme tunnusluvut ovat kunnossa, en minäkään ummista silmiäni siltä tosiasialta, etteivät kaikki ihmiset ja alueet ole samalla tavalla päässeet osallisiksi taloutemme vahvasta noususta. Kansantalouden hyvillä tunnusluvuilla onkin arvoa vasta silloin, kun kansalaiset elämässään ja arjessaan kokevat elinolojensa parantuneen. Näin ei valitettavasti tänä päivänä ole kaikkien kohdalla. Laman jäljet näkyvät edelleen. Köyhyys, syrjäytyminen ja pitkäai-

kaistyöttömyys ovat edelleen liian monille tämän päivän todellisuutta. Hallituksella ja eduskunnalla onkin paljon tehtävää siinä, että tuloerot yhteiskunnassamme eivät pääse riistäytymään.

Suomen kansantalouden näkymät ovat tänään varsin valoisa. Vienti on kääntynyt nousuun alkuvuoden notkahduksen jälkeen, ja yritysten odotukset ovat muuttuneet selvästi myönteisemmiksi. Talouden kasvun odotetaan jatkuvan lähivuosina varsin ripeänä keskimäärin noin 4 prosentin vauhdilla. Korkotaso on matala, ja inflaatio on edelleen pysynyt alhaisella tasolla, joskin raakaöljyn maailmanmarkkinahinnan nousu on vaikuttanut myös inflaatiota jossain määrin korottavasti.

Jos joitain epävarmuustekijöitä haluaa nostaa esiin, niin öljyn hintakehitys epäilemättä on sellainen. Oma vaikutuksensa kansantaloutemme tulevaisuuteen on myös sillä, millaisen sisällön meneillään oleva tulopoliittinen kierros saa. Oli tietysti valitettavaa, että tulopoliittiselta kokonaisratkaisulta putosi pohja pois, mutta en toisaalta lainkaan epäile, ettemmekö voisi elää myös liittokehitysten ratkaisujen kanssa.

Finanssipolitiikan keskeinen tavoite on viime vuosina ollut valtiontalouden saaminen ylijäämäiseksi. Tämä onkin ollut ymmärrettävää, sillä valtion velkaantumisen katkaiseminen on ollut välttämätöntä. Lähivuosien finanssipolitiikan linja Lipposen toisen hallituksen ohjelmassa on määritelty neljän tavoitteen avulla. Ensinnäkin valtiontalous saatetaan rakenteellisesti ylijäämäiseksi, toiseksi bruttokansantuotteeseen suhteutettu valtion velka supistetaan alle 50 prosentin, kolmanneksi valtion menot pidetään reaalisesti vuoden 1999 varsinaisen talousarvion mukaisina koko hallituskauden ajan ja neljänneksi tuloverotusta kevennetään 10—11 miljardilla markalla hallituskauden aikana.

Budjettikuri on toki edelleen tarpeen, sillä vahva valtiontalous on välttämätön Emussa, koska suhdannevaihteluiden edellyttämää finanssipoliittista puskuria ei voida rakentaa kasvavien eläkemenojen kattamiseen tarkoitettujen sosiaaliturvarahastojen varaan. Puskurit ovat tarpeen myös siksi, että automaattisten vakauttajien vaikutus julkisen talouden rahoitustasapainoon on Suomessa perinteisesti ollut suurempi ja vaihtelevampi kuin euroalueen suurissa jäsenmaissa.

Finanssipolitiikan tärkeänä tehtävänä on myös suhdanteiden tasaaminen, ja vaikka suhdanteita tasoitava finanssipolitiikka ei aina ole erityisen

hyvin onnistunutkaan, niin suhdanteet huomioiva budjettipolitiikka on edelleen tarpeen. Se on erityisen tarpeen nyt, kun rahapolitiikka on poistunut työkalupakistamme.

Mitä tulee hallitusohjelman finanssipoliittisiin tavoitteisiin, niin valtiontalouden ylijäämää vuonna 2000 on jo lähes kokonaan rakenteellista eli hallitusohjelman tavoite tältä osin saavutetaan jo ensi vuoden aikana. Myös valtion velka suhteessa bruttokansantuotteeseen alittanee ensi vuonna tavoitteeksi asetetun noin 50 prosentin rajan. Tämä kylläkin edellyttäne sitä, että yksityistämistulot lähes kokonaisuudessaan käytetään velan lyhennykseen.

Hallitusohjelmaan sisältyvien veronkevennysten osalta on aiheellista kysyä, toteutetaanko ne, jos taloudellinen kasvu jatkuu voimakkaana ja taloutta alkaa uhata ylikuumeneminen. Sinänsä verotuksen keventäminen noususuhdanteessa ei olisi mitenkään tavaton asia Suomessa. Itse lähdän kuitenkin siitä peruslinjauksesta, että verotusta pitäisi keventää kasvun hidastuessa. Tietysti verokevennyksiä voidaan perustella myös rakennepoliittisina toimina, jotka mahdollisesti parantaisivat työllisyyttä ja siten vähentäisivät talouden ylikuumenemista.

Mutta jos korkeasuhdanteessa lähdetään veroja keventämään rakennepoliittisin tai muin perustein, niin kevennykset on kohdennettava hyvin tarkasti. Tällöin tärkeimpinä työllisyyttä tukevinä verohelpotuksina tulisi harkita pienituloisille suunnattua työtulojen verotuksen keventämistä, työnantajan sosiaaliturvamaksujen porrastamista niin, että alimmista palkoista maksut selvästi kevenisivät, sekä palvelujen arvonlisäverokannan alentamista. Työnantajamaksun porrastus ei aiheuttaisi lisäkustannuksia julkiselle sektorille. Todennäköisesti porrastus vaikuttaisi siten, että palkkainflaatio hidastuisi ja matala-palkka-alojen työllisyys elpyisi. Pienituloisten verohelpotus ja arvonlisäveron alennus lisääisivät työttömien kannustimia hakeutua työhön ja alentaisivat erityisesti palvelualan yritysten työvoimakustannuksia. Siten edellytykset työllisyyden kohentumiselle saattaisivat parantua. Pitkäaikaistyöttömien kohdalla nämä kannustimet olisivat kuitenkin todennäköisesti riittämättömiä eivätkä poistaisi erityisten tukitoimien tarvetta.

Näiden verotukseen liittyvien täsmätoimenpiteiden ongelma on siinä, että tuottaakseen merkittäviä vaikutuksia veronkevennykset edellyttäisivät markkamääräisesti tuntuvia, miljardeis-

sa liikkuvia summia. Yleisesti hyväksyttävä arvio on, että tällaisista veronkevennysten täsmäkohdennuksista palaisi takaisin valtiolle ja kunnille noin puolet, mutta loppuosa pitäisi karsia tulonsiirroista tai muista menoista, ja siihen tuskin tässäkin talossa on suurempaa innostusta.

Haluan vielä painottaa näkemystäni siitä, että verojen kevennys nykyisessä suhdannetilanteessa ei ole perusteltu, mutta jos hallitusohjelmaan sisältyvää kirjausta 10–11 miljardin veronkevennyksistä lähdetään toteuttamaan, niin painotusten pitäisi olla edellä kuvatun kaltaisia. Itse asiassa en olisi pitänyt mahdollisena enkä finanssipoliittikan peruslinjaa murtavana, vaikka arvonlisäverokeilu olisi toteutettu tarkasti rajatuilla toimialoilla verokantaa alentamalla.

Julkisen sektorin kestävä rahoitus edellyttää pidemmän ajan haasteiden, kuten myös tulevien sukupolvien hyvinvoinnin huomioon ottamista. Julkisen talouden kestävyyttä arvioitaessa on otettava huomioon eläkemenojen ohella myös veropaineet. Verojärjestelmäämme kohdistuu tällä hetkellä monia paineita eikä vähiten sen vuoksi, että veroasteemme on kohtuullisen korkea. Tuotannon tekijöiden liikkuvuuden vuoksi syntyy paineita joko verotuksen alentamiseksi tai ainakin sen kohtaannon uudelleen suuntaamiseksi. Toisaalta ne Euroopan unionin maat, jotka ovat sitoutuneet vakaus- ja kasvusopimukseen, joutuvat kantamaan huolta verotulojen riittävydestä.

Kun tarkastellaan verotuksemme rakennetta, niin Suomessa kerätään kotitalouksien tuloveroina ja työnantajan sosiaaliturvamaksuina suhteellisesti enemmän verotuloja kuin EU- ja Oecd-maissa keskimäärin. Yhteisöjen maksamien tuloverojen osuus on ollut keskiarvoa matalampi. Arvonlisäverolla ja hyödykeveroilla kerätään keskitasoa vastaava osuus, kun taas varallisuuteen kohdistuvien verojen suhteellinen osuus on muihin maihin verrattuna selvästi matalampi. Eli tässä on se ympäristö, joka rajoittaa sitä päätöksentekoa, jota me joudumme verotuksen osalta tulevana vuosina tekemään.

Mitä sitten tulee valtiovarainvaliokunnan mietinnössään oleviin kahteen vastalauseeseen, niin molempien heikkoutena on se, että ne eivät sovellu tähän suhdannetilanteeseen. Ne olisivat väärää politiikkaa. Menojen lisääminen tai verojen alentaminen ilman vastaavia menoleikkauksia ei todellakaan sovellu tähän aikaan.

Arvoisa herra puhemies! Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän keskeisiä budjetin korjaustavoitteita olivat eläkkeensaaajien sairausvakuutusmaksun tuntuva alentaminen sekä opiskelijoiden asumisalisäleikkauksen estäminen. Sairausvakuutusmaksun alentaminen 0,7 prosenttiyksiköllä sekä opiskelijoiden asumistukeen tehdyt korjaukset vastaavat mielestäni ryhmämme tavoitteita. Nämä olivat tärkeitä muutoksia ja mahdollivat vielä järkevään finanssipoliittiseen linjaan. Tehdyillä muutoksilla voinakin pitää ensi vuoden talousarviota sisällöltään kohtuullisena ja nykyiseen suhdannetilanteeseen hyvin sopivana.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

Ed. Helle merkitään läsnä olevaksi.

¹⁴ **Veijo Puhjo /vas** (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Kallio mainitsi, että viime laman syynä oli huono talouspolitiikkaa. En huomannut erittelyä, minkälaista se huono talouspolitiikka on, mutta kun aina on riski uudesta isosta lamasta, niin pitäisi eritellä, miksi silloin ajaututtiin lamaan. Minun mielestäni pitäisi viime vuosikymmenestä ottaa opiksi jotakin. Kun vuonna 86 Sorsan viimeinen hallitus viimeistöikseen joutui vapauttamaan pankkijärjestelmää, niin Holkerin hallitus laittoi paremmaksi. Silloin tuli vapaa temmelyskenttä markkinavoimille. Silloin rahaa oli runsaasti ja se liikkui ja se tarttui pyydyksiin. Kun pelkästään markkinavoimille annettiin yhteiskunnan eteenpäinvienti, niin osoittautui, että ne eivät kykene kantamaan vastuuta yhteiskunnan kokonaiskehityksestä, ja niinpä sitten ajaututtiin lamaan. Nyt meidän pitäisi varoa jälleen saman tyyppistä ilmiötä. Rahaa on niin rutkasti, että se liikkuu ja tarttuu pyydyksiin, mutta on varottava menemästä taas samasta syystä lamaan kuin viimeksi.

¹⁵ **Reijo Kallio /sd** (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Totesin, että huonot poliittiset päätökset olivat yksi tekijä siihen, että me jouduimme tämän vuosikymmenen alussa syvään lamaan. Näitä asioita oli toki muitakin. Jos arvioi politiikkaa, niin mielestäni huonoon politiikkaan

syyllysty osittain jo Holkerin hallitus. Se ei onnistunut rahamarkkinoiden vapauttamisessa sillä tavalla kuin se olisi pitänyt tehdä. Mitä tulee Ahon hallituksen rooliin, niin sehän piti tiukasti kiinni vahvan markan politiikasta ja kiristi finanssipoliittikkaa silloin, kun olimme menossa kohti laskusuhdannetta. Minusta nämäkin olivat kohtalokkaita virheitä. Mielestäni 90-luvun alun poliittisista virheistä onkin syytä ottaa opiksi tänä päivänä.

¹⁶ **Liisa Hyssälä /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Käsittelen puheessani neljää asiaa: Kirkon yhteisöveron leikkausta, terveydenhuollon asiakasmaksuja, lasten psykiatrisen hoidon tarvetta ja tieasioita.

Aluksi puhun kirkon yhteisöveron leikkauksesta, jonka hallitusryhmät päättivät toteuttaa. 100 miljoonaa markkaa on sisällä budjetissa. Nyt onkin mielestäni paikallaan muistaa, millaisessa Suomessa me elämme. Käytännössä kirkko on joutunut hoitamaan yhä enemmän sellaisia tehtäviä, jotka aikaisemmin kuuluivat valtiolle.

Valtio- ja kuntavetoinen sosiaalipolitiikka toimii selvästi aiempaa pienemmällä resursseilla. Samaan aikaan avun tarvitsijoiden määrä on lisääntynyt rajusti. Kirkko ja monet järjestöt ovat joutuneet paikkaamaan monin tavoin repeillyttä turvaverkkoa. Jos ne eivät tekisi arvokasta työtä syrjäytyneiden hyväksi, tekisikö kukaan.

Yhteisöveron tuotolla rahoitetaan monia kirkon toimintoja, muun muassa taataan perusturvallisuutta, yhteiskunnan vakautta ja osaamista. Kirkko edistää suomalaisen yhteiskunnan terveitä perusarvoja. Se tukee yksilön ja yhteisön moraalien kehittymistä ja lähimmäisestä välittämisen kulttuuria. Tämä työ ja sen tulokset ovat vaikeasti rahassa mitattavissa. Kyse on kuitenkin keskeisten toimintaedellytysten luomisesta sekä valtion, kansalaisyhteiskunnan että yritysten toiminnalle.

Kirkon kasvatustehtävällä on Suomessa hyvin vakiintunut asema. Seurakuntien päiväkerhoissa on noin puolet maamme 4–6-vuotiaista, ja yhä enemmän seurakunnat ovat ottaneet huolehtia myös koululaisten iltapäiväkerhoista ja nyt jo aamupäiväkerhoistakin. Kerholaisten määrä lähentelee varmasti jo 10 000:ta.

Tämän lisäksi kirkko tekee nuorisotyötä, jolla monin tavoin tuetaan nuoren kasvua tasapainoiseen aikuisuuteen. Kasvatustyö on tärkeä osa osaamisen ja oppimisen kokonaisuutta, joka on

suomalaisten menestystekijä nyt ja tulevaisuudessa. Kirkko tarjoaa mahdollisuuksia erilaisista taustoista tuleville lapsille, myös niille, joiden vanhemmilla ei ole varaa maksaa lapsilleen kalliita harrastuksia. Pienillä paikkakunnilla seurakunta voi olla ainoa taho, joka järjestää lapsi- ja nuorisotyötä.

Kansalaisella on vastuu itsensä ja perheensä elatuksesta. Tilapäisissä toimeentulovaikeuksissa ja kriisitilanteissa jokainen meistä voi tarvita apua. Silloin on tärkeää, että löytyy turvaverkkoja, jotka pysäyttävät vapaan pudotuksen ja auttavat ihmistä elämässään uuteen alkuun.

Lamavuosien jälkeenkin nyt noususuhdanteessa kirkko on ripeästi ottanut vastuuta yhteiskuntamme vähäosaisista. Ilman kirkon ja järjestöjen työtä jäljet olisivat tuntuvasti pahemmat. Kun sosiaaliturvaa on heikennetty ja kuntien valtionosuuksia vähennetty voimakkaasti, ovat seurakunnat myös noususuhdanteessa pitäneet yllä ruokapankkitoimintaa, joka tuntuu työntekijöiden haastattelun mukaan räjähtävän käsiin. Niin paljon on tarvitsijoita. Diakoniatyön asiakkaina on yli 300 000 suomalaista.

Kirkon nälkäryhmä korosti raportissaan kansalaisten taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia sekä hallitusmuodon takaamaa oikeutta perustoimeentuloon. Köyhyyden ja syrjäytymisen syitä ja seurauksia nostettiin raportissa esille. Nälkätyöryhmän työn esitykset saivat ennen vaaleja kannatusta kaikissa poliittisissa ryhmissä. Hetken näytti jo siltä, että ongelmiin tartutaan, mutta viime ajat on ollut valitettavan hiljaista. Köyhyys ja syrjäytyminen koskettavat edelleen liian monia suomalaisia. Nousukausi ei ole koitunut kaikkien osaksi. Esimerkiksi asunnottomuus pahenee erityisesti pääkaupunkiseudulla, ja kirkko on joutunut tehostamaan työtään myös tällä sektorilla.

Samalla, kun meillä huudetaan apuun kolmatta sektoria, ollaan valmiita lyömään sitä märällä rätillä. Näin on käynyt nyt, kun 100 miljoonaa markkaa heikennetään tilanteessa, jossa yhteisöveron tuottoa on vuoden aikana heikennetty jo yksi kolmasosa, 3 prosentista 2 prosenttiin. Voi kysyä, kannetaanko kohta enää missään vastuuta niistä ihmisistä, jotka elävät menestystarinoiden varjossa.

Arvoisa puhemies! Seuraavaksi puutun terveydenhuollon maksuihin, koska paitsi että nyt budjettiin sisältyy maksukatto, niin on myös tulossa asetus, että hallitus on valmis korottamaan

terveydenhuollon maksuja. Keskustahan äänestyyttä siitä ja on äänestytty jo ponnen muodossa. Terveydenhuoltomaksujen korotukset siirtävät yhä suuremman osan terveydenhuollon rahoitusvastuusta pienelle, vähävaraiselle, sairaalle kansanosalle, koska heidän maksavat bruttotuloistaan varmasti enemmän näitä maksuja kuin hyvätuloiset.

Maksujen korotuksia on perusteltu sillä, että ne parantavat terveydenhuollon rahoitustilannetta ja kuntien taloutta. Palvelujen käyttäjän näkökulmaa ei ole otettu huomioon. Asiaksmaksut, sairausvakuutuskorvausten väheneminen ja hintojen nousu sekä sairauskulujen verovähennysten poistaminen ovat lisänneet ihmisten sairauskuluja. Kun maksut usein kasautuvat samoille henkilöille, ovat monet vammaiset ja pitkäaikaissairaat joutuneet turvautumaan toimeentulotukeen selviytyäkseen maksuistaan.

3 500 markan maksukatto terveydenhuollon maksuille voi tuoda jonkin verran helpotusta maksuihin. Se ei kuitenkaan ole riittävä eikä oikeuta maksujen korotuksia. Nyt on olemassa 3 283 markan katto lääkekuluille, 900 markan katto terveydenhuollon matkoille ja 900 markan katto kuntoutusmatkoille. Näiden lisäksi on tulossa siis uusi 3 500 markan katto terveydenhuollon maksuille.

Meillä on siis neljä erilaista kattoa. Henkilöt, joilla on paljon kaikkia edellä mainittuja kuluja, voivat joutua käyttämään terveydenhuoltoon ja lääkkeisiin yli 8 500 markkaa vuodessa, ennen kuin kaikki katot täyttyvät. Katot olisi tullut ottaa huomioon kokonaisuutena, ja niiden piiriin olisi ilman muuta pitänyt ottaa kotipalvelumaksut. Nyt meillä sairast, lähinnä varmasti pientä eläkettä saavat, joutuvat kyllä kohtuuttomiin maksuihin.

Arvoisa puhemies! Lainsäädäntömme velvoite taata kansalaisille oikeus terveyteen ja terveyspalveluihin toteutuu heikosti lasten ja nuorten psykiatrisen hoidon kohdalla. Monin paikoin potilas joutuu jonottamaan psykiatrista hoitoa jopa useita vuosia. Minkään muun ihmisryhmän kohdalla oikeuksia ja yhdenvertaisuutta ei rikota yhtä räikeästi.

Ongelmaan on esitetty monia syitä, sekä lamaa että nousukautta. Konkreettisesti syitä haettaessa on paikallaan pohtia lapsen varhaisen kodin ulkopuolella hoitamisen, lapsen kilpailuttamisen ja vanhempien elämänstressin vaikutusta. Kun valtio leikkasi kuntien valtionosuuksia, eh-

käisevää toimintaa supistettiin. Kouluterveydenhuoltoa kevennettiin ja kavennettiin. Terveystenhoitajat poistuivat monilta kouluilta kokonaan. Samaan aikaan kasvatusneuvoloita lakkautettiin ja lasten psykiatrisia hoitopaikkoja vähennettiin.

Hoitoketjurakennelmat pettävät pahasti perusterveydenhoidon osalta. Kun perusterveydenhoito mättää, kaatuu ongelma kalliin erikoissairaanhoidon piikkiin keskussairaaloiden psykiatrisille osastoille, joissa paikkapula on huutava. Hoitoon pääsyn aika on kohtuuton suhteessa lapsen tai nuoren koko siihenastiseen elinikään. Kyse on myös persoonallisuuden kehittymisen kannalta olennaisen tärkeästä ajanjaksosta, eikä hoidolla myöhemmässä vaiheessa saavuteta enää sellaisia tuloksia kuin jos se olisi ollut oikea-aikaista. Todennäköisimmin kyse on enää paikkaavasta hoidosta. Valitettavasti nykyisestä palvelujärjestelmästä voi sanoa, että se siivilöi hyttysiä, mutta päästää kamelit läpi. Kun seurataan vain fyysisistä kehitystä tai esimerkiksi oppimista, niin vaikeat psyykkiset oireet menevät läpi, jäävät huomaamatta.

Valtiovarainvaliokunnan jaostossa oli asiantuntijana kuultavana Hyksin lasten ja nuorten sairaalan johtajaprofessori Veikko Aalberg, jolla on yli 30 vuoden kokemus tältä alalta. Hän totesi valiokunnassa näin: "Yhteiskunnassa ja arvo maailmassa tapahtuu muutoksia, kokonaisuuden sijasta korostetaan erityisominaisuuksia. Aineelliset arvot ohittavat humaaniarvostukset, menestymisen merkitys syrjäyttää perinteiset arvot. Välittömän tyydytyksen saaminen, itsekkeisyys ja talous säätelevät yhä useammin ratkaisuja." Tämä on juuri sitä, mistä ed. Karjalainen ansiokkaasti budjettipuheenvuorossaan puhui.

Arvoisa puhemies! Viimeisenä asiana otan esille maakuntani, Varsinais-Suomen, kannalta erittäin tärkeän hankkeen, E18-tieyhteyden. Liikennejaostossa asiasta on taitettu peistä koko vaalikauden ajan. Nyt täytyy todeta tyydytyksellä, että liikennejaoston mietintöön saimme asiasta seuraavan lausuman yleensä tieverkon kehittämisestä: "Tarvitaan - - myös erillisiä rahoitusratkaisuja mittavien infrastruktuurikokonaisuuksien toteuttamiseksi. Esimerkiksi valtakunnallisesti merkittävää E18-hanketta ei voida toteuttaa taloudellisesti optimaalisella tavalla edes kohtuullisesti lisätylläkään rahoituksella. E18-tie kuuluu Pohjolan kolmioon ja se on osa EU:n Ten-verkkoa. Hankkeen eteneminen on tärkeää myös

alueen elinkeinoelämän kannalta." Tämä mietintö.

On syytä todeta, kun lisäbudjetissa saimme rahoitusta 45 miljoonaa, jotta työ ei keskeytyisi ja syntyisi aineellisia tappioita, että nyt on vakavasti tiettä edistettävä kaikilla tasoilla. E18-osuuden Paimio—Muurla valmistuttua puuttuu Turun ja Helsingin välisestä moottoritiestä osuus Muurla—Lohjanharju. Sen pituus on 61 kilometriä, ja arvioidut rakentamiskustannukset ovat noin 2 miljardia markkaa. Tavoitteena on saada koko väli moottoritietasoisiksi 10 vuoden kuluessa. Se ei liene kohtuuton tavoite, kun ajatellaan, että on kysymyksessä keskeinen kaupunkialue ja maakunta Turun ympärillä. Olemme silti 10 vuotta jäljessä Tampereesta ja myös jäljessä Lahdesta. Tämä on erittäin valitettavaa.

Nyt toivonkin, että raamirihessä helmikuussa, kun suurista infrahankkeista ollaan tekemässä linjauksia, E18-tie nostetaan pöydälle, toivon mukaan päällimmäisenä, ja silloin voitaisiin tarkastella hankkeen kokonaisrahoitusta ja myös aikataulua, onko sitä mahdollisuutta kiirehtiä. Nämä perusinfrahankkeet ovat todella maakuntamme kannalta, voisi sanoa, melkein elämän ja kuoleman kysymyksiä.

Ed. Pekkarinen merkitään läsnä olevaksi.

17 Mauri Salo /kesk: Arvoisa herra puhemies! Kuluvilla valtiopäivillä on usein keskusteltu siitä, kuka käyttää budjettivaltaa ja kenelle se kuuluu. Budjettivalta kuuluu eduskunnalle, ja siksi budjetin valmistelua on syytä uudistaa niin, että jo talvella eduskunnalle annetaan todellinen mahdollisuus vaikuttaa budjetin sisältöön. Tämä budjetti on valmisteltu pitkälti virkamiestyönä, mitä osoittaa se, että budjettiriihi tänä vuonna meni hyvin nopeassa aikataulussa. Oikeastaan ne muutokset, jotka budjettiriihessä tulivat, tulivat sillä tavalla näkyviin, että harkitsemattomasti kuntatalous ja kuntalaiset joutuvat niistä aikaa myöten kärsimään.

On perusteltua, että budjettiraamit on edelleen annettu hyvin tarkasti sillä tavalla, että on voitu pitää valtiontalous tasapainossa ja saada se selkeästi ylijäämäiseksi, mutta tässä yhteydessä olisi ollut syytä muuttaa budjetin sisällä olevia

painopistealueita, koska talouskasvun jatkumisen suo siihen mahdollisuuden.

Nyt jatkuvassa kovassa talouskasvutilanteessa on myös ummistettu silmät taas kerran siltä uhalta, joka jo kerran näytti kyntensä 80-luvun loppupuolella. Varsinkin arvopaperimarkkinoilla on menossa selkeästi peli, jossa Musta-Pekka on jäämässä jonkun käteen. Mitä se sitten vaikuttaa kansantalouteen?

Työttömyys, joka on muuttunut entistä enemmän rakenteelliseksi, aiheuttaisi myös uudenlaisia tarkastelua niin koulutuksen kuin aluepolitiikan osalta. Veroratkaisu, jolla on pitkällä aikavälillä varsinkin Emu-oloissa vaikutus kilpailukykyyn, on jätetty tuonnemmaksi, joten budjetin kokonaisvaltainen tarkastelu ei voi olla mahdollista.

Euro-oloissa olemme ensimmäistä kertaa tilanteessa, jossa ei synny kokonaisvaltaista työmarkkinaratkaisua, vaan liittokohtaisesti mitataan voimia ja katsotaan, mihin kynnet riittävät. Hallituksen olisi syytä kantaa asiasta erityisen syvää huolta, vaikkakin nyt euroalue on sinänsä kohtuullisen hyvin kilpailukykyinen johtuen siitä, että euro suhteessa dollariin ja jeniin on devalvoitunut reilut 20 prosenttia. Tämä voi olla tilanne, joka ei kuitenkaan auta vuodesta toiseen. (Ed. Korkeaoja: D-vitamiini!) — Se on se vanha D-vitamiini, jota tässä salissa on vierastettu. — En ole kyllä kaikkia puheenvuoroja nytkään kuunnellut, mutta olen havainnut, että ei enää haluta käyttää oikeaa nimeä; puhutaan kellutuksesta ja valuuttakurssimuutoksista, mutta devalvaatio ja revalvaatio ovat sanat, jotka on syytä pitää mielessä.

Valtion velan korot ovat edelleen yksi merkittävä rasite valtiontaloudessa. Kuten totesin, euron kurssimuutoksista, devalvaatiosta, johtuvat paineet myös valtion velan kokonaismäärään ovat selkeästi näkyvissä, koska juuri 150 miljardin markan dollari-, euro-, kruunu- ja puntamääräiset velat ovat selkeästi nousseet.

Hyvään hallintoon ja budjettitalouteen kuuluu suunnitelmallisuus, mutta viime vuosina on törmätty tilanteisiin, joissa hyvin pienillä määrärahoilla viedään isoja hankkeita eteenpäin. Yhtenä hyvänä esimerkkinä on viime eduskuntakaudella Kehä II:n alkuun saattaminen noin 20 miljoonan markan alkurahalla. Kun juna on lähtenyt liikkeelle, poliittista voimaakin on löytynyt ja sille hankkeelle on löytynyt myös rahaa.

Eduskunnassa on vireillä hanke eduskunnan lisärakentamiseksi. Sekin juna menee. Rahat puuttuvat, mutta suunnitelmat etenevät ja jossain vaiheessa todetaan, että tämä on pakkoratkaisu. Kuitenkin myös budjetin valmistelun yhteydessä olisi ollut perusteltua arvioida eduskunnan toimintaa kaiken kaikkiaan ja avustajajärjestelmää, joka tänne on luotu ja josta johtuen nämä isot investoinnit joudutaan tekemään. Itse koen avustajajärjestelmän sinänsä hyväksi, mutta ovatko he kansanedustajien henkilökohtaisia avustajia vai edustavatko eduskuntaryhmässä todellista ammattitaitoa, se olisi ollut punnittavissa oleva ratkaisu.

Pienistä hankkeista saattaa tulla myös edelleen suuria. Täällä on Vuosaaren satamahanke, joka tosin pääkaupunkiseutulaisiakin jakaa voimakkaasti kahteen osaan. Hallitus on kuitenkin jo näyttänyt hankkeelle vihreää valoa. Kun täällä on olemassa satamakapasiteettia ja maailmalla tapahtuu muutoksia, olisi perusteltua selvittää näiden muidenkin käyttömahdollisuus.

Kuitenkin juuri ed. Hyssälän toteama iso hanke, jolla on suuri kansantaloudellinen merkitys, on E18-hanke, jolle ei näytä millään löytyvän sellaisia resursseja, että se voitaisiin rakentaa. Kuitenkin 2 miljardia markkaa valtiontaloudessa ei ole ylityspääsemätön, jos priorisointeja tehdään oikein, koska panos—tuotos-ajattelukin on hyvä tässä yhteydessä muistaa.

Valtionyhtiöiden myyntitulot niin tänä vuonna kuin ensi vuoden osaltakin on syytä edelleen käyttää pitkälti valtion velan maksuun. Kuitenkin on syytä muistaa, että teknologiakehityksen kautta on syntynyt uutta myytävää. Siksi on perusteltua edellyttää, että jatkossakin pidetään huoli siitä, että nyt olevat ideat voidaan jatkossa tuotteistaa, kaupallistaa ja kansainvälistää ja sillä tavalla turvata Suomen kansantalouden vahva kehitys.

Arvoisa puhemies! Kuntien valtionosuudet kokivat investointien osalta budjettiriihessä aika kylmän kohtalon. Siellä päätettiin siirtyä uuteen järjestelmään ja hyvin lyhyellä aikavälillä lopettaa valtionosuuksien maksaminen. Tällä saateen kunnat erittäin tukalaan tilanteeseen aikana, jolloin kuntataloudet ovat hyvin kireät. Onkin syytä edelleen miettiä ja uudelleen tarkastella tulevana vuosina kunta—valtio-suhdetta nimenomaan rakennushankkeiden osalta. On hyvä, että hallitus on asettamassa tai asettanut kuntatalouden selvitysmiehen selvittämään tässä epäselväs-

sä tilanteessa kuntien asemaa, jotta kun ensi vuonna valmistellaan vuoden 2001 budjettia, voitaisiin paremmin jo ottaa huomioon ne muutokset, joita kuntataloudessa todella on tapahtunut. Yhteisöveron jakoperusteet näyttävät olevan sen verran vinksallaan, että on keskimäärin tietenkin hyvä, mutta ääripäitä joko polttaa taikka palelee.

Kansalaisia on puhuttanut ja syystä työmatkakustannusten nousu. Polttoaineiden hinnat ovat maailmanmarkkinahintojen ja valuuttakurssien muutoksen myötä merkittävästi nousseet. Tässä olisi toivonut, että valtio olisi budjetin yhteydessä jo osoittanut nopeata reaktiokykyä ja joko alennettaisiin nyt polttoaineiden valmisteveroa tai toisaalta nostettaisiin työmatka- ja ansiotulohankintavähennyksiä. (Ed. Gustafsson: Onneksi hinta on tullut alaspäin viime päivinä!) — Sen pitää tulla paljon alas, jotta se tyydyttää ihmisiä, jotka joutuvat todella paljon työnsä vuoksi käyttämään moottoripolttonesteitä.

Sitten täällä esillä ollut arvonlisäverokokeilun hylkääminen oli hallitukselta ratkaiseva virhe sillä tavalla, että menetettiin yksi mahdollisuus luoda uusia työpaikkoja, estää ja torjua harmaata taloutta. Muutenkin tällä olisi voitu kokeilun myötä saada aikaan todellista uutta toimintaa.

Arvoisa puhemies! Maassamme on menossa raju rakennemuutos, jota vauhdittavat osaltaan EU-tukialueiden uudet päätökset ja se, että myös Kera, Tekes ja osittain Sitraakin panostavat hyvin voimakkaasti kasvukeskuksissa oleviin kasvuyrityksiin. Panostaminen kasvuyrityksiin sinänsä on hyvä, mutta hallituksen toimesta olisi syytä pyrkiä myös muokkaamaan kenttää niin, että näitä orastavia yrityksiä voisi sijoittautua muuallekin kuin vain pelkkiin kasvukeskuksiin. Maatalouden tilanne nyt olevassa 141-neuvottelujen pättitilanteessa tietenkin huolestuttaa ja se, että hallitus ja eduskunta on varannut budjettiin riittävät määrärahat, mutta millä tavalla hallitus ne määrärahat saa ensi vuoden osalta käytettyä, jos unioni ei annakaan meille siihen maksatuslupaa?

Kuntien kyky selviytyä siitä perustehtävästä, joka niille on määrätty nimenomaan koulutuksen ja perusturvan tuottamisen kohdalla, ei ole enää kaikilla kunnilla sietokyvyn rajoissa. Tähän ovat tietenkin tulleet ja tulevat avuksi valtion harkinnanvaraiset avut, mutta harkinnanvaraiset avut osoittavat sitä, että joissakin laskelmissa on menty pieleen.

Yleinen turvallisuus, joka ihmisille on hyvin tärkeää, on paljon puhuttanut ja puhuttaa edelleen. Tässäkään budjetissa ei riittävällä painoarvolla tarjota näihin asioihin hoitomahdollisuutta.

Huumausaineiden kautta tulevat ongelmat kasvavat edelleen, ja rikollisuus, joka lisääntyy lisääntymistään, on rajoissa, joissa tarvitaan todellisia toimenpiteitä. Poliisin voimavaroja tässä ollaan lisäämässä, mutta ollaanko riittävästi? Se, ovatko tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytykset riittävät, jotta myös tutkitut asiat saadaan riittävissä ajoin riittävän nopeasti käsittelyyn, on sellainen asia, jonka pitäisi olla hallituksen huolenaiheena.

Arvoisa puhemies! Vuoden 2000 budjetti ei ole kansalaisia tasapuolisesti kohteleva, mutta näinhän se aina on, että budjetilla on puolustajansa ja sillä on omat arvioijansa. Kuitenkin hyvää suomalaisessa kansantaloudessa on se, että todella kansantalous kasvaa ja pienillä siirroilla myös työllisyys merkittävästi paranisi ja tätä kautta tähän yhteiskuntaan on kuitenkin syntymässä uutta. Meidän on kansanedustajina kuitenkin pidettävä myös huoli siitä, että niin eläkeläiset kuin vähävaraiset lapsiperheetkin ja sairaat saavat heille tulevan oikeudenmukaisen kohtelun, ja tässä on ensi vuoden aikana vuoden 2001 budjetin valmistelulle myös omat haasteensa.

Toinen varapuhemies: Kohdistamatta huomiota erityisesti kehenkään edustajaan yksityisesti pyydän huomioimaan, että meillä on esitetty toivomus, että yli 10 minuutin puheenvuoroja ei pidettäisi. Toivoisin, että tästä aikataulusta voitaisiin pitää kiinni. Se helpottaisi meitä. Muistutan myös siitä, että on vielä pääluokittain yksityiskohtainen käsittely.

¹⁸ **Ismo Seivästö /skl:** Arvoisa puhemies! Velkaantuminen on makrotasolla maassamme lähtenyt laskuun, mikä tyydytyksellä merkillä pantaan. Tulot ja menot ovat budjetissa nyt kohtuullisesti tasapainossa. Moni yksilö joutuu kuitenkin painimaan ylisuurten velkojen tai toimeentulo-ongelmien kanssa. Oppineet sosiologit mittavat ajassamme muun muassa luokkajakoa. Mittareina ovat omistus, tulotaso ja asema työssä tai työttömyys. Tulo- ja varallisuuserot ovatkin kasvaneet maassamme kiihtyvällä vauhdilla. Tilastokeskuksen julkaisussa todetaan: "Tulotason nousu, erityisesti omaisuustulojen lisääntyminen, hyödytti suurituloisia muita enemmän.

Kun verotus keveni ja saatujen tulonsiirtojen määrä väheni, tasasivat maksetut ja saadut tulonsiirrot ansio- ja omaisuustulojen eroa aiempaa vähemmän."

Tietoyhteiskuntakin kaikkine myönteisine piirteineen saattaa kasvattaa eriarvoisuutta. Osa ei pysy vauhdissa, osa ei ole tähän tietokelkkaan koskaan päässytäkään. Erot näkyvät myös kuntien ja alueiden välillä mutta myös kaupunkien sisällä. Ruokapankit ovat ilman merkittävää mainoskampanjaa saaneet uusia asiakkaita pitkäaikaissairaista sekä kauan sairastaneiden lasten vanhemmista. Hälyttävä asia!

Kuntien kautta sairaille ja eläkeläisille säilytetty lisämaksut valitettavasti vain lisäävät kuilua ihmisryhmien välillä. Onneksi savamaksua eläkeläisten kohdalla kyettiin vähän alentamaan, joskin lupaukset jäivät vielä toteutumatta. Suunta on kuitenkin oikea.

Mitä tulee ikähaarukan alkupäähän, myös alkavassa esiopetuksessa tulee tarttua lasten syrjäytymiskiarteeseen. Koulutuksellahan on merkittävä vaikutus työttömyysriskin pienemiseen. Tuohon työttömyyteen pitääkin kaikilla tasoilla puuttua. Hallituksen, eduskunnan ja tuposapuolten onkin vedettävä samaan suuntaan. Verotuksella tulee kannustaa yrittämiseen, työn tekemiseen ja työn vastaanottamiseen. Työllisyyden parantaminen on avain verotuksen keventämiseen, samoin hyvällä työllisyydellä olisi ennalta ehkäisevä vaikutus monien ongelmien syntyyn.

Valiokunta lisäsi varoja lasten ja nuorten psykiatriseen hoitoon, mikä oli aivan perusteltua. Silti tämä päätös ei vapauta meitä kysymyksestä, miksi yhteiskuntamme ja monet sen kansalaiset oireilevat. Mistä juontavat juurensa välinpitämättömyys tai perheväkivalta? Työttömyyden tai yliopitkien työpäivien alla moni tuntee uupuvansa ja menettävänsä osin elämänhallintansa.

Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunta on tehnyt monin paikoin ihan hyvää työtä. Monet lausumaehdotukset ovat nappiin osuneita; osa niistä on kylläkin hieman liian varovaisia. Maa- ja metsätalousministeriön kohdalla näytetään vihreää valoa maatalousmuseon perustamiselle. Hyvä hanke, mutta maaseutuamme sen paremmin kuin maatalouttamme ei kuitenkaan saa museoida. Siksi maataloudesta ja sitä kautta koko elintarvikeketjusta huolehtiminen on kansallisen turvallisuutemme kannalta elintärkeää. Sano-

taanhan tunnetussa sananparressa: "Kenen leipää syöt, sen lauluja laulat."

Samaan huoltovarmuuteen kuuluu myös kauppalaivastomme toimintaedellytysten turvaaminen Suomen lipun alla. Perusturvallisuutta ja peruspalveluja ei saa vaarantaa EU-olosuhteissaan. On asioita, joista meidän on kyettävä itse vastaamaan. Epävarmoihin toiveuniin perustuviin ratkaisuihin emme voi rakentaa kansamme tulevaisuutta. Mitä korkeampi omavaraisuusaste meillä on elintarvike tuotannossa, energiatuotannossa, kauppamerenkulussa, tietotekniikassa sekä tietenkin myös puolustuksessa, sitä parempi on liikkumavara unionin sisäisissä ja ulkoisissa asioissa. Näin varsinkin maailmassa, josta ongelmat eivät lähestyvistä joulusta huolimatta tunnu loppuvan.

Arvoisa puhemies! Säästyneet neljä minuuttia toivon luettaviksi sellaisten edustajien hyväksi, jotka ovat menneet yli ajan.

19 Rauha-Maria Mertjärvi /vihr: Arvoisa puhemies! Tässä on kuullut monia hyviä puheita ja kritiikkiä, johon voi yhtyä, ja kiitoksia, joihin voi yhtyä. Itse olen erityisen iloinen ollut lasten psykiatriseen hoitoon kohdistetuista rahoista. Niiden tarpeesta ja merkitysvyydestä esimerkiksi ed. Hyssälä puhui erittäin hyvin äsken.

Kuunnellessani eilistä budjettikeskustelua minua jäi kovasti vaivaamaan se asenne, jolla arvoisa valtiovarainministeri suhtautui juuri näihin rahoihin, joita neuvottelun kautta saatiin ainakin minun mielestäni hyvin tärkeisiin kohteisiin. Esimerkiksi juuri lasten psykiatrinen hoitohan pääsi meillä laman aikana täysin retuperälle, ja nyt sinne suunnatut rahat ovat enemmän kuin tervetulleita, joten kyllä meillä edustajilla on ihan täysi syy olla iloisia, että sinne rahoja saatiin. Tietysti on totta, että summana lastenpsykiatriaan tai homekouluihin osoitetut rahat ovat promilleluokkaa, niin kuin valtiovarainministeri sanoi, mutta arvoltaan tosin jotain aivan muuta. Toivottavasti valtiovarainministerin vähättely ei ollut näiden arvojen vähättelyä. Meidän edustajien vähättelyt se kyllä tuntui, ja hyvin ikävä maku siitä jäi.

Arvoisa puhemies! Haluan kiinnittää pariin asiaan huomiota. Ensinnäkin joukkoliikenne. Sen kehittäminen on yksi hallitusohjelman asioista. Kuitenkaan siihen ei mielestäni ole tarpeeksi kiinnitetty huomiota. Lisää rahaa matkakeskushankkeisiin kyllä saatiin 10 miljoonaa, ja se on tietysti erinomaisen hyvä asia.

Olin jättänyt talousarvioaloitteen, joka koskee raideliikenteen kehittämistä pääkaupunkiseudun ja kehyskuntien alueella. Esitin määrärahan osoittamista lisäraiteen rakentamisen aloittamiseksi Keravan ja Riihimäen väliselle rataosuudelle. Tällä hetkellä pääradalla on neljä raidetta Tikkurilaan asti. Tämä raidekapasiteetti mahdollistaa tarvetta vastaavan junayhteyksien määrän ja pysähtymistiheyden, ja VR onkin saanut tällä rataosuudellaan tuottamistaan palveluistaan runsaasti kiitosta. Tällä hetkellä pääradalla rakennetaan neljättä raidetta, niin sanottua kohtaamisraidetta Rekolan ja Korson kohdalla. Tämä neljäs raide tulee jatkumaan Keravalle asti. Keravalta eteenpäin jatkuu kolmas raide niin sanottuna kohtaamisraiteena. Talousarvioaloitteeni tavoitteena oli saada suunnittelu- ja aloittamisrahaa pääradan kehittämiseksi koko pituudeltaan Riihimäeltä asti neliraiteiseksi. Vasta neliraiteisena se pystyisi hoitamaan sen junayhteyksien määrän ja pysähtymistiheyden, johon tällä hetkellä ja erityisesti tulevaisuudessa on tarvetta.

Lokakuaisessa asuntopoliittisessa välikysymyskeskustelussa tuli esille pääkaupunkiseudun kasvava asuntotarve. Kuten tiedämme, hallitus on asettanut laajapohjaisen asuntopolitiikan yhteistyöryhmän tätä asiaa pohtimaan, ja sen tehtävänä on valmistella maaliskuuhun mennessä asumista ja siihen liittyvää maapolitiikkaa ja liikennettä koskeva yhteistoimintasopimus. Yhteistoimintasopimuksen tarkoituksena on luoda useamman vuoden suuntaviivat niin valtion tukeman kuin muunkin asuntotuotannon sijoittumiselle ja ajoitukselle. Samalla pyritään ottamaan huomioon myös asumiseen liittyvä liikenne. Samoin ministeri Siimes mainitsi tässä samaisessa välikysymyskeskustelussa, että pientalorakentamisessa tulee jo yksin ympäristösyiden takia pyrkiä aluekokonaisuuksien toteuttamiseen jo olemassa olevan joukkoliikenteen ja erityisesti raideliikenteen yhteyteen. Saman suuntaisia ajatuksia myös ed. Soininvaara on esittänyt puhuessaan pääradan varteen rakentuvasta Tampereelle asti ulottuvasta nauhakaupungista.

VR-yhtymä Oy:n pääjohtaja Henri Kuitunen on omissa julkisissa puheenvuoroissaan maalailut aivan samoja kehitysnäkymiä pääkaupunkiseudulle ja kehyskuntiin suuntautuvasta muutto liikenteestä. Kuitunen tuntuu kommentillaan allekirjoittavan myös sen ennusteen, että päärata tulee tulevaisuudessa olemaan yhä käytetympi

työmatkaliikenteen väylä ja että kasvavat junanopeudet ja pääradalle tulevat huippunopeat junat tulevat tuottamaan ongelmia, koska raidekapasiteetti on jo nykyisellään Tikkurilasta pohjoiseen riittämätön. VR on nämä ongelmat tunnustettuaan ajautunut kuitenkin väärille raiteille esittäessään niiden ratkaisuna oikoradan rakentamista Keravalta Lahteen. Myös valtiovarainvaliokunta on mietinnössään jättänyt lausumaehdotuksen Kerava—Lahti-oikoratahankkeen erityisrahoitusmallin valmistelun pikaisesta käynnistämisestä. Yleislinja rautatieliikenteen kehittämisen kannalta näyttää siis nyt siltä, että halutaan enemmän kehittää nopeita kaukoliikenneyhteyksiä lähiliikenteen kustannuksella. Tähän tähtää myös Helsinki—Tampere-radan perusparannus, joka on meneillään ja joka mahdollistaa nopeiden junien käyttöönoton vuonna 2002. Tämä perusparannus ei mahdollista paikallisjunien lisäämistä, koska radan peruskapasiteetti ei siihen yksinkertaisesti riitä.

Suunnittelun oikoradan rakennus Keravalta Lahteen vie osan nopeista junista pois Tampereelle menevältä radalta, jolloin teoriassa on mahdollista, että paikallisjunien pysähtymistä voidaan lisätä merkittäväillä väliasemilla. Tällä teorialla perustellaan oikoratahanketta, mutta en usko tämän teorian paikkansapitävyyteen, ja edellä mainitut asiantuntijatkin ovat sitä epäilleet huomauttaen muun muassa, että Venäjän kauppa ei volyymltaan tule aivan lähitulevaisuudessa vastaamaan tuon oikoradan arvoa.

Ainoa keino saada lähiliikennettä kehitettyä parempaan suuntaan on lisäraiteen jatkaminen Keravalta Riihimäelle. Pääradan paikallisjunaliikenne on jo nyt merkittävä pendelöintiväline pääkaupungissa työssä käyville tuhansille ihmisille. Raidekapasiteetin riittämättömyys näkyy paikallisjunien myöhästelynä niiden joutuessa odottamaan vapautuvia raiteita ja ohittavia pikajunia. Raidekapasiteetin riittämättömyyden vuoksi junat ovat myös ruuhkaisia, ja tilanne todennäköisesti pahenee työmatkalaisten määrän kasvaessa ja pikajunien matkanopeuksien noustessa. Edellä esitetyn perusteella on selvää, että joukkoliikenteen kehittäminen on paitsi liikennepoliittinen, myös ympäristö- ja asuntopoliittinen kysymys. Näistä näkökulmista tarkasteltuna on välttämätöntä, että lisäraiteen rakentamisen suunnittelu ja rakentaminen myös Keravan ja Riihimäen väliselle rataosuudelle aloitetaan mahdollisimman pian.

Arvoisa puhemies! Toinen asia, josta vielä haluaisin sanoa jonkin sanan, ovat pohjavesitutkimukset Uudenmaan alueella. Nämä pohjavedet, joista vesi meillä nyt otetaan, sijaitsevat Länsi-Uudenmaan halki virtaavissa harjuissa. Monen taajaman juomavesi on asutuksen, teollisuuden, liikenneväylien, soranottoalueiden ynnä muiden toimintojen alla olevaa pohjavettä. Tällä hetkellä ja myös tulevaisuudessa Uudenmaan pohjavesialueisiin kohdistuu suuria vedenotto- ja maankäyttöpaineita. Tarkat tiedot pohjavesiolosuhteista ovat perusedellytys uusien vedenottoaikojen määrittämiselle ja pilaantumistapausten selvittämiseksi sekä rajoitusten kohdentamiselle suojelun kannalta oleellisille alueille, joten näihin pohjavesitutkimuksiin olisi myös kiinnitettävä huomiota. Näillä molemmilla asioilla on aikamoinen kiire, koska asukasmäärä lisääntyy koko ajan täällä Uudellamaalla.

Ed. Biaudet merkitään läsnä olevaksi.

²⁰ **Pertti Turtiainen /vas:** Arvoisa puhemies! Pyrin jatkamaan edellisten puhujien käyttäytymistä eli pitäytymään siinä aikarajassa, joka täällä eduskunnassa on suosituksena, eli 10 minuutissa. Sen vuoksi en lähde käsittelemään koko budjettiesitystä kohta kohdalta.

Talousarvioesitys rakentuu pääosin hyvään taloudelliseen kehitykseen myös tulevan vuoden osalta jopa odottaen nousevaa kehitystä edelleen. Mielestäni näissä arvioissa tulisi olla hiukan varovaisuutta ja tulisi muistaa vuosikymmenen alun nousuhuuma, niin kuin täällä joissakin puheenvuoroissa on tullut varoittavana esiin. Taloudellisen kasvun edellytyksenä on, että Suomi ja suomalaiset yritykset pärjäävät eri maanosissa tiukassa ja aina vain kiristävässä kilpailussa. Me emme voi rakentaa tulevaisuutta vain yhden menestyvän yrityksen varaan kuvitellen sen olevan kaikki kaikessa.

Ulkomaankaupan kasvuennusteiden on arvioitu tulevana vuonna parantuvan nykytilasta, mutta ne ovat arvioita ja edellyttävät realisoitumista suurien kauppojen osalta. Sähköteknisen teollisuuden viennin edelleenkin voimakas kasvu on hyvä asia, mutta me tarvitsemme tosiaan vielä metsäteollisuuden ja metallin viennin kas-

vua ja myös pk-yritysten vientiedellytysten saamista paremmalle tasolle. Huonona esimerkkinä on Fujitsu Siemensin päätös lopettaa toimintansa Suomessa ja keskittää se Saksaan, mikä merkitsee taas ongelmia: 400 työntekijää on vailla työtä. Tällaiset päätökset ovat takaiskuja ajatellen työttömyyden vähentämistä, esimerkkinä myös eilen esille tullut Esko-Juhani Tennilän esille ottama Ivalon sahan lopettamisuuhka, jonka valtio mielestäni pystyy estämään, jos vain halua löytyy ratapölkkyjen sahaamiseen, vai onko ajateltu niin, että kiskot pysyvät ilman pölkkyjä jäädyttämällä maahan ne sopivalle leveydelle?

Monissa puheissa on kerrottu yksityisen kuluksen tukevan talouskasvua. Näinhän se on, mutta valitettavan monella ihmisellä ei ole mahdollisuutta kulutuksen lisäämiseen työttömyyden vuoksi. Siksi on huono asia, ettei työllisyyden hoitoon lisätty määrärahoja, joilla oltaisiin saatu työttömiä ja ennen kaikkea pitkäaikaistyöttömiä aktiivisiin toimin takaisin työelämään.

Vasemmistoliiton ryhmäpuheenvuorossa tuli esille, että jokainen työttömyysprosentin alenus tästä eteenpäin vaatii yhteiskunnalta tuntuvampaa panostusta. Sitä olisi nyt tarvittu, eikä työministeriön arvioihin perustuvaa laajaa optimismia. Nyt tarvitaan todella aktiivisia toimia syrjäytymisen estämiseksi. Aktiivinen työvoimapolitiikka herättää voimakkaita tunteita. Yhtäältä työvoimakoulutusta ja tukityöllistämistä kritisoidaan työttömyystilastojen kaunistelukeinoiksi, joilla kierrätetään työttömiä toimenpiteiden ja työttömyyskassojen välillä ilman varsinaisia työllisyysvaikutuksia. Toisaalta aktiivista työvoimapolitiikkaa ylistetään syrjäytymisuhan alaisten henkilöiden viimeiseksi mahdollisuudeksi, jolla estetään yhteiskunnan ulkopuolelle joutuminen. Tulee kuitenkin muistaa aktiiviseen työllisyyspolitiikkaan kuuluvan syrjäytymisen estämisen tapaisia sosiaalipoliittisia tavoitteita.

Työllisyyden hoito, jos se on kerran vakavasti kirjattu hallitusohjelmaan, tarvitsee enemmän rahaa jo siksi, että työmarkkinoille on syntynyt hyvin vaikeasti työllistettävä ryhmä, jossa näkyvät myös valtakunnalliset ja alueelliset erot. Siksi tarvitaan aktiivista työvoimapolitiikkaa.

Arvoisa puhemies! Täällä on useissa puheenvuoroissa esitetty malttia tuleviin palkkaratkaisuihin, kun nyt ei aikaansaatu kokonaisvaltaista tuloratkaisua. Toiveet ovat paikallaan, mutta arki on toista. Nythän ainakin julkisuudessa olleiden tietojen mukaan useat liitot hakevat rahaa väärin-

tymien oikaisuun, samoin haetaan palkkaerojen kaventamista naisten ja miesten välillä, mikä on mielestäni täysin oikeutettua. Nyt onkin aika suomalaisten ansioituneiden yritysjohtajien, jotka TT:n leiristä käsin ovat ajaneet tuloerojen tuntuvaa kasvua, tarkastella omia tekemisiään eikä syyttää palkansaajia liian korkeista vaatimuksista.

Talousarvio ei pidä sisällään varausta palkkojen korotuksiin, mikä on varsin huono asia, sillä minkäänlainen toiminnan kehittäminen ja tehostaminen ei kuittaa palkkojen tarkistuksiin tarvittavia varoja. Samoin ei ole varauduttu palkkaustapojen ja rakenteiden uudistuksiin liittyviin kustannusvaikutuksiin. Onko nyt tarkoitus vain vastuuntunnotomasti uuvuttaa työntekijöitä työkuormiensa alle ja samaan aikaan puhua juhlatilaisuuksissa työssä jaksamiseen liittyvistä toimenpiteistä, ja kuinka tärkeätä on huolehtia työntekijöistä? Tähän voisivat hiukan pysähtyä niin valtiovarainministeriön virkamiehet kuin herra valtiovarainministerikin ja kertoa, mitä sillä turvallisella tulevaisuudella tarkoitetaan.

Arvoisa puhemies! Vielä yhdestä asiasta eli tulevaisuudesta. Nyt, kun meillä tulevaisuusvaliokunta sai sille kuuluvan roolin, siksi uskallan hiukan visioida ajatuksia, ettei jämähdetäisi ai-
van paikalleen.

Valtionyhtiöiden myyntituloja tulisi käyttää enemmän uuden luomiseen. Siihen eivät riitä vain sijoitukset Suomen Teollisuussijoitukseen, vaan tarvitaan useiden hallintokuntien sisällä tapahtuvaa tutkimusta ja kehitystä, jotta Suomesta saataisiin joka maan kolkkaan yltävä tietoyhteiskunta. Koska Soneran aiemmista myyntituloista tai valtion muista yhtiöiden myyntituloista ei rahaa juuri käytetty asioiden eteenpäin viemiseen, velan lyhentämistä lukuun ottamatta, ja menneiden asioiden paikkaamiseen, voisi mahdollisesti tulevien myyntivoittojen osalta mainita vielä ehdotuksia budjetin suhteen.

Suomen vahva puoli ei ole maailman mitta-kaavassa useiden käsityksistä huolimatta Mika Häkkisen taito formulakuljettajana. Vielä vahvemmin Suomea ja suomalaista taloutta vie eteenpäin teknologiaosaaminen. Siksi myös tätä osaamista tulee arvostaa ja pitää kunnossa. Sekä koulut että monet viranomaispaikat ja valtionhallinnon alaisuudessa toimivat yksiköt tarvitsisivat teknisen päivityksen 2000-luvulle. Se ei tarkoita vain joidenkin koneiden ohjelmistopäivitystä, vaan muun muassa tietokoneiden määrän lisää-

mistä niin, ettei yliopistoissa, oppilaitoksissa, tutkimuslaitoksissa tai missään muualla tärkeissä paikoissa asioiden eteenpäinviennin esteenä ole jono tietokoneelle tai yritysten lahjoittamien koneiden epätarkoituksenmukaisuus ja vanhentuneisuus.

Myös tulevan sähköisen asioinnin lisääntymisen kansalaisten ja viranomaisten välillä sekä sähköisten henkilökorttien käyttöönotto koko maassa edellyttää kertaluonteisia sijoituksia, joihin ei talousarviossa ole varauksia. Esimerkiksi posteihin tulisi luoda kansalaisille mahdollisuus asioida sähköisesti. Yksinkertaistettuna se tarkoittaa sähköpostin lähettämistä ja vastaanottamista. Se osaltaan turvaisi työpaikkoja samalla, kun kansalaisille annettaisiin mahdollisuus tasavertaisesti eri puolilla maata tutustua tietoverkkojen selaamista varten suunniteltujen koneiden avulla muun muassa viranomaisten tarjoamiin palveluihin. Se voisi tarkoittaa esimerkiksi sosiaaliturvatunnukseen perustuvaa sähköpostiosoitetta jokaiselle suomalaiselle riippumatta siitä, omistaako hän tietokoneen vai ei. Tämän suunnitelmassa hankkeita ollaan kuulemani mukaan suunnittelemassa koululaisten osalta, ja tätä voisi kyllä laajemminkin tarkastella meidän yhteisessä tietoyhteiskuntatavoitteessamme.

Myös viranomaiset tarvitsevat lisäresursseja, jotta sähköiseen asiointiin liittyvien palveluiden osalta aikataulu ei resurssipuutteen vuoksi veny kymmenellä vuodella eteenpäin. Olemme sen jälkeen maailmassa jonon jatkona.

Alueellisten, nopeiden tietoverkkojen osalta tulisi tutkia mahdollisuudet nopeaan langattomaan tiedon siirtoon, mikä voisi tarkoittaa lisäsatsausta tutkimustyöhön. Tähän voisi myötävaikuttaa jatkossa muun muassa Soneran myyntitulojen järkevämpi kohdentaminen eli sijoitus tulevaisuuteen ja sen avulla työpaikkojen lisäämiseen. Se edellyttää laajaa tarkastelua ja useita päätöksiä, kun sen sijaan velan lyhentäminen ei vaadi kuin yhden ja sen hetkisen kohteen.

Ed. Viitanen merkitään läsnä olevaksi.

²¹ **Pertti Hemmilä /kok:** Herra puhemies! Hallitus on perustanut ohjelmansa talouden vakauttamisen linjalle. Periaatteeksi on otettu, ettei val-

tion julkishallinnon menoja paisuteta. Tosin tästä periaatteesta on hieman jouduttu lipsumaan, mutta pääviestinä on kuitenkin valtion velkataakan hoitaminen niin, ettei sitä sälytetä kohtuuttomasti tulevien sulkupolvien harteille.

Yhteiskunnassa on monin paikoin nähtävissä ylikuumenemisen merkkejä. Etenkin rakennusteollisuudessa huolestuttavat piirteet ovat selvästi havaittavissa. Tämän johdosta julkisen talouden pitäisi nyt painaa jarrua välttyäksemme inflaation kasvua aiheuttavalta kehitykseltä. Tulossa olevat tuponeuvottelut ovat pitkälti suuntaa antavia maamme tulevalle talouskehitykselle. Joidenkin liittojen esittämät jopa 4 prosentin palkankorotusvaatimukset olisivat toteutuessaan mielestäni kohtalokkaita nykyisessä taloustilanteessa.

Mikäli emme halua kokea uudelleen 90-luvun alun kaltaista talousromahdusta, meidän on nyt toimittava harkiten ja jarrutettava julkisia menoja estääksemme ylikuumenemista ja turvataksemme talouden vakaan kehityksen. Erityisen pidättyväisiä on oltava käyttötalouden menojen lisäyksessä ja niistä investoinneissa, jotka tulevaisuudessa lisäävät julkisen talouden käyttömenoja.

Arvoisa puhemies! Hallitusohjelmassa lupataan tasapuolinen kohtelu maan eri osissa asuville kansalaisille. Mielestäni tämä lupaus tarkoittaa muun muassa liikenneyhteyksien ylläpitämistä ja parantamista. Varsinaissuomalaisten kannalta tärkein tiehanke, E18-tien rakentaminen, on nähtävä laajemmin kuin pelkästään Turun ja Helsingin välisenä yhteytenä, koska kyseisen tien kautta kulkee pääväylä koko Varsinais-Suomesta pääkaupunkiseudulle.

Valtion omaisuuden myynnistä saatuja tuloja voitaisiin käyttää muun omaisuuden hankkimiseen, kuten tämän valtakunnallisesti tärkeän tien rakentamiseen kokonaisrahoitusperiaatteella. Eri puolilta Varsinais-Suomea Helsinkiin kulkevat päätiet ovat pikaisen parantamisen tarpeessa. Valtatie 8:lla ja Ykköstiellä tapahtuu vuosittain runsaasti liikenneonnettomuuksia osittain tien kapeudesta ja huonokuntoisuudesta johtuen. Kun päätieverkon kunto on tällä tasolla, on sanomattakin selvää, että alempiasteinen tieverkko vaatii useissa paikoissa pikaista korjausta täyttääkseen liikenneturvallisuuden vaatimukset.

Koska pääosa alempiasteisesta tieverkosta koostuu yksityisteistä, valtio säästää huomattavasti verrattuna siihen, mitä kyseisten teiden yl-

läpito yleisinä teinä tulisi maksamaan. Näin tarkasteltuna ei tunnu kohtuulliselta, että yksityisteiden valtionapuun on varattu ainoastaan 41 miljoonaa markkaa ensi vuoden talousarviossa. Lisäksi yksityisteitä ylläpitävät tiekunnat joutuvat maksamaan arvonlisäveron kaikista tien ylläpitokustannuksista, jolloin rahavirta yllättäen onkin tiekunnilta valtiolle päin eikä päinvastoin. Mielestäni olisi kohtuullista palauttaa tiekunnille tienhoitoon liittyen maksetut arvonlisäverot aivan samalla tavoin kuin kunnat nykyisen lainsäädännön mukaan saavat arvonlisäveron palautusta.

Edellä mainitut kuntien arvonlisäveron palautukset ovat osa järjestelmää, joka edesauttaa kuntien välistä eriarvoistavaa kehitystä. Kunnat ja kuntayhtymät sekä Ahvenanmaan maakunta saavat hankintaneutraaliteetin periaatteen turvaamiseksi valtiolta palautuksena arvonlisäverot, jotka ne ovat maksaneet tuottaessaan arvonlisäverottomia palveluita. Valtio kuitenkin toimii vain kuntakentän sisäisen rahanjaon toteuttajana keräämällä kunnilta takaisin maksetut palautukset, jolloin järjestelmä on valtiolle kustannusneutraali. Palautukset kerätään kuitenkin vain yksittäisiltä kunnilta ja summa suhteutetaan kunnan asukaslukuun. Näin ollen palautukset ja takaisinperintä eivät ole missään suhteessa keskenään eivätkä vastaa todellisia tuotettuja palveluja eikä niitä huomioida mitenkään. Kuitenkin samaan lopputulokseen, hankintaneutraaliteetin turvaamiseen, päästäisiin yksinkertaisesti noudattamalla kirjanpidossa ja tilinpäätöksissä nettomenettelyä ja luopumalla koko palautus- ja takaisinperintäjärjestelmästä.

Vuoden 1998 tilastoista on nähtävissä, että nykyinen järjestelmä suosii kuntayhtymiä ja Ahvenanmaan maakuntaa, jotka ovat takaisinperintän ulkopuolella, mutta palautusten saajia. Useimmat Manner-Suomen kunnat ovat vuosi toisensa jälkeen nettomaksajia, paitsi vuosina, jolloin toteutetaan suuria yksittäisiä investointeja.

Toinen kuntia eriarvoistava järjestelmä on 0—6-vuotiaiden subjektiivinen oikeus päivähoidon. Valtionosuuksia laskettaessa käytetään kriteerinä työssäkäyntikerrointa eikä todellisia tuotettuja palveluita, jolloin tilanne monen maatalousvaltaisen kunnan kohdalla on epäoikeudenmukainen verrattuna esimerkiksi naapurikuntaan, jossa työssäkäyntikerroin on korkeampi, mutta tarjotut päivähoitopalvelut kustannuksiltaan ovat kuitenkin saman suuruiset.

Herra puhemies! Maatalouden tulevaisuuden osalta ovat tärkeitä nuorten viljelijöiden viljelyn aloittamiseen liittyvät toimenpiteet, joista mainittakoon aloittamistuen ja valtion lainoitusmahdollisuuksien kaksinkertaistaminen. Tärkeää on myös luopumistukijärjestelmän jatkuminen. Maatalousyrittäjien keski-ikä on näet tällä hetkellä lähes 46 vuotta ja sukupolvenvaihdosten määrä on romahtanut. Maaseutumme elinvoimaisuuden säilyttämisen kannalta on olennaista turvata nuorille viljelijöille mahdollisuus ottaa tila viljeltäväkseen ja tarpeen mukaan hankkia lisämaata. Useissa tapauksissa omasta perheestä löytyy jatkava viljelijä siinä vaiheessa, kun vanhempi sukupolvi on saavuttanut luopumistukeen oikeuttavan 55 vuoden iän. Jos viljelyä on jatkettava vielä 10 vuotta eläkeikään asti, on nuorempi sukupolvi ehtinyt hankkia itselleen muun ammatin eikä viljelylle enää löydykään jatkajaa omalta tilalta.

Maatalousyrittäjien kannalta nykyinen byrokratia maataloustukien hakemisessa ja tukien valvonnassa sekä kaikissa maksuun liittyvissä toimissa aiheuttaa paljon paperityötä ja epävarmuutta tulevaisuudesta. Olisi tärkeää antaa maatalousyrittäjille selkeät suuntaviivat, joiden mukaan suunnitella talouttaan ja investointejaan. Tukien epävarmuus ja lyhytaikaiset neuvottelutulokset eivät ole omiaan kannustamaan viljelijöitä ottamaan riskejä sijoittaessaan maatalousyrityksiinsä. Kuitenkin puhtaan suomalaisen ruoan tuotanto ja elintarviketalous kokonaisuudessaan ovat koko yhteiskunnalle olennaisen tärkeitä, joten senkin vuoksi meidän on huolehdittava ruokamme tuottajien elinkeinon harjoittamisen mahdollisuuksista.

Talousarvioon kirjattu luonnonhaittakorvauksen eli lfa-tuen laajeneminen koko maan laajuiseksi on selkeää jatkuvuutta ja tulevaisuuden turvaa lisäävä tekijä Etelä-Suomen maataloudelle. 141 artiklan mukaisen tuen maksamiseen liittyvät ongelmat EU-komissiossa on otettava vakavasti, koska kyse on puutarhatalouden ja kotieläintalouden kannattavuudesta tai tukien loppuessa kannattamattomuudesta. On muistettava, että asia on vielä poliittisen sopimuksen asteella ja konkreettista päätöstä luvasta maksaa 141 artiklan mukaista tukea ei ole vielä saatu. Sen jälkeen kun nyt käynnissä olevat neuvottelut on saatu päätökseen, on kiirehdittävä neuvottelumaan EU:n kanssa pysyvästä ratkaisusta Etelä-Suomen maatalouden vakavien vaikeuksien hoi-

tamisessa. Budjetissa 141 artiklan mukaisten tukien maksamiseen varatut kansalliset rahat on käytettävä siten, että korotettujen mahdollisten investointitukien maksaminen ei saa vaikuttaa tuotekohtaiseen tukitasoon.

Arvoisa puhemies! Poliisin resurssien tärkeyttä on eduskunnassa korostettu rikollisuuden raaistuksessa ja kansainvälisen rikollisuuden sekä huumorikollisuuden nopeasti lisääntyessä. Haluamme nyt saada lisää poliiseja kaduille ja kujille. Määrärahaa onkin saatu lisää, toki ei sitä sataa miljoonaa edelliseen vuoteen nähden, josta vielä puoli vuotta sitten puhuttiin, vaan noin 57 miljoonaa markkaa. Alun perin lisäyksestä puhuttaessa ei tuotu esiin vertauslukuina käytettyä alkuperäistä tämän vuoden budjettimäärärahaa, jolloin syntyi käsitys, että lisää rahaa saataisiin 100 miljoonaa markkaa verrattuna lisäbudjetilla korotettuun määrärahaan. Nyt olemme tilanteessa, jossa poliisien rekrytoinnin osalta ongelma ei ole niinkään määrärahat kuin koulutettujen poliisien saatavuus. Aikaisempina vuosina poliisien koulutusta määrärahojen leikkausten vuoksi vähennettiin. Sen seurauksena ei nyt ole saatavissa henkilöstöä virkoihin, jotka voitaisiin täyttää.

Huumausainerikollisuus on kasvanut kolminkertaiseksi tällä vuosikymmenellä ja aineiden käyttäjien joukossa on entistä nuorempia. Huumausaineiden saatavuus on parantunut ja hinta on laskenut, kun Suomeen idästä ja etelästä tulevat huumeet valtaavat markkinoita. Ainoa pitkällä tähtäimellä tuloksia tuottava toimintatapa on estää huumausaineiden käyttäjäpiiriin laajentuminen. Siksi erityisesti huumeiden vastaiseen työhön on suunnattava paljon nykyistä enemmän resursseja.

Herra puhemies! Samaan aikaan kun yhteiskunta on muuttunut yhä turvottomammaksi, on kuitenkin lapsille ja nuorille annettu entistä enemmän vapauksia viettää aikaansa ilman vanhempien valvontaa. Yhä nuoremmat lapset, joskus jopa alle kouluikäiset, ovat ilta-aikaan liikkeellä kaduilla keskenään. Koululaisten iltapäiväkerhotoimintaan onkin osoitettu pieni määrärahan lisäys, joka parantaa tilannetta mutta jättää vielä suuren osan toiminnasta kuntien ja vapaaehtoisjärjestöjen voimin hoidettavaksi. On todettu jopa jo ala-asteen oppilaiden olevan aamulla kouluun tullessaan väsyneitä ja keskittymiskyvyttömiä, koska he eivät ole nukkuneet riittävästi eivätkä syöneet kunnollista aamiaista. Valitettavasti on nykyään monissa perheissä käytäntö-

nä se, että jo alle kymmenvuotiaat lapset saavat vapaasti valita nukkumaanmenoaikansa ja valmistaa aamiaisensa tai olla valmistamatta.

Perheen ja parisuhteen ongelmat saattavat kärsiä niin, että vanhemmuuden tueksi tarvitaan kunnallista apua. Tässä tilanteessa perheen tukena toimivien kunnallisten viranhaltijoiden pitäisi todellakin toimia perheen tukena eikä perheen sijassa. Vanhempia on kaikin keinoin kannustettava hoitamaan ja kasvattamaan lapsensa itse sen sijaan, että heille tarjotaan mahdollisuus olla tekemättä sitä, koska yhteiskunta hoitaa asian heidän puolestaan. Kuvaannollisesti voidaan sanoa, että silloin kun tueksi riittää taluttaminen, ei ole syytä kantaa. Tärkeintä on motivoida vanhempia tuntemaan vanhemmuuteen liittyvää vastuuta ja korostaa sitä, että omat vanhemmat ovat lähtökohtaisesti aina lapsen parhaat hoitajat ja kasvatajat.

Työllisyyteen liittyvänä yksityiskohtana haluaisin nostaa esille ulkomaanliikenteen kauppa-alusluetteloon merkittyjen alusten kilpailuedellytysten turvaamisen, jolle ei ensi vuoden talousarviossa ole annettu sitä tukea, mitä eduskunta edellytti viime vuoden talousarviomietinnössään. Merenkulun tukea on lisättävä, mikäli halutaan säilyttää alukset Suomen lipun alla. Suomalaisen merimiesten kannalta työllisyystilanne on huono, mikäli laivat liputetaan ulos Suomesta. Mielestäni meillä ei ole varaa jäädä ilman omia kauppa-aluksia, mihin tilanne kylläkin johtaa, ellei tukitoimin kompensoida työnantajien korkeita välillisiä työvoimakustannuksia.

Herra puhemies! Valtion tulo- ja menoarvion käsittelyyn liittyen olisi mielestäni parempi, jos eduskunta voisi käydä kevätistuntokaudella budjetin kehyskeskustelun. Siinä luotaisiin selkeitä peruslinjoja tulevan vuoden talousarviolle. Tällöin eduskunta saisi käyttää sille kuuluvaa budjettivaltaa talousarvion laatimisen alkuvaiheista lähtien ja moni asia tulisi otettua esiin riittävän varhaisessa vaiheessa.

22 Jussi Ranta /sd: Arvoisa puhemies! Kun ajattelemme työllisyyden edelleenparantamista, valtion velan nujertamista ja uudistusten jatkamista, keskeinen perusta kaikelle tälle on taloutemme vahvistaminen. Syksyn aikana kaikki osoittimet kuvaavat Suomen talouden vahvistumislinjau. Bruttokansantuote-ennustetta on jouduttu jälleen viime viikolla korjaamaan, korjaamaan ylöspäin, ensi vuoden osalta 4,5 prosent-

tiin. Työttömyys on painunut alle 10 prosentin, ja inflaatio pysyy 1—1,5 prosentin tasolla. Myös finanssipolitiikka on pysynyt kireänä lisäbudjetinannon yhteydessä sekä nyt käsiteltävänä olevan valtion vuoden 2000 budjetin osalta. Myös eduskunnan tekemien muutosten jälkeen budjetti noudattaa kireän finanssipolitiikan linjaa.

Maamme ongelmat ovat kuitenkin erittäin mittavia, erityisesti valtion velka on korkea. Emme voi ratsastaa lyhyellä kasvupiikillä. Meidän on tavoiteltava vakaata ja pitkäaikaista kasvua. Myös tässä suhteessa edellytykset ovat parantuneet. Tiedot maailmalta kertovat, että euroalueen kasvu nopeutuu, Aasian vaikeudet ovat takana, Kiina on tehnyt kauppasopimuksen Yhdysvaltojen kanssa ja pyrkii selvästi maailmankauppajärjestön jäseneksi. Se kaikki tulee merkitsemään maailmankaupan kasvua ja maailman talouden vahvistumista. Myös Yhdysvaltojen talous näyttää vakaantuneen. Kun Suomen talouden omat perusteet ovat kunnossa, meillä näyttäisi olevan kaikki edellytykset jatkaa vahvaa talouskasvua usean seuraavan vuoden ajan.

Syksyn aikana Euroopan unionin puheenjohtajamaana Suomi on vahvistanut kansainvälistä asemaansa ja kykyä toimia. Suomen puheenjohtajakaudella on valmisteltu ja ratkottu isoja, vaikeita asioita: Euroopan unionin laajentumiseen liittyvät asiat, kriisinhallintaan liittyviä asioita, Euroopan unionin pohjoiseen ulottuvuuteen liittyviä periaateratkaisuja. Sen lisäksi käsillä ovat olleet Kosovon jälleenrakentaminen sekä puhjennut Tshetshenian kriisi.

Toiminnallaan puheenjohtajamaana Suomi on vahvistanut asemaansa Euroopan unionin jäsenenä, ja jäsenyys sekä Suomen kyky toimia merkittävänä osapuolena toteuttaa kansallisia tavoitteitamme. Tässä suhteessa hallituksen toimintakausi on ollut hyvin menestyksellinen ja sen vakaa jatko on täysin mahdollista. Sitä merkitsee mielestäni myös eduskunnassa tehty budjettisopimus.

Vahvistuva talous on tehnyt mahdolliseksi valtion velan nopeamman lyhentämisen sekä eräiden uudistusten toteuttamisen. Eduskunnassa nyt budjettikäsittelyn yhteydessä tehdyt ratkaisut eläkeläisten sairausvakuutusmaksun alentamisesta sekä opiskelijoiden asumislisän korotuksesta ovat parantaneet näiden ryhmien toimeentuloa. Valtiovarainvaliokunnan jaostotyöskentelyssä ovat nousseet esille eräät muut muutostarpeet, kuten lasten- ja nuortenpsykiatrian

tukeminen, sosiaali- ja terveydenhuollon perustamishankkeet sekä erikoissairaanhoidon tutkimustoiminta. Lisäresurssit näihin, mitä valtiovarainvaliokunta mietinnössään esittää, edustavat humanin välittämisen vastuuta.

Budjettillisäykset on toteutettu pääasiassa yhteisöveron jako-osuuksia muuttamalla sekä leikkaamalla kuntatulojen kasvua. Se puolestaan merkitsee myös tiukan finanssipolitiikan linjan toteutumista sekä sitä, että eduskunnasta ei heijastu inflaatiota kiihdyttäviä vaikutuksia. Kaikki se merkitsee edellytyksiä vakaalle taloudelliselle kasvulle, joka puolestaan tuo lisää toimintavaraa verotuksessa. Se puolestaan lisää ostovoimaa ja parantaa työllisyyttä. Se ylläpitää myös kilpailua, joka tuleville vuosille on ratkaisevan tärkeä. Nyt tehdyillä ratkaisulla voidaan jatkaa talouden tervehdyttämistä ja pitkäaikaisen talouskasvun toteuttamista.

Meille on tärkeää myös jatkaa elinkeinopohjan kehittämistä. Globaaleilla markkinoilla tulee olemaan kysyntää tietotekniikasta ja sen sovelluksista, sähköteknisistä laitteista, bioteknologiasta, ympäristönsuojelulaitteista ja kommunikatiivälineistä. Näitä kaikkia sektoreita käsitellään myös valtiovarainvaliokunnan mietinnössä, ja lisävoimavarat elinkeinopohjan monipuolistamiselle ovat välttämättömiä. Sähköisen kaupankäynnin edessä oleva vahva kasvu ei koske vain kotitalouskuluttajia vaan ennen kaikkea myös globaalia kaupankäyntiä. Maapallolla ei olla enää reunalla ja Suomi voi edelleen vahvistaa asemaansa taloudellisena toimijana.

Suomen oma aluerakenne on osittain perua vuosikymmenten takaisesta elinkeino- ja tuantorakenteesta. Se ei toimi kunnolla, se on kallis, ja siksi aluerakennetta on uudistettava ja se uudistuu. Nykyinen uudistumiskehitys ei tapahdu kuitenkaan riittävällä ohjauksella. Se tapahtuu vähän kuin haulikolla ampuen. Pääkaupunkiseutu paisuu ja hajautuu, muutamat suuremmat keskukset, kuten Turku, Tampere ja Oulu, kasvavat monipuolisesti, mutta monet muut varsin kituliasti. Osa rakenteesta rappeutuu ja pusikoituu.

Tarvitaan selkeä rakenneohjelma. Pääkaupunkiseudun, Etelä-Suomen kasvualueen kehityksen vahvistamista, selkeitä useampien kasvualueitten määrittelyä, joka tukeutuu yliopistojen, teknologiakeskusten, yhdyskunnan monipuolisen palveluvarustuksen sekä kansainvälisten yhteyksien olemassaoloon ja niitten vahvistamiseen. Näitä keskuksia on edelleen verkotettava

toisiinsa ja haja-asutusalueille on luotava uutta tuotantopohjaa erityisesti energiapuun ja puurakentamisen alueella, kuten asunto- ja ympäristöjaosto omassa mietintösuudessaan korostaa. On siis kuulutettava entistä selkeämpää rakennepoliittista ohjausta, jossa myös resurssien käyttö tulee nykyistä tehokkaammaksi. Vain sillä tavalla pystymme saamaan vahvempaa aluerakennetta.

Hyvä elinympäristö merkitsee myös hyvää elämänpiiriä, mutta myös kansainvälistä asemaa, joka tukee kansallisten tavoitteittemme eteenpäin vientiä. Suomessa ympäristön tila on huomattavasti parantunut ja nyt juuri säädetty laki ympäristölupamenettelystä tehostaa myös ympäristönsuojelua suuntaamalla resursseja ja toimenpiteitä mahdollisimman tehokkaasti. Nyt on käytävä käsiksi ilmastopimuksen täytäntöönpanoon, ratkaistava energiapolitiikan linja ja yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa toteutettava monipuolisia jatkuvia toimenpiteitä tavoitteitten toteuttamiseksi. Yhtä ainutta keinoa ei ole. Marjakin on poimittava maasta, energiaa säästettävä ja kehitettävä joukkoliikennettä.

Kansainvälisessä yhteistoiminnassa on myös tavattoman paljon yhteisiä, tärkeitä kysymyksiä: Itämeren suojelu, yhteistoteutuksen valmistelu erityisesti Baltian maiden ja kehitysmaiden kanssa. Omalla alueellamme olisi pystyttävä viemään nopeammin eteenpäin alkuperäisen luonnon suojelua perustamalla uusia kansallispuistoja, joittenka perustamisessa olisi valittava uusi linja, olisi pystyttävä perustamaan alueita, joissa kansallispuiston ydintä voitaisiin täydentää yksityisen sektorin kanssa tehtävillä sopimuksilla tai täydentää kansallispuiston ydintä Natura-alueella. Silloin päästäisiin eteenpäin pienemmillä resursseilla, saataisiin aikaan enemmän ja pystyttäisiin saamaan parempaa elinympäristöä.

Suomen vahvistunut talous ja asema kansainvälisenä toimijana antaa meille mahdollisuuksia viedä eteenpäin voimakkaammin Euroopan unionin pohjoista ulottuvuutta. Se sisältää ja on sisältänyt paljon konkreettisia toimia, tänä päivänä erityisesti energian tuontia sekä puuraaka-aineen tuontia. Tänä vuonnahan tuodaan puuraaka-ainetta Venäjältä yli 10 miljoonaa kuutiota. Se merkitsee yli miljardin ostopanosta ja voimakasta taloudellista panosta Suomen ja Venäjän alueella. Tätä yhteistyötä pitää edelleen kehittää. Sen on nojaututtava nimenomaan uusiutuviin luonnonvaroihin, mutta lähialueyhteistyöhön on saatava myös nyt uutta ulottuvuutta, humanista

ulottuvuutta erityisesti terveydenhoidon sektorilla. Budjetissa on varattu lähialueyhteistyöhön lisää varoja. Nyt on linjattava uutta toimintaa nimenomaan humanitääriselle linjalle sekä yhteistyötä kansalaisjärjestöjen kanssa on vahvistettava.

Herra puhemies! Suomi vahvistaa talouttaan, vakauttaa kansainvälistä asemaansa ja toteuttaa hyvinvointiyhteiskunnan uudistuksia. Kansalaisten toimeentulo paranee ja työttömyys alenee, ja nyt on toteutettava toimia, jotka jatkavat tätä vakaata kehityslinjaa. Kansainvälisesti kriisienhallinta, sovittelu, sillanrakentaminen, yhdistäminen, ympäristön ja elämän kunnioittaminen ovat haasteellinen toimintalinja koko eduskuntakaudelle.

23 Pia Viitanen /sd: Arvoisa herra puhemies! Mielestäni ensi vuoden talousarvio parani valio-kuntakäsittelyssä. Ensinnäkin meidän oman ryhmämme (Ed. Gustafsson: Anteeksi, mikä ryhmä?) — SDP:n eduskuntaryhmän, kaksi keskeistä keihäänkärkitavoitetta, opiskelijoiden asumisen tukiprosentin parantaminen sekä eläkeläisten sairausvakuutusmaksun alentaminen, menivät komeasti neuvotteluissa läpi ja se tietenkin lisäsi hyvää mieltä tätä budjettia kohtaan. Tämän lisäksi eduskunnan muutosesitykseen sisältyy mielestäni erittäin monta hyvin keskeistä ja tärkeää parannusta. Ei voi olla huono asia, jos lisää rahaa saadaan homekouluihin tai lasten- ja nuortenpsykiatria, erityisvaltio-osuuksiin sairaanhoidopiireille, ammatilliseen aikuiskoulutukseen, liikuntaan, ympäristötöihin, saimaannorpan suojeluun tai jos väljennetään tiukkoja ehtoja arava- ja korkotukilainojen myöntämiselle. Samoin se, että eduskunta lisäsi ympäristö- ja asumispuolella korjausavustuksen määrää, on mielestäni erittäin tähdellistä ja tärkeää.

Näiden parannuksien lisäksi mielestäni valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on useita hyviä ja tärkeitä kirjauksia jatkosta. Pidän erittäin tärkeänä, että siellä löytyy kirjauksia muun muassa siitä, että nuorten työpajojen tulevaisuus on turvattava, tai vaikkapa siitä, että yliopistojen perusrahoitus on mahdollisimman nopeasti hoidettava kuntoon. Samalla tavalla mielestäni oli äärimmäisen tärkeää esimerkiksi asuntopuolella se, että valiokunta on kiinnittänyt vakavaa huomiota aravalainoituksen ehtojen parantamiseen tai siihen, että opiskelija-asuntotuotanto jatkossa edes vähän pystyisi vastaamaan siihen hurjan

suureen kysyntään, joka tähän asumistuotantoon tällä hetkellä kohdistuu.

Eli tältä osin haluan todellakin sanoa, että eduskunta on mielestäni tehnyt äärimmäisen hyvää ja äärimmäisen vastuullista työtä käsitellessään talousarviota niin eri valiokunnissa kuin viime kädessä myös valtiovarainvaliokunnassa, joka tämän suuren taistelun viime kädessä yhteenvedonomaaisesti ja muutenkin kävi.

Puhemies! En malta olla tähän toteamatta, että minä toivoisin, että vihdoinkin päästäisiin ilmiöstä historia toistaa itseään esimerkiksi siltä osin, että oli kyse sitten evo-rahoista tai aravalainojen myöntämisvaltuuksista tai vaikkapa ympäristöjärjestöjen tukirahoista, hallitus esittää asioita, joista juuri vuosi sitten eduskunta on osoittanut tahdoltaan, että nämä asiat halutaan hoitaa niin, että ne ovat kunnossa. Eduskunta vuosi sitten paransi nämä asiat hallituksen esityksessä ja siitä huolimatta meidän eteemme, sanoisinko rumasti, kehdataan tuoda esitys, jossa jo valmiiksi näitä eduskunnan mielestä tärkeitä asioita ei ole sisällä, ehkä juuri taktisesti sen vuoksi, että eduskunta joutuisi keskittymään näiden asioiden kanssa nypläämiseen ja etsimään hiki hatussa rahoitusta näille ehdottoman tärkeille uudistuksille. Toivoisin jatkossa toisenlaista menettelyä, koska eduskunnan tahto lienee näiden asioiden kohdalta päivänselvä.

Kuten jo sanoin, mielestäni eduskunta on menettänyt erittäin vastuullisesti tässä asiassa. Siksi-pä juuri olen todella vakavasti ihmetellyt sitä pienimuotoista, voisi kuvata, jopa sotaa, jota tässä talossa jouduttiin käymään viime viikkoina ja vielä esimerkiksi eilen silloin, kun tämä palautekeskustelu tässä salissa alkoi. En voi oikein ymmärtää sitä hallituksen tai valtiovarainministeriön logiikkaa, että kaiken tietämyksen, kaiken tuntemuksen, ja mikä pahinta, kaiken budjettivallan, pitäisi olla keskittynyttä sille taholle. On eittämättä selvää, että eduskunnalle kuuluu tässä maassa budjettivalta. Siitä sen tulee pitää kiinni, ja sen tulee olla eduskunnan oikeus ilman että sitä jopa pilkallisin äänensävyin tässä salissa ja vähän tuolla käytävän puolellakin nimittellään. Mielestäni siis moitteet kaikesta vastuuttomuudesta ja linjattomuudesta ovat todellakin hyvin huonosti perusteltuja.

Eilen esimerkiksi valtiovarainministeri Niinistö puhui eduskunnan tekemästä muutoksesta budjettiin hyvinkin ivalliseen sävyyn. Hän puhui puolesta promillesta, josta eduskunta nyt on ko-

vin kovin tyytyväinen, ja kuinka söpöä, että eduskunta tämän on tehnyt. Samaan hengenveetoon meitä moititaan vastuuttomuudesta tai höllästä budjettikurista. Ensinnäkin olisin kyllä toivonut niin, että valtiovarainministeri näitä lausuntoja antaessaan olisi päättänyt, onko hänen mielestään tämä puoli promillea iso vai pieni asia. Nimittäin välillä se tuntuu olevan todella iso asia, joka penni siitä, koska jokainen penni saat- taan olla yksi askel hänen tai hänen ministeriönsä varpaille. Tietenkin se on silloin hyvin hyvin rai- vostuttavaa. Mutta toisaalta se on myös pieni asia, jolla halutaan vähän tehdä edustajien olo ikäväksi. Kun olemme täällä työtä tehneet ja puurtaneet ja mielestämme arvokkaita parannuk- sia saaneet, täytyy ainakin jollakin tavalla ko- pauttaa maan pinnalle, että mitäs tässä luulette olevannekaan. Tämän aika kovankin kritiikin sa- non ääneen täältä puhujakorokkeelta siksi, että minä en pidä hyvänä tällaista kehitystä ja toivon, että tämä pelleily siitä, mikä on eduskunnan val- ta budjetin suhteen, loppuu tähän vuoteen. Toi- von, että jatkossa tällaisia asioita ei edes kiistetä eikä näistä käydä tämän sävyisiä keskusteluja kuin valitettavasti nyt olemme tässä talossa jou- tuneet käymään.

Puhemies! Valtiovarainvaliokunta, sen halli- tuspuolueet, olivat valmiita sopimaan tämän men- onlisäyspaketin rahoituksesta yksimielisesti. Mutta kun edellä mainittu sota käytiin, josta ker- roin äsken, siitä sitten johtuu, että menojen katta- minen kohdistuu osittain myös kunnan ja valtion väliseen tulonsiirtoon yhteisöveron jako-osuuk- sia muuttamalla valtion eduksi. En minäkään tätä ratkaisua minään mallikelpoisena pidä enkä sitä riemun kiljahduksin ollut tervehtimässä, päin- vastoin. Mielestäni tosin — siitähän tässä salissa on jo äänestyskin käyty — ratkaisu on ollut hy- väksyttävissä ehkä vain ja ainoastaan sen vuok- si, että tästä huolimatta kuntatalous kokonaisu- tena jää budjetissa plussan puolelle, mikä mieles- täni on tärkeää. Mutta varmasti, jos olisi menetel- ty täsmälleen niin kuin valtiovarainvaliokunta halusi, olisimme päätyneet ehkä tyylikkäämpään tulokseen, valitettavasti.

Haluan, puhemies, kuntien osuudesta sanoa sen, että pidän kuitenkin hyvin tärkeänä, että val- tiovarainvaliokunnan mietinnöstä löytyy kirja- uksia kuntien jatkon osalta tässä suhteessa. En- sinnäkin siellä on selkeä kirjaus siitä, että kun- nallinen palvelutuotanto on voitava turvata, sekä siitä, että kun selvitysmies on nyt asetettu, toi-

meksianto olisi tarpeeksi laaja, jotta kyettäisiin selvittämään kunnolla valtio—kunta-suhde ko- konaisuudessaan ja tällaisten erilaisten päätösten vaikutukset kuntatalouteen. Pidän tätä kirjausta tärkeänä. Pidän tulevaa selvitystyötä tärkeänä ja pidän sitä tärkeänä, että valtion ja kuntien välille voidaan muodostaa toimiva ja luottamuksellinen yhteistyö jatkossa. Kunnat ovat tärkeitä juuri sen takia, että me kaikki täällä haluamme, että meillä on hyvinvointiyhteiskunta ja palvelut, niin kun- nat niitä todellakin tuottavat.

Puhemies! Voisin oikeastaan tähän loppuun sanoa sen, mitä SDP:n ryhmäpuhujaja Kari Rajamäki sanoi jo oman ryhmäpuheemme alkumetreillä. Hän nimittäin sanoi, että pitemmän päälle säästöjen kustannukset voivat nousta vielä kor- keammiksi kuin velanhoidon kustannukset, el- lemme kykene tekemään tällaisia tiettyjä paran- nuksia ja arvovalintoja laman jäljiltä, kun monet palvelut ovat kärsineet. Mielestäni ed. Rajamäki ja koko eduskuntaryhmämme on tässä äärimmäis- sen oikeassa. Olemme selvinneet lamasta, meillä on nousukausi. On äärimmäisen perusteltua har- rastaa tiukkaa talouspolitiikkaa, kuten sekä halli- tus että eduskunta ovat tehneet, mutta se ei saa estää sitä, ettei tällaisia välttämättömiä paran- nuksia esimerkiksi lasten- ja nuortenpsykiatri- aan, yhden vain mainitakseni, voitaisi tai pitäisi tässä talossa tehdä. Toivon myös jatkossa, että entistä enemmän kykenisimme keskusteluun ja päätöksentekoon, jossa suorittaisimme arvova- lintoja. Niitä on voitava tehdä, niille on oltava ti- laa tiukankin talouspolitiikankin kannalta.

Puhemies! En olisi edes luullut, että kukaan pystyisi edes kyseenalaistamaan sitä, ettei tässä talossa pystyittäisi jämeriä ja hyviä päätöksiä te- kemään. Valitettavasti tällaista kyseenalaista- mista on viime aikoina tapahtunut vähän liiaksi. Toivonkin, ettei se enää jatkossa ole vallitseva toimintamuoto.

²⁴ **Jukka Gustafsson /sd:** Arvoisa puhemies! Aluksi muutama poliittinen huomio hyvin pal- jon samassa hengessä ja samasta lähtökohdasta, josta ed. Viitanen äsken puhui. Huomaa, ettem- me ole turhaan paljon keskustelleet junassa poli- tiikan asioista, koska itse asiassa oma lähtökoh- tani oli hyvin paljon saman tyyppinen, joten ti- vistin siltä osin. Haluan kuitenkin myöskin tode- ta sen, että se, mitä viime viikon aikana tapahtui valtion tulo- ja menoarvion kohdalla, oli tavatto- man tärkeää. Pidän itsestään selvänä, että sociali-

demokraatit eivät tule missään tilanteessa hyväksymään sen tyyppistä valtion tulo- ja menoarviota, jossa ei merkittävästi paranneta eläkeläisten sairausvakuutusmaksutasoa. Olen itse poliittisesti sitoutunut siihen, että tämä ylimääräinen savamaksu poistetaan tämän hallituskauden aikana. Samaten kun vielä olin itse hallitusohjelman neuvotteluissa, joissa ei sovittu opiskelijoiden asumistukiin kohdistuvia leikkauksia, pidin käsittämättömänä sitä, että hallitus tuo sen kaltaisen esityksen eduskuntaan. Näin muodoin myöskin tämä asia saatiin torjuttua ja neuvoteltua itse asiassa hyvässäkin sovussa hallituspuolueitten kesken.

Haluan ihan historian takia todeta myöskin eduskunnan päätäkirjaan sen, että en voinut pitää oikeana eduskuntaryhmien puheenjohtajien kajoamista valtiovarainvaliokunnan hallituspuolueiden yksimieliseen esitykseen siitä, miten katetaan tehtyjen lisäehdotusten vaatimat menot. Jatkossa minusta valtiovarainvaliokunnalla ja sen hallituspuolueitten yhteisillä päätöksillä tulee olla sen kaltainen merkitys, että niiden yli ei voida ajaa.

Toinen asia, joka eilen ärsytti ja vaivasi uskokseni hyvin paljon kansanedustajia, oli valtiovarainministeri Niinistön puheet, käytös ja toiminta täällä täysistuntosalissa. Luonnehdin valtiovarainministerin puheita dogmaattiseksi teknokratismiksi. Tavallaan ylituikka hirttäytyminen tämän tiukan finanssipolitiikan raameihin ei voi tapahtua sillä tavalla, etteikö eduskunta aidosti ja oikeasti voisi tehdä sen kaltaisia korjauksia budjettiin, joita nyt olemme tekemässä. Olen pahoillani siitä, että valtiovarainministerin tyyli-taju eilen raskaasti petti, ja siitä jäi valitettavasti oman arvioni mukaan jäynää hallituspuolueitten sisälle nimenomaan suhteessa valtiovarainministeriin. Toivon, että se nyt sitten joulunpyhien aikana ja vuoden käynnistyttyä saadaan jollakin tavalla korjattua.

Itse pelkään, että valtiovarainministeriön vähättelevä asennoituminen meidän työtämme kohtaan toimii vallan toiseen suuntaan kuin ministeri Niinistö ajatteli. Kun ymmärrän, että valtiovarainministerin tehtävään kuuluu, totta kai, hyvin pitkälle pitää tiukasti kiinni asetetuista raameista, tiukasta budjettikurista, niin silti haluan myöskin eduskunnan pöytäkirjaan todeta sen, että nimenomaan hallituspuolueitten eduskuntaryhmät ovat myöskin sopineet siitä, että me myöskin arvioimme itse suhdannetilanteen ja

kytkemme siihen ikään kuin arviomme siitä, miten toteutamme tiukkaa finanssipolitiikkaa.

Aivan kuten ed. Viitanen oikein totesi, niin vielä eilenkään ei selvinnyt, ajatteleeko esimerkiksi ministeri Niinistö, että nämä puolen promillen korjaukset ovat liian isoja, vai ovatko ne hänen mielestään liian pieniä. Mutta me olimme sitä mieltä, että budjettiin voidaan tehdä hyvinkin 300—400 miljoonan markan lisäykset juuri niihin arvokkaisiin kohteisiin, joihin olemme päätyneet, homekoulu korjauksiin, lastenpsykiatrian tilanteen parantamiseen, koulutukseen jne.

Arvoisa puhemies! Suomi on kokenut 1990-luvun aikana taloudellisen ja yhteiskunnallisen mullistuksen, joka on jättänyt jälkensä meihin kaikkiin suomalaisiin. Lama on ollut syvä ja koetellut varsin monta suomalaista perhettä, ja monen perheen osalta se edelleen jatkuu. Meillä on muun muassa yhä edelleen lähes 100 000 pitkäaikaistyötöntä. Laman aiheuttama näkyvin muutos yhteiskunnassa on ollut suurtyöttömyys, joka on edelleen yhteiskuntarauhan, hyvinvointivaltion ja valtion velan vihollinen numero yksi.

Valtiollisten rajojen avautuminen tavaroille ja palveluille ja siitä aiheutunut kilpailun kiristyminen näkyy työelämässä muun muassa työvauhdin nopeutumisena ja työtekijöiden henkisen kuormituksen kasvamisena. Luin juuri muutama päivä sitten Taloussanomista, miten aikamme uusi ilmiö ovat nämä kolmekymppiset työssä loppuun ajatut nuoret ihmiset.

Kolmas merkittävä muutos yhteiskunnassamme 1990-luvun aikana on ollut julkisen sektorin saneeraus ja siitä aiheutunut palvelutason lasku. Erityisesti se on näkynyt minusta pahalla tavalla terveydenhuoltopalveluissa.

Arvoisa puhemies! Nämä yhteiskunnalliset muutokset ja muutkin, joita en nyt halua tässä käydä lävitse, ovat heijastuneet tavallisiin ihmisiin monin eri tavoin. Jossain määrin yllättävä muutos on ollut aiemmin tapahtuneen keskiluokkastumisen huomattava hidastuminen. Tämä tarkoittaa sitä, ettei sosiaalista liikkuvuutta enää ole siinä määrin kuin sitä oli 1970- ja 1980-luvulla. Erityisesti työväenluokkaan kiinnittyminen on nykyään yleisempää kuin 10—20 vuotta sitten. Tämä johtuu ensisijaisesti koulutustason periytyvyydestä. Korkeasti koulutettujen vanhempien lapset hakeutuvat useimmiten ja selvästi enemmän kuin vähemmän koulutettujen lapset korkea-asteelle opiskelemaan.

Taloudellinen lama on myös polarisoinut perheitä. Monet perheet ovat kokeneet romahduksen pääasiassa työttömyyden ja sosiaaliturvan leikkausten vuoksi. Perheissä on jouduttu tinkimään monessa asiassa. Yksinhuoltajaperheistä 36 prosenttia on joutunut tinkimään terveydenhuollosta ja 44 prosenttia hammashuollosta. Mielestäni näissä asioissa ei pitäisi olla tingittävä. Hyvä terveys kun kuuluu kaikille.

Hälyttävää on myös, että yksinhuoltajaperheistä kolmasosa on toimeentulotuen saajia. Niin työ- kuin toimeentulohuoletkin ovat edelleen kasvaneet merkittävästi näissä perheissä. Laman henkinen ja kulttuurinen vaikutus näkyvät vielä pitkään. Epävarmuus ja kyvyttömyys ennakoida tulevaisuutta rapauttavat sitä perustaa, jonka varassa on totuttu elämään, suunnittelemaan ja rakentamaan. Ihmisten luottamus on ansaittava takaisin, muutoin meidän poliittisen päätöksenteomme legitimitetti alkaa olla kyseenalainen.

Tähänkin kohtaan haluan sanoa, että tällainen niinistömäinen ajattelu yltiötiukasta finanssipoliitikasta on väärää, koska se johtaa käytännössä siihen, että me joutuisimme eduskunnassa seuraamaan katseella, kuinka rikkaat rikastuvat ja jotenkin vähempiosaisen asema betonoidaan, hyväksytään ikään kuin status quon säilyminen. (Ed. Viitanen: Kokoomus haluaa leikata yleistä asumistukeakin!)

Arvoisa puhemies! Huolimatta siitä, että työttömyyden hoito on ollut korkeimmalla tavoitetasolla niin Lipposen ykkös- kuin kakkoshallituksessakin, se on edelleen liian korkealla. Olen ylpeä siitä, että Lipposen ykköshallitus onnistui luomaan 200 000 uutta työpaikkaa. Saman verran työpaikkoja pitäisi kuluvankin nelivuotiskauden aikana syntyä, jotta voitaisiin uskottavasti puhua täystyöllisyyden saavuttamisesta. Uusien työpaikkojen luominen on yhä vaikeampaa. Enää ei pelkkä talouskasvu auta, sillä tuotannon tehokkuuden noustessa tarvitaan vähemmän työvoimaa ja enemmän koneita. Meidän onkin pyrittävä muuttamaan työelämän rakenteita, jotta täystyöllisyys pystytään saavuttamaan. Tämä toteutuu parhaiten muuttamalla verotusta työntekijöitä suosivaksi.

Näen erityisesti kaupan alalla ja palvelualalla mahdollisuuksia lisätä työpaikkoja, mikäli työn verotusta saadaan alemmaksi. Palveluiden korkea hinta on johtanut siihen, että ihmiset valmistavat ja tekevät itse eri asioita paljon: Pesemme itse pyykkimme, maksamme laskumme tietoko-

neilla, käytämme mieluummin omaa autoa kuin julkista kulkuneuvoa ja tankkaamme itse polttoaineen autoomme kylmillä asemilla. Suomi on tunnetusti palveluyhteiskunnan sijasta itsepalveluyhteiskunta. Tässäkin mielessä Suomen jääminen EU:n alv-kokeilun ulkopuolelle oli virhe, joka mielestäni pitää pyrkiä korjaamaan ja paikkaamaan muulla tavoin.

Olin myös iloinen, kun luin viikko sitten artikkelin veljespuolueemme Saksan sosialidemokraattisen puolueen kokouksesta. Siellä sosialidemokraatit olivat puoluekokouksessa päättäneet siitä, että he toimivat sen puolesta, että yhteiskunnan vero- ja subventiotoinin pyritään nimenomaan palveluelinkeinojen sosiaaliturvamaksujen tasoa vähentämään. Tämä asia on ollut myös sosialidemokraattien tavoitteena Suomessa. Täytyy toivoa, että tältä osin myös Lipposen hallitus uskaltaisi ottaa pidempiä loikkia ja askeleita.

Mielestäni myös työttömyyden torjunnassa käytännössä käyttökelpoiseksi aseeksi ovat osoittautuneet erilaiset työn jakamisen mallit, joita edelleen pitää kehittää ja vahvistaa. Kuluvana vuonna esimerkiksi osa-aikalisän määrärahat loppuivat kesken. Pidänkin kummallisena sitä, ettei vuoden 2000 budjetissa ole otettu mielestäni riittävästi huomioon osa-aikalisän kysynnän voimakkuutta. Mielestäni myös vuorottelupaapaan pääsymahdollisuuksia tulee edelleen parantaa ja kehittää.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä sanoa jonkin sanan ihmisten työssä jaksamisesta, koska näen, että se on niin tärkeä yhteiskunnallinen kysymys. Noin 85 prosenttia STTK:laisista toimihenkilöistä kokee työnsä henkisesti raskaaksi. Työterveyslaitoksen työuupumustutkimuksen mukaan taasen yli puolet kaikista työssä käyvistä koki jonkinlaisia työuupumuksen merkkejä. Uupumus lisää poissaoloja ja heikentää terveydentilaa. Tälläkin asialla on paljon syy-yhteyksiä myös nuorten ja lasten pahoinvointiin. Kysymys on tästäkin näkökulmasta katsoen erittäin keskeisestä yhteiskuntapoliittisesta ongelmasta.

Työuupumus on iso kysymys. Sitä voidaan ehkäistä myös antamalla työntekijöille paremmat vaikutusmahdollisuudet työhönsä ja antamalla heille koulutusta, jolla laajentaa työn- ja toimenkuvaa. Tätä asiaa ei ole ilmeisesti riittävästi ymmärretty yrityksissä, sillä STTK:n toimihenkilöbarometrissä nimenomaan henkilöstön koulutukseen ja työn suunnitteluun sekä

johtamiseen liittyvissä asioissa työntekijät kokevat voivansa vähiten vaikuttaa. Esimerkiksi henkilöstökoulutuksen sisältöön kokee voivansa vaikuttaa melko vähän tai erittäin vähän yli 70 prosenttia vastanneista. Tämä on myös sikäli hämmästyttävää, että eduskunta sääti jo 1970-luvun lopussa lain yhteistoiminnasta yrityksissä, jossa nimenomaan velvoitetaan työnantajaa neuvottelemaan työntekijöiden kanssa joka vuosi tehtävästä henkilöstö- ja koulutussuunnitelmasta. Laki velvoittaa suuntaamaan erityistä huomiota ikääntyvien työntekijöiden ja toimihenkilöiden koulutustarpeisiin.

Mielestämmä tämäkin asia kuuluu eduskunnalle, ja yhteistoimintalakia tulisikin voida muuttaa siten, että siihen kirjataan yrityksille velvoite jokavuotiseen henkilöstötilinpäätökseen, jossa seurattaisiin koko henkilöstön osaamis- ja koulutustasoa yrityksen liikeideaan ja strategiaan nähden. Henkilöstötilinpäätös julkaistaisiin normaalin tilinpäätöksen yhteydessä. Näin se olisi myös sijoittajien tiedossa heidän arvioidessaan sijoitustensa tuotto-odotuksia.

Arvoisa herra puhemies! Voin ymmärtää, että jotkut kuulijani pohtivat, miksi ed. Gustafsson puhuu tästä asiasta valtion tulo- ja menoarvion yhteydessä. Koen kuitenkin juuri tämän käsitteilyn ja tilanteen sen kaltaiseksi, että sen yhteydessä kansalaisten keskeiset yhteiskunnalliset asiat ja ongelmat tulee nostaa esille.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan todeta, että monasti olen tullut ajatelleeksi sitä hyvinvoinnin korkeaa tasoa ja sen tasaisesti jakautumista, joka Suomessa vallitsi vielä kymmenisen vuotta sitten. Noista päivistä on kuitenkin aikaa, ja Suomen ulkoinen toimintaympäristö on muuttunut varsin paljon. Silti perään vaihtoehtoja. Suomessa on liikaa totuttu yhden totuuden lakiin, eräänlaiseen välttämättömyysoppiin, joka on pätenyt kaikkiin tärkeimpiin päätöksiin. Meillä ei ole ollut muka vaihtoehtoja toimia toisin, koska olemme niin pieni kansakunta. Katsokaamme Tanskaa tai Hollantia: Pieni voi myös pärjätä ja tehdä sosiaalisesti oikeudenmukaista politiikkaa, jos haluaa. Meidän ei ole pakko kumartaa aina ja joka paikassa markkinavoimille.

Erityisesti työttömyyteen on pureuduttava eniten aktiivisemmin muuttamalla verotusta työtä suosivaksi. Ainoastaan korkealla työllisyysasteella voidaan turvata hyvinvointiyhteiskunta ja maksaa valtion velkaa pois. 320 000 ihmisen ol-

lessa työttömänä rahaa muuhun kuin työttömyyden hoitoon jää liian vähän.

Toinen varapuhemies: Kohdistamatta huomiota kehenkään yksittäiseen edustajaan esitän toivomuksen, että pysyttäisiin suosituksessa, enintään 10 minuutissa.

²⁵ **Marjatta Vehkaoja /sd:** Arvoisa herra puhemies! Tässä on nyt sattuma korjaamassa satoa, ties kuinka mones peräkkäinen demaripuheen vuoro budjettikeskustelussa on alkamassa.

Valtiovainvaliokunnan rooli on jälleen keran tällä kierroksella budjettikäsittelyssä ollut erittäin tärkeä. Kädenvääntöä hallituksen ja eduskunnan välillä kaapin paikasta on ollut kuitenkin tavallista enemmän. Mielestäni on sopimatonta, ettei hallitus ole ottanut aiempia eduskunnan vaatimuksia todesta. Viittaankin tässä esimerkiksi erikoissairaanhoidon valtionosuusrahoihin. Tällainen menettelytapa on ala-arvoista ja voisi, jos parlamentti olisi vähänkin enemmän vauhdissa, johtaa suurempiinkin kriiseihin.

Hallitus ei myöskään monissa muissa yksityiskohdissa ole halunnut noudattaa eduskunnan toivomaa tietä, eikä sen vaatimia toimenpiteitä ole toteutettu. Näistä syistä nyt tapahtuneisiin eduskunnan korvamerkkeihin on mielestäni ollut täysi aihe. On syytä iloita sairausvakuutusmaksutuloksesta, joka yllätti oppositionkin. Tämä aihehan oli sosialidemokraattien hyvin aikaisessa vaiheessa esittämä ja oikeastaan ehkä budjetin päätaivoitteita opintotuen asumislisän rinnalla.

Näiden korvamerkintöjen joukossa, joita eduskunnan valtiovainvaliokunta on tällä kierroksella ottanut esiin, on muun muassa lasten ja nuorten psykiatrisen hoidon saama lisäraha. Saattaa olla, että tämä käynnistää laajemmankin keskustelun terveydenhuollon vajeista maassamme. Hyväosaiset helposti kohauttavat olkapäitään näille kysymyksille, sillä heitä eivät terveydenhuollon pitkät jonot häiritse, ei liioin se, saadaanko tärkeisiin lääkkeisiin korvauksia vai ei.

Näiden muutamien esimerkkien kautta — viime vuonna oli lastensuojelun tasausrahasto ja tänä vuonna lasten ja nuorten psykiatrisen hoito tällä tavalla esillä — on eduskunta halunnut osoittaa, että laskennalliset valtionosuudet eivät toimi tällaisissa yhteyksissä, joissa erityisryhmien tärkeistä välttämättömistä tarpeista on kysymys. Alueellinen eriarvoisuus on sietämätöntä.

Näin ollen on syytä ottaa lusikka kauniiseen käteen ja uskoa nämä asiat, mutta ensi vuonna en enää halua nähdä, että vielä tässä hallitus rimpuihisi.

Arvoisa puhemies! Mikään ei yhdistä niin kuin yhteinen vekseli, neuvoi aikanaan Niska-vuoren emäntä lähipiiriään. Kovinkaan suuriäänisesti ei ole protestoitu sitä vastaan, että valtion velkaa nyt yhdessä lyhennetään. Lyhentämistahdista on kuitenkin eri mielipiteitä. Hallitusohjelma jätti viisaasti tahdista päättämisen myöhemmin päätettäväksi. Joulunalusaikanahan sitä nyt taas yritettiin jotenkin muotoilla, mutta me fiksut parlamentaarikot olemme osanneet löytää sieltä sellaisia apusanoja, että niitä hyväksii käyttäen on mahdollista väistää sellainen jää-räpäisyys jäljellä olevana hallituskautena, jolla otettaisiin silmät ummessa vastaan sellaisia vaurioita, jotka voitaisiin viisaasti välttää, jos hie-man tingitään yltiöpäisistäkin tavoitteista lyhentää valtionvelkaa.

Voi hyvin olla, että lausutut tavoitteet koko hallituskaudelle valtionvelan osuudesta tulevat saavutetuiksi jo huomattavan paljon etuajassa, jolloin voi tietysti olla, että hallituskauden loppuvuodet antavat enemmän tilaa muiden sanotaanko inhimillisten tarpeiden tyydyttämiselle kuin nyt tämä alkukausi vieläköön. Tilanne on kuitenkin vaikea kansalaisten kestää, koska me näemme, että bkt- ja talouskasvulukuja koko ajan korjataan ylemmiksi. On hyvä kysyä tässä yhteydessä, sopiiko bkt ylipäätään hyvinvoinnin mittariksi. Tiedämmehän, että bkt kasvaa myös silloin, kun pahoinvointi lisääntyy. Mikä tahansa aktiiviteetti, olkoon se vaikka vankeinhoitoa, kasvattaa bkt:tä. Tämä on minusta hyvin paljastava esimerkki. On syytä huomata, että meidän tulisi bkt:n rinnalle ottaa enemmän ei-rahallisia arvoja mukaan keskusteluun. Ei-rahallisista arvoista sopisi hyväksi esimerkiksi vaikkapa Raamatun kymmenen käskyn pohjalta tutkia, miten hyvin budjetti tätä arvomaailman tavoitelistaa toteuttaa.

Yhtenä ongelmana pidän, suurenakin sellaisena, että valtion budjetti on aina toimenpideohjelma vain seuraavaa vuotta ajatellen. Itse asiassa meiltä eduskunnasta puuttuu sellainen instrumentti, jossa me pääsisimme keskustelemaan pitemmän aikavälin linjauksista ja niiden vaikutuksista. Emme voi olla varmoja siitä, tulevatko meidän päätöksemme osoittautumaan oikeiksi.

Tämä eräässä mielessä ylläpitää myöskin hallinnossa epävakautta. Taloustieteisiin tarvittaisiin omaa uskonpuhdistajaa, sanovat monet tutkijat, uskonpuhdistajaa, joka palauttaa inhimilliset arvot mukaan talouselämää analysoitaessa. Hyvä alku tälle diskurssille, keskustelulle, vuoropuhelulle on Wto:n Seattlen kokous, jossa kansalaisjärjestöt nostivat kapinaa pystyyn lähinnä korostaen inhimillisiä arvoja myöskin kaupan pelisääntöjen yhteydessä. Tässä yhteydessä on syytä muistuttaa, että myöskin eduskunnan suuri valiokunta omassa kannanotossaan nosti esille täsmälleen samanlaisia asioita, joten ainakaan Suomen suuri valiokunta ei ole kovin kaukana näistä kansalaisjärjestöjen aihealueista, kun on haluttu painottaa muutakin kuin kaupan liberalisoinnin itseisarvopuolia.

Arvoisa puhemies! Joukkotyöttömyys on aikamme sosiaalinen kysymys, ja globalisoituminen — se on nyt nähty — tänään arvioituna näyttää siltä, että se vie sekä työpaikat että verotulot. Liberalismin ja markkinatalouden voittokulku on ollut uskomattoman nopeaa, ja sen tuhoavia seurauksiakin on jo ehditty kokea ennenkin 1900-lukua, mutta tuntuu siltä, että mitään ei välttämättä ole opittu. Markkinat tuottavat mutta eivät pidä huolta sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta. Liberalismin itsekkyydestä voidaan päästä, jos niin halutaan, harkittuun autonomiaan. Yhteiskunnan eettinen velvollisuus on huolehtia siitä, että sen kaikille jäsenille turvataan täysin heidän kyvyistään ja ansioistaan riippumatta kohtuullinen toimeentulo. Mielestäni on tärkeää testata tämän ajatuksen voimaa myöskin tässä eduskunnassa. Onhan kuitenkin nyt jo näkyvillä, että me olemme aika lailla kulkeneet ehkä vaivihkaakin kohti hyvinvointiyhteiskunnan residuaalimallia, jossa tarveharkinta on saanut yhä voimakkaampaa sijaa ratkaisuissa.

Niin kuin tiedämme, tänään samasta tuotannosta kuin vuonna 91 maksetaan 20 miljardia markkaa vähemmän verotuloja ja 350 000 työvuodella vähemmän. Parhaillaan vientiyritykset liputtavat ulos, ja jopa yli puolet niiden työpaikoista on jo ulkomailla. Köyhyyttä ja eriarvoisuutta luova joukkotyöttömyys kasvaa sillä tavalla, että me emme ole saaneet hallintaan pitkäaikaistyöttömyyden osuutta tässä kysymyksessä. Tämän johdosta tarvitsemme kenties paljon suurempiaakin rakenteellisia ratkaisuja, joissa olisi oltava uskallusta mennä työn verotuksesta automaation ja yritysten liikevaihdon voiton ja ku-

lutuksen verottamisen suuntaan nykyistä enemmän.

Työ on Suomessa aina ollut koossapitävä voima, eräänlainen liisteri. Köyhyyttä on aina täällä poistettu työnteolla, oikeastaan jopa raatamalla. Suomessa on kahdesti jaettu maata sosiaalisen kysymyksen ratkaisemiseksi. Vasta kolmannessa aallossa tuli sosiaalipolitiikka tähän välineeksi. Mutta mitä seuraavaksi? Se ei ainakaan tule ilmi budjettikirjasta, koska yksi vuosi on ensin näkin liian lyhyt aika tuoda mitään suuria ismejä esille. Keinoista, arvelen, on pulaa. Myöskin kysymys on siitä, että ne vaihtoehdot, joista nyt ehkä julkisuudessa keskustellaan, eivät ole vielä sulaneet miksikään yhdeksi uudeksi yhteiseksi tahdoksi. Itse näen sillä tavalla, että meidän on uudelleen ja uudelleen palattava työn jakamisen kysymykseen ja myöskin perustulon käsitteeseen sekä arvioitava hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuutta näistä pilareista käsin.

Kuten sanoin, liberalismiin ja markkinatalouden voitokulusta on kokemuksia varhaisemmiltakin vuosisadoilta kuin meidän vuosisadaltamme. On hyvä kysyä, olemmeko mitään oppineet. Tekee mieleni siteerata erään henkilön tekstiä 1500-luvun alkupuolelta: "Kauppaa tehtäessä kiskotaan ylihintaa, pannaan mielivaltaisia rasitteita, nyljetään ja kiusataan. Noita kiskureita kutsutaan syystä nojatuolirosvoiksi, maiden ja mantujen varkaiksi. Heidän ryöstönsä ja varkautensa tapahtuvat oikeuden varjolla. Suurvarkaiden kimppuun, joiden kanssa valtiat ja ruhtinaat ovat liittoutuneet ja jotka eivät ryöstä tyhjäksi vain yhtä kaupunkia vaan joka päivä koko Saksaa, näiden kimppuun olisi nyt päästävää." — Se, jota tässä lainasin, oli Martti Luther, joka oli omana aikanaan käymässä taisteluun yltiöliberalismia vastaan.

Arvoisa puhemies! Hyvinvointisektorin kohdalla tässä budjetissa ja monessa edellisessä on ollut aika heikko. Voidaan sanoa, että hyvinvointiyhteiskunnan puolustus on ainakin budjettinumeroiden valossa jossain määrin murtumassa. Nyt on hyvin tärkeää pystyä katsomaan myös sitä, miten hyvin ne hallitusohjelman kohdat tulevat menestymään, joissa luvataan vähentää syrjäytymistä, vai onko niin, että poimimme sieltä ensiksi ne kohdat esiin, missä vahvistetaan vahvojen asemaa.

Lopuksi, arvoisa puhemies, valtiovarainvaliokunta ehdottaa mietinnössään parlamentaarista liikennepoliittista komiteaa tai työryhmää. Vä-

hintään yhtä hyvällä syyllä olisi mielestäni saatava aikaan muitakin parlamentaarisia komiteoita. Tässä ajattelen etenkin hyvinvointipolitiikkaa. Sieltä erikseen haluaisin poimia esiin eläkepolitiikan kysymyksen, jota olisi mielestäni hyvä lähestyä jatkossa parlamentaarisesta näkökulmasta. Kansalaisyhteiskunnan periaatteisiin ei voi sopia, että näin tärkeitä asioita valmistellaan kabineteissa ja koko Suomi pannaan ilman julkista keskustelua tapahtuneitten tosiasioitten eteen.

²⁶ **Susanna Rahkonen /sd:** Arvoisa puhemies! Jatkan demaripuheenvuorojen sarjaa. Harvennevien kuulijoiden iloksi voin todeta, että oma puheenvuoroni pitäytyy yleisellä tasolla ja on aika lyhyt.

Hallituksen esitys ensi vuoden talousarvioksi sisältää määrärahoja laman aikaisten ongelmien vähentämiseen ja myös laman aikana paisuneen suuren valtionvelan alentamiseen. Talouden terveytyminen ja työllisyyden väheneminen on tervetullut ilmiö, mistä kiitos kuuluu tietysti nykyisen ja edellisen hallituksen budjettilinjalle. Päälinja on siis ollut oikea, mutta yksityiskohdissa on ollut myös parannettavaa.

Eduskuntakäsittelyssä on tehty merkittäviä korjauksia opiskelijoiden asumislisään, eläkeensaajien sairausvakuutusmaksuun sekä lasten ja nuorten psykiatrisen hoidon rahoitukseen. Yksittäisille opiskelijoille, eläkeläisille sekä mielenterveysongelmallisille pienetkin muutokset ovat merkittäviä, vaikka nyt tehdyt korjaukset ovatkin budjetin kokonaissumman kannalta promilleluokkaa. Ne eivät siten myöskään horjuta budjetin peruslinjaa. Siksi niistä kohuaminen hallituksen taholta on turhaa. Kysehän on vain yksityiskohtien viilaamisesta ja hallituksen esityksen parantamisesta.

Muutokset ovat tunnetusti herättäneet eduskunnassa laajaa keskustelua, ja keskustelussa on jouduttu muistuttamaan eduskunnan budjettivalasta. Keskustelusta ei ole kuitenkaan välittynyt täysin oikeaa kuvaa eduskunnan ja hallituksen lopultakin hyvästä yhteistyöstä, kun ajatellaan koko laajan budjetin käsittelyä. Mielestäni näiden kokonaisuuteen nähden vähäisten korjausten voidaankin nähdä osoittavan, että hallituksen esitys vastaa hyvin eduskunnan suuren enemmistön kantoja ja hallitusohjelmaa.

Arvoisa puhemies! Budjetin lähetekeskustelussa ja käsittelyssä on useissa puheenvuoroissa

tuotu esiin valtion budjetin rakenteen kehittämistarpeet. Lamavuosien kaavamaiset leikkaukset sekä ministeriökohtaisesti määräytyvän kehityksen sisällä operointi eivät ota riittävästi huomioon muuttuvien olosuhteiden tarpeita. Niinpä hallituksen taholta annettu lupaus siitä, että tulevan budjetin menokehysten käsittelyssä tullaan käymään aikaisempaa laajempaa avointa keskustelua, on tervetullut, ja toivottavasti lupaus myös pitää. Asia on erittäin tärkeä, mutta myös hyvin vaikea. Siksi myös eduskunnan eri valiokuntien tulisi etukäteen valmistautua tähän keskusteluun. Myös tulevaisuusvaliokunta voisi yli hallinnonalojen ja budjettivuoden tuoda koko eduskunnan käyttöön lähitulevaisuuden kannalta tärkeitä painotusten muutoksia koko budjetin rakenteeseen. Nyt on liiaksi operoitu ministeriökohtaisten määrärahakehysten sisällä ilman, että on voitu riittävästi puuttua hallinnonalojen välisen painopisteiden välisiin muutoksiin. Ne kun eivät ole vuodesta toiseen vakioita.

Arvoisa puhemies! Budjettikäsittelyn aikana talouden eri ennustelaitokset ovat tarkistaneet ennusteitaan entistäkin parempaan suuntaan. Kuitenkaan budjetin perusteita ei ole vastaavasti muutettu. Tämä merkitsee sitä, että taas ensi vuonna voidaan todeta valtion tulojen kasvaneen edellisenä vuotena nyt ennakoitua enemmän.

Tulevan vuoden uudenlaisessa menokehyskeskustelussa eduskunnassa on otettava kantaa myös siihen, mikä osuus valtiovarainministeriön tuloennustetta suuremmista toteutuneista tuloista käytetään yhteiskunnallisten epäkohtien korjaamiseen ja mikä osuus velan lyhentämiseen. Siis mikäli valtiovarainministeriön tuloennusteet heittävät alakanttiin, on nimenomaan eduskunnassa käytävä periaatteellinen keskustelu siitä, miten ylimenevät tulot jaetaan. Usein esiin on nimittäin tullut se, että eräät vuositason niin sanotut säästöt aiheuttavatkin vuotta pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna säästöjä suuremmat menot. Esimerkiksi juuri lapsi- ja nuorisopsykiatrian useita vuosia alimitoitettut määrärahat aiheuttavat nyt paitsi kärsimyksiä perheissä, myös suuria sosiaali- ja terveystenonjen lisäyksiä toisaalla. Siksi kamreerimainen ajattelu ja kirjoituspyöhdän takana pelkkien vuositason markkojen kanssa näpertely ei aina ole sitä ainoa oikeaa järkevää talouspolitiikkaa, mistä asioihin laajemman näkemyksen ottavia joskus näsäviisaasti muistutetaan. Esimerkkejä löytyy varmasti run-

saasti, ja siksi hyvää ja vastuullista talouspolitiikkaa voidaan harjoittaa vain eri elämänalueet tunnien.

27 Aulis Ranta-Muotio /kesk: Herra puhemies! Saan käyttää puheenvuoron keskustan edustajana usean sosialidemokraattisen puheenvuoron jälkeen. Niitä kuunneltuani voin mielihyvällä todeta esimerkiksi ed. Vehkaojan puheenvuorosta, että hän oli sisäistänyt keskustan työreformin varsin hyvin, ehkä tietämättään, kun hän totesi, että Suomessa on kaksi maareformia tehty sosiaalisin perustein. Juuri tästähän on kysymys keskustan työreformissakin, että nyt jaettaisiin työtä. Se on tämän ajan "maareformi". Se siitä.

Valtiovarainvaliokunta teki perinteiseen tapaan varsin pienet muutokset valtion ensi vuoden talousarvioesitykseen. Näistä suhteellisen pienistä ja sinänsä hyvistä muutoksista nousi mielestäni kyllä julkisuudessa hallituspuolueiden välillä turhankin suuri julkinen kohu. Kuitenkin oli kyseessä 300—400 miljoonan suuruisen asia, varsin pieni kaiken kaikkiaan. Suomen taloushan kasvaa kovaa tahtia. Esko Ahon hallituksen aikana syösykierre katkaistiin ja luotiin perusta tälle kasvulle, joka on Lipposen molempien hallitusten aikana jatkunut, ja se on hyvä asia. Meillä on nyt varaa yhteiskunnan pahimpien kipukohtien parantamiseen. Valtiovarainvaliokunta on tosin varsin hellällä kädellä tehnyt muutamia hyviä korjausesityksiä.

Täytyy myös muistaa, että valtio sai Soneran myyntituloja erittäin mittavan summan, 10 prosenttia valtion vuotuisen budjetin kokonaismäärästä. Mielestäni on hyvä, että siitä käytetään merkittävä osa lainan lyhennykseen. En vain hyväksy sitä, että se lähes kokonaan käytetään lainan lyhennykseen. Kyllä nyt olisi ollut varaa parilla kolmella miljardilla korjata suurimpia epäkohtia, joita yhteiskunnassa tällä hetkellä on ja joita valtiovarainvaliokunnassakin on noussut esille, mutta joiden korjaamiseen kuitenkin vielä liian vähänkin käytetään rahoja.

Sen sijaan tämä budjettilisäys ja hallituspuolueiden kädenvääntö johtivat siihen, että mentiin jälleen kerran kunnan ja seurakuntien kukkarolle ja sitä kautta pantiin vähäosaisimmat heikentyvien kunnallisten palvelujen muodossa maksamaan nämä lisäykset.

Herra puhemies! Mielestäni hyvää tässä budjetissa on se, että homekoulujen korjaamiseen esitetään 30 miljoonan lisäraha. Mielihyvällä to-

tean, että olen tehnyt juuri tämän suuruisen talousarvioaloitteen syksyllä: 30 miljoonan lisäraha kosteus- ja homevaurioisten koulujen korjauksiin. Täällä on eilisissä puheissa hallituksen edustajien toimesta kovin keuhuttu, vähän ylikeuhuttukin, tätä parannusta, koska samalla on unohdettu, että koulujen peruskorjausvaroja on kuitenkin vähennetty tällekin vuodelle ja peruskorjausvarojen käyttöoikeutta merkittävästi suurempi summa. Tämä on kuitenkin hyvä parannus.

Hyvää on myös 70 miljoonan markan määräraha lasten- ja nuortenpsykiatriaan sekä 70 miljoonan markan lisäys perustienpitoon. Sekin olisi voinut toki olla suurempi. Kuten edellä totesin, kyllä meillä varaa tähän on, jos vain halutaan.

Myös eläkeläisten ylimääräisen sairausvakuutusmaksun kevennys on oikea ratkaisu. Ilmeisesti keskustaopposition ankaran painostuksen ja rummutuksen ansiosta hallitus suurensi tätä kevennystä alkuperäisestä kaksinkertaiseksi.

Mielestäni suurin puute tässä talousarvioesityksessä valiokuntakäsittelyn jäljiltäkin on se, että rajusta muuttoliikkeestä huolimatta aluepoliittisiin toimenpiteisiin ei juurikaan satsata. Ilmeisesti on niin, että hallituspuolueet eivät todellisuudessa tiedosta eivätkä tunnusta muuttoliikkeen merkitystä ja vaikutusta. Tutkimuslaitokset ovat todenneet, että kansantaloudellisesti se maksaa noin 10 miljardia markkaa vuodessa, ja sillä on todella valtiontaloudellisiakin vaikutuksia niin, että sen luulisi tässä budjettitaloudessa kiinnostavan.

Keskusta on esittänyt jo pidemmän aikaa, että sinänsä on hyvä, että on lisätty teknologiarahoja, mutta siitä suuresta potista pitäisi osa antaa esimerkiksi te-keskusten harkintaan, jotta ne voisivat kehittää sellaista yritystoimintaa, joka ylittää varsinaiseen teknologiarahoitukseen. En osaa siihen tarkempaa mallia selvittää, mutta tähän olisi todella paneuduttava. On puhuttu erilaisista siemenrahastoista. Mutta yksi malli olisi se, että te-keskuksilla olisi rahamäärä käytettävissä alkavien yritysten alkukehityksen edistämiseen.

Nythän on niin, että teknologiarahat kasvattavat vain Helsingin, Turun, Tampereen, Jyväskylän ja Oulun kaupunkiseutuja. Ei tämä ole mitään riittävää aluepolitiikkaa. Osaamiskeskusverkostoa on laajennettava. Maakunnan kehittämisharjoitusta olisi budjetissa pitänyt lisätä keskustan vastalauseen mukaisesti 50 miljoonalla

markalla. Hallintovaliokunta ja eduskunta ovat jo vuosia olleet sitä mieltä, että maakunnan kehittämisharjoituksen tasoa tulisi korottaa, mutta se ei ole koskaan johtanut valtiovarainministeriön virkamiehistön käsittelyssä eikä täällä salissa parempaan lopputulokseen. Myös veroporkkanoita on entistä tarkemmin mietittävä aluepolitiikan tehostamiseksi.

Mielestäni Evan raportti on todella hyvä ulkopuolisen arvio todellisesta aluepoliittisesta tilanteesta ja muuttoliikkeen rajuudesta ja sen vaikutuksista tämän hetken Suomessa. Eva-raportissaakin esitetään vähän Norjan mallin mukaisia veroporkkanoiden käyttökeinoja aluepolitiikan tehostamiseksi.

Räikeimpiä puutteita tämän aluepolitiikan lisäksi budjettiesityksessä on mielestäni se, että ylimääräistä rintamalisää ei korotettu. Kyllä siihen keskustan vastalauseen mukaisesti pitäisi se 40 miljoonaa markkaa löytyä, koska veteraaneille suunnatuista varoista säästyy vuosittain selvästi enemmän, 50—60 miljoonaa markkaa, heidän joukkonsa harvenemisen vuoksi.

Ylimääräistä rintamalisää saavat ovat kaikkein vähätuloisimpia. Heillä ei ole yleensä ansioeläkettä. He elävät aivan sillä pienimmällä eläkkeellä, jolla Suomessa yleensä eläkkeellä voidaan toimeen tulla. Nyt kun on talvisodan syttymisestä 60 vuotta, olisi ollut kohtuullista antaa heille tuntuva korotus, tämä 40 miljoonaa markkaa.

Maatalouden osalta toteaisiin, että hallitusohjelmassa todettiin, että kansallisen tukipaketin, sopeutuspaketin, määrään ei puututa, mutta siinä on kuitenkin 67 miljoonan markan vähennys. Maatiloilla on todellinen talouskriisi, ja sen seurauksena perjantaina nähtiin yksi näytelmä. Minä vain pelkään, että tämä oli vasta esinäytelmä, että on paljon pahempaa tulossa, ellei näihin asioihin saada pitkäjänteisyyttä ja selkeyttä. Sellaiset ovat mielialat.

Herra puhemies! Vielä lopuksi puuttuisin hallituksen verolinjaan. Kokonaistuloratkaisua ei syntynyt, mutta valtiovarainministeri Niinistö on todennut, että veroporkkanoita voidaan silti käyttää vielä liittokohtaisia ratkaisuja vauhditettaessa. Mielestäni kaikkein oikeudenmukaisin veroporkkana olisi elintarvikkeiden arvonlisäveron alentaminen. Tästä Aho hallitus määrittäessään elintarvikkeiden arvonlisäveron 17 prosenttiin päätti, että vuonna 1998 asiaan palataan, ja Lipposen hallitus on päättänyt jatkaa korkeaa ve-

rotusta. EU-maissa se on yleensä alle 10 prosenttia, 8—9 prosentin nurkilla.

Ruokakorin halpeneminen koskisi kaikkia ruokakaupassa asioijia, mutta eniten siitä hyötyisivät pienituloiset, eläkeläiset, työttömät, lapsiperheet. Kaikki pääsisivät osallisiksi verohelpotuksista. Tätä alennusta on vastustettu sillä, että valtio menettää verotuloja noin 2 miljardia markkaa vuodessa, mutta en usko, että näin tapahtuisi. Varmaankin elintarvikkeiden ja pidemmälle jalostettujen elintarvikkeiden kulutus lisääntyisi. Voisi jopa käydä niin, että verotulojen menetykseltä kokonaan välttyttäisiin.

Ed. Kallis merkitään läsnä olevaksi.

28 Kari Myllyniemi /kesk: Arvoisa puhemies! Täällä on valitettavan vähän väkeä. Toivottavasti talossa on kuuntelulla edes vähän enemmän. Ennen vanhaan Oulussa tavattiin sanoa, että tungos on kuin Tuiran asemalla, maitopönikkä ja poliisi. Täältä puuttuu se maitopönikkään.

Ed. Gustafsson puhui aivan oikein. Puutun hänen puheenvuoroonsa siinä mielessä, että olen tottunut häntä kuuntelemaan aika reippaana puhujana. Hän sanoi, että Suomi ei todellakaan ole mikään palveluyhteiskunta, täällä ei haluta palvelulla, ei huoltoasemalla eikä ravintoloissa eikä oikeastaan missään muuallakaan, vaan tehdään itse kaikki. Se on todellakin yksi sellainen syy, minkä vuoksi meillä on työttömyyttä edelleenkin turhan paljon. Eduskunta voisi aloittaa jo siitä, että meillä ruokala ei olisi itsepalvelusysteemillä vaan olisi pöytään tarjoilu ja voitaisiin näyttää vähän mallia muulle Suomelle. Se, että ruoka maksaisi muutaman markan, 4—5 markkaa, ehkä 10 markkaa enemmän, ei kuitenkaan meidän kulukorvauksissamme, anteeksi, palloissamme, olisi mikään merkittävä asia. Se, että kantaa sen lautasen pois, ei ole hirvittävän suuri työ, mutta sen saa tehdä kotona moneen kertaan. Eikö töissä ollessa voisi syödä vähän niin kuin sanotaan herroiksi jossakin määrin? Siitä me voisimme aloittaa, aloitettakoon heti helmikuun alusta.

Harmaaseen talouteen liittyviin seikkoihin tässä budjetissa ei ole kiinnitetty huomiota. Laki-valiokunta ei ole rahojen kanssa tekemisissä,

mutta kannamme suurta huolta siitä, että syyttäjän toimia ei ole kuitenkaan lisätty siinä määrin kuin olisi tarvittu, kun rikosprosessiuudistus toteutettiin viime aikoina. Nyt alkavat hiljalleen tukkeutua hovioikeudetkin ja erikoisesti käräjäoikeudet, koska syyttäjillä ei ole todellakaan riittävää työaikaa. Suullinen käsittely vie niin paljon aikaa, että heillä ei ole syyttämistehtävään alioikeuksissa riittävää työpanosta annettavana. Siihen pitäisi saada vähintäänkin noin 50 syyttäjää lisää. Jos verrataan Ruotsiin, joka on ehkä huono vertauskohde monessa muussakin asiassa tehokkuuden suhteen Suomea ajatellen, siellä on ainakin kaksin- ellei kolminkertainen syyttäjämäärä suhteutettunakin Suomen tilanteeseen. Oikeusministeriön pitäisi pitää omiensa puolta paremmin kuin on tähän asti pitänyt.

Kaikkeen ei tarvita välttämättä rahaakaan. Täällä on varmaan joku, kun on näin paljon puheita pidetty, kiinnittänyt huomiota myös harmaaseen talouteen siinäkin mielessä, ja toistan sen, mitä olen täällä kohta viisi vuotta puhunut, että eri viranomaiset, sosiaaliviranomaiset, veroviranomaiset, poliisi, tulli, syyttäjä ja lukematon määrä muita keräävät erilaisia tilastoja mahdotoman paljon, mutta niitä ei saa käyttää tehokkaasti keskenään hyväksi. Jos aina, kun kansalainen ilmoittautuu työpaikalle missä tahansa, työnantaja olisi velvollinen ilmoittamaan määrättyyn yhteen ja samaan pisteeseen henkilön tulleen töihin, silloin voitaisiin tarkistaa esimerkiksi avustuksia. Sosiaaliviranomaiset voisivat tarkistaa tilastoista, saako siitä huolimatta avustusta, voisivat tarkistaa muutkin eri viranomaiset samalla kertaa, ettei pääsisi tapahtumaan harmaan talouden rikkomuksia. Nämä eivät välttämättä ihan suurimpia ole, että ollaan töissä samanaikaisesti ja nostetaan avustusta, mutta kuitenkin merkittävä summa sekin on. On jopa tapahtunut niin, että kunnassa on oma kunnan työntekijä, joka nostaa toiselta luukulta avustusta. Ei voi olla mahdollista, että ei saada ilmoittaa sosiaali- ja terveystalouden viranomaisille, että semmoinen ja semmoinen henkilö hakee avustusta, mikä ei hänelle kuuluisi.

Toisenkin asian ottaisin esille. Luulen, että se on ihan ikioma keksintö, mutta kansalainen ei yleensä keksi, kukaan ei keksi mitään uutta. Kuulin täällä jonkun puhuvan niin sanotusta miniveroäyristä. Pitäisi olla minimiveroäyri, kun meillä on tosiaan kiinteistöverostakin määrätty, että vähintäänkin pitää niin ja niin paljon periä. Se olisi aivan paikallaan. Ei voi olla sillä tavalla, että jokin

kunta, joka hoitaa asiansa erikoisen hyvin, tämän vuoksi ei saa ylimääräistä valtionapua, koska siinä kunnassa ovat asiat kunnossa. Toinen kunta ei edes peri veroa kuin sanotaan 17,5 penniä vain ja naapurikunta perii 19 penniä sen vuoksi, että avustusta saa. Täytyisi olla määrätty minimiveroäyri vähintään, jonka jokainen kunta olisi velvollinen perimään. Voidaan ajatella, tuleeko johonkin kuntaan jopa liikaa rahaa. Mikä se veroäyri hinta ehkä olisi, jokin 18 prosenttia alimmillaan voisi olla ehkä aika oikea, no 17,5, 17, miksi se katsottaisiin. Jos kunta saa verotuloja liian paljon, niin voihan se jättää maksuja vähemmälle, voi jättää perimättä tai pienempiä maksuja pitää vedellä, lämmöllä ja sähköllä. Tällä tavalla kyllä siellä kuitenkin talous pystytettiin tasapainottamaan, ettei kunta liian äveriääksi tulisi, jos veroäyriä nostetaan. Kauniaisissa saattaisi tapahtua tällä tavalla, kun siellä 15 pennistä 18 penniin nostettaisiin, että olisivat rahojen kanssa ihmeissä ja ovat ilmeisesti rahan kanssa ihmeissä jo tällä hetkelläkin. Samalla tavalla Helsingin kaupunki todennäköisesti hyvin pystyi hoitamaan nämä ongelmat, joita täällä on.

Asiasta toiseen. Poliisimiesten vähydestä, liittyen myös siihen, mitä syyttäjistä äsken puhuin, ei liikaa koskaan puhuta. Tänä vuonna todennäköisesti tulee ennätys, ilmeisesti 600 poliisimiehen virkaa on samaan aikaan auki. Todellakaan se ei johdu pelkästään siitä, ettei olisi rahaa, vaan siitä, ettei koulutus ole pysynyt mukana. Siitä kyllä pitää antaa pitkä miinus sille väelle, joka koulutusta on suunnitellut, koska nyt kuitenkin on selvästi saatavissa tietoja, kuinka paljon kulloinkin poliisista jää eläkkeelle. Ikärakennetta tietokoneaikana ei ole mikään konstikaan selvittää. Ilmeisesti ensi vuonna on vielä pahempi tilanne kuin tänä vuonna.

Olen esittänyt talousarvioaloitteessa, että Helsingin poliisilaitokselle annettaisiin tilapäisesti tehtäväksi sanotaan 100—150 poliisimiehen kouluttaminen vähän samalla periaatteella kuin tapahtui 30—40 vuotta sitten, 25—26 opintoviikkoa alkuunsa ja sitten peruskoulutusta jatkettiin vuoden parin päästä ja saavutettaisiin sama koulutustaso kuin nykyään muuallakin. Helsingin poliisilaitos pystyisi tämän tehtävän erinomaisen hyvin suorittamaan. Jos annettaisiin jonkinlainen etuoikeus, ehkä on väärin niin sanoa, että se ottaisi enemmän vielä koulutettavia Helsingin seudulta, niin tänne enempi jäisi väkeä. Täältä valitettavasti lähtee pois melkein jokai-

nen poliisimies, joka vain paikan muualta saa, monestakin syystä, sillä täällä tapahtuu liian paljon, on kallista elää joka tapauksessa.

Palkoista eläkkeisiin. On todellakin sillä tavalla, että Suomessa on eläkeläisten asemaa heikennetty. Toki me aika hyvin pidämme huolen heistä, mutta kuitenkin heikennyksiä on tapahtunut ja ne ovat tapahtuneet eläkeläisten kohdalla vielä sotiemme veteraaneihin kohdistuen. Tietenkin kun heillä on keski-ikä jo 80 vuotta, ei ole ihan oikea menettely, ettemme pitäisi heistä parempaa huolta kuin olemme pitäneet.

Kerrottakoon tästä samasta asiasta, taitetusta indeksistä edelleenkin. Sitä olisi joka tapauksessa pitänyt korjata jo aikoja sitten. Aivan erikoista oli, mikä tapahtui viime kauden lopulla, että vaikka 155 kansanedustajaa oli allekirjoittanut lakialoitteen taitetun indeksin poistamiseksi, niin asia saatiin järjestettyä hallituksen toimesta niin, että sitäkään päätöstä ei saatu aikaiseksi.

Sotiemme veteraaneja kohdellaan eläkeasioissa myös vähän erikoisesti. Vielä tänä päivänä sotiemme veteraanien kohdalla on eriarvoisuutta muun muassa eläkeasioissa. Ne veteraanit, jotka olivat kuntien tai valtion palveluksessa, saivat lukea sota-ajan hyväkseen eläkettä laskettaessa. Sen sijaan TEL:n alaiselle eläkeläiselle ei tätä etuisuutta ole koskaan suotu. Tämä epäkohta tulisi korjata nyt, sekin alkaa vain olla kovin viimeisiä hetkiä, mutta siihen varmasti rahaa menisi arviolta jopa 10 miljoonaa markkaa.

Kun veteranieläkkeitä ja muitakin eläkkeitä nostetaan, taisi olla viime kerralla, että kun nostettiin rintamamieslisää, 2 markkaako se nousi. Se on vähän, jos voisi käyttää sanaa jumalanpilkkää, mutta kuitenkin se on ilkeän makuista. Meidän eläkeläisveteraanime luulevat, että virkamiehet tieten tahtoen simputtavat tämmöisellä. Edellisellä kerralla nostettiin markalla ja nyt kahdella tai kolmella markalla. Tämä johtuu kuitenkin vain siitä, että laki näin sanoi, ei se sen kummempi asia ole. Mutta kyllä rahaa pitäisi niin paljon varata, että jos eläkkeitä nostetaan, rajattakoon nyt tämä vaikka pelkästään meidän rintamamiehiimme, niin niitä pitäisi nostaa kuitenkin vähintään 25 markkaa kuukaudessa. Jos se jää markkaan, kahteen tai kolmeen markkaan, niin ei nosteta ollenkaan, ei sillä ole mitään merkitystä. Tämmöinen markan eläkkeen nostaminen pelkästään ärsyttää kansalaista.

Yksityistiemäärärahoista on varmasti täällä myös puhuttu. Lieneekö siellä tänä vuonna 45

miljoonaa tai jotakin. Budjetissa taitaa olla 50 miljoonan markan verran rahaa varattuna. Siellä pitäisi olla ilmeisesti sellaiset 130—140 miljoonaa vähintään, jotta päästäisiin entiselle tasolle. Täytyy tässä nyt ottaa huomioon, että kun kuitenkin etelästä Helsingistä ja Uudenmaan läänin alueelta on suurin määrä kansanedustajia, luullaan, että yksityistiemäärärahat ovat jollakin tapaa Pohjois- tai Itä-Suomen ongelma. Näinhän ei ole. Espoon kunnassa on eniten Suomessa yksityistiekilometrejä, joten se kohdistuu myös etelän kuntiin aivan samalla tavalla kuin pohjoisempankin. Oulun läänistä on tiemäärärahoja vähennetty vuosikautia. Niitä on vähennetty joka paikasta muualtakin, mutta meillä lienee jäljellä enää kaksi kolmannesta, jos sitäkään siitä, mitä aikaisempina vuosina. Sen vuoksi budjetissa aikanaan tulen ehdottamaan määrärahan lisäystä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uusukainen.

²⁹ **Katja Syvärinen /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Erityisesti eilistä budjetin palautekeskustelun alussa käytyä debattia kuunnellessa minulle tuli semmoinen olo, että hallitusohjelmaan suhtautuminen on tässä salissa vähän kummallista erityisesti ministerien keskuudessa. Vaikuttaa nimittäin siltä, että valtiovarainministeri haluaa esiintyä hallitusohjelman ainoana puolustajana. Näin ehkä onkin, jos hallitusohjelmaa lukee niin, että olennaista on vain pilkuntiukka budjettikuri ja veron kevennykset. Hallitusohjelmassa on kuitenkin runsaasti myös muita tärkeitä asioita. Köyhyyden ja syrjäytymisen vastaiset toimet ovat kirjattuina hallitusohjelmaan painokkaasti, ja niidenkin eteenpäin vieminen on myös valtiovarainministerin asia. Ainakaan ei pitäisi suhtautua ivallisesti silloin, kun hallituskumppanit ottavat esille näitä toimia.

Eduskunta on nyt tämän budjetin osalta käyttänyt budjettivaltaansa jonkin verran. Enempäänkin olisi ollut paineita, mutta joka tapauksessa tehdyt muutokset ovat suurimmalta osin mielestäni perusteltuja. Siksi minusta tässä salissa ei pitäisikään puhua mistään joululahjarahoista.

Monissa puheenvuoroissa on jo todettu lasten- ja nuortenpsykiatrian määrärahat, joita on

kovasti kehuttu. Rahojen jaossa ei pitäisi mielestäni kuitenkaan palkita sellaisia kuntia, jotka ovat jättäneet tämän tärkeän asian hoitamatta vain huonoista arvovalinnoista johtuen. Siksi kaikki budjettimuutokset eivät myöskään ansaitse kaikkien kiitosta. Tämä ei tietenkään koske lasten- ja nuortenpsykiatriaa, mutta monta muuta kohtaa täällä oli sellaisia, jotka minua eivät välttämättä kovasti miellytä.

Budjetin lähetekeskustelussa kritisoin kohonneita puolustusmenoja. Muuttuihan puolustusbudjetti, mutta ei siihen suuntaan kuin toivoin. Esimerkiksi vapaaehtoisien maanpuolustuksen rahojen kasvu vuodesta toiseen ei voi olla kummastuttamatta. En myöskään ymmärrä, ettei kotimaista asetuotantoa olisi voitu tukea budjetin sisältä. Mutta tämä on sitä kuuluisaa arvovalintaa.

Eräs arvovalinta budjetin osalta on globaali. Nimittäin kehitysmaissa vallitsevan laajan köyhyyden vähentäminen on yksi kehitysmaapolitiikan keskeisistä päämääristä. Se on kirjattu muun muassa vuonna 98 hyväksytyyn kehitysmaapolitiikan linjaukseen. Osana köyhyyden vähentämisestä Suomen lähtökohta on myös tukea kansanvaltaisten järjestelmien vahvistamista sekä sosiaaliturvajärjestelmien luomista heikommassa asemassa oleville ihmisille.

Suomen linjaukset ja tavoitteet maailmanlaajuisen turvallisuuden ja rauhantilan edistämiseksi ovat hyvät. Valitettavaa on kuitenkin, että valtion kehitysyhteistyöbudjetissa nämä pyrkimykset eivät näy. Lama romahdutti suomalaisen kehitysyhteistyön vuosikymmenen alussa. Silloin sanottiin, että leikkaukset ovat väliaikaisia, mutta nyt, kun talous on hyvässä kasvussa, kehitysyhteistyömäärärahat, vaikka kasvavatkin jonkin verran markoissa mitattuna, pysyvät kuitenkin noin 0,34 prosentin tasolla bruttokansantuloosuudesta, jos silläkään. Tänä vuonna esimerkiksi tultaneen jäämään alle 0,34 prosentin. Joidenkin laskelmien mukaan on hyvä, jos saavutetaan 0,31 prosenttia, koska bruttokansantuote on noussut niin paljon.

On myös muistettava, että hallitus on tehnyt periaatepäätöksen kehitysyhteistyörahojen palauttamisesta YK:n suosittelemalle 0,7 prosentin tasolle. On huono perustelu selittää varojen budjetissa kuitenkin nousevan bkt:n noustessa.

Suomella on vastuu huolehtia hyvin oman maansa kansalaisista. Vauraana valtiona meidän

on myös kannettava maailmanlaajuinen vastuumme ihmisistä.

Ed. Myllyniemi oli murheissaan siitä, että poliiseja koulutetaan liian vähän. Tämän viikon lopussa valmistuu tuhansia sairaanhoidon ammattilaisia. He taas jäävät ilman työtä. Sairaat eivät kuitenkaan ole Suomesta loppuneet. Minusta tässäkin salissa pitäisi enemmän miettiä tosissaan ratkaisuja tähän ongelmaan.

Arvoisa puhemies! Budjetin lähetekeskustelussa aikanaan murehdin kotimaakuntani Satakunnan unohtumista. Eipä ole näissäkään jaoissa Satakuntaa paljon muistettu. Toivonkin, että erityisesti ne ministerit, jotka eivät vielä ole Satakuntaan tutustuneet tämän vaalikauden aikana, löytäisivät aikaa käydä katsomassa, minkälaisissa tunnelmissa elää maakunta, jossa ainoana Suomessa työttömyys nousee, kun se muualla maassa laskee. Muutama ministeri on toki jo kutsuun vastannutkin. Heille tästä kiitos.

Ensi vuonna jo seuraavan budjetin raameja tehtäessä keväällä olisi syytä nähdä, että maata on todella kehitettävä tasapuolisesti; tämä koskee siis myös Satakuntaa.

³⁰ **Eero Lämsä /kesk:** Arvoisa puhemies! Nyt on salissa hiljaista, ei tarvitse puhemiehenkään koputella ja pyytää hiljaisuutta saliin. Täältä onkin hyvä nyt puhua, kun ei ole hälinää.

Arvoisa puhemies! Muutama ajatus jo edellisen hallituksen ohjelmasta. Lipposen ensimmäinen hallitus nimitti itsensä Työllisyyden ja yhteisvastuun hallitukseksi. En mene edellisen hallituksen toimintoihin sen enempää, mutta nyt hallitusohjelman nimi on Oikeudenmukainen ja kannustava — sosiaalisesti eheä Suomi.

Hallitus lupaa ohjelmassaan lähteä liikkeelle edeltäjänsä jättämään perintöön nojaten. Talouden kasvunäkymät ovat hyvät ja työllisyys on vahvistumassa, niin kuin monissa puheenvuoroissa täällä on esille tuotu. Hallituksen mielestä ohjelman mukaan tulevaisuuteen voi katsoa nyt toiveikkaasti. Uudelle vuosituhannele voidaan siirtyä luottavaisin mielin. Kansalaisten mahdollisuudet edistää omaa ja myös kanssaihminen hyvinvointia vahvistuvat, näin näkee hallitus tuon ohjelman mukaan. On hyvä, että tulevaisuuteen uskotaan, nähdään valoa ja toiveikkautta. Tällaista positiivisuutta me todella tarvitsemme.

Kuitenkin, kun pohtii Lipposen molempienkin hallitusten ohjelmien otsikkoja, niin kyllä tulee hieman outo olo. Eli yhteisvastuu, oikeuden-

mukaisuus, sosiaalisesti eheä ja kannustava Suomi. Ovatko asiat todella meillä näin? Onko oikeudenmukaisuus vahvistunut kansalaisten keskuudessa? Onko Suomi sosiaalisesti eheä, onko yhteisvastuu vahvistunut eri vaikuttajaryhmien välillä ja ovatko hallituksen toimet kannustaneet kansalaisia tuomaan oman panoksensa yhteiskunnan rakentamiseen?

Kun käy läpi sitä ongelmakenttää, joka meillä on, on todella vaikeaa noihin yleviin näkemyksiin ihan suoraltaan todella yhtyä, vaikka haluaisi kuinka positiivisesta näkövinkkelistä asioita tarkastella. On itse asiassa huolestuttavaa, että hallituksen taholla nähdään asioiden olevan näin hyvällä tolalla. Joutuukin kysymään, onko hallitustasolla vieraannuttu arkitodellisuudesta.

Kaikesta huolimatta tulevaisuuteen on uskottava ja vahvasti. Toivotaan, että hallituksen tasolla palataan nopeasti arkitodellisuuteen ja huomataan, että asiat eivät korjaudu vain ylevillä julistuksilla, vaan tarvitaan todella tekoja ja yhteistyön tahtoa maan tasapuoliseksi kehittämiseksi.

Arvoisa puhemies! Eduskunnan syksyn toiminta pyörii merkittävältä osaltaan tulevan talousarvion käsittelyssä. Näin se on myös kunnallisessa päätöksenteossa, ja siellä pidetään hyvinkin lämpimiä valtuustojen kokouksia, kun yritetään kuntatasolla saada tulevan vuoden talousarvio päätökseen. Ero eduskunnassa ja kuntien valtuustosalissa tehtävillä päätöksillä on siinä, että eduskunnassa tehtävät päätökset vaikuttavat samanaikaisesti valtion ja kuntien talouteen, mutta kunnissa tehty päätöksen yksinomaan kuntien talouteen ja toimintoihin. Lainsäädännöllä säädetään kunnille erilaisia yhteiskunnallisia velvoitteita, joista osan valtio ottaa kustannettavakseen valtion talousarvioon ja osa jää kuntien omalle kontolle.

On sanottu, että helppo on maan hallituksen ja hallituspuolueiden päätöksiä tehdä kuntatalouden kustannuksella, kun likaisen työn joutuvat tekemään kunnissa olevat poliittiset päättäjät. Tämähän on totta. Tuntuu yhä enemmän siltä, että maan hallitus ei tiedosta, missä tilanteessa kunnat ja kuntien päättäjät ovat. Johtuuko tällainen tietynlainen sokaistuminen kuntien ahdingolle siitä, että uusimmat taloudelliseen kasvuun perustuvat laskelmat osoittavat, että kuntatalous keskiarvolla mitaten vahvistuu merkittävästi. Kuntien ja kuntayhtymien vuosikatteen arvio daan nousevan viime vuoden 8,9 miljardista yli 15 miljardiin markkaan vuonna 2003.

Samalla on kuitenkin jäänyt huomaamatta, että viime vuonna miinusmerkkinen vuosikate oli 71 kunnassa. Laskelmien mukaan vuonna 2001 näitä miinuskuntia on jo 124. Heikomman 40 kunnan vuosikate oli viime vuonna 121 miljoonaa markkaa miinuksella. Vuonna 2002 vastaava luku on 214 miljoonaa markkaa miinuksella. Tähän vastapainoksi vahvimman 40 kunnan vuosikate vuonna 98 oli 4,5 miljardia ja kaksinkertaistuu vuoteen 2002 mennessä eli nousee arviolta noin 8,8 miljardiin markkaan.

On käsittämätöntä, että tällaisen eriarvoisuuden annetaan vain edelleen kasvaa, vaikka voitaisiin toimia myös toisin. Lähtökohtana tulisi olla, että kuntien järjestämät hyvinvointipalvelut turvataan yhdenvertaisesti koko maassa.

Arvoisa puhemies! Maatalouden osalta ihan muutamia arvioita. Kansallista tukea on edelleen leikattu, viljelijöillä menee tänä päivänä huonosti ja tulevaisuus näyttää hyvin epävarmalta. Meillä oli viime viikon perjantaina viljelijöiden joukkomielenilmaisu. Taustana tälle viljelijöiden liikkeellelähdölle oli ensinnäkin suuri pettymys EU-jäsenyyden aikana harjoitetun maatalouspolitiikan siirtymäkauden tuen päättyminen vuodenvaihteessa Etelä-Suomessa, jos komissio ei hyväksy Hemilän ja Fischlerin neuvottelemia sopimusta. On aivan varmaa, että mikä tahansa ammattikunta lähtisi liikkeelle, jos on uhka palkan leikkaamisesta lähes nolliille.

Viljelijät ovat joutuneet lähtemään liikkeelle viime vuosina useammin kuin muut ammattiryhmät. Tämäkin osoittaa sen, että maataloudessa on ongelmia. Viljelijät eivät turhanpäitien lähde mieltään osoittamaan. Tämä mielenilmaisun sanoman kärki oli tarkoitettu Brysselin suuntaan, mutta samalla myös maan hallitukselle, joka on leikannut viljelijöiden tuloja jokaisena vallassa olonsa vuonna. Nyt tämänkin budjetin myötä 800 markkaa tilaa kohti vuodessa, ja koko valta-aikanaan hallitus on leikannut yli 3 miljardia markkaa. Näyttää siltä, että tästä linjasta ei hallitus poikkea tulevinakaan vuosina.

Arvoisa puhemies! Käytän sitten lisää puheenvuoroja, kun mennään pääluokkien yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

31 Antti Rantakangas /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Valtion talousarvion käsittely ja siitä päättäminen on hyvin merkittävä osa yhteiskuntapolitiikkaa ja nimenomaan eduskunnan päätösvallassa olevia yhteiskunnallisia ratkaisuja ja va-

lintojen tekemistä. Siinä mielessä budjetin käsittely on hyvin merkittävää, koska budjettivaroilla, jotka vuosittain päätetään, voidaan vaikuttaa yhteiskunnan kehitykseen, suomalaisten hyvinvointiin ja eri alueiden kehittämismahdollisuuksiin.

Mielestäni ensi vuoden talousarvioesityksen suurin heikkous on siinä, että se ei pyri löytämään uusia ratkaisuja voimakkaasti kasvavien alue-erojen muodostamaan ongelmaan ja siitä seuranneeseen voimakkaaseen muuttoliikkeeseen. Päinvastoin budjetin eri lohkoilla toteutetaan jo useita vuosia ollutta linjaa niin sanotun suuren aluepolitiikan alasajosta ja lopettamisesta. Tällä tarkoitan niitä isoja määrärahoja, joilla aikaisemmin on voitu vaikuttaa koko maan ja maan eri alueiden tasapuoliseen kehittämiseen. Mainitsen muutamia esimerkkejä.

Hyvin merkittävä resurssi, jolla yhteiskunnallista tasa-arvoa on ylläpidetty, on kuntien valtionosuudet ja valtionosuusjärjestelmä. Sen kautta jokaiselle suomalaiselle on mahdollistunut tasapainoiset ja tasapuoliset sosiaali- ja terveystoimen sekä opetuksen peruspalvelut. Nyt tämä tasapuolisuus on murentunut ja kuntien väliset erot ovat voimakkaasti kasvamassa. Tässä täytyy asettaa voimakas paine siihen, että selvitystyötänsä aloittava Jukka Pekkarinen saisi aikaan sellaisen kokonaisuusesityksen, jonka kautta voitaisiin entistä paremmin tasata kuntien välisiä eroja ja sitä kautta mahdollistaa näiden peruspalveluiden rahoitus maan jokaisessa kunnassa.

Toinen kokonaisuus, jossa aiemmin toteutettiin aluepoliittista ajattelua, oli valtion investointipoliittika. Tällä hetkellä investoinnit määräytyvät ainoastaan näennäisen tehokkuusajattelun pohjalta eikä alueellista harkintaa enää käytetä.

Kolmas tärkeä kysymys on valtionhallinnon muut resurssit, muun muassa henkilöstöresurssit. Viime vuosien aikana valtion keskushallinnon henkilömäärä on lisääntynyt yli 2 000:lla. Vastaavasti paikallishallinnon ja aluehallinnon henkilömäärä on alentunut noin 3 000:lla. Tämä kertoo siitä, että on tehty hyvin määrätietoinen valinta, jossa keskushallinto on vahvistunut ja paikallis- ja aluehallinnon voimavarat ovat alentuneet. Aluepoliittista ajattelua ei enää siis näissä isoissa määrärahakohdissa valitettavasti ole.

Euroopan unionin politiikka on tuotu sitten korvaamaan alueiden kehittämisresursseja ja Suomessa tavalla, joka on vastoin Euroopan unionin periaatteita siinä mielessä, että EU-rahalla

on korvattu kansallista aluekehitysrahoitusta. Näin ollen on toimittu vastoin unionin periaatteita. Maanantaina ja tiistaina Helsingissä on käyty neuvotteluja Euroopan unionin komission, sisäministeriön ja eri alueiden edustajien kanssa tavoiteohjelmien tarkentamisesta. Neuvotteluissa EU:n aluekomissaari on kiinnittänyt huomiota kolmeen tärkeään kysymykseen, jotka ovat maakuntien kannalta tärkeitä asioita.

Ensinnäkin Suomen on esitettävä komissiolle lisäysperiaatteen toteutuminen, se miten aluekehitysrahoituksen lisäysperiaate toimii, eli että EU-rahoitus lisäisi alueiden käytettävissä olevia voimavaroja eikä kansallista rahaa korvattaisi EU-rahalla. Tämä on haastava vastaus hallitukselle. Toivon mukaan tässä hallitus pystyy objektiiviseen arvioon ja ennen kaikkea muuttamaan politiikkaansa.

Toinen merkittävä havainto on, että hallituksen on esitettävä tavoitteet, miten muuttoliikettä hidastetaan, ja myös ne keinot, miten alueellista kahtiajakoa hidastetaan.

Kolmantena tärkeänä asiana on tuotava esiin keinot, miten teknologiarahoitusta kohdennettaisiin paremmin alueellisesti, esimerkiksi niin kuin neuvotteluissa on esillä ollut, että Pohjois- ja Itä-Suomen ykkösohjelmiin tulisi kohdennettuna 10 prosenttia Tekesin voimavaroista vuosittain. Se merkitsi 250 miljoonan markan resurssia, kun tällä hetkellä nämä alueet saavat vain noin puolet tästä määrästä teknologian kehittämis- ja yritystoiminnan kehittämiseen.

Arvoisa puhemies! Hallitus ei siis tiedosta ylisuuren muuttoliikkeen kustannuksia, vaikka monet tutkimuslaitokset ovat laskeneet kustannuksen todella merkittäväksi. Esimerkiksi Pellervon tutkimuslaitos on arvioinut, että muuttoliikkeen kustannukset yhteiskunnassa ovat noin 10 miljardia markkaa. Siis todella merkittävistä rahoista on kysymys. Jos tahtoa olisi, kansallisilla ratkaisuilla voitaisiin luoda tasavertaiset edellytykset yritystoiminnan kehittämiseen koko maan alueella. Tässä näen ainakin seitsemän tärkeää kokonaisuutta:

1) Kuljetus- ja muiden logistiikkakustannusten tasaaminen. On valitettavaa, että hallitus ei ole käynnistänyt toimenpiteitä polttoaineverotuksen alentamiseksi tilanteessa, jossa valtion tulot ovat kasvaneet ennakoitua nopeammin polttoaineveron kertymän kautta. Nyt olisi ollut varaa alentaa polttoaineveroa ja sitä kautta alentaa kul-

jetus- ja työvoimakustannuksia, erityisesti pitkien matkojen ja harvan asutuksen alueilla.

Kuljetustukea päätetään jatkaa yhdellä vuodella. Se on tietysti myönteinen asia, mutta iso kysymysmerkki on, minkälainen uusi logistiikkatukijärjestelmä on. Se ei voi olla nykyisistä erilaisista rahoitusjärjestelmistä koottu näennäinen uusi järjestelmä, vaan sen on oltava järjestelmä, joka tuo kuljetuskustannusten tasaamiseen todella uutta resurssia ja tällä tavalla parantaa yritysten kannattavuusedellytyksiä myös etäämpänä keskuksista oleville yrityksille.

2) Perusinfrastruktuurin kunnosta huolehtiminen. Nyt erityisesti alempiasteinen tieverkko on rappeutumassa. Se puolestaan tulee heikentämään asumisen edellytyksiä ja elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä haja-asutusalueilla.

3) Miten kansallisilla ratkaisuilla voitaisiin alentaa investointikustannuksia kasvukeskusten ulkopuolella? Tässä on menty kehityksessä väärään suuntaan. On leikattu investointituet ja sillä tavalla romutettu maan tasapuolista kehittämistä ja elinkeinoelämän edellytyksiä haja-asutusalueilla.

4) Miten osaamisverkkoa vahvistetaan erityisesti haja-asutusalueilla ja jokaisessa seutukunnassa? Tässä pitäisi konkreettisella tavalla panostaa yliopiston osaamisen verkottamiseen, ammattikouluverkoston kehittämiseen ja toisen asteen koulutuksen resurssien turvaamiseen, siis määrätietoiseen työhön, jolla osaamisverkostot ulottuisivat maan joka osaan.

5) On erittäin tärkeää, että kuntapalvelujen, sosiaali- ja terveys- sekä opetuspalvelujen, saatavuus turvataan jatkossakin jokaisessa Suomen kunnassa kunnan koosta ja sijainnista riippumatta.

6) Hallituksen pitäisi panostaa paljon voimakkaammin yrittäjyyden edellytyksiin. Nythän tutkimuksen mukaan Suomi menestyy erittäin huonosti yrittäjyystutkimuksissa, mutta mitään käytännön ratkaisuja ensi vuoden budjettiin ei ole esitetty. Tästä paljon puhutaan ja vedotaan yrittäjyshankkeisiin, mutta mitään konkreettista ei valitettavasti ole nähtävissä, vaikka olisi erittäin tärkeä asia, että saisimme yrittäjyyspotentiaalia vahvistettua ja sitä kautta parannettua työllisyyttä ja vahvistettua uusia yrityksiä ja nykyisiä yrityksiä.

7) Pidän kaiken elinkeinotoiminnan ja kaiken maakuntien kehittämistyön kannalta tärkeänä, että kotimaisen ruoantuotannon edellytykset ja

kannattavuus turvattaisiin. Tämä on kansallinen, kaikkien väestöpiirin kysymys. Hallitusohjelmassa todetaan, että sukupolvenvaihdoksia edistetään, mutta tässäkin ei ole ensi vuoden osalta tapahtunut mitään konkreettista. Oikea tavoite, mutta ilman toimenpiteitä.

Arvoisa puhemies! Talousarvion ratkaisut ovat siis merkittävä osa yhteiskuntapolitiikkaa, ja eduskunta voi siinä oman arvomaailmansa ja arvoperustansa kautta vaikuttaa hyvin merkittävästi siihen kehitykseen, jota Suomessa tapahtuu. Nyt monilta osiltaan hallituksen esitys on puutteellinen ja arvoperusteiltaan väärän suuntainen.

³² **Kari Kantalainen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun ed. Rantakangas otti esille, että budjetissa ei ole merkittävästi mainintoja yritteliäisyyden ja yrittäjyys Hankkeen toteutuksesta, niin todettakoon kuitenkin se, että parhaillaan Verohallituksessa on työn alla ratkaisu muun muassa niin sanotun verotilimallin käyttöönotosta, parhaillaan valtiovarainministeriön vero-osasto laskee pienyritysten valinnan pääoman käyttöönottomahdollisuutta nimenomaan erilaisten koeverotusasioiden puitteissa. Eli kyllä asioita ollaan todella viemässä eteenpäin. Siinä mielessä uskon, että ne kysymykset, jotka liittyvät yrittäjyys Hankkeeseen, omalta osaltaan kyllä pala palalta menevät eteenpäin.

³³ **Antti Rantakangas /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On totta, että joitain yksittäisiä asioita on etenemässä, mutta kun tulos oli Suomen kannalta niin heikko, niin nythän tarvittaisiin usean eri ministeriön yhteistyötä, jolla yrittäjyyden kynnystä madallettaisiin. Siinä tarvittaisiin oikeusministeriötä, työministeriötä, opetusministeriötä ja myös tietysti valtiovarainministeriötä veropolitiikan osalta. Ei riitä, että yksittäisiä pieniä ratkaisuja viedään, kyllä aika loppuu ja yrittäjyyskysymys jää vain puheitten tasolle, jos ei saada kokonaisvaltaista, yli hallinnonrajojen ulottuvaa yhteistyötä aikaan.

³⁴ **Marjukka Karttunen-Raiskio /kok**: Arvoisa rouva puhemies! Puutun puheenvuorossani vain promillen neljäsosaan koko budjetista.

Tässäkin salissa on todettu, että on trendikästä puhua huumeista ja että meillä oikeastaan ei ole isoa huumausaineongelmaa. Suonensisäisten ai-

neiden käyttäjiä on kuitenkin meilläkin jopa 20 000—40 000, ja näiden aineiden myynti on asekaupan jälkeen tuottoisinta bisnestä maailmassa. Kun tällainen trendi syntyy, on siihen trendikästä puuttua.

Pelkkä puuttuminen ja valistus eivät kuitenkaan riitä, vaan huomio on kiireesti suunnattava myös katkaisuun ja kuntoutukseen. Siksi pidän erittäin tärkeänä, että budjetissa on korvamerkitty 70 miljoonaa lasten psykiatriseen hoitoon. Tällä voidaan tuoda parannusta hoitopaikkojen vähyteen. Tällä hetkellä vieroitukseen joutuu odottamaan parikin viikkoa ja jos hoitoon pääsee, hoitoaika on vain noin pari viikkoa, vaikka paranemiseen tarvittaisiin jopa puolen vuodenkin hoitopaksoja.

Olen tehnyt keskustelualoitteen huumausaineiden torjunnasta ja toivon, että puhemiesneuvosto suuressa viisaudessaan päättää ottaa tämän eduskunnan ajankohtaiskeskusteluun.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä pitää vuoden 2000 budjetin keskeisimpinä asioina sijoituksia tulevaisuuteen. Yksi keskeinen asia tässä on kaikkien 6-vuotiaiden esiopetuksen toteutuminen. Kokoomuslaisen ajatteluun kuuluu mahdollisuus oman elämän hallintaan sekä mahdollisuus oppimiseen kullekin kykyjensä mukaan. Tähän tarkoitukseen antaa mahdollisuuden esiopetus, jonka tarkoituksena on tasoitaa oppimiseroja, jotta jokaisella olisi tasavertainen mahdollisuus opiskella sitä, mihin omat kyvyt ja halut riittävät riippumatta sosiaalisesta taustasta tai muista syistä. Nyt toteutuva esikoulu-uudistus on kuitenkin vielä keskeneräinen, koska epäkohtiin on ratkaisuja löytämättä.

Eräs ongelma ovat kuljetukset. Jos ja kun kuljetuksia ryhdytään järjestämään, on selvítettävä, miten asia järkevästi voidaan hoitaa, jos esimerkiksi saman perheen alle kouluikäisiä on tulossa samaan päiväkotiiin useampia. Kun eskarilaisen hakee koulukyyti, jäävätkö muut lapset tumput suorina ovelle ja isä ajaa omalla autolla koulukyydin perässä?

Toinen ongelma piilee siinä, että eskariryhmiin ryhmäkokoja ei ole määritelty laissa. On olemassa monia muutaman opettajan ja luokan kylläkouluja, joissa on yhdysluokkia, esimerkiksi yhdysluokkia 0—1—2. Tällöin käy niin, että jo koulukyytien vuoksi eskarilaiset eivät pääse omien tuntiensa loputtua kotiin, eikä heitä saa jättää yksinkään omiin oloihinsa ilman valvojaa. Eskarilaiset ovat siis loppupäivän luokassa puuhaa-

massa omiaan, ja opettaja yrittää keskittyä samaan aikaan 1—2 yhdysluokan opettamiseen. Eskarilaiset vaativat huomiota, eivät jaksakaan istua hiljaa, haluavat kertoa päivän kivoista tapahtumista ääneen ja samaan aikaan ykkös-kakkoset joutuvat oman oppimisensa lomassa hoivamaan näitä pieniä. Pelkkä mahdollisuus, että opetuksen järjestäjällä voi olla lisäksi tuntiopettajia, koulunkäyntiavustajia ja muuta henkilöstöä, voi jäädä kuntien rahapulan jalkoihin.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä viimeiseksi puuttua E18-hankkeen hitaaseen edistymiseen. E18-hanketta ei voida toteuttaa taloudellisesti optimaalisella tavalla edes kohtuullisesti lisätyläläkään rahoituksella. E18-tie kuuluu Pohjan kolmioon ja on osa Ten-verkkoa. Hankkeen eteneminen on erittäin tärkeää alueen elinkeinoelämän kannalta. Esimerkiksi Vuosaari-hanke ja E18-hanke eivät saa olla toisiaan pois sulkevia, sillä kummatkin kuuluvat etelärannikon kuntien yhteisiin kärkihankkeisiin ja ovat siten toisiaan tukevia.

Jos ja kun valtion talousarvioon ei voida varata hankkeen tarvitsemää kokonaisrahoitusta, esimerkiksi E18 välillä Muurla—Lohjanharju, on tutkittava avoimin mielin muita rahoitusmalleja ja saatava kattavat laskelmat, mikä rahoitusmalli on edullisin ja nopein hankkeen kannalta. Toivottavasti tässä asiaan eivät vaikuta asenteet.

³⁵ **Marja Tiura /kok:** Arvoisa puhemies! Vielä vuosikymmen sitten olivat kansanedustajien arkipäivää iloiset yllätykset valtion budjetin valmistelun loppusuoralla. Suomea koetellut taloudellinen lama opetti elämään meitä suu säkkiä myöten. Uuden vuosituhannen ja kurinalaisen talouspolitiikan kunniaksi on vihdoin päästy tilanteeseen, jossa muutamia iloisia yllätyksiä oli kuitenkin odotettavissa.

Suomi on siirtymässä luottavaisin askelin ensi vuosituhannelle. Kansainvälinen asemamme on vakaa, talous kasvaa, työllisyys paranee ja kansalaisten hyvinvointi vahvistuu. Valtion velan lyhennys 6 miljardilla on hyvä merkki siitä, että kannamme vastuuta Suomen tulevaisuudesta. Kun velan lyhentämiseen käytetään vielä budjetin ulkopuolelta valtion Sonera-kaupoista saamat tulot, on valtion velka jo rivakassa alamäessä.

Talouspolitiikan tehtävät liittyvät talouden pidemmän aikavälin kasvumahdollisuuksien kohentamiseen ja kasvun vakauden turvaamiseen.

Keskeistä on edellytysten luominen työllisyyden kasvulle. Vain kasvava työllisyys turvaa julkiset palvelut ja antaa liikkumavaraa työn verotuksen keventämiseen. Ensi vuoden talousarviossa panostetaan erityisesti tulevaisuuteen ja turvallisuuteen.

Kuntien vastuulla oleva esiopetus on puhuttanut ja puhuttaa edelleen kuntia. Uudistus vahvistaa lähtökohtien ja mahdollisuuksien tasa-arvoa koulutuksessa ja koko yhteiskunnassa. Esiopetuksen aloittaminen on ollut opetusministeriön hallinnonalan erityinen painopistealue. Lisäksi valiokunta kiinnittää mietinnössään huomiota lasten ja nuorten syrjäytymiseen, mikä on erittäin tärkeää.

Lakivaliokunnan jäsenenä haasteenani on ollut puuttua nuorten syrjäytymiseen ja huumausainerikollisuuteen ja nuorisorikollisuuteen. Vuosikymmenen alun lamavuodet toivat syrjäytymisessä esiin aivan uuden piirteen: sukupolvien yli kantavan syrjäytymisen. Jos vanhemmat ovat menettäneet työpaikkansa ja pahimmassa tapauksessa elämänhalunsa, voi kodin malli olla nuorelle aika toivoton. Liian moni pieni koululainen voi huonosti. Moni elämänhallinnan menettäneistä on alttiina monille vakaville ja rikollisillekin uhkakuville. Yksi suurimmista ja vaarallisimmista uhista ovat huumeet ja huumausainerikollisuus. Vaikka jatkuvasti uutisoidaan suurista huumausainetakavarikoista, ovat ne vain murto-osia Suomessa liikkuvista huumausainemääristä. Huumeet ovat yksi huomattavimpia uhkia sisäiselle turvallisuudelle, sillä seurauksina huumeidenkäytölle ja myynnille ovat erilaiset varkaudet ja ryöstöt, pahoinpitelyt, henkirikokset, prostituutio jne.

Olen käyttänyt lukuisia puheenvuoroja puolustaessani lakiesityksiä poliisien lisäoikeuksiin liittyen, sillä mielestäni meillä ei todellakaan ole varaa antaa rikollisille enempää etumatkaa hoidella lapsiamme ja nuoriamme mieron tielle.

Moni teistäkin on varmasti tietoinen siitä, että olen kerännyt teidän, hyvät edustajakollegat, nimienne tekemääni keskustelualoitteeseen liittyen nuorten syrjäytymiseen, joka on erittäin laaja ja poikkihallinnollinen asia.

Keskustelualoitteen perusteluissa toteankin, että valtioneuvosto on hyväksynyt sosiaali- ja terveysministeriön esittelystä Helsingissä 28. päivänä lokakuuta 1999 annetun sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelman vuodelle 2000—2003. Ohjelma koostuu 21 eri tavoit-

teesta, joista tavoite 5, päihdeongelmien ehkäisy, kaipaa mielestäni laajempaa keskustelua. Tavoitteen mukaan erityisesti nuorten tupakan, alkoholin ja huumeiden käyttöä ehkäistään. Kunnallisen ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa noudatetaan valtioneuvoston aikaisempien huumausaine- ja alkoholipolitiikkaa koskevien periaatepäätösten laaja-alaista lähtökohtaa tarjonnan, kysynnän ja haittojen välisestä yhteydestä. Ja edelleen, yleinen turvattomuuden tunne, laajeneva ja kansainvälistyvä huumausainerikollisuus sekä nuorison syrjäytyminen ovat nousseet vahvasti esille yhteiskunnallisessa keskustelussa. Eri tahot ovat ryhtyneet toimenpiteisiin omien voimavarojensa mukaan, mutta mielestäni olisi korkea aika ja ehdoton tarve käydä laaja-alainen keskustelu toimenpiteistä, mitä aiotaan tehdä nuorison hyvinvoinnin edistämiseksi.

Arvoisa puhemies! Erityisesti olen tyytyväinen siihen, että nuorten ja opiskelijoiden asiat ovat olleet päällimmäisinä lopullisissa ratkaisuissa. Koko syksyn lobanneet opiskelijajärjestöt saivat ansaitsemansa lisän asumisen tukeen. Opiskelijoiden asumislisän korvausprosentti on nousemassa aiemmasta hallituksen esityksen 70 prosentista 80:een ja pontena myös ympärivuotistaminen tutkitaan.

Nuorten kansanedustajien ryhmä teki kaiken voitavansa opiskelijoiden asumislisäjärjestelmän yhtenäistämiseksi. Meillä kokoomuslaisilla nuorilla edustajilla oli tavoitteena koko ajan etsiä opiskelijoiden tarvitsemat 130 miljoonaa budjetin sisältä. Vastuulliseen politiikan tekemiseen ei kuulu irtopisteiden keruu valtion velan pitkäntämisen ja samalla uusien sukupolvien kustannuksella.

Itse olen sitä mieltä, että asiat tulee keskustella rehellisesti asioina ja että myös asioiden huonot puolet tulee tuoda riittävän ajoissa julkisuuteen ja provosoida keskustelua. Lopputulos tässä asiassa oli hyvä.

Opiskelijoiden asioiden parantamiseen liittyy olennaisesti myös valiokunnan lausumaehdotus yliopistojen perusvoimavarojen vajeen korjaamisesta. On erittäin ilahduttavaa, että yliopistojen perusrahoituksen jälkeenjääneisyys tullaan korjaamaan. Näin takaamme kansainvälisen kilpailukyvyn ja opetuksen laadun.

Lasten- ja nuorisopsykiatriaan lisäävät 70 miljoonaa ovat erityisen ilon aiheena. Välillä ajattelen, että monen lapsen ja nuoren pahoinvointi alkaa jo perheneuvolassa ja on oltava to-

delliset keinot auttaa niitä, jotka huonon kasvuympäristön perusteella itse syyttöminä joutuvat elämän sivuraiteille heti elämänsä alkuvuosina.

Psykiatrisen hoidon jonot kestävät pahimmillaan vuosia, ja monen kohdalla liikkeellä ollaan silloin aivan liian myöhään. Lasten ja nuorten psykiatriseen hoitoon on jo pitkään tarvittu lisäämäärärahoja. Häiriintyneet ihmisalut tuottavat helposti vahinkoa niin itselleen kuin ympäristölle. Ongelmat näkyvät häiriköintinä, koulukiusaamisena, yleisenä vastuuttomuutena ja ajan myötä usein rikollisuutena sekä päihde- ja huumausaineongelmina.

Itse tein ensi vuoden talousarvioon aloitteen koskien tamperelaisten lasten psykiatrisen hoidon tilannetta. Tuolloin en vielä osannut arvata, että en ole yksin tässä asiassa. Tämän syksyn nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisemassa uunituoreessa nuorisobarometrissa oli varsin laaja kysymysten joukko, joka kosketteli nuorten suhtautumista huumeisiin ja niiden käyttöön. Barometrin mukaan miehistä ehdottoman kielteisesti huumeiden käyttöön suhtautui 85 prosenttia ja naisista 93 prosenttia vastanneista. Kahdessa vuodessa nuorten asennoituminen huumeiden käytön hyväksyttävyyteen on kehittynyt barometrin mukaan onneksi kielteisempään suuntaan. Sen sijaan surullista kuultavaa on se, että 54 prosenttia nuorisobarometriin vastanneista toteaa, että huumeiden saatavuus on tänä päivänä helppoa. Edes asuinpaikka ei tunnu olevan merkityksellinen huumeiden saatavuuden suhteen. Lintukotoja huumeiden saannin kannalta ei siis enää taida olla.

Stakes puolestaan on huumeiden leviämisestä nettisivuillaan hieman eri mieltä. Sen mielestä käytännössä säännöllisemmän huumausaineiden käytön leviäminen koskee lähinnä yli 20 000 asukkaan kaupunkeja.

Tämä riittääköön tällä kertaa huumeista, mutta vielä lopuksi, arvoisa puhemies, haluan ilmaista tyytyväisyyteni siitä, että vihdoin ja viimein perustienpitoon ja liikenneturvallisuuteen ollaan lisäämässä määrärahaa 70 miljoonaa markkaa ja yksityistieavustuksiin 5 miljoonaa markkaa. En varmasti narraa, jos kerron, että useampi puhelu maakunnasta on kosketellut juuri teiden surkeaa kuntoa. Hyvä, että asialle ollaan tekemässä jotakin. Näin ehkäisemme myös paljon puhuttua maaseudun autioitumista ja helpotamme ihmisten liikkuvuutta. Itse maaseudulta kotoisin olevana tämän hyvin tiedän.

³⁶ **Merikukka Forsius /vihr:** Arvoisa rouva puhemies! Otan lyhyesti esille vain muutaman asian käsittelyssä olevasta budjettiesityksestä.

Olen tietenkin iloinen niistä monista parannuksista, joita budjetin jatkokäsittelyssä on tapahtunut. Erityisesti iloitsen opiskelijoiden asumistuen saamasta kohtelusta sekä Itämeren ja ympäristöjärjestöjen lisämäärärahasta. Olen tyytyväinen, että lasten ja nuorten psykiatriseen hoitoon pääsyn lisääminen varmistetaan budjetissa ja niin ikään osoitetaan rahoja koulujen välttämättömiin peruskorjauksiin, toivottavasti koko maassa.

Olen samaa mieltä kuin ed. Lapintie eilisessä puheenvuorossaan, että joissakin asioissa meidän kannattaa harkita paluuta valtionosuuksien korvamerkintään. Tällaisia ovat esimerkiksi lapsia ja nuoria koskevat palvelut, kuten peruskoulutus, erityisopetus tai vaikkapa lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden järjestäminen. Näinhän käytännössä budjetin osalta nyt tulee tapahtumaankin. Käytämme eräänlaista harkinnanvaraista korvamerkintää.

Yhä kasvaneet lasten ja nuorten mielenterveysongelmat, huumeiden käytön raju lisääntyminen ja nuorten väkivallantekojen raaistuminen pakottavat meidät jatkossa pohtimaan keinoja, joilla saatamme asiat paremmalle tolalle. Tiedämme kuntien laman aikana nipistäneen juuri lasten ja nuorten palveluista ja maksamme siitä nyt sellaista laskua, joka ei enää kaikilta osin ole korvattavissa rahalla.

Ensi vuonna lasten ja nuorten asiaa parannetaan jonkin verran esitetyllä ratkaisulla, mutta seuraavaa budjettia suunnitellessamme meidän on kiinnitettävä tähän asiaan erityistä huomiota. Lasten ja nuorten kaikilta osin nykyistä parempi tulevaisuus niin peruskoulutuksen kuin tukitoimienkin suhteen on oltava tavoitteenamme, ja meidän on ymmärrettävä valtiovarainministeriä myöten, että se ei tule tapahtumaan ilmaiseksi. Korostan vielä, että ongelmien ennaltaehkäisy on aina niin yksilön kuin yhteiskunnankin kannalta paljon järkevämpää kuin kalliiden hoitomuotojen järjestäminen. Tämä näkökulma unohdetaan päätöksenteossa valitettavasti liian usein.

Opetusministeriön koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaehdotuksen vuosille 1999—2004 toteuttaminen esimerkiksi peruskoulutuksen kohdalla edellyttää selkeästi myös valtion peruskoulutusmenojen kasvua, mutta mielestäni meillä täytyy olla siihen varaa. Lasten

ja nuorten syrjäytymiskehitys on vihdoin katkaistava, ja hyvin järjestetty peruskoulutus on tässä tehtävässä avainasemassa. Meidän vastuulisten päättäjien on resursoitava peruskoulutus siten, että kunnat pystyvät järjestämään tarvittavat tukitoimet. Pelkkä tietotekniikkaan sijoittaminen ei riitä. Tarvitaan erityisopetusta, tukiopetusta ja toimivaa oppilashuoltoa sekä opettajien täydennyskoulutusta. Tietenkin sivutuotteena saamme säästöjäkin syntymään, kun vältämme koulukotisijoitukset, huostaanotot tai kalliit laitoshoidot. Hyödyt eivät tietenkään jää pelkkiin markkoihin. Kun nuori kykenee työhön ja ihmissuhteisiin, on toivoo, että tulevaisuudessa hänen ympärilleen aikanaan kasvaa myös perhe, josta hän kykenee itse kantamaan vastuuta.

Haluaisin vielä muutamalla sanalla puhua esiopetuksesta. Jo budjettikäsittelyn lähetekeskustelussa painotin esiopetuksen hyvää järjestämistä myös siirtymävaiheessa. Nyt esiopetuslainsäädäntö on kulkenut eduskuntakäsittelyn läpi, ja tiedämme lopputuloksen. Olen erittäin pahoillani siitä, että tähän siirtymävaiheeseen, eli konkreettisesti ensi vuoden budjettiin, ei valtion taholta löytynyt valmiuksia varata riittävää rahoitusta. Emme päässeet yksimielisyyteen kuljetuskysymyksistä siirtymävaiheen osalta emmekä niin ikään olleet valmiit nostamaan esiopetuksen yksikköhintaa, vaikka tiedämme useiden kuntien joutuvan sopivien tilojen järjestämisessä enemmän kuin pulaan. Käytännössä kunnat järjestävät ensi vuonna omalla kustannuksellaan niin pitkämatkalaisten 6-vuotiaiden esiopetusmatkat kuin sopivat oppimisympäristötkin. Tämä tulee rasittamaan useimpien kuntien entisestäänkin laihaa kukkaroa. Eduskunta ei pystynyt poistamaan sitä riskiä, että esiopetuksen järjestämisen ratkaiseekin ensi sijassa hinta eikä laatu. Uudistuksella tavoiteltu kasvatuksellinen tasa-arvo jäi saavuttamatta.

Olin myös erittäin pahoillani siitä, että pienituloisia ja eläkeläisiä ei pystytty yhteisymmärryksessä auttamaan paremmin kuin nyt tulee tapahtumaan. Lama-aikana toteutetut leikkaukset olisi pitänyt kompensoida. Peruskansaneläkkeeseen on luvattu vuoden 2001 alusta 50 markan tasokorotus, mutta ihmettelen, miksei sosiaali- ja terveysvaliokunta halunnut kirjata tätä punneeksi. Tai miksei eduskunta puuttunut tähän, vaikka täällä on monista puheenvuoroista käynyt ilmi, että kansaneläkkeen tasokorotus koetaan tärkeänä?

Arvoisa rouva puhemies! Lopuksi ylijäämäs-
tä ja odotettavissa olevista haasteista. Tässä yhteydessä tulee väistämättä pohtineeksi valtion-
osuusjärjestelmäämme liittyvän kuntien vapaan
tahdon seurauksia. Kuinka moni kunta on osan-
nut priorisoida hankkeensa ja palvelunsa? Kehi-
tys näyttää valitettavasti osoittavan, että inhimil-
listen ja humaani arvojen mukainen toiminta ei
toteudu kaikissa Suomen kunnissa lain tarkoitta-
malla tavalla. Siksi valtion ohjaavaa kättä tarvit-
taisiin enemmän, tapahtuipa se sitten korvamer-
kityn rahoin tai muita mahdollisia keinoja käyt-
tämällä.

Valtiontaloutemme on kohentunut, ja tieteni-
kin ylijäämäisestä budjetista on syytä iloit-
taa. Nii-
tämme myyntivoittoja ja pystymme lyhentä-
mään valtion velkaa. Silti on syytä pysähtyä
miettimään lyhennysaikataulua ja pohtia tarkas-
ti, mikä on suomalaisen yhteiskunnan kannalta
järkevää. Meidän on aivan tuossa tuokiassa va-
rauduttava ikääntyvän väestörakenteemme aiheut-
tamiin ongelmiin sekä ratkaistava työllisyys-
kysymykset suurten ikäluokkien jäädessä eläk-
keelle. Toivon kuitenkin, että päätöksiä niin yli-
jäämän käytöstä kuin pienemmistäkin asioista
tehdessämme muistamme seuraavan: Yhteiskun-
tamme sivistyksen asteen kertoo se, millä tavalla
huolehdimme kaikissa tilanteissa heikoimmista
yksilöistämme ja yhteisestä ympäristöstämme.

³⁷ **Pekka Vilkuna /kesk:** Arvoisa rouva puhe-
mies! Aion lyhyessä puheenvuorossani liikkua
vain täysin yleisellä tasolla budjetin suhteen.
Tyytyväinen olen muutamiin kohtiin, jotka bu-
djetissa toteutuivat. Luopumistukiasiaa on tieten-
kin minun sydäntäni lähinnä oleva asia, että saa-
tiin se järjestelmä edes jollain lailla jatkumaan,
vaikkakin riisutussa mallissa, joka ei todellakaan
ole hyvä itäisen ja pohjoisen Suomen maatalou-
delle, mutta Länsi-Suomi sen kyllä kestää. Yli-
määräisen sairausvakuutusmaksun pienenemi-
nen on toinen minua tyydyttävä asia.

Muutamissa puheenvuoroissa on puhuttu sen
suuntaisesti, että tämä keskustelu käydään taval-
laan väärään aikaan. Nyt puhutaan siitä, mikä on
jo tapahtumassa. Minun mielestäni tämän tyylin
keskustelu, arvoisa rouva puhemies, täytyisi
käydä helmikuussa, silloin kun valmistellaan
seuraavan vuoden budjettia, silloinhan näillä oli-
si jonkinlaista mahdollista vaikutusta asiaan.

Työllisyysasia on semmoinen, että siihen on
paneuduttava eduskunnassa pontevammin aivan

lähitulevaisuudessa. On ruvettava hoitamaan
työllisyyttä eikä työttömyyttä. Sillä rahalla, mikä
tänä päivänä menee työttömyyden haittojen tor-
jumiseen, voidaan edistää yrittäjyyttä ja tehdä
työpaikkoja niin paljon, että työttömyyden saa
merkittävästi pienenemään, jos todella siihen
tahtoa on.

Yrittäjyyttä on kannustettava tässä maassa. On
tehtävä helpommaksi ruveta yrittäjäksi ja myös
luopua yrittäjyydestä, jos ei se onnistu. Minä väi-
tän, että tulevaisuuden työpaikat ovat pienimuo-
toisissa yrityshommissa, erilaisissa palveluta-
pahtumissa, palveluyrityksissä. Ne tulevat ole-
maan kausiluontoisia ja vuodenaikoihin nähden
vaihtuvia, ja jonakin vuodenaikana yrityksessä ei
ole olemassakaan toimintaa, ja silloin pitää pys-
tyä menemään työelämään tai jäämään muuhun
yhteiskunnan suojaverkkoon siksi aikaa ja taas
jatkamaan yrittäjänä silloin, kun siihen on edelly-
tyksiä.

Esimerkiksi alv-systeemissä on 50 000 mar-
kan pykälä, sen alle saa liikevaihtoa olla, ei tar-
vitse alv:tä raportoida eikä tilittää, mutta heti sen
jälkeen täysillä joka pennistä. Se on liian ankara
pykälä. Liikevaihtoa tällaisessa yhden hengen
yrityksessä täytyy olla 150 000, ennen kuin se on
nettomääräisesti yrittäjälle sama kuin se 50 000.
Kyllä tähän täytyy saada jonkinlainen portaikko,
että sanotaan 70 000—80 000 markan liikevaihtoa
20 000—30 000 markasta raportoidaan
mutta saadaan raha pitää itse ja seuraavasta eräs-
tä raportoidaan edelleen mutta siitä osa tilitetään
yhteiskunnalle. Tietyn markkamäärän jälkeen,
mielestäni 150 000 olisi aivan sopiva, kaikki,
mikä on kertynyt, tilitetään yhteiskunnalle.

Perheasiat ovat myös hyvin tärkeitä. Hyvin
monessa puheenvuorossa on puhuttu lasten ja
nuorten syrjäytymisestä, on puhuttu psyykkisistä
häiriöistä, on puhuttu häiriökäyttäytymisistä ja
muista tällaisista ja puhutaan vain koko ajan
nuorista ja lapsista, että he tarvitsisivat hoitoa
tässä asiassa.

Arvoisa rouva puhemies! Tässä maassa ei ole
häiriönuoria, on häiriövanhempia, vastuuttomia
vanhempia. Sille puolelle täytyy todella panos-
taa, että vanhemmat tuntisivat vastuunsa perhet-
tään ja yhteiskuntaa kohtaan. Siitä kansan sivi-
sitys nousee, jos vanhemmat pitävät perheestään
huolen ja opettavat lapsilleen käytöstavat ja huo-
lehtivat heistä määrätietoisesti ja jämerästi. Vas-
tuu vaatii luopumista. Ei voi kantaa perheestä
vastuuta, ellei samalla luovu jostain. Uuden jul-

kaistun tutkimuksen mukaan vanhemmilla on aikaa kahdeksan minuuttia päivässä lapsilleen. Tampereella järjestetään koulutusta siitä, miten tämä kahdeksan minuuttia käytettäisiin tehokkaasti. Koulutus lähtee siitä, että kun otat lapsen kontaktin, katso häntä silmiin. Minusta on kamalaa, että tällaisia asioita täytyy ruveta kouluttamaan! Mielestäni siinä koulutuksessa pitäisi ensimmäisenä asiana olla se, kuinka saada lapselle enemmän aikaa kuin kahdeksan minuuttia. Jos aerobic tai keilailutunti on tärkeämpi kuin oma lapsi, olemme väärillä raiteilla.

EU-direktiivi määrää kaikki kunnat ottamaan kaikki irti olevat koirat ja kissat ja muut kotieläimet kiinni ja järjestämään niille suojan. Mutta missään ei ole direktiiviä, joka määräisi vanhemmat huolehtimaan lapsistaan silloin, kun he tulevat koulusta eikä kotona olekaan ketään. Tälle yhteiskunnalle on irti juokseva koira tärkeämpi kuin huolenpitoa vailla oleva lapsi. Tämän tyyppiin asioihin on saatava korjaus, ja on tämän talon asia tehdä siihen suuntaviivoja. Toivon todella, että löydämme siihen keinot ja saamme jätettyä yhteiskunnan perusrakenteisiin ja sitä kautta rakennettua tervettä ja hyvää yhteiskuntaa. Tässä tämä tällä kertaa, rouva puhemies.

³⁸ **Pekka Kuosmanen /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Talousnäkyvät maassamme ovat tällä hetkellä myönteiset. Mitä pidemmälle vuosi on kulunut, sitä korkeammalle ovat vientimäärät nousseet. Heikomman alkuvuoden jälkeen yritysten odotukset ovat muuttuneet myönteisiksi, mikä on heijastunut työpaikkojen määrän kasvuun. Myös kotitalouksien luottamus talouden positiiviseen kehitykseen on pysynyt vahvana. Ylikuumenemisilmiöt etenkin kasvukeskusten asuntomarkkinoilla ovat jatkuneet, mutta kustannus- ja hintapaineet eivät ole levinneet onneksi muuhun maahan ja maanosaan.

Yleisesti ottaen taloudellinen kasvu teollisuusmaissa on ollut vahvasti yksityisen kulutuksen varassa. Inflaation hitaus ja korkojen mataluus ovat omalta osaltaan vahvistaneet kotitalouksien ostovoimaa. Kansainvälisen talouden näkymät ovat vahvistuneet sitä mukaa, kun taloudellinen tilanne Venäjällä ja Aasiassa on helpottunut. Myös odotukset euroalueen talouskasvun nopeutumisesta ovat voimistuneet. Yhdysvalloissa kasvu on ollut vahvaa, ja taloustaantumien pohja Aasiassa on jo selvästi takana. Raakaöljyn maailmanmarkkinahinnat ovat nousseet tänä

vuonna tuontantorajoitusten vuoksi tuntuvasti, mutta muutoin raaka-aineiden hinnat ovat toistaiseksi pysyneet matalina.

Talousnäkymien parantuminen euroalueella on lisännyt hintojen nousuodotuksia, minkä vuoksi Euroopan keskuspankki nosti marraskuun alkupuolella ohjauskorkoa puoli prosenttiyksikköä. Suomessa pankkien yleisöluottojen kasvu on ollut selvästi nopeampaa kuin euroalueella keskimäärin.

Arvoisa puhemies! Hyvän talouskasvun jatkumisen myötä on luotava edellytyksiä hyvinvoinnin turvaamiselle myös jatkossa. Tähän päästään keventämällä velkataakkaamme. Ensi vuoden budjetilla lyhennetään valtionvelkaa, mikä on järkevää. Nykyisen kaltaisella velkataakalla uudesta syvästä lamasta selviytyminen on erittäin vaikeaa.

Epävarmuustekijänä myönteiselle taloudelliselle kasvulle kotimaassa pidän tulevia palkkaratkaisuja, jotka saattavat muodostua viimevuotisia korkeammiksi. Pidän erittäin tärkeänä, että palkkaneeuvotteluissa päästään maltillisiin ratkaisuihin. Ellei matalaa inflaatiokkehitystä edistävää maltillista palkkaratkaisua voida saada aikaan, on seurauksena työpaikkojen syntymisen hidastuminen ja yhteiskunnan hyvinvoinnin rakentamisen vaikeutuminen.

Ensi vuoden budjetin eräänä keskeisenä asiana ja alueena pidän panostamista tuotekehitykseen, tutkimukseen ja koulutukseen. Uuden teknologian ja tiedon levittämiseen sekä käyttö- ja kehittämismahdollisuuksiin on kiinnitettävä huomiota erityisesti pk-yrityksissä. Työvoiman koulutus on tärkeä yrityksen kehittymisen painopistealue. Lisäksi markkinoinnin ja toiminnan rationalisoinnin ja nykyisen tekniikan ja tietoverkoston tehokkaampi hyödyntäminen sekä vakaaraisuuden parantaminen ovat tärkeitä tuloksen saavuttamisen kannalta.

Arvoisa puhemies! Työpaikkojen määrän kasvu ja valtion velan korkomenojen väheneminen vaikuttavat ensi vuonna positiivisesti valtiontalouteen ja verotulojen kasvuun. Maltillisilla palkkaratkaisulla voimme parhaiten turvata suotuisien talousnäkymien toteuttamisen Suomessa.

³⁹ **Valto Koski /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Kun olen nyt käsittelemässä viidettä valtion talousarvioasiakirjaa tässä salissa, tulee aika monenlaisia ajatuksia mieleeni varsinkin tavasta,

jolla eduskunta asiaan paneutuu. Palaan tähän myöhemmin.

Haluan omalta osaltani keskittyä tarkastelemaan sosiaali- ja terveysministeriön toimialaa sen takia, että ensinnäkin olen päässyt sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenenä näihin asioihin alkuun paneutumaan. Toiseksi en halua laajalaisemmin asioita tarkastella, koska omat rajoitukset tälle olisivat aika tavalla suuret.

Totean kuitenkin, että suomalaisen hyvinvointiyhteiskuntaan kuuluu, että kansalliset saavat laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut kaikissa elämäntilanteissaan. Haluan todeta, että erityisesti näitä palveluja tarvitsevista on yhteiskunnan pidettävä huolta silloin, kun heidän omat voimavaransa ja mahdollisuutensa ovat rajalliset.

Sosiaali- ja terveyshuollon järjestäminen on säädetty pääosin kuntien tehtäväksi. Kunnilla on useita vaihtoehtoja palvelujen käytännön toteutuksessa. Lainsäädäntö toisaalta ohjaa toiminnan järjestämistä varsin väljästi, eikä se tuo esiin toiminnan kehittämiseksi tarpeellisia sosiaali- ja terveyspolitiikan ajankohtaisia tavoitteita tai palvelujärjestelmän toiminnassa havaittuja ongelmia.

Viimeaikainen yhteiskuntakeskustelu osoittaa, että kuntien erilainen taloudellinen tila ja toimintatapa ovat monella tavalla eriarvoistamassa näitä palveluja. Niinpä täälläkin salissa on monta kertaa tämänkin keskustelun yhteydessä todettu, että olisi syytä jossakin määrin palata korva-merkintään näiden asioiden osalta.

Tavoitteita ja ongelmakohtia mutta myös käytännön toimintamalleja ja suosituksia käsitellään kuitenkin sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisessa suunnitelmassa, joka on laadittu tällä kertaa vuosille 1999—2002. Konkreettisemmin nämä asiat on ryhmitelty pääministeri Lipposen toisen hallituksen ohjelmassa vuosille 1999—2003.

Sosiaali- ja terveysministeriön vastuualueen kannalta hallitusohjelman toimeenpano on ryhmiteltävissä seitsemään asiakokonaisuuteen liittyen vuoteen 2000: Työelämässä jaksamisen ja työuran jatkamisen tukemiseen, syrjäytymiseen ja köyhyyden estämiseen, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tason ja toimivuuden turvaamiseen, sosiaaliturvan kannustavuuden vahvistamiseen, sosiaaliturvan kestäväin rahoituksen edistämiseen, tasa-arvon vahvistamiseen työelämässä ja yhteiskunnassa sekä lopuksi sosiaalitur-

van eri alojen uudistustyön jatkamiseen. Sosiaali- ja terveysministeriö esittää, että hankesalkkuseurannassa, sopivia asiakokonaisuuksia, näitä salkkuja, rakennettaessa otettaisiin huomioon nimennomaan nämä asiakokonaisuudet.

Kaikki edellä mainitut asiat ovat sosiaali- ja terveyspoliittisesti laaja-alaisia. Niillä on strateginen luonne sekä ne edellyttävät hallinnonalojen välistä yhteistyötä. Sosiaali- ja terveysministeriö on ehdottanut hankesalkkuseurannan sisälön niin, että se koostuu a) hankesalkun tavoiteista, b) sen sisältämistä keskeisimmistä osahankkeiden tehtävistä, c) alustavasta aikataulusuunnitelmasta ja d) vastuuministeriön ja muiden osallistuvien ministeriöiden määrittelystä. Rajoitetun ajankäytön vuoksi ei ole mahdollisuutta näiden asiakokonaisuuksien syvällisempään tutkiskeluun. Siksi onkin vain tyydyttävä arvioimaan, miten hyvin edellä kuvatut tavoitteet vastaavat ajan vaatimuksia ja miten hyvin niitä voidaan nyt käsittelyssämme olevan valtion talousarvion puitteissa toteuttaa.

Haluan kuitenkin korostaa muutamaa kohtaa. Luen hankesalkun tavoitteen työelämässä jaksamisen ja työuran jatkamisen osalta. Asiakirjassa todetaan, että tavoitteena on kehittää työelämää ja sosiaaliturvaa niin, että se johtaa työuran pitenemiseen 2—3 vuotta. Korostetaan henkilöstön hyvinvointia, terveyttä ja työkykyä yleisinä menestystekijöinä sekä niiden merkitystä tuottavuuden kehitykselle. Oetaan myös huomioon eri yritysten toiminnassaan tarvitsema joustavuus. Sosiaaliturvaa kehitetään siten, että se tukee näitä pyrkimyksiä.

Toinen tärkeä alue on syrjäytymisen ja köyhyyden estäminen, josta tässä salissa on paljon puhuttu. Hankesalkun tavoite toteutetaan seuraavasti: Suurimmassa syrjäytymisvaarassa olevien ryhmien, muun muassa pitkäaikaistyöttömien, mielenterveys- ja päihdeongelmaisten sekä ylivelkaantuneiden ja heidän perheidensä; elämänhallintaa kohennetaan ja etsitään ratkaisuja toimeentulo-ongelmiin; lasten ja nuorten syrjäytymisvaaraan puututaan riittävän varhaisessa vaiheessa kiinnittäen huomiota muun muassa lasten ja nuorten päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn; hallinnonalojen välistä yhteistyötä vahvistetaan syrjäytymisen estämiseen liittyvissä toimenpiteissä. Kolme muuta asiakokonaisuutta olisivat olleet myös lukemisen arvoisia.

Totean kuitenkin, että budjettiriihen päätösten mukaan sosiaali- ja terveysministeriön valtion

menot ovat 42,9 miljardia markkaa valtion ensi vuoden talousarvioesityksen 192,7 miljardin markan loppusummasta, ilman 6 miljardin markan nettokuoletuksia. Näin sosiaali- ja terveysministeriön osuus valtion menoista pienenee vuoteen 1999 verrattuna 0,5 miljardia markkaa.

Budjettikirjasta ja kunkin momentin selvitysosasta löytyvät perustelut sille, mihin ja miten toiminnan muutokset vaikuttavat, niitä enempää kertaamatta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on mietinnössään esittänyt näkemyksensä sosiaali- ja terveystoimen ajankohtaisista tarpeista yhtyen monilta osin hallituksen esityksiin.

Sosiaali- ja terveysministeriön painotukset vuodelle 2000 ovat kuitenkin lyhyesti todettavissa niin, että otsikot kuuluvat: Sosiaaliturvan maksut, sitä koskeva alue, Sosiaali- ja terveydenhuollon maksut, Työttömyysturvaetudet, Sosiaali- ja terveydenhuollon perustamishankkeet, Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuudet, Veteraanasiat ja Muut. Näihin kaikkiin sosiaali- ja terveysvaliokunta on mietinnössään ottanut kantaa.

Myös asiantuntijakuulemisen yhteydessä tuli esille tarpeita, jotka eivät sisältyneet hallituksen esitykseen. Valiokunnan kannanotot ovat luettavissa sen mietinnöstä ja sen perusteella kansanedustajan arvioitavissa tässä keskustelussa.

Omasta puolestani voin ilmaista tyytyväisyyteni siihen, että valiokunta onnistui tällä kertaa jopa varsin laajan yksimielisyyden vallitessa linjaamaan ne painopisteet ja lisätarpeet mietintönsä, jotka kaikkein kipeimmin näyttävät kaipaavan korjausta. Sen lisäksi valiokunta on kiinnittäkseen huomiota muun muassa hallitusohjelman mukaisten muiden toimenpiteiden toteutumiseen nykyisessä tilanteessa pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä erilaisia selontekoja asioista, jotka liittyvät muun muassa vammaisryhmän esitysten toteuttamistavoitteisiin, huumepolitiikan torjuntatoimenpiteisiin ja lasten ja nuorten terveyskasvustusta koskeviin tavoitteisiin.

Arvoisa rouva puhemies! Käydessäni päättämään puheenvuoroani haluan vielä korostaa, että sosiaali- ja terveyspolitiikan lohkolle jää varsin paljon avoimia kysymyksiä. Valtion tulo- ja menoarvioon vuodelle 2000 kohdistuvat toimenpiteet ovat kuitenkin hyvä alku sen politiikan toteuttamiseksi, jonka pääministeri Lipposen hallitus kirjasi keväällä ohjelmaansa. Kuten alussa totesin, sosiaali- ja terveystoimen järjestäminen on

säädetty pääosin kuntien vastuulle. Silloin, kun tätä lainsäädäntöä on valmisteltu, olot maassa ovat olleet mitä ilmeisimmin varsin erilaiset kuin nykyisin. 1990-luvun yhteiskunnalliset vaikeudet ovat muuttaneet tilannetta ratkaisevasti. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintakenttä on muuttunut perusteellisesti laman ja työttömyyden vuosina yhtäältä palvelurakenteen muutoksen ja avohoitopainotteisten työ- ja toimintatapojen kehittymisen sekä toisaalta asiakasryhmien ongelmien vaikeutumisen ja asiakasmäärien kasvun myötä.

Haluan korostaa, että henkilöstön työpainetta ja ammatillisen osaamisen vaatimukset ovat kasvaneet ja muuttuneet. Avohoitopainotteinen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittäminen edellyttää pysyvää ammattitaitoista ja riittävää henkilöstöä, joka ei suinkaan viime aikoina ole kunnissa ollut toimintapolitiikan tärkein alue. Riittävästi mitoitettu ja ammattitaitoinen henkilöstö on siis välttämätön edellytys sille, että palveluiden laatu voidaan turvata ja että sitä on riittävästi.

Yhtä hyvin kuin edellisiin seikkoihin on syytä erityisesti kiinnittää huomiota henkilöstön työkykyyn ja jaksamiseen. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön uupumisesta on jo hälyttäviä merkkejä. Voi olla, että tällä on merkitystä myös palvelujen saatavuudessa, jos ja kun sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviin hakeutuminen ei enää ole kiinnostavaa. Tiedossa on, että noin 120 000—140 000 henkilöä jää tulevien kymmenen vuoden aikana kuntien palveluksesta eläkkeelle. Kun samaan aikaan yksityisen sektorin työntekijöistä tulee mitä ilmeisimmin pulaa, muodostuu kilpailu työvoimasta yhdeksi sosiaali- ja terveydenhuollon suurista haasteista. Valitettavasti en ole havainnut, että asiaan olisi käytännössä juurikaan haettu ratkaisua. Siksi olisi toivottavaa kiinnittää huomiota myös tähän asiaan mieluummin riittävän ajoissa kuin liian myöhään.

Arvoisa rouva puhemies! Haluan vielä todeta, että tämän tapaisella keskustelulla, jota me eduskunnan isossa salissa olemme viime aikoina käyneet, ei ole juurikaan merkitystä itse talousarvion kannalta. Ilmaisen jo tässä yhteydessä tyytyväisyyteni siitä, että eduskunnan työjärjestys ensi istuntokauden alusta muuttuu ja tältä osin voidaan asioita järkevämmiin hoitaa. Keskustelu ei ole mielestäni myöskään riittävän analyttistä, sellaista keskustelua, joka voisi hahmottaa valtion talousarvion huomioon ottaen suomalaisen

yhteiskunnan tulevaisuutta ja tavoitetta, muun muassa sitä, mihin nyt käsittelyssä olevan asiakirjan sisällöllä pyritään, minkälaiseen yhteiskuntaan sen toteutus tähtää. Tämä ei ole vain tämän salin ongelma. Minusta tällaisen analyysin teko voisi ja sen tulisi olla vastuuministeriön eli valtiovarainministeriön tehtävä.

On sanottu, että yhteiskunnan suurin ongelma on sen näköalattomuus. Jos kukaan ei ole huolissaan tästä näköalattomuudesta, on vielä suurempi syy huoleen. Näyttääkin siltä, että tässä maassa hallitaan joitakin osa-alueita, jotka ovat omassa hallinnassamme, jopa erinomaisen hyvin, mutta on kysyttävä, hallitaanko kokonaisuutta. Se on kokonaan toinen asia.

Mitä vielä eiliseen valtiovarainministerin piikittelyyn tulee, näyttää siltä, että silmien ja korvien sulkeminen asioilta, jotka kansanedustajan kautta välittyvät kansalaisten jokapäiväisestä elämästä ja tarpeista, paljastaa, miten kaukana todellisesta elämästä korkeilla virkapaikoilla olevat ihmiset saattavat elää. Vaikka olenkin finanssipolitiikan linjasta pitkälti samaa mieltä kyseessä olevan ministerin kanssa, finanssipolitiikan järkevää hoitamista ei yhtään heikennä se, mitä eduskunta valtiovarainvaliokunnan mietinnön perusteella on tekemässä.

Ed. Ihmäki merkitään läsnä olevaksi.

⁴⁰ **Saara Karhu /sd:** Arvoisa rouva puhemies! On oikeastaan aika mukava pitää budjettipuhetta aikana, jolloin maalla menee niinkin hyvin kuin Suomella tänä päivänä menee. Talous on elpynyt, takana on loistovuosi ja edessä kenties vielä parempi vuosi. Se osoittaa, että tehdyt päätökset ovat olleet rankkuudestaan huolimatta pääsääntöisesti oikeita. Niillä on Suomi nostettu siitä suosta, jossa aiemmin olimme. Myös nyt valmistunut budjetti jatkaa samaa niukkaa ja tiukkaa linjaa, mikä näin nopean talouskasvun tilanteessa oikein onkin. Talouden mittareilla — painotus näistä kahdesta sanasta ensimmäisellä — siis talouden mittareilla mitattuna voi tyytyväisyydellä tarkastella ylijäämäistä talousarviotamme.

Hyvästä perustilanteesta huolimatta kaikki ei ainakaan pohjoismaista hyvinvointivaltiota kiihkeästi kannattavan sosialidemokraattisen kansanedustajan näkökulmasta ole aivan kohdallaan. Suoraan sanottuna minusta tuntuu, että jotkut nyt tehdyistä säästöistä säästävät nyt lantin, mutta tulevat tulevaisuudessa vaatimaan moninkertaisen summan tullakseen korjatuiksi. Tilanne on vähän niin kuin sillä entisellä miehellä, joka jätti hampaidensa pienet reiät paikkauttamatta sillä seurauksella, että joutui myöhemmin satsaamaan juurihoitoihin ja lopulta proteesiin. Mies osti siis isolla rahalla huomattavasti huonompaa kuin olisi saanut pienemmällä panostuksella reagoidessaan vaivaansa välittömästi.

Tässä kohtaa haluan kiittää niitä valtiovarainvaliokunnan jäseniä, jotka olivat hyvällä asialla ja taistelivat lisärahoitusta alkuperäiseen talousarvioesitykseen. Saatu lisärahoitus oli pieni, mutta tiukkaa budjettilinjaa kunnioittaen me hallituspuolueiden edustajat emme paljoa lähteneet pyytämäänkaan. Tätä taustaa vasten on valtiovarainministeri Niinistön täällä salissa eilen esittämä piikittely muutosten somasta pienuudesta vailla logiikkaa, mielestäni vailla alkeellisintakaan psykologista silmää. Olisiko hän sittenkin toivonut meiltä rajumpaa loppusummaa lisärahoitukselle? Pelkään, että monet nyt piikittelyn kohteiksi epäileltä joutuneet pitävät asian niin sanotusti mielessään.

Varsinaisia uusia pysyviä menoreikiä en minäkään valtion budjettiin halua kasvattaa, mutta viitaten aiempaan esimerkkiin väärässä paikassa tehdyn säästön seurauksista tulisi mielestäni eräsiin tässä budjetissa onneksi jonkinlaista lisärahoitusta saaneisiin kohteisiin panostaa voimakkaammin nyt, kun maallamme on siihen taloudelliset edellytykset ja kun väljyyttä tulo- ja menopuolella on luvassa. Viittaan tällä esimerkiksi valtion velan korkomenojen odotettua nopeampaan vähenemiseen.

Valitettavaa sen sijaan on, että lisärahoitus otettiin raamien sisältä pääosin kunnilta, joiden kuormitus tulee uusien velvoitteiden, muun muassa esiopetuksen järjestämisen kautta muutenkin kasvamaan. Olen usein eduskunnassa puhunut kuntien puolesta, sillä monet kunnat ovat jo nyt lakisääteisten velvoitteiden kanssa niin ahtaalla, että liikkumavaraa kunnan budjetissa on hyvin vähän. Mielestäni meidän kansanedustaji-

en, eduskunnan, tulisi kunnille uusia velvoitteita sanellessamme samalla myös osoittaa niihin tarvittava rahoitus. Tämä siksi, että kunnan ahdinko tuntuu näkyvimmin ensimmäisenä taloudellisesti kaikkein ahtaimmalla olevien kuntalaisten elämässä. Kunnathan ne palvelut tarjoavat.

Rajallisen puheajan puitteissa ei koko maailmaa syleillä, mutta mainitsen lyhyesti kohteita, joille olisin toivonut järeämpää panostusta. Niitä löytyy muun muassa aikuiskoulutuksesta, johon satsaaminen on mielestäni kerta kaikkiaan ainoa keino saada vähän tai ajan tarpeita vastaamattomasti koulutetut pitkäaikaistyöttömät mukaan työelämään. Se on myös mielestäni ainoa keino saada ihmiset eri aloja laajemmin katsoen pysymään pitempään työelämässä, mikä on kaikkien tehtyjen laskelmien mukaan taas ainoa keino selviytyä tulevaisuudessa maassa, jossa väestön ikärakenne painottuu vanhenevaan väestöön.

Tässä yhteydessä haluan nostaa esiin kovasti arvostamani ja myötätulessa olevan oppisopimuskoulutuksen, jonka toimivuutta voitaisiin edelleen kehittää luomalla alueellisia yhdyselmiä, joissa koulutuspaikkaa tarjoava ja sitä hakeva voisivat vaivattomasti kohdata. Nythän paikan etsiminen on koulutuksesta kiinnostuneelle aikamoista hakuammuntaa monesti laihoihin tuloksiin.

Nuoriso, nuoret aikuiset, on myös kohde, johon tehty investoinnit ovat kuin rahan pankkiin panemista tulevaisuutta varten. Nuorten työttömyys ja syrjäytyminen, huumeet, epäsosiaalinen elämäntapa ja tietynlainen yhteiskunnasta vieraantuminen olisi saatava pysäytettyä ajoissa. Yksikin menetetty nuori on liikaa. Nuorten parisä tapahtuvassa työssä, jos missä, tarvitaan pitkäjänteisyyttä ja suunnitelmallisuutta. Se on usein juuri sitä ennaltaehkäisyä, jonka hedelmät voidaan korjata vasta aikojen kuluttua. Lasten ja nuorten psykiatrisen hoidon turvaaminen oli hyvä askel, samoin kuin meidän sosialidemokraattien kovasti ajamat parannukset opiskelijoiden asumistukeen ja eläkeläisten korotetun sairausvakuutusmaksun alentaminen 0,70 pennillä äyriltä. Mielestäni viime mainittu korotus, jota jää vielä jäljelle, tulisi perusteettomana poistaa kokonaan tämän vaalikauden aikana. Eläkeläisasioista puhuttaessa olisi mieluusti nähnyt jo selvitysten lisäksi selkeitä toimenpiteitä niin sanottujen kahteen kertaan leikattujen kansaneläkkeen pohjaosien korjaamiseksi.

Arvoisa puhemies! Viimeisenä yksittäisenä kohtana nostan esiin perustienpidon määrärahat. Hyvä oli, että niitä saatiin lisää, mutta isompiinkin satsauksiin olisi ollut aihetta. Toimivien liikenneyhteyksien merkitystä maan taloudellisen kehityksen ja alueellisen tasa-arvon kannalta on täällä salissa jo niin paljon korostettu, etten mene enää syvemmälle asiaan.

Aivan lopuksi haluan esittää suurimman huolenaiheeni, johon toivon tämän hallituksen, eduskunnan, paneutuvan aivan tosissaan. Se on maamme väestön selkeä kahtiajakautuminen. Itse en näe tuloerojen kasvattamisessa, superrikaiden ja köyhälistön syntymisessä minkäänlaista arvoa. Mielestäni jo alkanut kehitys on saatava pian pysähtymään. Voiko kukaan täällä sanoa vilpittömän mielin, että on ihan oikein, että hyväosaiset murehtivat, kun eivät saa ensimmäisten joukossa käsiinsä tietotekniikan viimeisintä keksintöä, tai miettivät, miten upouusi tietokone mahtaa selviytyä vuosituhannen vaihteessa samalla, kun toiset kanssaihmisistä, pieneläkeläiset, yksinhuoltajaperheet ja pienituloiset lapsiperheet miettivät, millä pärjäisi seuraavan viikon, vaihtui vuosituhat tai ei?

Peräänkuulutankin täällä monessa puheen- vuorossa toivottua arvokeskustelua. Ei riitä, että tiedämme, mikäli mikään odottamaton muuttuja ei sotke arviotamme tulevasta, mitä ensi vuonna ja ehkä seuraavana vuonna tulee tapahtumaan. Mielestäni vastuullista olisi katsoa hyvin pitkälle tulevaisuuteen, miettiä, mitkä ovat eväämme ja millaisen Suomen me niillä haluamme rakentaa, eritoten inhimillisestä, ihmisarvoa korostavasta näkökulmasta katsottuna. Tässä kohdin voin painavasti yhtyä tulevaisuusvaliokunnan ansiokkaaseen kolmen kohdan lausuntoon, jonka toivon tulevan huomioduksi ja yhdeksi pohjaksi sille arvokeskustelulle, jota eduskunnassa toivottavasti pian käydään.

Seuraavana selkeä lainaus tulevaisuusvaliokunnan lausumasta. Tulevaisuusvaliokunta pitää välttämättömänä, "että eduskunnan vaikutusvaltaa valtion talousarvioon lisätään antamalla eduskunnalle mahdollisuus ennen yksityiskohtaisen esityksen laatimista määritellä eri ministeriöiden kehysten koot, että talousarviorakennetta kehitetään toiminnalliselta pohjalta politiikan suunnittelun suuntaan, ja että valtion talousarviossa pyritään arvioimaan tulevaisuutta muutaman vuoden tähtäyksellä yhteiskuntakehityksen kannalta

tärkeillä aloilla. Ennakointi voi liittyä yleisperusteluihin tai olla pääluokkien yhteydessä."

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

⁴¹ **Esko Kurvinen /kok:** Arvoisa herra puhemies! Käsittelyssä oleva ensi vuoden talousarvio jatkaa mielestäni aivan oikein tarkan talouden linjalla. Vaikka talous ja talouden kehityksen ennusteet näyttävät tällä hetkellä myönteisiltä ja talousennusteita tekevät laitokset ja tahot ovat tarkistaneet ennusteita ensi vuodelle optimisempaan suuntaan, ei ole syytä ryhtyä jakamaan yhteisiä rahoja vastuuttomasti. Tiukan budjettikurin ja tiukan markan politiikan noudattaminen on enemmän kuin tarpeellista.

Yli 400 miljardin markan valtion velka, joka on, niin kuin on todettu, siirrettyjä veroja, ei anna aihetta suuriin lipsumisiin sovituista asioista. Tätä vauhtia valtionvelan takaisinmaksu kestää vielä arviolta noin 70 vuotta, missä ajassa talouden suhdanteet ehtivät kyllä muuttua moneen kertaan.

Käsiteltävänä olevassa tulevaisuuden ja turvallisuuden talousarvioesityksessä on otettu huomioon kansalaisten eduskuntavaalien aikaan esiin nostamia turvallisuuden parantamisen vaatimuksia. Poliisin ja puolustusmäärärahojen lisäyksen lisäksi on panostettu tulevaisuuteen pitämällä koulutus- ja tutkimusmäärärahat korkealla tasolla ja suunnattu ne kasvualueille ja -alueille. Koulutuksen ja tutkimuksen merkitys Suomen kilpailukyvyyn kannalta korostuu ensi vuosituonnilla. Siksi koulutusjärjestelmältä tulee vaatia suurempaa reagoitiherkkyyttä ja joustavuutta, jotta se pystyisi vastaamaan yritysten ja työelämän tarpeisiin koulutuksen laadusta tinkimättä.

Arvoisa puhemies! Työllisyyttä edistetään parhaiten juuri terveellä talouspolitiikalla. Työllisyyspolitiikan painopistettä tulee siirtää työttömyyden hoidosta työllisyyden hoitoon. Työllisyyspolitiikan päämääränä tulee olla työttömyyden ennaltaehkäisy ja työllisyyden esteiden mataltaminen luomalla yrittäjille sellaiset olosuhteet, että he voivat ottaa ihmisiä entistä enemmän töihin. Työllisyyden hoito ei voi perustua

siihen, että valtion tuella tai valtion itsensä toimesta järjestetään työttömille työpaikkoja, vaan yhteiskunnan tulee mahdollistaa uusien työpaikkojen syntyminen ja tehdä työllistäminen sekä työllistyminen kannattavaksi verotuksen ja sosiaaliturvan kautta.

Lipposen toisen hallituksen hallitusohjelman sisältämä yrittäjyysshanke on käynnistymässä. Hallitusohjelman mukaisesti hankkeen tarkoituksena on selvittää muun muassa edellytyksiä eri alojen yritysten tasapainoiselle kohtelulle verojen ja maksujen sekä yritystukien suhteen. Samoin selvitetään pienyritysten mahdollisuudet suorittaa ennakonpidätykset ja sosiaaliturvamaksut yhdellä maksulla sekä mahdollisuudet edistää perheyriyten sukupolvenvaihdoisia.

Uusien työpaikkojen ja yritysten syntyminen edellyttää, että yrittäjyysshankkeessa kiinnitetään erityistä huomiota mikroyritysten toimintaedellytysten parantamiseen selkeyttämällä yrittäjäkäsittelyä, keventämällä työnantajan byrokratiaa sekä karsimalla yrittäjien sosiaaliturvan epäkohdita.

Arvoisa puhemies! Aluepolitiikkaa ja jakopolitiikkaa ei pidä sekoittaa keskenään. Suomi on suurien etäisyyksien maa, ja ongelmat ovat myös erilaiset maan eri alueilla. Ei ole yhtä tai kahtakaan keinoa, millä ratkaistaisiin samalla kertaa kaikkien eri alueitten ongelmat. Tarvitaan pitkäjänteistä ja kokonaisvaltaista politiikkaa alueitten kehittämiseksi. Valtiolla ei ole yksin vastuu aluepolitiikasta, vaan alueitten päättäjien ja asukkaitten omaa vastuuta ja oma-aloitteisuutta tarvitaan. Alueellisten kehittämistoimien rahoitus päätökset tuleekin tehdä itse alueella tehtyjen kehittämisohjelmien pohjalta. Aluepolitiikan osalta ei toki silti ole syytä hylätä kaikkia vanhoja keinoja. Esimerkiksi kuljetustuen jatkaminen oli oikea ratkaisu pyrittäessä alueitten tasapainoiseen kehittämiseen.

Kuntien ja valtion yhteistyön osalta on tärkeää, että yhteistyötä ei määritellä vuosi kerrallaan, vaan toiminnassa pyritään pitkäjänteiseen ja pitkäkestoiseen sekä ennen kaikkea ennakoitavaan tulevaisuuteen.

Alueitten välisiin eroihin vaikuttavista asioista on ajankohtaisena esimerkkinä polttoaineen hinta, joka on raakaöljyn hinnan kohoamisen seurauksena noussut yhä korkeammaksi. Siellä, missä matkat ovat pitkiä ja julkinen liikenne vähäistä, tuntuu polttoaineen hinnan nousu luonnollisesti eniten. Polttoaineen korkea hinta on jo

nyt alkanut vaikuttaa kulutukseen. Valtiontalouden osalta veron markkamääräisen kertymän pieneminen ei voi olla vaikuttamatta valtion verokertymään. Erityisen raskaasti polttoaineen voimakas hinnannousu kohdistuu Pohjois- ja Itä-Suomen kuljetusalan yrityksiin. Mielestäni nyt pitäisi tehdä täsmätoimenpide polttoaineveron alentamiseksi, jotta säästyttyisiin kuljetusalan vakavilta ongelmilta.

Hallituspuolueitten kesken sovitut lisäykset talousarvioon ovat suurimmalta osaltaan perusteltuja. Muun muassa yliopistosairaaloiden evorahoihin, lasten- ja nuortenpsykiatria, homekoulujen korjauksiin sekä perustienpidon määrärahoihin tehdyt lisäykset vastaavat tarpeita. Merkittävää on myös hallituspuolueitten eduskuntaryhmien päätös paitsi jatkaa hallitusohjelman mukaisesti eläkeläisten ylimääräisen sairausvakuutusmaksun alentamista, myös nopeuttaa sitä.

Eläkkeiden osalta onkin tärkeää pyrkiä oikeudenmukaisuuteen ja solidaarisuuteen. Saman suuruisia työtuloja ja eläkkeitä tulee verottaa suhteessa samalla tasolla. Kaikkein pienituloisimpien eläkeläisten kansaneläkkeen korotus toisi perusturvaa eläkeläisten asemaan ja oikeudenmukaistaisi eläkejärjestelmää. Hallitusohjelman mukaisesti kansaneläkettä nostetaan vuonna 2002, mutta korotuksen ajankohtaa tulisi mielestäni aikaistaa.

Arvoisa puhemies! Valtion ensi vuoden talousarvio on mielestäni onnistunut. Se on vastuullinen, edustaa vakaata ja tarkkaa taloutta sekä vastaa näin ollen tulevaisuuden tarpeisiin.

⁴² **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas:** Arvoisa puhemies! Nyt on mielestäni tullut työttömien vuoro saada toimeentuloonsa parannusta. On hyvä, että kansaneläkkeiden tasokorotuksesta puhutaan myös erittäin lämpimästi kokoomuksen eduskuntaryhmän edustajien puheenvuoroissa niin tänään kuin aikaisemmin. Vasemmistoliitto on tyytyväinen, koska hallitusneuvotteluissa oli aika vaikeaa saada pientäkin avautusta aikaiseksi, mutta hyvä näin.

Tämän keskustelun useimmin toistetut sanat ovat luultavasti vaatimukset köyhyyttä ja syrjäytymistä ehkäisevistä toiminnoista. Pidän erittäin tärkeänä sitä, että kansanedustajat ovat ottaneet tdesta hallitusohjelmaan kautta linjan kirjatut tavoitteet torjua köyhyyttä ja syrjäytymistä.

Me emme ole saaneet riittävästi katetta lupauksille. Nälkäryhmä on osoittanut selvästi, että

taloudellinen turvattuus liittyy olennaisena osana köyhyyteen ja syrjäytymiseen. Siksi toimeentulon turvaamisen kaikille väestöryhmille on oltava ensimmäisellä sijalla.

Työllisyyden parantaminen on paras tapa ehkäistä syrjäytymistä ja turvata sosiaaliturvan rahoitus samalla. Lokakuussa työttömiä oli työministeriön tilaston mukaan 327 000 ja vuosi sitten runsas 346 000. Vuodessa työttömien määrä on vähentynyt vain vajaalla 20 000:lla. Hallitus on asettanut tavoitteeksi nimenomaan pitkäaikaistyöttömyyden vähentämisen. Pitkäaikaistyöttömiä on kuitenkin edelleen lähes 92 000, vain 5 000 vähemmän kuin vuosi sitten. Siksi myös pitkäaikaistyöttömille, niin nuorille kuin ikääntyville, joille työpaikka ei vain avaudu omista ja yhteiskunnan ponnistuksista huolimatta, on turvattava riittävä toimeentulo.

Työmarkkinatuen tarveharkinnan lieventäminen 15 prosentilla puolison tulojen suhteen on tärkeä korjaus, kun se vielä saatiin valtiovarainministeriön päinvastaisista pyrkimyksistä huolimatta toteutetuksi yhdellä kerralla 1.9.2000 lukien.

Ensisijaisten sosiaaliturvaetuuksien saajien ainoa ryhmä, jonka toimeentulon parantamiseksi ei toistaiseksi ole saatu kirjatuksi edes lähiaikoina selkeää tavoitetta, on työmarkkinatuen saajat. Työmarkkinatuen 2 markan inflaatiotarkistuksen puolittuminen lopulta vain markaksi johtuu tietysti siitä myönteisestä seikasta, että inflatio on ollut alempi kuin aiemmin arvioitiin. Edes tämä markka ei jää kokonaisuudessaan työttömän käteen, koska siitäkin menee veroa. Kuitenkin se, että edes sitä toista markkaa ei voitu työmarkkinatuen saajille antaa, osoittaa välinpitämättömyyttä kaikkein heikoimman toimeentulon varassa olevista.

Työmarkkinatuki on ensi vuonna kuukaudessa, tämä markan korotus mukaan laskettuna, 2 623 markkaa, mutta siitäkin menee noin 500 markkaa kuukaudessa veroja. Veroratkaisujen yhteydessä onkin huolehdittava siitä, että myös työttömien verotusta kevennetään. Vain näin voidaan turvata se, että hallitusohjelman mukaisesti ansiotulojen verotuksen kevennykset toteutetaan siten, että veroasteen muutos eri tuloiluokissa on saman tasoinen.

Pienituloisten työttömien verotusta voidaan keventää vain korottamalla perusvähennystä tai palauttamalla kunnallisverotuksen ansiotulovähennys koskemaan nimensä mukaisesti kaikkia

ansiotuloja, siis myös työttömyysturvaa. Tuntuu, että valtiovarainministeriössä ja myös eräissä hallituspuolueissa on unohdettu lukea verolakeja. Verolakien mukaan on kaksi tulolajia: on pääomatuloa ja on ansiotuloa. Ansiotuloja ovat kaikki muut tulot paitsi pääomatulot. Siis sosiaaliturva, eläkkeet, työttömyysturvat, sairauspäivärahat ja vanhempainrahat ovat kaikki ansiotuloja, ja myös niiden verotusta on kevennettävä. Nyt erityisesti puhun kaikkein pienituloisimpien työttömien tilanteesta.

Perusvähennystä ei ole nostettu vuoden 92 jälkeen, joten se on edelleen 8 800 markkaa vuodessa eli vajaasta 800 markan kuukausitulosta joutuu jo maksamaan kunnallisveroa ja äyrien perusteella perittyjä muita veroja. Mielestäni järkevin tapa tehdä verotuksesta työntekoon kannustava on asettaa ensimmäiseksi tavoitteeksi korottaa verotettavan tulon alarajaa niin, että täydestä työmarkkinatuesta ei maksettaisi lainkaan veroa. Se ehkäisisi tuloloukkuja kaikkein pienituloisimpien kohdalla tehokkaimmin.

Arvoisa puhemies! Täällä on paljon keskusteltu ministeri Niinistön eilisen puheenvuoron johdosta. Minä haluaisin ministeri Niinistölle lähettää terveisinä seuraavat sanat: Hävetkää, ministeri Niinistö!

⁴³ **Olli Nepponen /kok:** Arvoisa puhemies! Kun kuunteli tuon viimeisenkin viestin ja näitä puheenvuoroja, joita on käytetty, tuntuu, että kovin herkkähipiäistä on tämä vanhempi kansanedustajajoukko, kun otti vastaan vähän nuhteita. (Ed. Helle: Aiheettomia!) Ministeri Niinistö puolusti sosialidemokraattisen pääministerin johtaman hallituksen budjettipolitiikkaa tiukasti. Pääministeri itse ei uskaltanut saliin eikä moni muukaan ministeri. Täytyy nostaa hattua ja todeta, että hän ajaa aivan oikeata asiaa. Vain tiukalla budjettipolitiikalla pidetään valtion menot kurissa ja luodaan (Ed. Helle: Oikea asia mutta täysin väärin keinoin!) edellytykset talouskasvun jatkumiselle ja samalla ylijäämäläisen budjetin avulla käydään käsiksi valtion velkataakkaan.

Kun nyt talousarviossa on esitetty 6 miljardin markan lyhennyserät, edustan sitä näkemystä, että mikäli ensi vuosi tuo tullessaan lisää myyntituloja valtionyrityksistä, ne myös tulisi pääsääntöisesti suunnata valtionvelan lyhentämiseen, jotta voidaan luoda niitä puskureita, joita me joudumme tarvitsemaan varmasti, sillä talouselämän lakien vuoksi vääjäämättä on edessä

myöskin taantumia. Me tarvitsemme todella tiukkaa budjettipolitiikkaa, mutta on selvää, että täytyy myöskin palata niihin lisäyksiin. Monet niistä olivat erityisen hyvään kohteeseen meneviä ja todella tarpeeseen tulevia, mutta olisi tietenkin ollut paikallaan, että hallitus olisi aikanaan ne sisällyttänyt ohjelmaansa.

Nyt budjetti ei sisällä tuloveron alennuksia, kevennyksiä. Niihin on päästävä, ja toivottavasti maltilliset tuloratkaisut luovat edellytykset keventää työtä tekevien verotaakkaa. Näin pyörät entistä tiukemmin pyörivät, sillä tuo myönteinen talouskehitys kaikilla mittareilla mitattuna vie Suomea hyvin eteenpäin. Mutta samalla kun talouskehitys jatkuu, tuo paljon hyvää, samalla myös tapahtuu Suomessa alueiden eriarvoistumista, joka näkyy muuttoliikkeenä ja tuo tullessaan myöskin ongelmia Itä- ja Pohjois-Suomeen ja monille muillekin taantuville alueille, kunnille ja myöskin kaikille meille ihmisille. Erityisesti Itä-Suomen osalta toteaisin, että kun se pääsee nyt uuden aluerahastokauden myötä ykköstuki-alueelle, toivottavasti se osataan käyttää täysimääräisesti hyväksi ja myöskin valtiovalta omalta osaltaan nuo kansalliset vastinrahat hoitaa, niin että tulee riittävän hyvin esiin maakuntien oma näkemys ja ne tarpeet ja tavoitteet täyttyvät, jotka todella sieltä alueen tasolta eteen tuodaan, eikä liian tiukalla ohjauksella ministeriöiden taholta suunnitelmallisuutta rikota.

Tähän samaan osuu sattuvasti juuri se, että budjetissa panostetaan tutkimukseen, tuotekehitykseen ja koulutukseen. Sitä tarvitaan myöskin maakunnissa, jotta siellä syntyisi uutta korvaamaan sitä rakennekehitystä, jota vääjäämättä tapahtuu muun muassa maatalouden osalta. Samaa kuuluu myöskin yrittäjyyshanke, ja peräänkuulutan, että tuo hanke käynnistyisi nopeasti ja tuottaisi myöskin tuloksia, niin kuin hallitusohjelmassa luvataan.

Tästä budjetista on sanottu, että se on myös turvallisuusbudjetti. Tähän samaan tietenkin liittyy eivät vain poliisi ja Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos vaan ulkoasiainministeriön hallinnonalan kautta hoidettava kriisinhallinta, jossa juuri päättynyt Euroopan unionin huippukokous teki pitkälle meneviä ratkaisuja, ja myös budjetti sisältää merkittävät panostukset Suomen osalta, niin että voimme olla omalta osaltamme patomassa kriisejä niillä alueilla, missä on vaarana, että se leviää laajemmallekin. Nuo ratkaisut luovat varmasti lisää vakautta Eurooppaan yhdessä

sen kanssa, että jäsenmaaehdokkaat lisääntyvät Turkin tullessa niihin mukaan.

Erityisesti on todettava tyydytyksellä, että poliisin määrärahoja voidaan nostaa. Huumeet, niistä on paljon puhuttu, ovat vakava uhka ei vain nuorisolle vaan koko meidän tulevaisuudellemekin. Rajavartiolaitos osallistuu hyvin keskeisesti juuri rajavartioidinnin ja valvonnan kautta huumeiden tulon estämiseen. On siksi tärkeää, että sillä on riittävät voimavarat hoitaa tuota tärkeää tehtävää muun muassa juuri huumeiden Suomeen tulon estämiseksi.

Puolustusvoimien osalta budjetti tuo tullessaan osan siitä rahasta, jonka puolustushallinto on jäljessä valtioneuvoston puolustuspoliittisen selonteon mukaisista rahoista, mitä tarvitaan hyvän kehityksen takaamiseksi. Merkittävästi vielä jäädään jälkeen, mutta muun muassa voidaan aloittaa kertausharjoitukset, jotka ovat olleet kovasti vähissä. Erityisesti tuo pieni panostus, joka lisättiin neuvotteluissa, on tarpeen, jotta voisimme turvata kotimaisen puolustusvälineellisuuden selviämisen ylitse niiden vaikeiden vaiheiden, jotka sillä nyt on edessään, koska Puolustusvoimien hankinnoista valitettavasti valtaosa menee ulkomailta tapahtuvaan tuontiin.

Lisäyksissä oli myöskin panostus infrastruktuuriin eli tiestöömme. Valitettavasti niin päätiestön kuin alempiasteisen tiestön osalta olemme pahasti jäljessä ja tulevaisuudessa varmasti joudumme tulevina vuosina arvioimaan niitä tarpeita, jotta emme joudu paikkaamaan tulevaisuudessa vielä suurempia vaurioita.

Arvoisa puhemies! Aivan lopuksi. Täällä on paljon puhuttu eläkkeensaaajista ja kun itsekin olen jo lähes 40-vuotisen työuran läpikäynyt, tervehdin, kuten varmasti kaikki muutkin, tyydytyksellä sitä, että ylimääräisen sairausvakuutusmaksun osalta päästiin kertaheitolla ensi vuonna tapahtuvaan laskuun. Toivottavasti myös mahdollisimman nopeasti voidaan tuo ylimääräinen maksu poistaa kokonaisuudessaan.

Kansaneläkkeen pohjaosan nostamisesta on täällä puhuttu. Ilomielin sitä kannatan, mutta erityisesti olisin nähnyt jo nyt, että sotiemme veteraanien osalta olisi voitu ylimääräistä rintamaliisää nostaa, koska heissä on niitä, jotka kaikkein pienimmän eläkkeen kanssa tulevat toimeen, koska sotavuodet veivät heiltä paljon sellaisia vuosia, joilta ei kertynyt eläkettä. Tätä peräänkuuluttaisin ja myös muiden sotien veteraanien kuntoutukseen liittyviin varoihin satsaamista.

Me olemme täällä eduskunnassa tai aikaisemmat eduskunnat ovat panostaneet kovasti sotainvalideihin, joille on kaikki hyvät tarjolla, mutta kuitenkin pääosa sotiemme veteraaneista on jäänyt kovin vähäiselle huolenpidolle. (Ed. Korkeaoja: Muistuttaisin puhujaa, että sosiaali- ja terveysministeri tulee teidän ryhmästänne!) — Aivan oikein, ja uskon, että ensi vuonna näihin panostetaan. Mutta itsekin aloitteen olen tehnyt ja kannan suurta huolta, niin paljon heidän kanssaan olen toiminut.

Arvoisa puhemies! Kaikista täällä tapahtuneista sählingeistä huolimatta budjetin lopputulos antaa meille mahdollisuudet kehittyä, mutta tietenkin jättää monelta osalta myöskin sellaisia tarpeita, joihinka tulevina vuosina joudutaan panostamaan lisää.

44 Jari Leppä /kesk: Herra puhemies! Oli ilo kuunnella ed. Nepposen, hallituspuolueiden edustajan puheenvuoroa, niin kovin lähellä se on myöskin tätä omaani. Kiitoksia siitä.

Herra puhemies! Kun budjetin lähete keskustelua käytiin syyskuussa, monissa puheenvuoroissa silloin oli päällimmäisenä huoli eduskunnan vaikutusmahdollisuuksista talousarvion sisältöön. Sama huolen aihe on ollut nyt myöskin hyvin vahvasti tässä keskustelussa. Tätä huolen aihetta ei ole suinkaan helpottanut valtiovarainministeri Niinistön jossain määrin ylimielinen suhtautuminen eduskunnan asemaan talousarvion käsittelyn aikana. Hän on aiemmin todennut eduskunnan käyttävän suvereenia budjettivaltaa. Tämän sanomansa hän on ilmeisesti unohtanut. Ainakin itselleni tuli sellainen tunne ja tuntuma ministerin puheista, tähän mennessä käydystä keskustelusta ja myöskin niistä puheenvuoroista, joita täällä on lukuisasti kuultu.

Ed. Saarinen vertasi oivallisella tavalla eilisesä keskustelussa eduskunnan asemaa kunnallispuolelle. Hän sanoi eduskunnan olevan "valtakunnan valtuusto, jolla on ylin päätösvalta ja joka valvoo hallituksen toimintaa, ei vaan seuraa sitä". Tämä on erittäin osuvasti sanottu, ja toivonkin, että lukuisista saman suuntaisista puheenvuoroista myös hallituksen ja ministerin korvat aukeaisivat ja aito keskustelu ja vaikutusmahdollisuus toteutuisi.

Alku toimintatapojen muutokselle olisi budjettikehyksistä käytävä keskustelu ennen raami- en lukkoon lyömistä. Silloin eduskunnalla olisi mahdollisuus sanoa sanansa jo talousarvion val-

misteluvaiheessa aivan samoin kuin hyvin monissa suomalaisissa kunnissa on nyt jo vakiintunut tapa.

Herra puhemies! Kiinnitän oikeastaan tässä varsinaisesti kahteen asiaan huomiota: yrittäjyyteen ja sen vahvistamiseen sekä alueiden eriarvoistumiseen.

Hallitusohjelmassa on erittäin voimakkaasti tuotu esille yrittäjyys, osaaminen ja yhteistyö. Näitä hallitus haluaa kehittää varmistamalla tasaisen taloudellisen kasvun ja harjoittamalla tiukkaa finanssipolitiikkaa. Tämä on aivan oikein ja kannatettava suunta ja linja. Olisin kuitenkin toivonut budjetin sisälle selkeämpiä linjauksia erityisesti pk-yrittäjyyden vahvistamiseksi. Hallitusohjelmassa mainitaan yrittäjyys-hanke, mutta missä ne ovat ne villat tähän hankkeeseen? Missä on yrittäjyyden esteiden poistaminen, palvelualojen kehittäminen, byrokratian vähentäminen, työnantajamaksujen keventäminen eli missä ovat kannustavat elementit? Ne mielestäni tästä budjetista valitettavasti puuttuvat.

Kun tähän vielä lisätään se tutkimustulos, että juuri meillä Suomessa on yrittäjyysaktiivisuuden taso EU-maiden alhaisimpia, niin eikö juuri meillä Suomessa tulisi ottaa käyttöön kannustavia toimia tuon aktiivisuuden korottamiseksi? Selkeitä esityksiä yrittäjyyden aseman parantamiseksi ovat tehneet hyvin monet eri tahot, yrittäjäjärjestöt etunenässä. Jopa me opposition edustajat olemme niitä tehneet täällä, mutta turhaan — tähän mennessä, toivon näin.

Hallitus on päässyt näissä asioissa helpolla, koska talouden yleinen kehitys on ollut erittäin vahvaa, mikä on aivan erinomainen asia. Tuo vahvuus on kuitenkin painanut alleen mielikuvan hallituksen aktiivisuudesta yrittäjyyden kehittämisessä. Rohkenen kuitenkin sanoa, että elinkeinopolitiikka ja siitä saatavat tulokset ovat kansantaloudelle työllistymisen ja työllistämisen kautta vielä paljon vahvemmat, jos ja kun ja toivottavasti kun yrittäjyyteen kiinnitetään enemmän huomiota.

Täällä on myöskin monissa puheenvuoroissa puhuttu budjetin lisäysten kattamisesta ja siitä, että aina on löydettävä vastaavan suuruinen säästö jostakin muualta. Tällöin ei kuitenkaan oteta huomioon sitä tulojen lisää, joka tulee yhteiskunnan rattaisiin lisääntyvän aktiivisuuden, vähenevän työttömyyden ja parantuvan talouden, myös aluetalouden, vaikutuksesta. Tuo lisäys saattaa

olla moninkertainen näihin uhrauksiin verrattuna.

Herra puhemies! Alue- ja kuntatalouden eriarvoistuminen on meillä tätä päivää. Suomi on vauraampi kuin koskaan. Nytkö meillä ei ole vauraa tasapainoiseen kehitykseen ja sen turvaamiseen jokaiselle suomalaiselle asuinpaikasta tai sosiaalisesta asemasta riippumatta? Useat eri tahot ovat piiskanneet hallitusta kiinnittämään enemmän huomiota muuttoliikkeeseen ja eriarvoistumiseen. Näitä tahoja ovat olleet Eva, eri talouselämän vaikuttajat, veteraanipoliitikot, kirkko, EU:n aluekomissaari, ja jopa sisäministeriön viimeisin aluekehitysbarometri tukee tätä huolen aihetta.

Kun budjetin lähetekeskustelussa puhuttiin näistä samoista ongelmista ja tahoista, oli tyyly vastaus: Hyvähän näiden on puhua, kun ei tarvitse ajatella rahoitusta. Linjana näkyy olevan kuitenkin se, että nykyinen kehitys muuttoliikkeen olisi luonnonlaki, jolle ei voida tehdä mitään. Tästä syystäkin ehkä EU:n aluekomissaari on halunnut Suomelta muutamia vastauksia, muun muassa sen, miten meidän lisäysperiaatteemme toimii. Eli komissiossakin on huomattu, että budjettirahoitusta vedetään pois, kun tilalle tulee rakennerahaston tukea. Eihän näin menetellen saada kurottua umpeen sitä kehittyneisyyden eroa, jota rakennerahastoilla tavoitellaan. Myöskin komissio on kiinnostunut muuttoliikkeen hillinnästä ja teknologiarahoituksen kohdentamisesta. Toivottavasti komissaarin herättämät kysymykset herättävät myös hallituksen ja oppositionkin ajatukset saavat tuulta. Me olemme niitä tehneet useita aivan konkreettisella tasolla tässä salissa.

Arvoisa puhemies! Aluekehityksen turvaamiseksi olisi mielestäni myöskin kiinnitettävä huomiota ainakin seuraaviin seikkoihin. Perusinfrastruktuuri on pidettävä kunnossa. Siihen kuuluvat teiden osalta niin valtatiet kuin alempiasteinen tieverkko ja yksityiset tiet. On hyvä, että edes pieni lisäys saatiin yksityistieavustuksiin. Se on sitä hiussuonistoa, jolla me hengitämme. Myöskään rataverkkomme ei saa rapistua, ja toivon, että Mäntyharjun Kymijoen kanavointihankkeeseen saadaan lisärahoitusta ja sen suunnittelu pääsee toden teolla käyntiin.

Polttoaineverosta on myöskin puhuttu monen kertaan. Olen myöskin sitä mieltä, että polttoaineveroa on alennettava ja muutettava se markkamääräiseksi. Tänä vuonna matkustuskus-

tannukset ovat nousseet jyrkästi, ja vaikutukset tulevat niin meille yksityisautoilijoille kuin myös kuljetuslalle kohonneina kustannuksina.

Hallitusohjelmassa on maininta kuntien kanssa pidettävästä yhteydestä kuntataloutta koskevissa ratkaisuisissa. Kuitenkin hallitus leikkasi kunnilta niiltä mitään kysymättä tai neuvottelematta 200 miljoonaa markkaa aivan budjetin valmistelun loppumetreillä. Unohtuiko hallitusohjelma näin äkkiä? Kunnat ovat syystä huolissaan mahdollisuuksistaan hoitaa peruspalveluvelvoitteitaan pitkäjänteisesti ja kohtuullisen ennakoitavasti. Mielestäni kuntia ei myöskään voi syyttää sopeutumattomuudesta. Vai mitä sanotte siitä, että oma kotikuntani on menettänyt yleisiä valtionosuuksiaan viimeisen neljän vuoden aikana puolet? 30 miljoonasta on tultu 50 miljoonaan. Eikö siinä ole selvä vastaus sopeutumiseen?

Osaamisverkkoa on myöskin vahvistettava ja teknologiarahoituksen alueellistamista on harkittava ja se on toteutettava. Näin pystymme myöskin eri alueiden omia vahvuuksia edelleen voimistamaan ja tuotteistamaan sekä sitä kautta luomaan uusia työpaikkoja.

Kotimainen ruuantuotanto ansaitsee myöskin kannattavuuden ja nykyistä pitkäjänteisemmän kohtelun. Haluan voimakkaasti tukea hallituksen alkuperäistä linjaa artikla 141:n varmistamisesta pysyvästi nykyiselle tasolle. Tuosta tavoitteesta ei saa tinkiä! Maatalouden tuki- ynnä muu byrokratia ei ole tästä päivästä. Se on jääne jostain käsittämättömästä ylhäältä ohjaavasta menettelytavasta, johon täytyy voida puuttua ja jota täytyy voida järkeistää.

Lopuksi, herra puhemies, haluan esittää tyytyväisyyteni budjettiin ja niihin korjauksiin, joita valtiovarainvaliokunta on siihen tehnyt. Korjaukset olisivat saaneet olla hieman lähempänä keskustan linjauksia. Miksi lähempänä? Siksi, että, rohkenen näin sanoa, me saimme myöskin kehuja vastuullisesta oppositiopolitiikasta. Olisin toivonut sen näkyvän hieman enemmän budjetissa.

Herra puhemies! Aivan lopuksi toivon, että vuoden 2001 budjetin valmistelu lähtee enemmän eduskunnan tahdosta.

⁴⁵ **Juha Korkeaoja /kesk:** Arvoisa puhemies! Käydyissä keskusteluissa on useilta eri tahoilta, kaikista poliittisista ryhmistä tuotu esille huolestuminen alueellisen kehityksen epätasapainoisuudesta, ja tällöin useimmissa tapauksissa on

nostettu esille Pohjois- ja Itä-Suomen ongelmat. Kuitenkin epätasapainoinen alueellinen kehitys koskettaa myös eteläisen Suomen maakuntia, kuten kotimaakuntaani Satakuntaa.

Satakunta kuuluu työttömyysluvuissa maan heikoimpiin alueisiin siinä mielessä, että paitsi että meillä on erittäin korkeat työttömyysluvut, myöskin työttömyyden aleneminen on ollut hitainta koko maassa ja tosiasiaa viime kuukausina työttömyyden aleneminen on kokonaan pysähtynyt. Pääministeri on luvannut, että Satakunta saa erityistä huomiota osakseen valtion toimissa, mutta käytännön toteutukset tässäkin tapauksessa puuttuvat, kuten olemme myös kuulleet Itä-Suomen osalta tapahtuneen, kun on arvioitu niin sanotun Itä-Suomi-ohjelman toteutumista.

Satakunnan ongelmat ovat yhtäältä siinä, että vahvasti perusteellisuuteen, niin sanottuun savu-piipputeollisuuteen, perustuva teollinen tuotanto ja toisaalta elintarviketuotanto ovat aloja, joiden kehitys ei viime vuosien aikana Suomessa ole ollut kovin myönteistä. Satakunnassa tiedetään, millaisia lääkkeitä asiantilan korjaamiseksi tarvittaisiin, ja ehdotuksia on tehty, mutta käytännön toimenpiteet ovat jääneet toteutumatta.

Olemme toivoneet valtion investointipankkia koulutukseen, onhan maakuntamme korkea-kouluopetuksessa jäänyt naapurikorkeakoulu-paikkakuntien, Tampereen ja Turun, välimaastossa jalkoihin. Olemme toivoneet, että Porin korkeakouluopetusta valtion toimesta edistettäisiin. Tähän asti kaikki ponnistelut ovat tosiasiasa jääneet yksinomaan maakunnan omien toimenpiteiden varaan. Myöskin muu tutkimustoiminta ja tuotekehitystoiminta kaipaasi valtion satsauksia, mutta niitäkään ei ole saatu.

Maakunnan liikenneverkko on maan heikoimmassa tilassa. Maakunnan pääkaupungin Porin sisääntulotiet ovat nelikaistaistamatta, ja vain pieni pätkä eduskunnan toimin on viime vuosien aikana saatu nelikaistaistettua. Budjetissa ei ole tämänkään hankkeen jatkoksi lisärahoitusta. On esitetty lupauksia, että lisäbudjeteissa rahoitettaisiin Kakkostien nelikaistaistamisen jatko, mutta olisi tietysti ollut toivottavaa, että tämä työ olisi voitu käynnistää jo varsinaisen budjetin rahoituksella.

Myönteistä maakunnassa tapahtuu varuskunnissa, jotka molemmat, niin Niinisalon varuskunta kuin Säskylän varuskuntakin, kuuluvat kehitettävien varuskuntien joukkoon. Myös investointitoiminta näissä on lähdössä liikkeelle. Näiden

pitkääikaisten hankkeiden toteutumisesta on lausuttava kiitos.

Johtopäätöksenä tästä kaikesta pitää nostaa esille se puute, joka budjettiesityksessä ja hallituksen politiikassa on, eli kokonaisvaltainen toimenpideohjelma alueiden välisen tasapainon aikaansaamiseksi. Näyttää siltä, että yksittäiset ministeriöiden toimet eivät pysty saamaan riittäviä vaikutuksia aikaiseksi. Osittain näyttää siltä, että toinen käsi ei tiedä, mitä toinen tekee. Olen tutkinut muun muassa muutamia hallituksen ministeriöiden vastauksia tehtyihin kysymyksiin. Ministeri Maija Rask vastaa ed. Matti Saarisen kysymykseen, joka koskee riittävien koulutilojen aikaansaamista Etelä-Suomen läänin oppilaille. Ed. Saarinen toteaa muun muassa, että kolmen vuoden aikana pääkaupunkiseudun peruskouluihin ja lukioihin on tullut yli 8 600 uutta opiskelijaa, ja selvittää sitä painetta, joka on koulurakennusten rakentamiseen Uudellamaalla ja pääkaupunkiseudulla. Samaan aikaan, kun luetaan muun muassa Satakunnan kunnallisia uutisia, säännön mukaan on esillä se, millä tavalla eri kunnissa suljetaan kouluja, millä tavalla alueellinen kehitys joutuu ongelmiin, kylien kehitys joutuu ongelmiin, kun kouluja joudutaan sulkemaan osittain oppilaspulan, osittain kuntien heikon taloudellisen tilanteen johdosta. Ed. Saarisen kysymyksessä todetaan myös kustannuksista se, että koulujen rakentamishankkeiden yhteenlaskettu kustannusarvio on 3,5 miljardia markkaa Etelä-Suomen läänin alueella. Siis yksi esimerkki siitä, millä tavalla epätasapainoinen taloudellinen kehitys johtaa paitsi monenlaisiin sosiaalisiin ja inhimillisiin ongelmiin, myös suuriin taloudellisiin kustannuksiin.

Toinen hallituksen politiikan yhtä osuutta koskeva piirre löytyy vastauksesta ja toimista Vuosaaren satamahankkeen ympärillä. Tämä asiahan on ollut eduskunnassa monta kertaa keskusteluissa esillä, mutta hiljattain hallitus teki periaatepäätöksen, jolla se totesi, että rautatierakentaminen luonnonsuojelualueen, Natura-alueen, läpi Vuosaaren satama-alueelle ei haittaa luonnonsuojelualueen toimintaa, mikä käytännössä oli kannanotto siihen, että Vuosaaren satamahanketta voidaan viedä positiivisessa mielessä eteenpäin.

Käytännössä se tarkoittaa sitä, että Vuosaaren rakennetaan näillä näkymin aivan ilmeisesti myös valtion osittaisen rahoituksen turvin suursatama, joka käytännössä ryhtyy kilpailemaan

Länsi-Suomen satamien, Porin satamien, Rauman sataman, Turun ja Naantalien satamien sekä Kotkan ja Haminan satamien kanssa. Meillä on valtakunnassa satamakapasiteettia aivan riittävästi. Muun muassa Porin satamien satamarakenteisiin on investoitu satoja miljoonia. Rautatie on sähköistetty, liikenneyhteyksiä on parannettu, väylät on syvennetty. Samat toimet on tehty Raumalla. Nyt sitten toimitaan sillä tavalla, että kilpailutilanteessa todennäköisesti monet liikenne- ja tavaravirrat tulevat suuntautumaan jatkossa Vuosaaren satama-alueelle.

Hallituksen edustajat puhuvat kyllä alueellisen tasapainon tärkeydestä, mutta kun tulee esille konkreettisia toimia, joilla tasapainoa voitaisiin aikaansaada, päätökset ovat ihan toisen suuntaisia. Tämä minusta osoittaa, että hallitukselta puuttuu määrätietoinen kokonaisvaltainen politiikka alueellisesti tasapainoisen kehityksen aikaansaamiseksi Suomessa.

Herra puhemies! Olen puhunut 10 minuuttia, lopetan tähän.

46 Riitta Korhonen /kok: Arvoisa puhemies! Ed. Lepälle, joka ehti jo poistua salista, olisin halunnut muistuttaa opposition vastuusta seuraavasti: Jos kaikki opposition vastalauseissa ja budjettialoitteissa esitetyt menoerät olisi summatu, olisi tuo loppusumma ollut noin 6 miljardia markkaa, eli juuri sen verran kuin budjetissa on varattu valtion velan kuoletukseen. Velan lyhentämisestä olisikin päästy ensi vuosituhanella jo velkaantumisen puolelle.

Arvoisa puhemies! Suomen eduskunta on viimeisen viiden vuoden aikana pääministeri Lipposen ensimmäisen ja toisen hallituksen johdolla tehnyt ansiokasta ja määrätietoista työtä valtion velkaantumisen pysäyttämiseksi sekä velan lyhentämisen käynnistämiseksi. Johdonmukaisella työskentelyllä valtiontalouden vaje on nyt saatu umpeen kurotuksi, ja ensi vuoden budjetissa on todella osoitettuna noin 6 miljardia markkaa valtionvelan kuoletukseen. Suomen valtiontalouden hoito makrotasolla on näin Eurooppa-kontekstissaan luokiteltavissa mallikelpoiseksi.

Budjettia on käytetyissä puheenvuoroissa luonnehdittu tulevaisuuden ja turvallisuuden budjetiksi. Sanaparin taakse voidaankin sijoittaa kaikki merkittävät linjaukset, jopa ne lillukanvarretkin. Tulevaisuutta on se, että sen ja lastemme siivellä eläminen on lopetettu. Tulevaisuutta on myös budjettikatkon pitävyyteen panostami-

nen. Raamin pitävyyden arvomerkitystä lisää se tosiasia, että kyseessä on uusi eduskunta ja sen ensimmäinen talousarvio sekä uuden vuosituhannen ensimmäinen valtion talousarvio. Signaalit, symboliarvot ja toimintakulttuurit luodaan aina kullekin eduskuntakaudelle uudelleen.

Sitä taustaa vasten täällä käyty debatti saa hyvinkin monimielisen sisällön. Toisaalta on myös muistettava, että ylin päättävä valta ja sen myötä budjettivalta kuuluu eduskunnalle. Eduskunta määrittää myös ne arvot, joilla se haluaa tätä maata vallita, ei villitä. Eräänä tällaisena arvovalintojen opaskirjana toimii aina hallitusohjelma, joka nykyisin on laadittu sangen kattavasti koko nelivuotiskaudeksi.

Ohjelman sisään rakentuu kuitenkin monitasoinen mahdollisuuksien valikko, johtuen osittain hallitusohjelman laajuudesta ja osittain siitä, ettei ole syytä kovin yksityiskohtaisesti kirjata pilkkuja globaalitalouden liikkeessä hengittävän EU-Suomenkaan tulevaisuuteen. On oltava reaaliset mahdollisuudet reivata purjeita ylös tai alas tuulten mukaan. Oleellista on kuitenkin erottaa poliittinen retoriikka ja vastuuton rahanjako kariokossa purjehtimiseen tarvittavasta tarkkuudesta.

Valtion velan hoitokulut ovat sosiaali- ja terveyssektorin jälkeen talousarvioesityksen suurin menoerä, valitettavasti. Positiivista on se, että tuo kuluerä pitää sisällään nyt velan lyhennystä lähes 6 miljardin markan verran. Talousarvion menopuoli on kasvanut eduskuntakäsittelyn aikana noin 700 miljoonaa markkaa, josta merkittävimmän osan muodostaa yhteisesti päätetty eläkeläisten savamaksun eli ylimääräisen sairausvakuutusmaksun alentamisen nopeutus 100 prosentilla. Sen kattaminen tapahtuu niin sanottuun veronkevennyksiin varatun option piikistä. Muut kululisäykset on pyritty pääosin kattamaan menoleikkauksilla tai yhteisöverokertymän uudelleen jakamisella valtion ja kuntien sekä seurakuntien kesken.

Laskelmien mukaan näidenkin siirtymien jälkeen kuntien ja seurakuntien yhteisöverokertymät ovat keskimäärin nousseet selkeästi viimevuotisesta. On kuitenkin syytä muistaa, että keskiarvolukujen takana on niin makro- kuin mikro-taloudessakin aina hyvinkin erilaisia tilanteita. On kuntia, seurakuntia ja kansalaisia, jotka voivat, ja kuntia, seurakuntia ja kansalaisia, jotka jälleen häviävät. Segregaatio voi ulottua yksityistalouksista kuntatalouksiin.

Käydyssä keskustelussa on useissa puheen-vuoroissa nostettu esille eduskunnan vaikutusmahdollisuuksien terävöittäminen, tai pikemminkin arvovalintojen ja painotusten linjaaminen jo talousarvion laatimisen alkutaipaleella. Vaikuttaminen ja vallankäyttö tarkoittaisi myös vastuunkantoa ja sitoutumista. Haasteena se olisi houkuttava, teknisestikin mahdollinen, mutta vaatisi esimerkiksi erityisesti valtiovarainvaliokunnan jaostojen kytkemisen mukaan työskentelyyn aivan toisella periaatteella. Pelkällä asian-tuntijoiden kuulemisella emme enää selviytyisi. Edustajien ajankäyttö, tietotaito ja sitoutumispa-nostus tulisivat olemaan ja niiden tulisiakin olla aivan eri luokkaa nykyiseen verrattuna. Erityisesti tarkastelun tulisi kohdentua kustannuspaik-koihin eli eri ministeriöiden hallinnonaloihin.

Eduskunnan talousarvion käsittelyssä tehdyt tarkistukset ja painopistesiirot ovat vähäisiä, yhteensä noin 4 promillen luokkaa budjetin loppusummasta. Tämä osaltaan kertoo sen, että talousarvio kokonaisuudessaan on osunut merkittävän hyvin kohdalleen ja että valtiovarainvaliokunnassa on linjattu ja painotettu sekä tarkalla kädellä että herkällä korvalla juuri niitä asioita, joita jo useana aikaisempana vuotena on viestinä mietintöjen kautta lähetetty eri hallinnonaloille.

Viimeistäänkin tämän jälkeen voisi kuvitella, että kyseiset ministeriöt hakisivat säästöesityksensä raaminsa puitteissa joltakin muulta momentilta kuin nyt eduskunnassa korjatuilta. Menokaton pitävyyden ja tarkan markan, tai euron, kulttuuristahan me kaikki olemme perimmiltään yhtä mieltä. On aina pidettävä mielessä, että pitkän nousun jälkeen kaikilla teillä tulee joskus vastaan lasku.

Arvoisa puhemies! Esikouluopetukseen, koulutukseen, elinikäiseen oppimiseen, t&k-politiikkaan, high techiin tai "taitekiin" panostaminen on osa suomalaista arvovalintaa, osa eduskunnan arvovalintaa ja parhaimmillaan tulevaisuuteen panostamista. Sitä on myös lapsipsykiatriaan panostaminen tai evorahojen palauttaminen yliopistollisille keskussairaaloille. Suomen tulevaisuus on tutkimuksessa ja tuotekehittelyssä sekä tulevaisuuden sukupolvissa, heidän osaamisessaan ja sitoutumisessaan vastuunkantoon.

On kuitenkin näkyvissä hälyttäviä merkkejä välinpitämättömyydestä ja yhteisvastuunkannon ohenemisesta. Vanhemmuuden roolin sumeneminen on yksi tällainen signaali. Yhteiskunta ei kasvata, vaan lähikasvatusvastuu kuuluu samaan

osoitteeseen kuin tekijänoikeudetkin. Yhteiskunta antaa mahdollisuuksia ja tukee tarvittaessa sekä resursoi turvallista, hyvää kasvuympäristöä kaikilla tasoillaan ja tahoillaan. Uusitsekkyys mitataan lapsilta ja heidän tulevaisuudeltaan aivan kuten valtion velkakkin.

Yhteisvastuu sulkee sisäänsä myös vastuun ikääntyvistä ihmisistä ja heidän mahdollisuuksistaan saada oikeudenmukainen kohtelu ja turvallinen vanhuus. Kotiseudullani Itä-Suomessa, Pohjois-Savossa, jo liki neljänneksessä kuntia neljännes väestöstä on vanhuuseläkkeellä ja toinen neljännes työttömiä sekä syntyvyys matala. Sama näky vaivaa myös pohjoisempaa Suomea. Kuntien demokraattinen rakenne linjaa myös niiden menestystä tulevaisuudessa. Siksikin tasavertainen ja oikeudenmukainen alueiden kehittäminen on yksi tärkeä täällä linjattava ja linjattu arvovalinta. Siihen liittyy niin koulutus, t&k-paostukset, infrastruktuurin taso ja niihin edelleen panostaminen. Näissäkin liikkeissä on oltava herkkänä ja tarkkana. Signaalit plus- tai miinusmerkkiselle kehitykselle lähtevät myös täältä suunnatuista panoksista. Erityisesti epämääräisyys ja epävarmuus ovat pahimpia kehityksen ja kehittämisen jarruja. Isänmaa on kaikille yhteinen, ja vastuu koskee koko maata. Väestön kasaaminen suurhelsinkiläisellä aluepolitiikalla tänne Suomen ulkolaidalle ei välttämättä ole suurinta viisautta.

Arvoisa puhemies! Eräänä esimerkkinä talousarvion hienosäädöstä haluaisin kiinnittää edustajien huomiota asuntojen korjausavustuksiin myönnettävien määrärahojen suuruuteen ja erityisesti niiden jakoperusteisiin. Valtion asuntorahaston myöntämät korjausavustukset haja-asutusalueen asukkaiden kotona asumisen tukemiseen, erityisesti vanhuksille, vammaisille ja sotaveteraaneille ovat kaikille osapuolille, niin kunnille, valtiolle kuin asukkaille itselleen edullinen ja toimiva ratkaisu. Ensi vuoden määräraha on suuruusluokkaa noin 240 miljoonaa, joka tietenkin voisi olla huomattavasti suurempikin, mutta oleellista on, että määräraha kohdennettaisiin juuri edellä mainittuihin ryhmiin eikä kaikkea rahaa käytettäisi erilaisiin lähiöprojekteihin. Esimerkiksi Pohjois-Karjalassa toteutettiin vuosina 96—98 Sokora 2 -projekti, jossa kymmenen pohjoiskarjalaista kuntaa toteutti yli 5 000 asunnon peruskorjaustyöt ja keräsi muutenkin huomattavan määrän tietoa korjausrakentamiseen liittyvistä asioista.

Arvoisa puhemies! Ed. Karhu siteerasi jo ansiokkaasti tulevaisuusvaliokunnan lausumaa, joten sen toistaminen on tarpeetonta. Samoin ed. Kurvinen nosti terävästi esiin polttoainekustannusten vaikuttamisen alueelliseen eriarvoistumiseen. Tasa-arvoa on taas budjetin puitteissa parannettu jatkamalla kuljetustukea vuodelle.

Lopuksi haluaisin vielä nostaa esille hallitusohjelmaan sisällytetyn yrittäjyysohjelman, jonka toteutumista valtiovarainvaliokunta on osaltaan pyrkinyt vauhdittamaan mietintöön sekä eri verolakeihin sisällytetyillä lausumilla. Aikaa on annettu kevät 2000, jolloin valiokunta odottaa hallitukselta selvitystä sen käynnistämistä toimenpiteistä kyseisen yrittäjyysohjelman suhteen.

Lopuksi, arvoisa puhemies, turvallisuus on osa hyvää tulevaisuutta. Se tarkoittaa kriisinhallintaan ja puolustusvalmiuteen panostamista, kriisinajan huoltovarmuutta, yhteistyötä koko maassa, Pohjoismaissa ja koko EU-alueella. Se tarkoittaa turvallisuutta lähietäisyydellä, huumeiden torjuntaa, poliisivoimien riittävyyttä ja läsnäoloa myös haja-asutusalueilla. Se tarkoittaa turvallisuutta ja tasa-arvoa lähietäisyydellä, perheissä ja lähi-ihmissuhteissa, uhrin oikeutta ja oikeusturvaa. Yhtä lailla se koskee myös turvallista ja hyvää asuin- ja elinympäristöä sekä puhdasta ja turvallista kotimaista ruokaa. Kaikkea tätä ei synnytetä pelkästään budjetin menoja kasvattamalla, vaan pikemminkin varojen entistä oikeudenmukaisemmalla suuntaamisella, yhteisvastuun lisäämisellä sekä erityisesti oikeilla asenteilla. Pohjoismaisen hyvinvointivaltion ei tarvitse tarkoittaa rahanjakoa automaattia.

⁴⁷ **Päivi Räsänen /skl:** Arvoisa herra puhemies! Verotuksen oikeudenmukaistaminen näyttää olevan erityisen vaikea haaste Lipposen toiselle hallitukselle, jonka puolueet edustavat niin erilaisia arvoja ja keskenään vastakkaisia tavoitteita. Nyt käsiteltävässä budjetissa verouudistukset ovat jääneet varsin niukoiksi. Itse asiassa kokonaisveroaste hieman kiristyi eikä pienituloisten verotusta kevennetty.

Hallitusohjelma sinänsä antaa varsin lavean mahdollisuuden erilaisille tulkinnoille, kun siellä ihan samaan hengenvetoon puhutaan sekä pienituloisten verotuksen keventämisestä että kaikkiin tuloluokkiin kohdentuvasta saman tasoisesta veroasteen muutoksesta. Hallitusohjelmassa sanataarkasti sanotaan: "Ansiotulojen verotuksen kevennykset toteutetaan siten, että veroasteen

muutos eri tuloluokissa on saman tasoinen ja kokonaisratkaisu kuitenkin erityisesti pienituloisia työntekoon kannustava." — Lauseesta tulee lähinnä mieleen se, että siihen virkkeeseen on yritetty ympätä sekä hallituksen oikean että vasemman siiven tavoitteet samanaikaisesti sitä tarkemmin konkretisoimatta. Mieleen tulee se, olisiko hallitus kestänyt tässä vaiheessa sitä painetta, että tältä pohjalta olisi lähdetty ansiotulojen verotusta keventämään.

On huomattava kuitenkin, että samaisessa ohjelmassa heti seuraavassa virkkeessä todetaan, että veronkevennys "toteutetaan tarkistamalla vuosittain sekä kunnallisverotuksen ansiotulovähennystä että tuloveroasteikkoo". — Jo ensi vuodelle ymmärtääkseni hallitusohjelmassa veronkevennykset on siis periaatteessa luvattu.

Eilisessä keskustelussa valtiovarainministeri Niinistö vihjasikin siihen suuntaan — hän ei suoraan luvannut mutta hän ymmärtääkseni vihjasi — että odotelkaa nyt, kyllä ne veronkevennyksetkin vielä ovat tulossa, ja mahdollisesti tämä saattaa merkitä sitä, että jo vuoden alussa eduskunta saisi käsiteltäväksi jonkinlaisen veronkevennyksesityksen.

Tässä vaiheessa, tämän syksyn aikana eduskunta on kuitenkin joutunut ottamaan budjettiin kantaa lappu toisella silmällä, koska vain menot on käsitelty yksityiskohtaisesti. Kuitenkin kansalaisten arkeen vaikuttaa ihan yhtä paljon se, miten heitä verotetaan, kuin se, mitä tulonsiirtoja tai palveluja he saavat.

Jo Lipposen ensimmäisen hallituksen kaudella oli käytössä järjestelmä, jossa verolinjaukset jätettiin sovittaviksi vasta tulopoliittisten neuvottelujen yhteydessä, niiden jälkeen, budjetin jo tultua hyväksytyksi. Tällä käytännöllä on toki omat sinänsä toimivat perustelunsa, eli tulopoliittista ratkaisua toivottaessa ja maltillista ratkaisua tavoiteltaessa neuvotteluihin saadaan sekä keppiä että porkkanaa. Kevenevällä tuloverotuksella voidaan kenties korvata palkankorotustoi-veita.

Toisaalta tällainen menettelytapa ja periaate heikentää eduskunnan mahdollisuuksia vaikuttaa verotukseen ja nimenomaan verotuksen tasapuolisuuteen. Vaaleilla valitut kansanedustajat ovat käytännössä joutuneet loppumetreillä vain odotelemaan, mitä ratkaisuja öisissä tuponeuvotteluissa on leivottu, ja eduskunnan tehtäväksi on jäänyt muodollisesti hyväksyä tehdyt ratkaisut. Pidän hyvin ymmärrettävänä sitä, että kansa-

laisten kiinnostus ja luottamus politiikan mahdollisuuksiin on tätäkin kautta omalta osaltaan heikentynyt.

Suomalaisen verotuksen kesto-ongelma on se, että se ei millään tavoin huomioi elatusvastuuta tai kotona tehtävää palkatonta hoivatyötä, minkä seurauksena suurenkin perheen elättäjän verotus on ihan yhtä kireää kuin yksin elävän poikamiehen tai naisen. Pieniä tulonsiirtoja saavat eläkeläiset tai työttömät joutuvat tällä hetkellä hakemaan toimeentulotukea voidakseen maksaa veronsa, mikä on nöyryyttävää ja epätarkoituksenmukaista. Nyt, kun ensi vuonna ollaan tekemässä terveydenhuollon maksuihin korotuksia, tosiasiallisesti ensi vuoden budjetissa kevennetään eniten juuri ikääntyneiden kukkaroa, koska eläkeläiset tarvitsevat ja käyttävät eniten terveydenhoitopalveluja.

Kristillisen liiton vaihtoehtobudjetissa muutettaisiin verotuksen painopistettä niin, että se tukee perhe- ja työelämän yhteensovittamista, työllisyyttä ja yrittäjyyttä sekä eri-ikäisten kansalaisten yhdenvertaisuutta. Ehdotuksessamme veromuutokset toteutettaisiin kustannusneutraalisti niin, että veroja sekä kiristettäisiin että kevennetäisiin 2,5 miljardin markan edestä.

Haluaisimme kiristää pörssiveroa, samoin eräitä haittaveroja, esimerkiksi tupakkaveroa valtiovarainvaliokunnasta tullutta esitystä enemmän ja lisäksi spekulatiivisten myyntivoittojen verotusta eli keinottelijoiden pikavoittoja. Samalla summalla keventäisimme muun muassa pienyrittäjien verotusta, esimerkiksi työnantajan kansaneläkemaksun alinta porrasta alentaissimme ja samalla jonkin verran kompensoisimme tämän vaikutusta muiden luokkien tarkistuksella. Lisäksi haluaisimme toteuttaa perheverotuksen, josta vaalien alla useista muistakin ryhmistä tuli myönteisiä kannanottoja. Perheverotus merkitsisi sitä, että kotona tehtävä hoivatyö, niin lapsen, ikääntyneen kuin vammaisen hoivaaminen, mahdollistuisi nykyistä laveammin ja taloudellisesti tasa-arvoisemmin.

Väestöliiton tänä syksynä tehdyn tuoreen tutkimuksen mukaan 40 prosenttia päiväkotilasten vanhemmista haluaisi jäädä kotiin hoitamaan lastaan, jos se olisi taloudellisesti mahdollista. Tämä tutkimus on saanut aika vähän huomiota, mutta mielestäni 40 prosentin luku on varsin huomattava ja tulisi ottaa vakavasti vanhempien toiveena. Se, mitä aikamme lapset ennen kaik-

kea tarvitsisivat, on aika, vanhempien heille antama aika.

Arvoisa puhemies! Terveys on lukuisien tutkimuksien mukaan ihmisen elämän tärkeimpiä arvoja. Useissa tutkimuksissa terveys on asetettu aivan ykköstilalle kaikkien arvojen joukossa kansalaisten mielessä. Kuitenkaan mielestäni poliittisessa päätöksenteossa terveydellä ei ole ansaitsemaansa painoarvoa eikä ollenkaan sitä painoarvoa, minkä kansalaiset tälle arvolle asettavat. Erityisen kaltoin tulevan vuoden budjetti kohtelee juuri terveystaloutta.

Annan kyllä todellakin arvoa sille, että valtiovarainvaliokunta korjasi budjettia siltä osin, että lastenpsykiatrian kipeästi kaipaamiin tarpeisiin vastattiin edustajien Leena Rauhala ja Leea Hiltunen tekemien talousarvioaloitteiden pohjalta. Mutta hallituksen budjettilakeihin sisältyviä pahimpia puutteita, pahimpia virheitä ei korjattu, ja ne liittyvät nimenomaan terveydenhuollon maksujen merkittäviin korotuksiin, jotka johtavat siihen, että maamme asema tulee entisestäänkin kansainvälisessä vertailussa kiristymään. Nimitäin tällä hetkellä suomalaisen potilaan omakustannusosuus terveydenhuollon kustannuksissa on jo nyt Oecd-maiden huippua. Vain Portugalissa potilaan maksuosuus ylittää Suomen tason. Tässä suhteessa tällä vuosikymmenellä on menety jatkuvasti huonompaan suuntaan. Kotitalouksien rahoitusosuus terveydenhuollon kustannuksista on tällä hetkellä noin 22 prosenttia, kun se vielä 90-luvun alussa oli 15 prosenttia.

Se, mikä itseäni huolestuttaa erityisesti, on se, että hallitusohjelmassa todetaan, että terveyshuollon asiakas- ja käyntimaksuja aiotaan korottaa jälleen vuonna 2002, mikä ei ole täällä keskustelussa noussut kovinkaan paljon esiin. Toivon todella, että hallituspuolueet näistä korotuksista vähintäänkin luopuvat, kun nyt näyttää, että nämä ensi vuoden korotukset joka tapauksessa aiotaan toteuttaa. Aiottu maksukatto toki osaltaan kompensoi terveydenhuollon maksujen korotuksia mutta vain osaltaan. Maksukaton pitäisi olla selkeästi alhaisempi, 2 500 markan luokkaa, jotta se pystyisi kompensoimaan nämä maksujen korotusten aiheuttamat kielteiset seuraukset.

Arvoisa puhemies! Palaan pääluokkien käsitelyn kohdalla tarkemmin vielä näihin oman valiokuntani, sosiaali- ja terveysvaliokunnan, käsittelemiin budjettiesityksiin ja etenkin terveydenhuollon maksuihin ja maksukattoon liittyviin näkökohtiin.

⁴⁸ **Kalevi Olin /sd:** Arvoisa puhemies! Tämä budjetti osoittaa, että niin pääministeri Lipponen kuin valtiovarainministeri Niinistökin ovat luukkaalla pinnalla. Nyt seitsemän vuoden jatkuvan kasvun aika näyttää jatkuvan edelleen, ja silloin vastuussa olevien ministereiden osalta tietenkin harkittavissa on, mitä nyt ei tehtäisi sellaista, joka voisi ikään kuin muuttaa tuota kehitysuraa, jolle Suomi on kansantaloutensa kasvun osalta päässyt. Budjetin yhteydessä olisi mielestäni enemmänkin keskusteltava myös valtion roolista kansallisessa talous- ja finanssipolitiikassa etenkin nyt, kun Suomi on Euroopan unionin jäsen ja rahapolitiikka ja sen välineistö on ikään kuin merkitykseltään siirtynyt muihin kuin kansallisiin käsiin ja se toisaalta merkitsee sitä, että kansantaloudessa finanssipolitiikan rooli ja asema tulee Suomessakin korostumaan.

Suomen taloutta arvioitaessa on otettava huomioon kansainvälinen talouskehitys, joka näyttää nyt vakaantuneelta. Myös maailmankauppa näyttää elpyneen, mutta pienen Suomen kansantaloudessa voi tulla heilahteluja, mikäli kansainvälisen talouden häiriöitä esiintyy. Viittaan muun muassa Venäjän talouden taantumaa, Aasian tapahtumiin, Japaniin, Brasiliaan ja Yhdysvaltoihin, jos siellä jostain tapahtuu.

Maamme vienti vetää, kilpailukyky on siltä osin hyvä, eivätkä rahoitustekijätäkään rajoita yritysten investointihankkeiden käynnistämistä. Erittäin merkittävä mielestäni on valtion talousarvion yhteydessä huomioon otettava seikka, että luottamus kansantalouden kehittymiseen on nyt varsin korkealla niin yritysten kuin kotitalouksienkin parissa.

Kokonaistuotantomme näyttää siis kasvavan syksyn tarkennettujen arvioiden mukaan neljän prosentin vauhdilla. Yksityisen kulutuksen arvioidaan senkin olevan kasvusuunnassa, ja kun otamme huomioon, että pankkien antamien lainojen korot pysyvät sittenkin suhteellisen alhaalla ja kansalaisten ostoinvestointihalukkuuskin on kasvanut, niin tältä osin ovat raamit olemassa edelleen myönteiseen kehitykseen.

Arvoisa puhemies! Haluaisin yksityiskohtaisemmin todeta ainoastaan pari asiaa. Me olemme keskustelleet työllisyydestä tämän budjetin yhteydessä, ja ne painotukset ovat aina tarpeellisia poliittisessa keskustelussa. Emme voi hyvästää kansantalouden kehittymisestä huolimatta olla tyytyväisiä nykytilanteesta työllisyyspolitiikan osalta, koska tiedämme, että työttömiä työnhaki-

joita, kuten täällä on todettu, lokakuun lopulla oli vielä 327 000 ihmistä tässä maassa, 327 000, ja heistä 185 000 työmarkkinatuella tai peruspäivärahalla ainoastaan. Siksi kaikki valtion ja yksityisen sektorin, kuntien, julkisyhteisön toimenpiteet pitäisi kohdentaa siihen suuntaan, että tämä vaikea työllisyyspolitiikan ja sosiaalipolitiikan yhtälö saataisiin toimimaan paremmin siten, että ne ihmiset, jotka haluavat töihin, ovat työkykyisiä, voivat päästä töihin, vaikka työllistämismallin kautta otettakoon heidät töihin, ja ne ihmiset, jotka ovat menettäneet työkykynsä, pitää silloin osoittaa eläke- ja sairauseläketilastoihin.

Tässä budjetissa on useita myönteisiä kohtia. Toisaalta maksukatto on periaatteessa tervetullut, joskin terveydenhuollon osalta jää vielä selvästi asiakasryhmiä, joihin tämä maksukatto ei riittävästi tehoa. Viittaan muun muassa lääkekustannusten kattoon sekä kuntoutuksen omavastuihin ja eräisiin muihin niin sanottuihin maksukattoihin, jotka siellä entuudestaan vielä ovat.

Arvoisa puhemies! Toivon, että tämä budjetti voidaan viedä lävitse pääpiirteittäin niin kuin hallitus on sen esittänyt. Yksityiskohtaisempi keskustelu käydään momenttikohtaisesti.

⁴⁹ **Håkan Nordman /r:** Arvoisa puhemies, värderade talman! Den snabba arbetstakten vid budgetmanglingen betydde att alla förslag och överenskommelser inte var så genomtänkta. Mot den bakgrunden förvånar det inte att många ändringsförslag har drivits i utskotten, till och med av regeringspartiernas medlemmar. Men även här i riksdagen hör snabba uppgörelser och tvära kast till bilden den här tiden på året.

När statsutskottet efter drygt två månaders arbete presenterade sina förslag till ändringar går regeringen med finansministern i spetsen till motattack. Så brukar det vara och så är det även den här gången. De flesta föreslagna ändringar och förbättringar kunde lyckligtvis hållas kvar.

Riksdagen bör inte låta sig skrämmas av finansministern, utan hålla fast vid den viktiga budgetmakten. Men det här skedde till ett tämligen högt pris för kommunerna, speciellt för vissa kommuner.

Kuntien valtionosuus on merkittävä osa aluepolitiikkaa. Ainoastaan toimivien kuntien verkostossa muuttoliike on hallittavissa. Lisäksi kaikilla alueilla on oltava voimakkaita keskuksia kehityksen moottoreina. Näin ei ole tällä hetkel-

lä. Tämän vuoksi muuttoliike on suurin sitten 1970-luvun alkupuoliskon, niin suuri, että sillä tulee olemaan hintansa.

Valtionosuuksien lakisääteinen tarkistaminen ja korottaminen oli vähintään välttämätöntä, mutta valtion tapaa muuttaa jatkuvasti yhteisöveron jako-osuutta on kuitenkin arvosteltava. Näin ei saa jatkua, ja sanonkin, että tämä on viimeinen kerta, kun hyväksyn tällaisen menettelytavan. Hallituksen ja eduskunnan on kunnioitettava enemmän kuntia ja Kuntaliittoa neuvotteluosapuolina.

Även i kommunerna arbetar man hårt för ekonomin, skär i utgifterna och försöker öka inkomsterna. Man gör upp stabiliseringsprogram och ekonomiplaner för att hålla ett grepp om utvecklingen. I det här sammanhanget är samfundsskatten en viktig inkomstkälla. Mot den bakgrunden känns det bittert att staten för tredje gången inom ett år ändrar på fördelningsgrunden. Samfundsskatten är konjunkturkänslig och får därför inte bli för viktig i kommunernas finansiering, men den bör vara så viktig att kommunerna bemödar sig om tillkomsten av ett mångsidigt och livskraftigt näringsliv, som sysselsätter, betalar skatt och genererar pengar i den egna kommunen. Detta förutsätter satsning på infrastrukturen och på miljöer som stimulerar företagssamhet.

Pohjanmaalla ei ole pelastushelikopteria. Lähin löytyy Turusta. Tämä on suuri epäkohta Merenkurkun alueella, missä meriliikenne on vilkasta ja ihmiset kuluttavat paljon aikaa saaristossa ja merellä. Ensi vuoden talousarvioesityksessä ei ollut mahdollisuutta saada määrärahoja pelastushelikopterin hankintaan, mutta tyydytyksellä huomaa, että valtiovarainvaliokunta toteaa muun muassa, että vastuun helikopteritoiminnasta on asteittain siirryttävä valtiolle ja kunnille. Nykyisellään toiminta perustuu pääasiassa Raha-automaattiyhdistyksen tukeen. Samanaikaisesti todetaan, että toiminta on saatettava alueellisesti kattavaksi. Tämä on katsottava pohjanmaalaisen toiminnan tulokseksi erään viime kesänä tapahtuneen hukkumisonnettomuuden jälkeen. Varat helikopterin saamiseksi Vaasaan on otettava valtion seuraavaan talousarvioon.

Jag har bland annat efterlyst en höjning av anslaget för den grundläggande musikundervis-

ningen. I dag måste många kommuner upprätthålla musikskolor med egna medel. Det här är en stor orättvisa som framförallt drabbar barn. Den här gången föreslår statsutskottet ett tillägg för konstundervisningen, och det är bra även det. Men i nästa budget måste musikundervisningen få flera undervisningstimmar.

När den ekonomiska depressionen inföll på 1990-talet hade viktiga omställningar i den psykiatriska vården påbörjats. Anstaltsplatserna skulle minska kraftigt och ersättas med öppen vård. Det här är en riktig, mentalhälsopolitisk åtgärd. Men förstärkningarna i det förebyggande öppna arbetet har låtit vänta på sig. Samtidigt har samhällsklimatet hårdnat och psykiskt illamående ökat. I den här situationen drabbas barn. Behovet av tilläggsresurser i den psykiatriska vården är stort. Mot den bakgrunden sett är tillägget 70 miljoner mark till barn- och ungdomspsykiatrin ytterst värdefullt. Omsorgsminister Biaudet förtjänar beröm för sin aktivitet på det här området.

Eläkeläiset ihmettelevät, ainakin osa heistä, miksi eduskunta keskittyy ylimääräiseen sairausvakuutusmaksuun, joka koskee vain ihmisiä, joilla on kohtalaisen hyvä eläke. Miksi kansaneläkettä ja pienimpiä eläkkeitä saavat eivät olleet ensimmäisinä vuorossa? Tällainen kriittinen huomautus on perusteltu, mutta selityksetkin ovat olemassa. Maksun 3,4 pennin korotus syntyi tyypillisenä kriisiverona vuonna 1993, ja se tulee poistaa sitä mukaa kun talous sen sallii. Tätä ylimääräistä maksua maksavat ovat mukana noin 1 320 miljoonalla markalla säästötalkoissa edelleen. Siksi eduskunnan esittämä alentamisvaatimus oli perusteltu. Mutta vieläkin kansaneläkkeen saajilla on heikoimmat ehdot. Kansaneläkettä ei ole korotettu 15 vuoteen. Siihen on vain tehty indeksitarkistus. Kansaneläkkeen korottaminen ei ollut poliittisesti mahdollista tällä kertaa, mutta sopimuksen tasokorotuksesta ensi vuoden budjetissa hallituspuolueiden eduskuntaryhmät onnistuivat puristamaan ja solmimaan. Tämä lupaus on pidettävä ja tulee olemaan seuraavan budjetin tärkeimpiä kysymyksiä.

⁵⁰ **Kimmo Kiljunen /sd:** Arvoisa puhemies! Havaitsin, että tämän vuoden tai tämän vuosikymmenen tai vuosisadan viimeinen budjettikeskustelu on vetämässä viimeisiään, ja meitäkään edustajia ei täällä liiemmin ole. Käytännössä

kaikki budjettiin olennaisesti vaikuttavat seikat on täällä keskustelussa tuotu jo esille.

Itse haluaisin omassa puheenvuorossani keskittyä, arvoisa puhemies, ainoastaan yhteen aiheeseen, ja aihe, johon tulen tässä puheenvuorossa paneutumaan, liittyy kehitysyhteistyöhön. Haluaisin kuitenkin oikeastaan lähteä liikkeelle tästä prosessista, jolla budjettia tänä vuonna laadittiin, ja niistä jonkinlaisista voisiko sanoa kompasteluista, joita tässä matkan varrella oli. Ne päätyivät sitten niin sanottuihin joululahjarahoihin eli siihen, että eduskunta käytti budjettivaltansa ja pyrki kohdentamaan määrärahoja eräisiin kipupisteisiin yhteiskunnassamme ja sitten tästä aiheutui polemiikkia. Valtiovarainministeri Niinistö ilmaisi hyvin selkeästi sen, että jos eduskunta puuttuu budjetin loppusummiin, niin jos menoja lisätään, ne on pystyttävä eliminoimaan joillakin toisilla menomomenteilla. Varsinaisia menomäärärahoja ei tulisi lisätä. Sitten käytiin tämä kädenvääntö, joka kyllä onnellisesti päättyi siten, että nämä niin sanotut joululahjat voitiin jakaa ja eduskunta siten ainakin siltä osin saattoi käyttää budjettivaltansa.

Arvoisa puhemies! Minulla on yksi kohde myös, jonka osalta voin olla tyytyväinen ja kokea sen, että mahdollisesti tällainen "joululahja" on tullut annettua. Nimittäin budjettialoitteeni meni lävitse. Se ei kuitenkaan sodi sitä prinssiippiä vastaan, jonka valtiovarainministeri täällä totesi, eli se menolisäys pystyttiin kompensimaan eräällä toisella momentilla tapahtuneena verovähennyksenä. Kysymys oli kansalaisjärjestöjen saaman kehitysyhteistyötuen tasosta.

Tämän vuoden 1999 määrärahoissa kansalaisjärjestöille kehitysyhteistyöbudjetissa on annettu 185 miljoonaa markkaa, ja se on noin 11 prosenttia kehitysyhteistyöbudjetista. Hallituksella on vuodelta 1996 linjapäätös, joka lähtee liikkeelle siitä, että kansalaisjärjestöjen kautta suunnattavan kehitysyhteistyön tulisi olla 10–15 prosenttia kehitysyhteistyömäärärahoista. Alkuperäisessä talousarvioesityksessä hallitus oli esittänyt tämän 185 miljoonan markan pysyttämistä ennallaan. Kun kuitenkin kehitysyhteistyöbudjetti kokonaisuudessaan kasvaa, niin se uhkasi jäädä tuon hallituksen aikaisemman linjapäätöksen rajojen alle eli 10 prosentin alle. Näin ollen pidin tarkoituksenmukaisena sitä, että hallitus pitäisi kiinni tästä tavoitteestaan, ja esitin, että 20 miljoonaa markkaa siirrettäisiin maittain kohdentamattomasta tuesta kansalaisjärjestöille. Tä-

hän ratkaisuun valtiovarainvaliokunta päätyi, ja nyt toivon mukaan myös täysistunnossa tämä voidaan hyväksyä, jolloin tältä osin voi ilmaista tyytyväisyyttä.

Tämän kansalaisjärjestötuen sisältö on sikäli olennaista, että nähdään, että se on laajentunut jatkuvasti. Tänä päivänä kansalaisjärjestötuen piiriin eivät ainostaan kuulu suomalaiset kansalaisjärjestöt ja Kehitysyhteistyön Palvelukeskus niitä koordinoivana elimenä, vaan myös hyvin olennaisesti kansainväliset kansalaisjärjestöt, mukaan lukien pienprojektimäärärahat, joita lähetystöissä jaetaan paikallisille vastaanottajamaissa toimiville kansalaisjärjestöille. Tämä on selkeästi nopeasti laajentuva kehitysyhteistyön kohde, instrumentti, ja kun kansainvälisessä vertailussa puhutaan kehitysyhteistyön laadusta, eräänä keskeisenä laatukriteerinä on kansalaisjärjestöjen kautta annettava tuki. Se itse asiassa on ainoa tukimuoto, jota voidaan luontevasti antaa muun muassa maihin, joissa hallinto on epädemokraattista, joissa saattaa olla hyvinkin epäkansanvaltaisia hallituksia, jopa sotilashallituksia, ja monasti on koettu ongelmallisena se, että kun tällaisissa epädemokraattisissa maissa oleva väestö useimmiten joutuu elämään tavallistakin vaikeammissa olosuhteissa, niin rankaisu olisi kaksinkertainen: Ensin heillä on huono hallitus, ja sen lisäksi vielä kansainvälinen yhteisö mahdollisesti eristäisi heidät. Näin ollen kansalaisjärjestötuki on tullut oivalliseksi välineeksi, jolla voidaan epäkelvo diktatorinen tai korruptoitunut hallinto ohittaa ja tavoittaa ruohonjuuritaso, tavoittaa kansalaisyhteiskunta ja näin kehitysyhteistyön perillemeno varmistaa paremmin.

Arvoisa puhemies! Näistä syistä juuri kansalaisjärjestöapua pidetään laadukkaana kehitysyhteistyönä, ja sen vuoksi pidin myös arvokkaana sitä, että valtiovarainvaliokunnassa saatettiin tähän seikkaan kiinnittää huomiota.

Arvoisa puhemies! Vielä yksi lyhyt ajatus kehitysyhteistyöstä yleisemmin. Meillä kehitysyhteistyömäärärahat jossain määrin nousevat, mutta suhteessa bruttokansantuotteeseen nousua ei tapahdu; jäämme edelleenkin 0,34 prosentin tasolle, joka on kaukana 0,7 prosentin tavoitetasosta kansantuotteesta, johon Suomi on jo kauan aikaa sitten sitoutunut. Se, että kehitysyhteistyömäärärahojen jyrkkä lasku, joka oli olennaista Ahon hallituksen aikana porvarihallituksen hallitessa Suomea, on saatu pysähtymään, on Lippo-

sen edellisen ja nykyisen hallituksen kunniaksi tietysti sanottava tässä yhteydessä.

Mutta sen tyyppistä laadullista avun heikkene mistä tapahtuu jatkuvasti, että vaikka määrärahat jossain määrin nousevat, sisäisessä painotuksessa tapahtuu rakenteellista muutosta. Rakenteellinen muutos ei välttämättä johdu hallituksen pahasta tahdosta, vaan yksinkertaisesti toimintaympäristön muutoksesta. Ensinnäkin unionin jäsenyys on vaikuttanut kehitysyhteistyöhön siten, että joudumme tukemaan — ja on luontevaa, että tuemme — unionin kehitysyhteistyötä budjettivaroilla lähes 500 miljoonalla markalla. Sen merkitys on olennaisesti heikentämässä apumme kohtaantumista köyhimpiin maihin, koska EU:n budjetin kautta rahoitettu kehitysyhteistyö menee Latinalaiseen Amerikkaan ja Aasiaan. Tässä suhteessa avun kohtaantuminen muuttuu.

Toisaalta Itä-Euroopalle suuntautunut tuki on siirtämässä voimavaroja pois perinteisiltä kehitysyhteistyön kohdemailta, ja kolmanneksi Balkanin kriisin kaltaiset humanitaariset katastrofit ja siihen liittyvät aputoimitukset ovat myös siirtämässä apumäärärahoja pois kehitysyhteistyön perinteisiltä kohdemailta. Tämä on valitettavasti rekisteröitävä. Näin ollen tähän prosessiin, joka edellyttää meiltä laajempaan kansainväliseen yhteistyöhön osallistumista, ainoa tapa vastata on oikeastaan se, että kehitysyhteistyömäärärahat pitäisi pitää nousukurssilla, joka niille aikaisemmin on asetettu ja pitäisi pystyä toisella tavalla allokoimaan resursseja muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, ei niin, että kehitysyhteistyömäärärahoja kupataan. Tässä suhteessa Suomella on vielä paljon opittavaa naapurimaistamme, muista Pohjoismaista, Ruotsista, Tanskasta ja Norjasta.

⁵¹ **Kari Kärkkäinen /skl:** Arvoisa puhemies! Hyvät edustajatoverit! Viime maaliskuussa meillä käytiin uuden vuosituhanneen linjavaalit. Kolmasosa meistä tässä talossa on tällä kertaa niiden vaalien seurauksena uusia edustajia. Tänäkin kysymys kuuluu: Mikä on muuttunut?

Katsellessani edellisen hallituksen ja tämän hallituksen budjettiesityksiä mielestäni suunta ei ole muuttunut mihinkään. Ehkä olisi pitänyt vaihtaa laajempi popula tästä talosta, että jotain uutta olisi syntynyt.

Poliitikon tehtävä on palvella kansaa, isänmaata ja kaukaisia lähimmäisiä. Poliitiikan nyky-

eliitille näyttää riittävän oman aseman vahvistaminen. Tärkeintä on, että pitkän pöydän lautaset on jatkossakin juuri minulle turvattu. Miksi näin?

Vuosikymmeniä hyvinvoinut Suomi tuntuu jälleen natisen liitoksistaan aikana, jolloin kasvu on parhaimmillaan. Aloitan eläkeläisistä. Kelan pohjaosa oli vuoden 1996 alussa 446 markkaa kuukaudessa. Siis vuoden aikana siitä kertyi 5 352 markkaa. Leikkaaminen alkoi 1996. Leikkattava summa oli 60 markkaa kuukaudessa, toisin sanoen 720 markkaa vuodessa. Jäljelle jäänyttä summaa, 386:a markkaa kuukaudessa, alettiin leikata vuoden 1997 alusta 20 prosentin vuosivauhdilla, ja vuosina 1997 ja 1998 eläkeläisiltä vietiin 77,2 markkaa joka kuukausi. Vuonna 1999 leikattiin vielä 67 markkaa joka kuukausi, ja tällä hetkellä kansaneläkkeen pohjaosa on siis 1 979 markkaa vuodessa. Sama suunta jatkuu.

Jokaisessa paneelissa, jossa sain olla mukana, asiaan luvattiin korjausta niin hallituspuolueiden kuin opposition puolelta. Uutena edustajana eduskunnassa eniten olen ihmetellyt sitä lupaus-ten ja todellisuuden eroa, jota erityisesti hallituspuolueiden jäsenten äänestyskäyttäytymisessä on ollut nähtävissä. Vaikka monen hallituspuolueen edustajan ääni ei paina omassa ryhmässä, voisi äänestämällä täyttää ne lupaukset, joita maakunnissa jakeli ennen vaaleja.

Mennessäni työttömien yhteisöön viemään joulutervehdystä ei tullut suuret sanat mieleen. Mietin viimeiset viisi tuntia, mitä myönteisiä uutisia valtion tämän vuoden budjetista juuri heille osaisin kertoa. Mutta markan korotuksesta en viitsinyt edes puhua. Erityisesti pitkäaikaistyöttömien toimeentulo Suomessa on tällä hetkellä häpeällisen alhainen. Työmarkkinatuella olevilla on vaikeuksia selviytyä asumis- ja elinkustannuksista, puhumattakaan joulukorteista. Niin kuin eräs työtön totesi, tänä vuonna ei ole mahdollisuutta lähettää sukulaisille edes kortteja. Aktiiviseen työnhakuun kuuluva matkustaminen, puhelimen käyttö, lehtien tilaaminen ja niin edelleen aiheuttavat jo ylivoimaisia ja ensimmäisenä karsittavia kuluja. Toimeentulo on niin niukkaa, että se estää normaalin elämän, keventää osallistumista, sulkee mahdollisuuksia suunnitella tulevaisuutta ja edesauttaa pysyvää syrjäytymistä.

Hallitus ja eduskunta ovat mielestäni vastuussa työmarkkinoiden ja koko yhteiskunnan moninaisista syrjäytymisongelmista. Perusongelmat ovat toimeentulo-ongelmia. Siksi tarvitaan työt-

tömien perusturvan selvää parantamista. Hallituksen esittämä markan korotus kertoo haluttomuudesta ymmärtää työttömien todellisia toimeentulo-ongelmia. Pohjoismaiden työnantaja-järjestöjen tuoreimman markkinoita selvittäneen raportin mukaan työttömyysturvan taso on Suomessa Pohjoismaiden heikoin.

Suomessa on tällä hetkellä työttöminä 35 000 terveydenhuollon ammattilaista. Siitä huolimatta saamme lukea viikoittain hälyttäviä viestejä väsymisestä ja henkilökunnan puutteesta sairaanhoidon ja vanhustenhuollon piirissä. Kaikki viisarit osoittavat, että taloutemme kasvaa. Meillä on edellytykset jatkaa vahvaa talouskasvua usean seuraavan vuoden ajan. Miksi me tällaisena aikana toimmimme näin?

Kuntien valtionosuus koki kovia hallituksen budjettiesityksessä. Samaan aikaan hallitus on lähettänyt kentälle kuntien selvitysmiehet. Ehkä tavoitteena on sisäministeri Häkämiehen ajatus 100 kunnan mallista. Lukiessani eilistä Pohjois-Savon äänitorvea maanantaina käsiteltyjen kuntien talousarvioiden osalta ei voinut ylpeillä, miten hyvin Pohjois-Savossakin menee. Kyläkoulusta huutokauppa Varpaisjärvellä, johtavan hoitajan virka lakkautettiin Kiuruvedellä, Hankasalmi jatkaa säästöliekillä ja niin edelleen, eilinen Savon Sanomat kuulutti.

Sadassa kunnassa rahat eivät ensi vuonna riitä edes käyttökustannuksiin. On aikoihin eletty, kun Eva, elinkeinoelämän torvi, on huolissaan Suomen keskittymiskehityksestä. Keskittymisen on koko EU-alueen nopeinta. Voimakkaan keskittymisen alueilla hinnat karkaavat käsistä, ja syrjäseuduilla väki vähenee. Tämän kehityksen estämiseen esimerkiksi verotuksellisin keinoin on eduskunnan viimeistään ensi vuonna puututtava.

Hallituksella on myös oma etsikkotehtävänsä vielä ennen joulua. Hallitus voi yhdessä eduskunnan kanssa parantaa omaa aluepoliittista imagoaan näyttämällä esimerkiksi Eläinlääketieteellisen siirrolla Helsingistä Kuopioon. Helsingin yliopiston raivoisalle puolustustaistelulle ei mielestäni ole perusteita. Toimintatapaa, jolla tiedekunnan henkilöstö ja Helsingin yliopiston johto siirtoa vastustaa poliittisiin päättäjiin ja yleiseen mielipiteeseen vaikuttamalla, voidaan pitää hämmästyttävän alatyylisenä, ovathan kyseessä oppineet ihmiset, professorit, tohtorit, dosentit ja muut tieteellisen elämän huippunimet. Tällä kertaan viestintä on ollut pelkästään omista eduista

kiinnipitävää ja subjektiivista haparointia. Toivottavasti opetusministeriössä ja täällä eduskunnassa pidetään päät kylminä ja tutkitaan edut ja haitat ilman asennevammoja. Näin tehtiin edellisellä kerralla seitsemän vuotta sitten. Tuolloin ministeriö päätyi Eläinlääketieteellisen siirron kannalle. Valtion virastoja on Helsingissä enemmänkin, jotka voisivat tietoyhteiskunnassamme sijaita muualla Suomessa. Myös tällä tavalla voidaan tasoittaa alueellista eriarvoisuutta.

Entisenä seurakunnan työntekijänä kannan huolta erityisesti pienten seurakuntien tulevaisuudesta. Kirkon osuus yhteisöverosta pienenee kaiken aikaa. Tuo osuus oli 3,36 prosenttia, ennen kuin sitä vuoden 98 alussa leikattiin 3 prosenttiin ja vuoden 99 alussa 2 prosenttiin.

Valtion ensi vuoden talousarvioesityksen mukaan vuoden yhteisövero-osuus oli sovittu laskettavaksi vuonna 2000 1,93 prosenttiin, vuoden 98 alusta siis tähän saakka 35 miljoonaa markkaa. Vielä loppumetreillä tuli hallituksen taholta tyrmäävä tieto: Kirkolta otetaan vielä edellä mainittujen 35 miljoonan lisäksi 100 miljoonaa markkaa yhteisöverotuloa. Tuleva yhteisöverotuotto oli laskettu monissa seurakunnissa jo tulevan vuoden budjetteihin. Tarkoituksena oli hoitaa seurakunnan perustoimintoja: Auttaa syrjäytyneitä ja tehdä lähetys- ja kehitysyhteistyötä. Monille köyhille seurakunnille tämä oli tyrmäys.

Vuoden 2000 budjetti ei kohtelee tasapuolisesti kaikkia kansalaisia. Kuunnellessani tässä salissa hallituspuolueiden edustajia tuntuu useamman edustajan mielessä olevan ajatus "tehdään ensi vuonna budjettiesityksessä asiat toisin". Miksi vasta sitten?

Me kristillisessä liitossa ehdotimme, ettei veronalennuksia ohjattaisi kaikille, vaan ne ohjattaisiin eniten niitä tarvitseville. Vaihtoehtolinjauksessamme suuntasimme uudestaan 2,5 miljardia markkaa. Summa kerättäisiin lisäämällä pääoma-, keinottelu- ja haittaveroja. Samalla summalla otettaisiin verorasitusta pois pienituloisilta eläkeläisiltä, pienyrittäjiltä ja niiltä perheiltä, joissa toinen tekee töitä kotona.

Kaikesta huolimatta, hyvät ystävät, Suomi on paras maa suomalaisille. Me olemme vaurastuneet tänäkin vuonna. Erityisesti näin joulun alla maailman hädän pitäisi puhutella meitä. Kuluva vuosi on ollut täynnä katastrofeja ympäri maailmaa. On suurta lahjaa, että saamme elää näinkin rauhallisessa maassa, MTK:stakin huolimatta. Tästä lahjasta me voimme hyvin jakaa hyvää

maailmaa heikompiaisille, jotta emme sortuisi itsekkytyteen. YK:n suositus kehitysapumäärärahasta, 0,7 prosenttia bkt:sta, tulee saattaa mahdollisimman pikaisesti voimaan. Tätä samaa sanomaa kuuluttaa myös kaikkien kirkkojen riemu- ja vuosiprojekti, jossa tähdennetään kehitysmaiden velkojen anteeksiantamista.

Hyvät ystävät, tästäkin huolimatta rauhallista joulua!

52 Unto Valpas /vas: Arvoisa puhemies! Valtiontalous on saatu hyvään kuntoon. Tämä on täällä monessa puheenvuorossa todettu. Hallitusohjelmaa käsiteltäessä viime keväänä vakuutettiin hallituksen taholta, että ensi vuonna ei enää leikkauksia tarvitse tehdä. Siksi onkin ollut yllättävää, että eduskunnassa ja sen valiokunnissa on jouduttu syksyn aikana puuttumaan moniin asioihin, jotka ovat kansalaisille selviä tulonmenetyksiä eli leikkauksia. Näin ei saisi enää olla näin hyvässä taloudellisessa tilanteessa, ei varsinkaan silloin, kun kansakunnan suurituloisimmalle ryhmälle, yritysten johtajille, jaetaan optioita, tulospalkkioita ja roimia palkankorotuksia ilman minikäänlaisia riittäviä perusteita. Tällainen politiikka on mielestäni seurausta pitkään jatkuneesta yksityistämisestä, joka on tullut maassamme muoti-ilmiöksi. Siitä hyödyn ottavat röyhkeästi ne, joille tilaisuus avautuu. Ensi vuonna eduskunnan ei pidä enää sallia tällaisen politiikan jatkumista. Valitettavasti kuitenkin talousarvio tai hallitusohjelma ei lupaa tähän kulttuuriin mitään muutosta.

Muutama sana leikkauksista. Eduskunnan toimesta opiskelijoiden asumistuen leikkausyritys torjuttiin. Tämä oli mielestäni hallitusryhmien tiiviini ja tuloksellisen yhteistyön tulosta.

Eläkeläisten ja työttömien osalta ei mennyt aivan yhtä hyvin. Eläkeläisten ylimääräiseen sairausvakuutusmaksuun saatiin hallituksen esitykseen nähden selvä parannus. Maksua alennetaan 0,7 prosenttiyksikköä esitetyn 0,35 prosenttiyksikön sijaan. Samalla eduskunnassa ollaan varsin laajasti sitä mieltä, että edellä mainittu ylimääräinen maksu pitää poistaa kokonaan eläkeläisiltä tällä vaalikaudella.

Kansaneläkkeen pohjaosan leikkauksen jatkaminen oli sen sijaan selvä huononnuksena ja nimenomaan leikkaus 380 000 eläkeläiselle. Tällaista politiikkaa en voinut hyväksyä, kun asiaa käsiteltiin täällä, vaan äänestin hallituksen esitystä vastaan, varsinkin, kun edellinenkin eduskunta oli

ponnessaan edellyttänyt, että pohjaosan leikkauksista ei enää jatketa. Miksi tällaisessa taloudellisessa tilanteessa piti lähteä leikkausten tielle, se on ainakin minulle täysin käsittämätöntä.

Ensi vuoden talousarvio mahdollistaa myös terveyspalvelumaksujen korottamisen kunnissa ja kuntayhtymissä. Tämä päätös johtaa väistämättä pienituloisten ihmisten kohdalla tulojen pienentymiseen, eli tietynlainen leikkaus tänäkin.

Työttömistä voi todeta sen, että talousarvio ei lupaa heille mitään. Nyt on pyrittävä siihen, että työttömät huomioidaan tuporatkaisun yhteydessä siten, että myös heidän verotustaan kevennetään. Työttömien asia ei tule hoidetuksi sillä, että peruspäivärahaan tulee 1 markan indeksikorotus.

Arvoisa puhemies! Valtiovarainministeri Sauli Niinistö esiintyi täällä minunkin mielestäni ylimielisesti ja eduskunnan työtä aliarvostaen. Näyttää siltä, että aika ajoin meillä Suomessakin nousee henkilöitä, jotka kokevat itsensä ylivertaisiksi. Yhdyinkin ed. Marjatta Stenius-Kaukon terveisiin ministeri Niinistölle.

Kuitenkin täytyy muistaa, että budjettivalta on edelleen eduskunnalla. Valtiovarainministeriön tyyliä ei ole pakko hyväksyä. Kun viime keväänä ja kesällä hallituspuolueet sopivat budjetista ja sen raameista, niin silloin mielestäni ajaututtiin tilanteeseen, jossa nyt sitten olemme. Tästä on otettava opiksi, kun seuraavaa talousarviota vuodelle 2001 laaditaan. Eduskunnan on oltava mielestäni sen osalta paljon aktiivisempi, ja myös budjetin raamit on sovittava tässä salissa.

⁵³ **Jouni Lehtimäki /kok:** Arvoisa puhemies! Suomen talouden nopea kasvu on jatkunut yhtäjaksoisesti jo vuodesta 94 alkaen. Samanaikaisesti talouden tasapainottomuudet ovat poistuneet tai lieventyneet, inflaatio vakiintunut hyvin hitaaksi ja työllisyys on parantunut nopeasti. Taloudelliseen vakauteen ja Amu-jäsenyyteen tähänneen talouspolitiikan ansiosta korkotaso on alentunut kasvua tukevalla tavalla.

90-luvun alussa koetun syvän laman seurauksena työllisyysaste on kuitenkin alhainen ja valtion velkaantuneisuus on korkealla tasolla. Suomen talouspolitiikassa on 1990-luvun jälkipuoliskolla ollut pitkälti kysymys kasvuedellytysten vahvistamisesta ja julkisen talouden tasapainottamisesta. Tässä on onnistuttu. Jatkossa kasvun edellytysten turvaamiseksi tarvitaan yhä enemmän rakenteellisia ratkaisuja.

Lipposen toinen hallitus toteaa ohjelmassaan, jota nyt käsiteltävä budjetti myös tukee, että talouspolitiikan päätavoite on työllisyyden parantaminen, mikä edellyttää vakaa talouskasvun turvaamista. Hallituksen tavoite on, että uusien työpaikkojen määrä lisääntyy nopeasti ja työssä olevien osuus työikäisestä väestöstä lähestyy 70:tä prosenttia.

Yleisen kansantalouden vakauden turvaavan talouspolitiikan ohella hallitus vahvistaa kestävänsä sekä työllisyyttä tehokkaasti kohentavan talouskasvun edellytyksiä parantamalla hyödyke-, pääoma- ja työmarkkinoiden toimivuutta sekä uudistamalla verotusta ja sosiaalietuuksia työllisyyttä parantavaan ja omatoimisuutta kannustavaan suuntaan.

Vielä hallitus korostaa ohjelmassaan, että elinkeinopoliittiset toimenpiteet kohdistuvat markkinoiden toimivuuden parantamiseen. Tämä parantaa elinkeinojen tuottavuutta ja antaa niille valmiuksia menestyä kansainvälisessä kilpailussa. Keskeisiä painopisteitä ovat kilpailuympäristöä ja markkinoillepääsyä tehostavat toimenpiteet sekä säästöjen keventäminen. Julkisia palveluja avataan kilpailulle heikentämättä palvelujen laatua ja saatavuutta.

Nopean talouskasvun oloissa resurssien käytöstä on noussut eräillä toimialoilla korkeaksi ja riskit tuotantokapeikoista sekä talouden ylikuumenemisesta ovat kasvaneet. Myös osake- ja kiinteistövarallisuuden hinnat ovat kohonneet merkittävästi parin viime vuoden aikana. Maltillinen palkkakehitys ja markkinoiden toiminnan tehostuminen voivat vähentää painetta kysyntää rajoittavaan finanssipolitiikkaan. Siten markkinoiden toiminnan nopea tehostaminen on perusteltua myös suhdannetilanteen näkökulmasta.

Arvoisa puhemies! Yhteinen raha koventaa yritysten kohtaamaa kilpailua ja laajentaa sitä uusille aloille. Yhdessä maailmantalouden muutosten kanssa tämä vauhdittaa rakennemuutosta tulevana vuosina ja lähivuosikymmeninä. Markkinoiden toimintaa kehittämällä voidaan muutokseen liittyviä taloudellisia ja sosiaalisia kustannuksia vähentää sekä parantaa edellytyksiä hyötyä muutoksesta.

Rakenteellisten uudistusten tarvetta arvioitaessa on huomio kiinnitettävä myös muuhun kuin työmarkkinoiden toimivuuteen. Työmarkkinoiden jäykkyyksien takana saattaa olla hyödyke-markkinoiden epätäydellinen toiminta. Puutteellinen kilpailu jollakin alalla saattaa johtaa ylisuu-

riin nimellispalkkojen korotuksiin ja heijastua kielteisesti työllisyyskehitykseen.

Tutkimuksien mukaan yritykset ovat sitä tuottavampia, mitä alhaisempi niiden toimialan keskittymisaste on. Taloudellisen kasvun ja kilpailukyvyn näkökulmasta kilpailun lisääminen on siten erittäin perusteltua.

Suomen markkinoiden pieni koko, harva asutus ja maan sijainti sisämarkkina-alueen laidalla ovat omiaan vähentämään taloudellista kilpailua ja vaativat siten Suomelta suuria EU-maita tehokkaampaa kilpailupolitiikkaa. Pitkä etäisyys sisämarkkinoiden keskustaan ja lähietäisyydellä sijaitsevien EU:n ulkopuolisten maiden taloudellinen kehittymättömyys vaikuttavat maan rajojen ulkopuolelta tulevaan kilpailuun. Toisaalta nopea teknologinen kehitys ja euron käyttöönotto mahdollistavat kilpailun ulottamisen sellaisille alueille, joilla kilpailun edellytykset ovat aiemmin olleet vähäiset.

Valmistautuminen euron myötä tehostuvaan kilpailuun on näkynyt yritysten pyrkimyksinä toisaalta vahvistaa pääomarakennettaan ja toisaalta saavuttaa kilpailtavuuden näkökulmasta riittäviä toiminnan laajuuteen liittyviä etuja. 1990-luvun lopulla yritystoiminnan keskittyminen on erityisesti rahoituksen ja vakuutustoiminnan alueella lisääntynyt. Teollisuustuotannossa maan rajat ylittäviä toimialajärjestelyjä on tehty erityisesti puunjalostus- ja elektroniikkateollisuudessa.

Eurooppalaisilla tai maailman laajuisilla markkinoilla kilpailukykyisen yrityskoon saavuttaminen johtaa helposti kotimaassa tilanteeseen, joka tekee ei-kilpailulliset menettelytavat mahdollisiksi. Markkinoiden toiminnan vääristymien ehkäisemiseksi on tärkeää, että kilpailuviranomaisilla on riittävät valtuudet määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltämiseksi ja sen vahvistamisen torjumiseksi. Tämän lisäksi tarvitaan rakenteellisia uudistuksia, jotka takaavat markkinoiden toimivuuden. Elinkeinotukia on viime vuosina vähennetty. Budjettiesityksensäkin elinkeinopolitiikan keskeisenä tavoitteena on aidon, valtion tukitoimenpiteistä riippumattoman yrittäjyyden edistäminen.

Vaikka Suomen julkisen sektorin suhteellinen koko on supistunut tämän vuosikymmenen lopulla talouden kasvaessa voimakkaasti, on se edelleen varsin suuri. Suomessa julkinen sektori hoitaa tehtäviä, joita monessa muussa EU-maassa hoidetaan enemmän yksityisen sektorin kaut-

ta, esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluiden alalla.

EU:n tämän vuoden talouspolitiikan laajat suuntaviivat -asiakirja kehottaa Suomea seuraamaan tiiviisti aloja, joilla julkiset ja yksityiset yritykset kilpailevat keskenään. Julkisen sektorin ei pitäisi näilläkään aloilla estää kannattavan yritystoiminnan ja siihen liittyvien työpaikkojen syntyä, jos se ei itse tuota tarkasteltavia palveluita yksityissektoria tehokkaammin ja taloudellisemmin. Asiakirjan suositusten mukaisesti hallitus jatkaa toimia kilpailun lisäämiseksi näillä aloilla.

Suomen julkisen sektorin toimintaa on johdonmukaisesti tehostettu viime vuosikymmenten aikana ja erilaiset markkinaehtoiset mekanismit ovat olleet erittäin tärkeässä asemassa. Valtio on luopunut eräiden teollisuusyritysten omistuksesta kokonaan tai vähentänyt osuuden vähemmistöosuudeksi, ja useat valtion perinteisesti yksin omistamat yritykset on viety pörssiin.

Vaikka kunnatkin ovat lisänneet palvelutuotannossaan ostopalveluitaan, niiden merkitys on yhä vähäinen. Kuntien ostopalveluiden lisäksi niin sanotun kolmannen sektorin osuus hyvinvointipalvelujen tuotannossa on lisääntynyt. Kolmannen sektorin järjestöt ja säätiöt täydentävät julkisen vallan ja yksityissektorin palvelutarjontaa ja saavat usein toimintaansa taloudellista tukea esimerkiksi Raha-automaattiyhdistykseltä. Kolmannen sektorin toimijat ovat yleensä pieniä, ja vapaaehtoistyöllä on niissä tärkeä merkitys. On tärkeää, että julkiset tuet eivät vääristä eri palvelutuottajien välistä kilpailua.

Lisääntyneet ostopalvelusopimukset, yksityistetyt valtionyhtiöt, yhtiöitetty julkisen sektorin toiminnot sekä julkisen ja yksityisen sektorin yhteishankkeiden mahdollinen lisääntyminen luovat kilpailupolitiikalle uuden haasteen. Yksityistämisellä ja yhtiöittämisellä tavoitellut hyödyt voivat jäädä saavuttamatta, jos taloudellista kehitystä ylläpitävän kilpailun edellytyksistä ei huolehdita. Usein on kysymys markkinoista, joilla maan pienen koon ja harvan asutuksen vuoksi on vain harvoja toimijoita. Tällöin palvelujen tuotannon erottaminen julkisista viranomaistehtävistä ei ole aina perusteltua, koska se aiheuttaisi epätaloudellista päällekkäisten voimavarojen varraamista.

On lisäksi tärkeää varmistua siitä, että julkisia tehtäviä suorittavat yritykset eivät käytä julkisen tehtävän suorittamiseen tarkoitettuja voimavaro-

jaan kilpailua vääristävällä tavalla toimiessaan myös kilpailullisilla markkinoilla ja että kilpailun lisääminen ei vaaranna palveluiden toteuttamista. Tätä varten yksityisten ja julkisten palvelutuottajien kirjanpidon ja laskentatoimen tulee perustua samoihin periaatteisiin ja avoimuuteen, jotta kilpailun tasapuolisuus voidaan varmistaa.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

⁵⁴ **Säde Tahvanainen /sd:** Arvoisa puhemies! Budjettisyys on ollut niin kova, että ääni on mennyt melkein kokonaan. Toivon mukaan se kestää vielä tämän puheenvuoron ajan. Haluan palata tässä vähän aikaisempaan aikaan ja koettaa nähdä vähän tulevaakin. En niinkään keskity budjetin sisältöön enää tässä puheenvuorossani.

Viime vaalikaudella tehtiin aika lailla kovia päätöksiä eduskunnassa budjetin suhteen joka vuosi. Jo hallituskauden alussa päätettiin 20 miljardin markan säästöistä. Tuossa vaiheessa tiedettiin, että vaalikaudesta ei tule helppo, ja sitä se toisesta ei ollut. Nyt kun on päästy hieman, sanottaisinko, siltä upottavalta suolta tukevammalle maalle, tilanne on se, että me teemme yhteiskunnallisia arvovalintoja sen sijaan, että tehtäisiin kriisiratkaisuja enää tästä eteenpäin. Meillä on ihan erilainen tilanne tehdä budjettia tänä syksynä kuin edellisenä syksynä tai neljä vuotta sitten tai vuosikymmenen alussa. Sen vuoksi olisi mielestäni huomattavan paljon tärkeämpää se, että käytäisiin tulevaisuuteen suuntaavia arvokeskusteluja, minkälaisia valintoja oikeasti haluamme tehdä. Tuon keskustelun käyminen kuulu tietenkin Suomen eduskunnalle.

Esimerkkinä arvovalinnoista, joita meillä edessämme on, on mielestäni viime kevään keskustelu siitä, mikä budjettiraami tulee olemaan tälle syksylle. Viime keväänä Suomen Pankin johtaja Matti Vanhala varoitteli meitä suuresti talouden ylikuumenemisesta. Kaikki päättäjät ja valtiovarainministeri puhuivat samalla suulla, että nyt täytyy tehdä erittäin tiukka budjetti sen vuoksi, että ylikuumenemisvaara on olemassa. Tuolloin siitä otettiin vaarin ja hallitus valmisteli aika lailla tiukan budjetin.

Kun päästiin kesään, pari kuukautta tuosta eteenpäin, samainen Matti Vanhala otti aivan erilaisen kannan ja näkemyksen Suomen kansantalouden tilanteeseen ja budjetin tiukkuuden tarpeeseen, kun keskusteltiin asuntolainojen korkovähennysoikeudesta. Tuossa yhteydessä, kun asuntolainojen korkovähennysoikeuden poistaminen olisi koskettanut myös isotulaisia ja erityisesti sen tyyppistä ratkaisua lähdettiin hakemaan, Matti Vanhala otti kannan, jonka mukaisesti meillä ei ole minkään näköistä ylikuumenemisen vaaraa. Hän sanoi, että tilanne on suorastaan sellainen, että mennään tasaisesti eteenpäin. Tämä on yksi osoitus siitä keskustelusta, jota kaiken aikaa käydään, ja niistä arvoista, joilla meitä ohjataan. Toden totta ne, jotka keskustelua käyvät tai vaatimuksia esittävät, tietävät, minne Suomen-niminen laiva halutaan viedä, mutta ne, jotka tekevät päätöksiä, eivät välttämättä tiedä vaikuttimista. Näitä keskusteluja täytyisi käydä laajemmin ja seurata, mitä todellisuudessa on tulossa ja tapahtumassa.

Erityisesti eilispäivänä käytiin ja myös koko syksyn aikana on käyty keskustelua eduskunnan budjettivallasta. Valtiovarainministeri Niinistö kävi osoittamassa eduskuntaa sormellaan ja syyttämässä meitä promillen kokoisen budjettiosuuden näpertelystä. Samalla hän nöyryytti eduskuntaa puheillaan sanomalla, että me ikään kuin sortuisimme täällä lillukanvarsiin emmekä kantaisi huolta laajemmasta taloudesta emmekä älyäisi tulevia tarpeita budjetin suhteen. (Ed. Kekkonen: Se on ministerin tehtävä!) — Ministerin tehtävä on tietenkin käydä täällä varoittelemassa erilaisista asioista, mutta minusta tämä näkemys on aika erikoinen siinä mielessä, että samanaikaisesti Niinistö on kantanut suurta huolta siitä, että me lisäämme promillen kokoisen määrän markkoja budjettiin. Sanat ja teot ovat hiukan ristiriidassa. Mielestäni eduskunta on erittäin vastuullisesti kantanut huolta valtiontaloudesta ja koko kansantalouden kehityksestä ja tehnyt oikeutettuja muutoksia budjettiin muun muassa saven ja opiskelijoiden asumistuen ja muutamien muitten tärkeiden kysymysten osalta, jotka ovat muutoksina olleet ehdottoman tarpeellisia niiden pienten ihmisten kannalta, joita muutos tulee koskemaan.

Aikaisemmin viittasin budjettikeskusteluun siinä, että meidän tulisi päästä ajoissa linjaamaan sitä, mitä tuleman pitää. Ensi keväänä meille on lupailtu raamikeskustelua, ja toivon,

että toden totta se eduskuntaan tulee. Lähestulkoon jokaisessa kunnassa käydään keväällä arvo-keskustelu ja käydään budjettiraamikeskustelu hyvissä ajoin. Olen vähän kummastellut sitä, että eduskunnassa, joka on vielä suurempi foorumi, ei ole tällaista aikaisemmin käyty. Nyt on hyvä siirtyä saman tyyppiseen käytäntöön myös täällä. Marssijärjestyksen pitää olla sellainen, että eduskunta käy linjakeskustelut ja sen jälkeen hallitus valmistelee meille eduskunnan linjausten mukaisen budjetin ja sen lainsäädännön, mikä tarpeen on. Eduskunnassa syksyllä asiat sitten tietenkin päätetään lopullisesti käsittelymme mukaisessa järjestyksessä. Se on demokratiaa. Kun pienetkin kunnat tähän kykenevät, niin miksi ei kykenisi eduskunta.

Meidän tulisi myös budjettikeskustelun lisäksi käydä laajempaa keskustelua siitä, mihin yhteiskuntaamme suunnataan. Nyt keskustelua näkyy käytävän kaiken aikaa iltapäivälehtien sivuilla ja kolumneissa ja kaikkialla muualla paitsi eduskunnassa. Muun muassa Björn Wahlroos on ottanut viime aikoina aika kovallakin suulla kantaa siihen, että nykyinen hyvinvointiyhteiskunta pitäisi romuttaa, ajaa julkinen sektori alas ja irtisanoa ihmisiä ja tietenkin siirtyä toisen tyyppiseen yhteiskuntamalliin kuin tämänhetkinen mallimme. (Ed. Kekkonen: Hän on yrittänyt sitä aikaisemminkin!) — Hän on yrittänyt sitä kuulemma aikaisemminkin.

Tämän tyyppisiä kommentteja olen ollut havaitsevinani ihan muissakin lehdissä kolumneissa hyvinkin paljon. Viimeisimmissä, mitä olen lukenut, on peräänkuulutettu sitä, että kansalaisten tulisi saada itse käyttää rahansa mihin lystävät. Sosialidemokraattien holhousyhteiskuntaa ei tarvita eikä sitä hyysäystä, jota vuosikymmenien ajan on kuulemma rakennettu. Verot on saatava alas, ja näin edelleen on kuulunut tämä keskustelu, jota hyvin paljon on lehtien palstoilla käyty. Mielestäni nämä ovat sellaisia keskustelun avauksia, joihin poliitikkojenkin pitäisi reagoida aika paljon laajemmalla keskustelulla, jota pitäisi käydä ensi keväänä budjetin raamivaiheessa keskustelemalla siitä, minkälaiseen yhteiskuntaan Suomea halutaan viedä. Halutaanko amerikkalainen unelma, sellainen unelma, josta aikaan kuulin Pertti Paasion New Yorkissa ollessaan todenneen ystävälleen, kun he katselivat penkillä makailevaa koditonta ihmistä, joka oli aika surkeassa kunnossa ... (Ed. Kekkonen: Kadulla!) — Kadulla olevaa. — Pertti Paasio oli sil-

loin sanonut kaverilleen, että älä astu markkinatalouden päälle. Haluammeko sellaisen yhteiskunnan vai nykyisen hyvinvointiyhteiskunnan vai haluammeko jotain muuta? Näistä on käytävä laaja-alainen keskustelu ja laajemmalla suulla, kuin pelkästään Björn Wahlroosin suulla eli koko yhteiskunta on saatava mukaan tähän keskusteluun.

Voisin loppuun vain todeta, että kun katselin toissa iltana dokumenttia Kaukoidän lapsityöläisten arjesta, niin siinä vaiheessa tuli mieleeni se, että voisın todeta Björn Wahlroosille ja samalla tapaa ajatteleville, jotka arvostelevat esimerkiksi nykyistä vasemmistoa vanhakantaisuudesta ja siitä, että olemme väärillä linjoilla, että katsopa lapsityöläistä silmiin ja sano sen jälkeen, että olemme vanhanaikaisia.

Arvoisa puhemies! Toivon, että tulevaisuuskeskustelu ensi keväänä käydään.

55 Tarja Filatov /sd: Arvoisa puhemies! Budjetin lähetekeskustelun voisi oikeastaan kiteyttää kysymykseen, mitä arvoa on hyvällä kansantaloudella, jos ihmiset voivat huonosti.

Suomen taloudella menee kohtuullisen hyvin ja kokonaistuotanto kasvaa ja inflaatiokin näyttäisi pysyvän kohtuullisena. Valtiontalouteen näyttää syntyvän tuloylijäämää, ja talouden vahvistuminen auttaa meitä alentamaan valtion velkaa. Tätä koko sinänsä onnistunutta budjettiprosessia on kuitenkin varjostanut aika epämiellyttävä sinne tänne -nokittelu, johon itse asiassa mielestäni ei ole edes syytä. Puheissa erimielisyydet näyttävät suurilta, mutta markkoissa ne ovat olleet pieniä. Me olemme aika yksimielisesti hyväksyneet budjetin päälinjat. Budjetin yksimielisyydestä mielestäni kertoo myös se, että ne pääluokkakohtaiset muutosesitykset, joita meille parhaillaan jaetaan, ovat hyvin pieniä määrältään ja niitä on tehty aika vähän.

Nousukauden aikaisen kireän talouspolitiikan kiistäviä puheenvuoroja tässä salissa ei ole varsinaisesti esitetty, mutta ehkä suurin sisältöero piilee siinä, mikä kaikki pitäisi laskea mukaan kireään finanssipolitiikkaan. Koskeeko tiukkuuden vaatimus ja ylikuumenemisen hillintä vain budjetin menoja vai koskeeko se myös budjetin tulo-
puolta?

Kunnissa tehdään veropäätökset usein sokkona ennen lopullisen talousarvion valmistumista, mutta siitä on käyty raamikeskustelu, mihin ed. Tahvanainen viittasi. Eduskunnassa me taas jou-

dumme lyömään talousarviopäätökset kiinni, mutta veropuoleen jää tulopoliittisen tilanteen vuoksi suuri kysymysmerkki. Yhtä vähän kuin budjetin loppusumman suuri paisuttaminen sopii järkevään suhdannepolitiikkaan, yhtä vähän sopivat järkevään suhdannepolitiikkaan suuret veronalennukset ja niiden henkilöiden mielipiteet, jotka tässä salissa eilen ja tänään ovat vaatineet huomattavasti pienempiä tuloveron kevennyksiä kuin hallitusohjelmaa tehtäessä pohdittiin.

On varsin perusteltua pitää kiinni tiukasta budjettilinjasta, mutta on myös perusteltua miettiä, miten me rakennamme tulevaisuuden säästöjä. Osa valtionyhtiöiden myyntituloista tuleeekin suunnata tulevaisuusinvestointeihin. Tutkimus- ja tuotekehittely rakentavat kilpailukykyä uudelle vuosituhannelle, ja globaalissa, maapalloistuneessa taloudessa osaamisen kehittäminen ja sen eteenpäinvieminen ei voi jäädä jalkoihin, koska voisi sanoa, että me pelaamme peliä, jossa nopeat syövät hitaat. Mutta ihan samanarvoisia kuin esimerkiksi teknologiainvestoinnit tulevaisuusinvestointeina ovat vaikkapa sitten lasten mielenterveysongelmien hoitoon suunnatut lisäresurssit tai homekoulujen korjaamiseen eduskuntakäsittelyssä lisätyt rahat. Ne estävät tulevaisuudessa terveydenhoitomenojen paisumista ja myös niitä ongelmia, joita mielenterveyspuolelta löytyy, ja niitä kustannuksia, jotka näistä lasten hoitamatta jättämisistä saattavat meitä kohdata. Tulevaisuuden menojen estäminen on aivan yhtä tärkeää talouspolitiikkaa kuin tiukat kukkaronnyörit tänä päivänä.

Hallituksen tekemä talouspolitiikka niin viime kaudella kuin nytkin on tuottanut tulosta, työtä ja taloudellista hyvää, mutta kipupisteitä ja ongelmakohtia täällä on eritelty varsin ansiokkaasti niin eilen kuin tänään. On mielestäni aika turhaa käydä keskustelua siitä, kenen talouspolitiikka on tulevaisuusorientoituneinta. Ne, jotka painottavat valtionvelan takaisinmaksua, ovat oikeassa. On aivan oikein lyhentää velkaa anteliaan talouskasvun aikana, jotta pelivaraa jää pahan päivän varalle. Mutta ihan yhtä oikeassa ovat ne, jotka haluavat estää tulevaisuuden menoja ongelmien ennalta ehkäisyä kautta. Näiden kahden linjan välille onkin löydettävä joka ikinen vuosi erikseen oikea tasapaino. Budjetin loppusumma ei voi olla arvo sinänsä, mutta budjetin sisältö on. Loppusumman tulee elää talouden suhdanteiden ja ihmisten elämän laatusuhdanteiden mukaan.

Jos tulevaisuus nähdään vain talouden kautta ja hyvinvointia mitataan bkt silmissä kiiluen, unohdetaan se, mistä kaikki oikeastaan alkoi. Hyvää taloutta tarvitaan, jotta ihmisille voitaisiin luoda hyvän ja turvallisen elämän edellytykset. Talouden mittareiden varjolla ei voida sulkea silmiä siltä inhimilliseltä hädältä, joka yhä varjostaa monen ihmisen elämää.

Suomi on selvinnyt pahimman talouskriisinsä yli kunnialla, mutta esimerkiksi terveydenhuollon ongelmia ei ratkaista nyt suunnitelluilla mahdollisuuksilla maksujen korotuksiin. Ratkaisu on vain hätäapua, mutta se ei poista itse todellista ongelmaa. Hoidollisten ja taloudellisten mahdollisuuksien välinen epäsuhta on yhä suuri ja kasvava tulevaisuudessa, kun lääketieteelliset keksinnöt ja kehittyvä teknologia luovat uusia mahdollisuuksia parantaa sairauksia ja pidentää ihmisen elinikää.

Joskus tuntuu siltä, että olisi syytä resursoida enemmän olemassa olevan elämän laatuun kuin elämän pitkittämiseen. Tällä kärjistetyllä esimerkiksi en halua sanoa, etteikö kaikilla olisi oikeutta parhaaseen mahdolliseen terveydenhoitoon. Oikeus on ja pitäääkin olla, mutta rahaa ei ikävä kyllä riittävästi tällä hetkellä ole, vaikka asiakasmaksujen mahdollisuus moninkertaistettaisiin. Terveydenhuolto on välttämättä rankkojen rakenteellisten uudistusten ja eettistenkin pohdintojen areena yhä jatkossa.

Kun verrataan esimerkiksi sairaanhoitopiirien välisiä kustannuksia, huomataan, että erot ovat valtaisan ja hinta ja laatu eivät aina automaattisesti korreloi. Mutta jos kuolleisuus edullisella alueella alkaa nousta, on syytä pohtia muidenkin kuin markka-nimisten konsulttien käyttöä.

Arvoisa puhemies! Oppositio on kritisoinut tässä salissa voimakkaasti kirkon yhteisöveron ennakoitua suuremman nousun käyttämistä budjetin lisäkulujen rahoittamiseen. Minua on hämentänyt siinä kritiikissä kehäpäätelmänomainen analyysi: Sanotaan, että kirkko paikkaa diakoniatyöllään sitä, mitä yhteiskunta jättää tekemättä, mutta tätä rahaa ei saisi käyttää yhteiskunnan tekemättä jättämien syntien korjaamiseen, esimerkiksi lasten mielenterveysohjon. Yhteisöveron leikkausta ei ole korvamerkitty otettavaksi diakoniatyöstä. Kirkon diakoniatyö on arvokasta, enkä usko, että kirkko tulojensa kasvassa, mutta kasvun pienentyessä ensimmäisenä diakoniatyöstä nipistäisi. Minä ainakin luotan kirkon sosiaaliseen omaantuntoon ja kykyyn teh-

dä oikeita arvovalintoja omien resurssiensa suuntaamisessa.

Arvoisa puhemies! Jos kuka tahansa meistä voisi tyhjältä pöydältä rakentaa mieleisensä ihanebudjetin, saisimme varmasti 200 erilaista budjettia. Osa budjeteista olisi lähes samanlaisia ja osa taas lähes ristiriitaisia. Niin mukavaa kuin olisikin rakentaa budjetti yksinänsä, onneksi se ei kenenkään kohdalla ole mahdollista. Demokraattisessa yhteiskunnassa on aina erilaisia painotuksia ja intressejä, ja on hyvä, että niitä on soviteltava yhteen.

Suomalaisessa demokratiassa hallitus antaa eduskunnalle oman esityksensä ja eduskunta vastaa esitykseen omalla mietinnöllään ja linjauksillaan. Hallitus ei voi kirjoittaa omaan esitykseen vastausta enää eduskunnassa, vaikka niin toivoisi. Budjetti ei ole mikään yhdenmiehen show. Budjettivalta kuuluu perustuslain mukaan eduskunnalle, ja eduskunnan pitää se valta myös ottaa.

Arvoisa puhemies! Jos olen kiittänyt loppuratkaisun yksimielisyyttä, niin isoja erojaikin tässä matkan varrella on piiloutunut varsin pieniin sanoihin. Kun hallituspuolueet neuvottelivat budjetin loppuratkaisusta, hulluin esitetty ajatus oli, että olisi pitänyt sitoutua sokkona leikkaamaan seuraavasta budjetista työttömyyden alentumisesta ja korkokulujen alentumisesta aiheutuva säästö jatkossa koko eduskuntakauden ajalta. Tiukka budjetti on perusteltu voimakkaan talouskasvun aikana, koska pelivaraa on haettava parempien päivien varalle ja ylikuumenemisen uhkaa on lievennettävä. Tämä on aivan perinteistä keynesiläistä talouspolitiikkaa, ja avainsana on suhdannepolitiikka.

Oletetaanpa sitten, että hallitus käyttäisi myyntivaltuudet, jotka sillä valtionyhtiöiden, esimerkiksi Soneran, suhteen ovat jo olemassa, ilman että myyntipäätökset tulevat eduskuntaan, ja maksaisi näillä tuloilla valtion velkaa takaisin. Korkokulut ja velkapotti pienenisivät rajusti, parhaimmillaan kymmeniä miljardeja markkoja, mikä on iso osa koko budjetista. Lisäksi työttömyys alenee ja rahaa säästyy. Jos hallituspuolueet olisivat sitoutuneet tähän blankoon asiakirjaan, olisimme sitoutuneet leikkaamaan julkisen sektorin osuutta bkt:stä kasvun aikana paljon nopeammin kuin syvimpinä laman vuosina. Tämän kovan budjettilinjan avainsana on leikkaus, ja lopputuloksena olisi julkisen sektorin ideologi-

nen alasajo ja hyvinvointipalvelujen raju supistaminen.

Nykyisin poliittiset erot puolueiden välillä näyttäivät pieniltä. Ne voivat piiloutua jopa yhteen sanaan, ja se on suhdanne. Olen varsin tyytyväinen, että sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä näissä loppuneuvotteluissa lisäsi suhdanne-sanan tähän sitoutumiseen, koska lopputulos näiden kahden linjan välillä on niin suuri, että sen huomaisi jokainen suomalainen, vaikka ei suhdanne-sanaa olisi päätöksentekovaiheessa huomannutkaan.

56 Antero Kekkonen /sd: Arvoisa rouva puhemies! Kovasti iloiseksi tulini, kun kuuntelin kahden edeltänyttä puheenvuoroa. Minusta tässä keskustelussa on katseltu taaksepäin kovin paljon. Kuitenkin me olemme niin eurooppalaisittain kuin suomalaisittainkin hyvin uudella laanteella. Totta tietenkin on se, että se menneisyys, joka meillä on aika lähellä takana, vaikuttaa tavalla tai toisella jokaiseen puheenvuoroon täällä. Tarkoitin tällä lamaa.

Ken eli 80-luvun lopun, näki aivan varmasti tuolloin hyvin samankaltaisia asioita kuin juuri nyt on tapahtumassa. Me elämme aika pitkän nousun vaihetta juuri nyt. Viimeisimmät ennusteet veikkaavat taloudellista kasvua, joka alkaa vähintäänkin 4:llä. 4,5:täkin on tarjottu hyvin arvovaltaisilta tahoilta. On menossa nousukausi, joka on ilmeisesti yksi niitä pisimpiä yhtämittaisia nousukausia, mitä toisen maailmansodan jälkeen on ollut.

Miten nousukausi sitten vaikuttaa ihmisiin? Tänä on tullut tutkimustietoa siitä, että inflaatio pitkälti pitkälti aikaa olisi lähtenyt nousuun. Mutta samaan aikaan on tullut myöskin sellainen tutkimustieto, että ihmisten tulevaisuuden usko juuri nyt on suurempaa kuin pitkään pitkään aikaan. Eli samalla, jos pelottelee inflaatiolla, pitää myöskin muistaa se mentaalinen tila, tilanne, joka on tämän inflaatiopelon tai inflaatio-odotuksen taustalla. Ihmiset luottavat tulevaisuuteen, se on hyvä asia. Mutta jos tulevaisuuteen luottaminen poikii inflaatiokehityksen, se on sitten se paha asia.

Ed. Tarja Filatov kiteytti jotenkin niin, että mitä sitten, jos taloudella menee hyvin, mutta ihmisillä huonosti. Tämän voi vähän kirkkaammin sanoa niin, että leikkaukset voivat onnistua, mutta potilas voi kuolla. Ei sellaisesta leik-

kauksesta, sen onnistumisesta, paljon iloa ole kenellekään, vain surua kaikille.

Me sosialidemokraatit olemme puhuneet puhumasta päästyämme elvytyksestä. Emme ihan viime vuosina, koska sellaista ei ole tarvittu, mutta kun Suomi syöksyi edelliseen lamaan, meitä jotkut pilkkakirveet kutsuivat elvytyspuolueeksi. Meidän puhumisemme elvytyksestä tietysti jäi vain puheeksi sen takia, että olimme tuolloin oppositiossa. Nyt kysymys elvytyksestä on asettumassa ihan uuteen kontekstiin sen jälkeen, kun Suomi on liittynyt Emun jäseneksi.

Suomen talouspoliittinen toimintaympäristö on muuttunut oleellisesti. Tässä keskustelussa sitä seikkaa en ole havainnut korostettavan. Tiedämme, että rahapolitiittinen päätösvalta on siirtynyt Euroopan keskuspankille. Tiedämme senkin, että tulopolitiikalla voidaan vaikuttaa palkkatasoon, ja tiedämme senkin, että sillä voidaan vaikuttaa työttömyyden tasoon. Eli kehä kiertyy umpeen. Käytännössä vain finanssipoliitiikalla tällä hetkellä voidaan vaikuttaa talouteen pitkällä tähtäyksellä. Ja sitten taas samaan aikaan Emu-maita sitovat erittäin tiukat budjettialijäämää sekä velkaantumista säätelevät rajoitukset. Keskenään ristiriidassa olevia asioita nämä kaikki, mutta sillä lailla tosiasioita, että niiden kanssa on opittava elämään.

Juuri nyt taloudellinen tilanne Suomessa on ilmeisen hyvä. Julkinen talous on ensi vuonna ylijäämäinen. Velkaa lyhennetään talousarvionkin mukaan noin 6 miljardia markkaa. On enemmän kuin todennäköistä, että ylijäämä ja nettovelan lyhennys ovat vielä suuremmat.

Mutta ne seitsemän lihavaa vuotta, jotka tässä kohta tulevat täyteen, ovat kääntymässä laihoiksi vuosiksi jossain vaiheessa joka tapauksessa. Markkinatalous nyt kerta kaikkiaan toimii niin. Eli kasvu jossain vaiheessa rupeaa hidastumaan, saattaapa kääntyä jopa laskuun. Mitä silloin tarvitaan? Se, mitä tarvitaan, on juuri sitä elvyttävää talouspolitiikkaa, josta me olemme aina silloin puhuneet, kun Suomi on vaeltanut laman alhossa. Jos kuitenkin kasvun hidastuminen on kovin nopeaa, julkisen talouden alijäämärajat täytyvät, niin millä tavalla sitten kysyntää elvyttävää politiikkaa voidaan harjoittaa? Onko todella niin, että tällaisessa tilanteessa vain ryhdytään leikkaamaan menoja, tai sitten se kaikkein kyynisin vaihtoehto, että annettaisiin tilanteen niin sanotusti korjautua itsestään? Se ei olisi kunniaksi poliittiselle päätöksenteolle ollenkaan, mutta

mikä on sen elvyttävän politiikan mahdollisuus? Jonkin verran liikkumavaraa antaa työttömyys-turvarahastoon kerätty runsas 3 miljardia markkaa, mutta vain niiden varaan ei juurikaan voida laskea. Sitä paitsi yleisesti ei vielä ole edes tiedossa, miten rahaston ylijäämät ylipääntänsä purkautuvat ja mihin niitä käytetään.

Kun ed. Tahvanainen katsoi tulevaisuuteen hyvin optimistisesti, niin valitettavasti minun tulevaisuuteni näyttäätyy enemmän pessimistisesti. Mikä se pessimisti sitten on? Yksi parhaita määritelmiä pessimististä on se, että pessimisti on hyvin informoitu optimisti. Taidan lukea itseäni sellaiseksi. Eli se pulma, jota tässä keskustelussa mielestäni ei oikein ole nähty, tiedostettu tai ei ainakaan sanottu ulos, on seuraava: Miten hallitus, tulevat hallitukset — mitä ne pohjaltaan sitten ovatkin — aikovat harjoittaa elvyttävää finanssipoliitiikkaa tilanteessa, jossa esimerkiksi velka ja budjettirajoitteet ovat täyttymässä, ne rajoitteet, jotka tulevat eurooppalaisesta talouspolitiikasta, niistä kuuluisista Emu-kriteereistä? Minusta tämä on kysymys, joka ansaitsee hyvin perusteellisen, hyvin pitkän pohdinnan, koska lähempänä kuin kaukana on se tilanne, jossa nämä seitsemän lihavaa vuotta — kuten me Raamatussa tiedämme — ovat kääntymässä seitsemäksi laihaiksi vuodeksi. Ne keinot, joita lordi Keynes aikoinaan tarjoili, nehan ovat periaatteessa samat, joita Joosef tarjoili Raamatussa: Pannaan jemmaan silloin kun menee hyvin, ja käytetään ne silloin, kun menee huonosti. Mutta kun me olemme kansainvälisten rajoitteiden maailmassa ja kun poliittinen tahto ei oikein tahdo uskoa sitä, että hyvinä vuosina täytyy olla tiukka, niin me saatamme hyvinkin lähivuosina joutua todella vaikeisiin talouspoliittisiin tilanteisiin, sellaisiin tilanteisiin, joissa lopputulos saattaa olla esimerkiksi työttömyys, se työttömyys, jota tämä pitkä, lähes loistokas nousun kausi ei ole pystynyt ratkaisemaan. Pitkäaikaistyöttömiä on yhä liki 100 000 siitä huolimatta, että ties monennetta vuotta peräkkäin elämme kasvun aikaa ja että tutkimuslaitokset yksimielisesti tarjoavat sellaisia kasvulukuja, jotka alkavat vähintäänkin nelosella. Se on aika ainutlaatuista ei vain Suomen taloushistoriassa, vaan koko maailman taloushistoriassa. Ja kumminkin meillä on pitkäaikaistyöttömyyden ies päällämme kaiken aikaa.

Ei tässä puheenvuorossakaan vastausta tähän pulmaan tullut, mutta olisi suotavaa, että näissä budjettikeskusteluissa enemmän katseltaisiin tu-

levaisuuteen myöskin ottaen huomioon kaikki ne näköalat ja ne näkökohdat, mitä kansainvälinen toimintaympäristö ja eritoten tämän toimintaympäristön totaalinen muutos meille merkitsee.

Tässä mielessä, arvoisa rouva puhemies, niin mukavaa kuin olisikin päättää puheenvuoronsa ja mahdollisesti koko tämä keskustelu optimismin, niin kun on hyvin informoitu optimisti, se merkitsee kyllä lievää pessimismia.

Yleiskeskustelu talousarvioehdotuksesta julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy talousarvioehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Esitellään menot.

Pääluokka 21

Tasavallan Presidentti

Yleiskeskustelua ei synny.

Päätökset:

Luku 01 Tasavallan Presidentti ja luku 02 Tasavallan Presidentin kanslia hyväksytään.

Pääluokka 22

Eduskunta

Yleiskeskustelu:

⁵⁷ **Antero Kekkonen /sd:** Arvoisa puhemies! Kun täältä näyttää väkeä olevan poissa ja kun tämäkin eduskunnan pääluokka on kuitenkin aika tärkeä, ajattelin pyytää puheenvuoron myöskin sen takia, että mahdolliset puheenvuoron käyttäjät ehtisivät saliin, koska heillä varmaan on pohdittua sanottavaa tästä asiasta.

Omalta puoleltani haluaisin tässä kohdassa sanoa sen, että kun eduskunnan menoista, siitä mitä esimerkiksi kansanedustajille maksetaan, puhutaan, minusta alkaisi jo olla korkea aika kehittää tilannetta siihen suuntaan, että niistä erilaisista pikku etuuksista, joita kansanedustajilla kieltämättä on, päästäisiin pois ja rakennettaisiin palkkausjärjestelmä, jossa kansanedustajat maksavat palkastansa veroa, kuten muutkin kansalaiset maksavat, ja se, mikä siinä ohessa on, jäisi vä-

hemmälle ja toivottavasti ajan oloon poistuisi kokonaan. Sillä olisi merkitystä tämän joukon omanarvontunnolle mutta myöskin täällä harrastettavan päätöksenteon uskottavuuden kannalta. Silloin olisi myös reilumpaa kohdata Suomen kansalainen erilaisissa yhteyksissä, kun voisi todeta olevansa esimerkiksi verotuskäytännön kohdalta samassa asemassa kuin tämä kuuluisa Suomen kansalainen on.

⁵⁸ **Sakari Smeds /skl:** Arvoisa puhemies! Minustakin on perusteltua pieneksi hetkeksi pysähtyä eduskunnan pääluokan osalle. Jos tarkastelemme tämän pääluokan menojen kehittymistä, niin mielestäni siinä on pohtimisen arvoista aihetta. Tässä budjetissa eduskunnan pääluokan menot nousevat noin 8 prosentilla. Nousua toki hiukan pienentää se, että valiokuntakäsittelyn yhteydessä eduskunnan lisätilojen suunnittelu-määrärahasta vähennettiin 3 miljoonaa markkaa. Mutta kaiken kaikkiaan pidän verrattuna yhteiskunnan ja julkisen sektorin muuhun kustannuskehitykseen tätä 8 prosenttia aika vahvana kasvuna, jota osin voidaan selittää sillä, että ensi vuonna avustajajärjestelmä on täysimääräisesti voimassa. Toivoisin osaltani, että tulevina vuosina eduskunnankin pääluokan osalta voitaisiin palata selkeästi tiukempaan menokehitystilanteeseen kuin tällä hetkellä on voimassa. Minusta oikea taso on verrata tämän pääluokan kehittymistä muun yhteiskunnan kustannuskehitykseen.

Yksi toivomus tämän lisäksi olisi tulevaisuutta ajatellen. Tässä pääluokassa eduskuntaryhmät saavat 18 miljoonan markan määrärahan. Lisäksi tässä pääluokassa on, voisin sanoa, tällaiseen laaja-alaiseen puoluetukeen — jossakin määrin siihen voidaan katsoa kuuluvan avustajajärjestelmänkin — määrärahoja. Lisäksi seuraavassa pääluokassa on varsinainen puoluetuki, 64 miljoonaa markkaa, ja puoluelehdistökin on aikaisemmin ollut varsinkin puoluetuen piirissä. Minusta olisi avoimuuden kannalta hyvä tehdä laaja-alaista puoluetukea koskeva selvitys määrärahojen kehityksestä ja mahdollisesta tulevaisuuden kehittämistarpeesta, ettei tällaisen laaja-alaisen puoluetuen kohdalla edetä ikään kuin pala palalta. Tätä, puhemies, toivon selvitettäväksi.

⁵⁹ **Mikko Elo /sd:** Puhemies! Itse asiassa ed. Kekkonen aloitti mielestäni aivan oikealla tavalla keskustelun kansanedustajien palkkausjärjestelmästä. Tämähän on asia, joka tietysti kiinnos-

taa julkista sanaa mutta myöskin tavallisia suomalaisia veronmaksajia ja äänestäjiä.

Aina, kun puhutaan kansanedustajien palkkausjärjestelmästä, se herättää suurta mielenkiintoa. Tänä aamuna viimeksi olemme voineet television aamu-uutisista kuulla, että Ilkka-lehden mukaan eduskunnassa suunnitellaan nyt erorahajärjestelmän käyttöön ottamista niin kuin se muka olisi jotain aivan ainutlaatuista. Voin todeta, että kun Saksan liittotasavallassa kansanedustaja putoaa, hänelle maksetaan kuuden kuukauden korvaus, jonka aikana hänellä on mahdollisuus hakea uutta työpaikkaa, ja siinä on myöskin lomarahajärjestelmä mukana.

Puhemies! Meidän nykyinen palkkausjärjestelmä on peräisin 1980-luvun lopulta. Olin itse silloin eduskunnassa, kun tästä päätettiin. Silloinhan siirryimme kulukorvausjärjestelmään, ja se taas johtui siitä, että helsinkiläiset kansanedustajat halusivat kulukorvausjärjestelmän. Kun meille muille kansanedustajille maksettiin päivärahaa, helsinkiläisille sitä ei millään lainmukaisin perustein voitu maksaa, ja sen vuoksi siirryttiin tähän suurelta osin verotto-maan kulukorvausjärjestelmään.

Minusta tuntuu, että olemme tulleet tilanteeseen, jossa joudumme nyt uudelleen harkitsemaan tätä järjestelmää. Mutta jos katsotaan julkisuudessa käytävää keskustelua, siinä todetaan, että kansanedustajat saavat yli 17 000 markkaa verotonta kulukorvausta, niin kuin kansanedustajilla, jotka ovat muualtapäin maata, ei olisi minkäänlaisia kuluja. Väittäisin, että kansanedustajat keskimäärin maksavat, jos jonkinlainenkin asunto on, noin 3 000 markkaa kuukaudessa siitä. Sen lisäksi tulevat posti- ja puhelin-kulut ja oman auton käyttökustannukset, jotka varmaan vaihtelevat vaalipiiristä toiseen, mutta voi kuvitella, että esimerkiksi Lapissa kysymys saattaa olla kuukaudessa tuhansista markoista, mitä joutuu käyttämään omaan autoon.

Puhemies! On aika paljon liioiteltua se keskustelu, jota julkisuudessa nyt käydään kansanedustajien etuuksista.

Ensimmäinen varapuhemies: Ed. Elo, siirty-kää puhujakorokkeelle, koska kaksi minuuttia on täynnä.

Puhuja (korokkeelta): Puhemies! Tämä on mielestäni niin arvokas asia, että tästä kannattaa vielä jatkaa minuutin verran. Nyt tietysti me kansan-

edustajat, kun me olemme itse päättämässä omista etuuksistamme, palkoista ja muista, joudumme varmasti miettimään suuntaa, mihin tätä järjestelmää kehitetään. Oma käsitykseni on, että meidän pitäisi luopua kulukorvausjärjestelmästä. Toisaalta pitäisi saada korvaus toisesta asunnosta meidän, jotka olemme muualtapäin maata, ja korvauksen pitäisi olla kaikille sama. Jokainen harkitkoon, minkälaisen asunnon itselleen hankkii. Sen lisäksi pitäisi maksaa päivärahaa niiltä päiviltä, jolloin eduskunta on koolla, niin kuin maksettiin aikaisemminkin, plus kunnollinen palkka, josta me maksamme veron. Mielestäni tähän suuntaan pitäisi kulkea.

Puhemies! Kun tämä asia on niin vaikea ja kun eduskunta on ainoa elin Suomessa, joka itse päättää palkoistaan, viime vaalikaudella jätin aloitteen palkkiolautakunnasta. Ruotsissa palkkiolautakunta otettiin käyttöön 1.1.1994. Siinä on kolme jäsentä, kolme yhteiskunnallisesti arvostettua jäsentä, jotka perusteellisen valmistelun pohjalta aina määräävät Ruotsin eduskunnan palkat ja muut etuudet.

Puhemies! Omasta puolestani toivon, että kun eduskunnan palkkajärjestelmää varmasti ensi vuoden aikana käsitellään, vakavasti harkittaisiin, että eduskuntakin siirtäisi omasta palkkauksestaan päättämisen palkkiolautakunnalle.

60 Toimi Kankaanniemi /skl: Arvoisa rouva puhemies! Poliitikan teon painopiste on viime vuosina siirtynyt puoluetoimistoista ja puolueko-neistosta eduskuntaan. Tätä muutosta, siirtymää on pidettävä hyvin terveenä. Täällä ovat ne henkilöt, jotka ovat saaneet kansalaisilta valtakirjan. Toki tietysti puoluejohtokin aina saa puolueaktiiveilta valtakirjansa, mutta se, mikä tulee suoraan kansalta, on se elin, jossa kansan syvien rivien mietteet ja ajatukset heijastuvat poliittisiksi päätöksiksi. Tämä kehitys on ollut todella tervettä. Kun näin on tapahtunut, samanaikaisesti on käynyt niin, että puoluetukea ainakin vuosikymmenen alkuvuosina laman aikoina leikattiin, jolloin puolueitten rahoitus sitä kautta tiukkeni. Nyt, kun lamasta on päästy irti jossakin vaiheessa, on määrärahoja korotettu nimenomaan eduskuntaryhmien ja eduskuntatyön tukemiseksi. Ei ole palattu siihen, että olisi lähdetty kasvattamaan puoluetukea. Tässäkin on mielestäni tapahtunut aivan oikea kehitys.

On viisasta, että meillä kansanedustajat saavat hyvät edellytykset tehdä työtään. Kun täällä

työskentely tapahtuu eduskuntaryhminä, ryhmät saavat myös hyvät edellytykset toimia tehokkaasti ja järkevästi. Tietysti aina voi kysyä, onko tämä työ tehokasta ja järkevää, jota täällä tehdään, mutta se on tarpeellista ja tärkeää työtä, jota täällä tehdään.

Politiikan painopisteen siirtyminen eduskuntaan mielestäni nostaa väistämättä, niin kuin edellä kuulluissa puheenvuoroissa on jo todettu, esille kansanedustajien palkkausjärjestelmän harkitsemisen jälleen uudelleen. En ollut itse 80-luvun puolivälissä täällä, kun järjestelmä uudistettiin. Tulin siinä vaiheessa, kun uudistus astui voimaan. Sitä ennen oli tiettyjä ongelmia ilman muuta, mutta sittenkään tämä järjestelmä, joka meillä nyt on, ei kaikilta osin ole mielestäni niin läpinäkyvä, niin selkeä, niin oikeudenmukainen kuin sen pitäisi olla, kun on kysymys kansan eduskunnasta ja siellä toimivista edustajista. Selkeän, läpinäkyvän, oikeudenmukaisen järjestelmän luominen ei tietysti ole aivan helppoa.

Yhdyn siihen, että pitäisi vähintään huolellisesti tutkia Ruotsissa käytöön otettu malli, josta ed. Elo mainitsi. Siellä on kolmen eduskunnan ulkopuolisen vahvan asiantuntijan muodostama palkkauslautakunta, jolla on päätösvalta tässä asiassa. Tietysti voi sanoa, että eduskunnalla pitää olla, kun sillä on suora valtuutus kansalta ja kansa joka neljäs vuosi voi edustajansa vaihtaa, oikeus ja rohkeus päättää omista palkoistaan siihen poliittiseen luottamukseen pohjautuen, joka sillä on vaalien kautta. Kun se kuitenkin on aika vaikeaa tosiasia, niin kuin on nähty, kannattaisi varmasti hyvin tarkkaan harkita ja selvittää Ruotsin malli ja sen käyttökelpoisuus meillä.

Myös euroopan unionin EU-parlamentissa on palkkauskysymys jatkuvasti esillä. Siellä on voimassa aivan käsittämätön ja kohtuuton järjestelmä, kun siellä voidaan rahastaa matkakustannuksilla, ylimääräisillä matkarahoilla. Siellä on monenlaista muutakin rahoitusta, josta parlamentaaritot pääsevät osallisiksi. Jos jossakin on mätää, niin tietysti europarlamentin jäsenten palkkausjärjestelmässä. Meillä sentään vielä tiedetään selkeästi, mistä meidän palkkamme koostuu. Mutta jos Euroopan parlamentissa tehdään muutoksia, todennäköisesti se heijastuu myös eduskuntaan ja sitä kautta tulee tässä asiassa muutoksia ja uudistuksia. Tietysti toivoisin, että esimerkiksi Ruotsin mallin pohjalta eduskunta lähtisi asiaa viemään selvittelyyn ja pyrkisi tuloksiin asti.

Tässä työssä toki täytyy muistaa ja ottaa huomioon, että me olemme hyvin erilaisilta alueilta. Oulun ja Lapin vaalipiireissä on valtavat etäisyydet. Matka tänne on jo itsessään pitkä. Vaikka olisi samasta vaalipiiristäkin olevat edustajat, he saattavat olla hyvin erilaisessa asemassa esimerkiksi suhteessa lentoaseman sijaintiin ja maakunnan sisäisiin kulkuyhteyksiin sekä myös vaalipiirissä tehtävän työn kannalta. Keskellä vaalipiiriä asuva saattaa olla paljon helpommassa asemassa taloudellisestikin kuin laajan vaalipiirin reunalla asuva jne. Toisaalta tietysti täältä Helsingistä ja Uudeltamaalta olevat edustajat ovat eri asemassa kuin me kauempaa maakunnista olevat, ja tämä täytyy ottaa aidosti, rehellisesti ja selkeästi huomioon. Nykyinen järjestelmä ei tätä riittävästi ja oikeudenmukaisesti tee. Siinä tarvitaan kyllä tarkennusta. Tältä osin todellakin toivon, että rohkeutta selvittää asia löytyy ja saadaan esitykset tänne.

Arvoisa puhemies! Eduskunta-pääluokkaan näyttää tuodun äänestyksen kohteeksi kaksi talousarvioaloitetta. Sosiaalidemokraattinen ed. Esa Lahtela esittää eduskunnan lisätilojen suunnittelun 2 miljoonan markan poistamista. Se on paljon puhuttanut asia. Kyllä tietysti vieläkin olisi syytä selvittää, onko viisaampia ratkaisuja löydettävissä kuin uuden rakennuksen rakentaminen tuonne kaukaisten käytävien taakse. Minusta se ei ole kyllä viisas ratkaisu. Se liittyy osittain avustajajärjestelmään, ja avustajajärjestelmäkään ei ole mitenkään loppuun hiottu eikä kovin järkevä. Mutta tällä tiellä nyt ilmeisesti ollaan. Vaikka ed. Esa Lahtela on hyvän aloitteen tehnyt, niin tuskinpa se täällä läpi menee.

Toinen asia on ed. Hyssälän tekemä esitys lapsiasiainvaltuutetun viran perustamisesta eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan. Lapsiasiainvaltuutetusta on pitkään puhuttu. Saattaa olla, että sille on tarvetta, mutta vastikään on lisätty oikeusasiamiehen kansliaan kolmas oikeusasiamies eli toinen apulaisoikeusasiamies. Näkisin, että vaikka esitys on erittäin hyvä, kun se nostaa esille tämän kysymyksen, niin kuitenkin vielä pitäisi seurata, selvittää ja pohtia sitä, riittävätkö kolme oikeusasiamiestä hoitamaan myös tämän sektorin ilman, että siihen nimenomaan tarvittaisiin erillistä uutta lapsiasiainvaltuutettua. Sitten voi tietysti pohtia sitä, onko eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia oikea paikka näiden erilaisten uusien asiamiesvirkojen sijoituspaikaksi. Ehkä ei ole. Tämä varmaan vaatii tarkempaa sel-

vitystä. Tämän sanon, vaikka saatan ed. Hyssälän aloitteen puolesta äänestää.

⁶¹ **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kankaanniemen puheenvuoron johdosta totean seuraavaa palkkaussasioista, jotka liittyvät kansanedustajiin. Tällä vaalikaudella, arvoisa puhemies, pitää pystyä saamaan ratkaisut palkkaussasioihin niin, että kulukorvaukset voidaan hoitaa normaalin käytännön mukaisesti, että ne tulevat myös veronalaisiksi ja palkka tulee sen mukaiseksi, niin kuin asia on muuallakin Euroopan maissa. Tämän ratkaisun kautta varmaan, arvoisa puhemies, päästään siihen, että ei ole ongelmia myöskään tiedotusvälineiden kanssa, vaan että tosiaankin palkkaukset tulevat asianmukaiseen järjestykseen.

Mitä tulee lisärakennuskysymykseen, haluan todeta ed. Kankaanniemen puheenvuoron johdosta, että lisärakennus tarvitaan. Me emme tee sitä itsellemme, vaan me teemme sen tuleville sukupolville. Pitää muistaa, että eduskunta on instituutio. Samoin avustajia, jotka on tällä hetkellä muutettu nimikkeelle sihteerit, tarvitaan aivan niin kuin muissakin Euroopan maissa. Meidän tehtävämme ovat lisääntyneet lainsäädännön puolella ja kansainvälisyys on lisääntynyt, joten avustajajärjestelmä on täysin perusteltu. Toivonkin, että voisimme taata eduskunnalle hyvät toimintamahdollisuudet niin avustajajärjestelmän kuin myös lisätilojen puolesta ja palkkausjärjestelmän puolesta myös.

⁶² **Anu Vehviläinen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Koska ed. Hyssälä ei ole täällä perustelemassa omaa aloitettaan lisäämäärärahan osoittamiseksi lapsiasiainvaltuutetun viran perustamiseksi, haluan muistuttaa ed. Kankaanniemeä, että asian taustahan on se, että viime vaalikaudella hyväksyimme täällä lapsipoliittisen selonteon ja sen yhteydessä eduskunta hyväksyi yksimielisesti, että lapsiasiainvaltuutetun virka perustetaan. Mutta koska hallitus on asiassa ollut täysin toimeton, ed. Hyssälä on varmaan sen vuoksi ajatellut, että asia voitaisiin hoitaa niin, että perustettaisiin tämä virka eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian yhteyteen.

Mitä tulee siihen, mitä ed. Kankaanniemi toteasi oikeusasiamiehen kansliasta, niin minulla on kyllä sellainen käsitys, että siellä on todella kova ruuhka kansalaisten valitusten vuoksi jo tälläkin

hetkellä, joten on minusta aivan perusteltua, että perustettaisiin aivan erikseen lapsiasiainvaltuutetun virka.

⁶³ **Mikko Kuoppa /vas:** Arvoisa puhemies! Eduskunnan kansanedustajien palkat ovat samalla tavalla tietenkin ajankohtaisia niin kuin kaikkien muidenkin ihmisten palkat. Erityisesti haluan muistuttaa sinne oikealle laidalle tästä palkkakeskustelusta. (Ed. Bremer: Mitä te minua katsootte?) — Valitettavasti siellä ei ole tällä hetkellä kuin ed. Bremer, mutta ne tyhjat tuolit siellä kuitenkin ovat. Siellä oikealla on voimakkaasti puhuttu siitä, että pitää olla maltilliset palkankorotukset ja että myös kaikkein pienituloisimmat ihmiset ja työntekijät vaativat palkankorotuksia maltillisesti.

Minua ihmetyttää se, että kun täällä on puhuttu myös politiikan moraalista, niin samanaikaisesti kun työttömyyspäivärahaa ja työmarkkinatukea ollaan korottamassa markalla ensi vuodelle, eli 21,50 markkaa kuukaudessa, pankkivaltuusmiehet vaativat palkkioidensa korotusta kaksinkertaisesti. Tämä pelkkä korotus tekee jo enemmän kuin peruspäivärahalla oleva henkilö saa vuodessa rahaa. Näin ollen ei voi tulla muuhun käsitykseen kuin siihen, että täällä vallitsee tavaton ahneus.

Haluan siteerata jo edesmenneitä entistä kansanedustajaa, betoniraidoittaja, kansanedustaja Aarne Koskista. Hän joskus totesi, kun kansanedustajat purnasivat palkoistaan, että mitä täällä palkoista valitetaan. Hyvä palkka, sisätyö ja siisti työ. Minun mielestäni tässä yhteiskunnassa olisi kyllä paljon tärkeämpiä asioita kuntoon saataviksi kuin kansanedustajien palkat. Se, että täällä on erilaisia kulukorvausjärjestelmiä, on toinen asia, jos niitä katsotaan ja yksinkertaistetaan niitä, jotta ei ole niin monimutkaisia systeemejä kuin tällä hetkellä. Mutta sitä, että lähdetäisiin kansanedustajien palkkojen suuriin tasokorotuksiin, en pidä kerta kaikkiaan oikeana. Näen, että eduskunnan ei pidä näyttää huonoa esimerkkiä. Eduskunnan on varottava sitä suurta ahneuden pahetta, joka näyttää nyt olevan vallalla. (Ed. Ala-Nissilä: Palkkojako Suomessa ei saisi korottaa?) — Ed. Ala-Nissilä, jos te maltatte kuunnella, minä voin todeta, että esimerkiksi pienituloisen osa-aikainen kaupannyyjä tarvitsisi todella palkankorotuksen ja veronkevennyksenkin, mutta me kansanedustajat, ed. Ala-Nissilä kuten minäkin, tulemme varsin hyvin tällä palkallamme

toimeen. Ainakin minulla on tällainen käsitys. Mielestäni pitäisikin korottaa pienimpiä etuisuuksia. Jos ne hoidetaan kuntoon, silloin voidaan ruveta puhumaan vasta kansanedustajienkin palkoista. Vielä muistutan siitä, että esimerkiksi kansaneläkettä korotetaan 1,1 prosenttia, mikä tekee pelkän kansaneläkkeen varassa olevalle 25—30 markkaa kuukaudessa korotusta ... (Ed. Stenius-Kaukonen: 20 markkaa peräti!) — Peräti 30 markkaa. Mutta jos on puoliso ja toisesa kuntaryhmässä, se on vain 25 markkaa, ettei edes markkaa päivässä. Näin ollen olisi paljon tärkeämpiä asioita kuntoon saatettava kuin kansanedustajien palkat.

⁶⁴ **Klaus Bremer /r** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen kyllä ed. Kuopan kanssa periaatteessa ihan samaa mieltä. Me olemme hyvin paljon velkaa niille, joilla on tosi kurjaa täällä yhteiskunnassa ja jotka vastoin omaa tahtoaan ja omaa tekoaan ovat joutuneet sellaiseen tilanteeseen. Kyllä hän siinä on ihan oikeassa. Olen myös sitä mieltä, että jos palkan korotus voitaisiin sitoa koskemaan meitä, jotka nyt olemme täällä, sitä voitaisiin pitää ahneuden osoituksena. Toisaalta talon ulkopuolella on paljon aivokapasiteettia, osaamista ja kokemusta, joka ei tule tänne sen takia, että tavallaan heidän elintasonsa ja tulotasonsa on jo mennyt niin paljon korkeammalle kuin täällä. Olisi tärkeätä myös saada sitä tasoa tänne, ja sitä tasoa houkuttellaan vain heidän kannaltaan tarkoituksenmukaisilla palkoilla, joten tässä palkankorotuskustelussa on aika monta ulottuvuutta.

⁶⁵ **Olavi Ala-Nissilä /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minuakin hieman häiritsee keskustelun sävy. Todella monet käyvät tänään eduskunnan kupilla mollaamassa kansanedustajien palkkoja, palkkiosaalistusta jne., niin kuin lehdissä tänään näkee. Monien edustajien ja esimerkiksi valtiovarainministerin nähdään useassa yhteydessä hyvin kriittisesti suhtautuvan eduskunnan työn ja toimitilojen kehittämiseen.

Yksi näkökulma on tuo, jonka ed. Bremer totesi, että valtio työnantajana laajemminkin tänä päivänä ei ole kilpailukykyinen monessa suhteessa. En sano, etteivätkö eduskunnan palkat sitä olisi, mutta tämä on laajempi kysymys. Tässä on toinen huomattavasti tärkeämpi periaate. Se on se, että kansanvaltaista järjestelmää Suo-

nessa pitää puolustaa. Sen toimintaedellytyksiä pitää puolustaa. Kyllä markkinavoimat hoitavat tässä yhteiskunnassa oman roolinsa. Ei ole mitään muuta vastavoimaa kuin kansanvaltainen järjestelmä. Jos me itse, puoluejohtajat ja kansanedustajat, emme arvosta järjestelmää, ei tämä myöskään saa kansalaisten arvostusta. Sen takia tällainen pöhlä populismi, jota usein esiintyy näissä asioissa, mielestäni ei ole paikallaan.

⁶⁶ **Paula Lehtomäki /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minusta on hyvin mielenkiintoista, että kun keskustellaan palkka-asiasta, ainakin ed. Kuoppa tulkitsi heti, että me purnaamme. Täällähän puhutaan muutoksesta eikä välttämättä purnata alhaisesta tasosta. Tässä salissa meidän on turha hurskastella, että eriytetään peruspalkka ja kulukorvaukset toisistaan, kun julkisessa sanassa ne lyödään kuitenkin yhteen ja ihmisten eli veronmaksajien mielessä ne ovat kuitenkin yhtä ja samaa summaa kaikki. Täytyy todeta, että hämmästyksellä olen julkisuudessa seurannut, miten tästä talosta lähteneet ihmiset myöskin lietsovat ajatusta, että kulukorvaukset ovat palkanlisä, mitä ainakaan meille maakuntien edustajille ne eivät ole.

Muutoksessahan on kysymys siitä, että kansanedustajienkin kaikki tulot pitäisi saada enemmän veronalaisiksi, niin kuin meillä kaikki opintorahasta lähtien nykyään maassa on. Vaikeata siinä on se, miten kulut tasapuolisesti eri alueilta tulevien edustajien kesken sitten korvataan.

⁶⁷ **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ala-Nissilä tuntuu ymmärtävän niitä vaatimuksia, jotka perustuvat sille pohjalle, että kansanedustajien palkka ei olisi riittävä eikä kunnossa. (Ed. Ala-Nissilä: En minä niin sanonut!) — Näin minä tulkinsin nämä ed. Ala-Nissilän puheet.

Minua hämmästyttää, että arvostusta pitää hakea tällä tavalla. Minusta tuntuu, että kansanedustajat ja yleensä valtion korkeat virkamiehet ovat lähteneet siihen samaan kilpaan suurimman tuloluokan sisällä, joka Yhdysvalloissa on tällä hetkellä kiivaimmin käynnissä. Siellä kaikkein parhaimman tuloluokan edustajat keskenään kisaavat siitä, kuka saa parasta palkkaa. He käyvät repivää sisäistä kiistaa, ja jos joku tahtoo jäädä jälkeen, vaaditaan korotuksia. Tässä mielestäni on kokonaan unohtunut se 90 prosentin, kansan enemmistön elämä, jossa todella pienillä tuloilla

joudutaan tulemaan toimeen. Mielestäni eduskunnan pitää nähdä se, että meidän tehtävämme on huolehtia ensisijaisesti heikommassa asemassa olevista.

Kun keskusta muuten kauniisti puhuu näistä asioista, niin kun keskusta esitti pääomaveron korotuksen hylkäämistä, mielestäni se vie pohjan pois hyvin monilta keskustan muilta vaatimuksilta, joita täällä olette esittäneet.

⁶⁸ **Olavi Ala-Nissilä /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä en puhunut palkan korotusten puolesta, vaikka olen sitä mieltä, että palkkausjärjestelmää voitaisiin uudistaa ja siirtää ehkä eduskunnan ulkopuolella päättävälle taholle niin kuin monissa maissa. Minä yleensä puolustin eduskunnan ja kansanvaltaisen järjestelmän asemaa. (Ed. Stenius-Kaukonen: Ei sitä tarvitse rahalla puolustaa!) Sanoin, että sillä kupilla käydään tässä yhteiskunnassa populistisessa hengessä. Esimerkiksi valtiovarainministeri usein täällä toteaa, että eduskunta tuhlaa ja eduskunta rakentaa itselleen mammuttilisärakennuksia ja muita. Tästä ei mielestäni ole kysymys, vaan on kysymys siitä, että meidän itsemme pitää arvostaa kansanvaltaista järjestelmää, eduskuntaa ja sen toimintaedellytyksiä Suomessa. Jos me haluamme markkinavoimille vastavoimaa tässä maassa — siellä se ongelma on, ed. Stenius-Kaukonen, teidän pitää myös nähdä se, että kansanvaltaista järjestelmää tarvitaan yhteiskunnassa rakentamaan alueellisesti ja sosiaalisesti ehyempää Suomea ja vaikuttamaan näihin asioihin. Kyllä markkinavoimat hoitavat omat asian- sa. Jos itse vielä lähdemme kansanvaltaisen järjestelmän aliarvioimiseen, eihän tästä mitään tule.

⁶⁹ **Mikko Kuoppa /vas** (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Minä myös arvostan kansanvaltaista järjestelmää, mutta minä en ymmärrä sitä, että sitä pitää arvostaa pelkällä rahalla. Minun mielestäni sitä ei voida rahalla arvostaa, vaan sitä arvostetaan aivan muilla arvoilla. Näen, että tässä yhteiskunnassa on paljon tärkeämpiä ja kipeämpiä epäkohtia kuin kansanedustajien palkka-asia tai kulukorvausasia. Olen puolustanut sitä, että kansanedustajille luodaan esimerkiksi kunnolliset työolosuhteet eli että tietotekniikka ja muut välineet tässä talossa ovat sellaisessa kunnossa, että niillä voidaan työskennellä, etteivät ne takkuile niin kuin viime päivinä, kun on monella

edustajalla ollut ongelmia työvälineittensä kanssa. Kyllä sitä ilman muuta puolustan.

Mutta samanaikaisesti vaaditaan malttia palkkapyynnöissä jopa kaikkein pienipalkkaisimpienkin työntekijöitten osalta, jotka ovat niin pienellä palkalla, ettei sillä suorastaan tule toimeen. Metallin sisääntulopalkka on 35,35 markkaa tunti, sellaisilla palkoilla työskennellään. Näille vaaditaan malttia, ja jossain muualla esimerkiksi eduskunnan alaiset Suomen Pankin valtuusmiehet ovat vaatimassa todella kovia palkan- tai palkkioitten korotuksia. Sitä en voi pitää oikeana. Silloin ei voida enää puhua mistään moraalista.

⁷⁰ **Lauri Oinonen /kesk**: Arvoisa rouva puhemies! Käsiteltävä asia on hyvin tärkeä. Kansanedustaja Olavi Ala-Nissilä toi mielestäni aivan perustellusti esille sen, että eduskunta ja parlamentti edustaa Suomen kansaa. Sen on voitava tehdä myös ne päätökset, jotka ylimmällä päättävällä tasolla tässä maassa tehdään. Sen takia toivon, että ei sorruttaisi tarpeettomasti tuon asian ulkopuolisiin näkemyksiin. Kansanedustajan työ kansan lähettämänä on kokopäivätehtävä. Tänäkin monet meistä olemme aamupimeällä tulleet tänne, yömyöhällä, ehkä seuraavan vuorokauden puolella täältä lähdemme. Tämä on kokopäivätyö. Meillä eduskunnassa työolot ja -puitteet ovat sellaiset, että täältä ei oikeastaan tarvitse missään käydäkään, kun jokainen omalla yösi- jallansa käy.

Tämä ei ole siinä mielessä luottamustoimi kuin on kunnanvaltuuston, maakuntavaltuuston, maakuntahallituksen tai kunnanhallituksen jäsenyys, vaan tämä on työ, johon meidät itse kukin on kansan toimesta lähetetty. Uskon, että minut on lähetetty Suomen keskustan edustajaksi puolustamaan köyhän, pienituloisen, eläkeläisen, vähäväkisen ihmisen asiaa. Itse ainakin olen sitä varten pitkäaikaisesti halunnut eduskuntaan myös pyrkiä.

Siksi tälle työlle on myös saatava ne mahdollisuudet, joilla työtä toteutetaan. En ymmärrä niitä kansanedustajia, jotka sanovat, että puitteet riittävät ja palkkaa ei tarvittaisi. Aivan rehellisesti rehellisestä työstä tarvitaan myös kunnan palkka, enkä minä ollenkaan ymmärrä sitä populistista keskustelua, jota käydään tässä yhteydessä kritisointina kulukorvauksia kohtaan. Eduskunta ja sen kansanedustajat itse populismin tavoittelulla sotkevat koko asiasta keskustelun.

Mielestäni tämä on aika hyvä, tietyn kehityksen tuloksena syntynyt järjestelmä, joka maassamme nyt on. Mielestäni myös sen päättäjärjestelmä on sittenkin kaikkein demokraattisin, oikeudenmukaisin ja parhain sellaisena kuin se nyt on. Jos tehdään jokin kolmen kopla, joka päättää edustajien palkoista, minä en tiedä, saammeko me maalaisedustajat siinä oikeuttamme läpi tai saavatko jotkin muut ryhmät omaa oikeuttansa läpi. Ei mitään kolmen koplia, vaan nykyinen käytäntö on ihan hyvä. Se on oman historiallisen kehityksensä kautta tullut.

Minulle myös nykyinen palkka riittää. Se tosin kaikki menee, mutta onneksi on se odotettu kuukauden puoliväli, ja vähän kun käy pankkisedän puolella neuvottelemassa, niin aina asiosta selviää. Ei tämä niin suuri palkka ole, ettei tilanne ole todella tämä, arvoisat kollegatkin sen hyvin tietävät. Samoin vaalien alla monet ehdokkaat sanoivat ja vähän leuhkivatkin kansalle sitä, että he mahdollisesti eduskuntaan valituiksi tuluaan menettävät palkastaan niin ja niin paljon. Varmasti he olivat ihan oikeassa. He halusivat osoittaa sillä, että heille kansanedustajan työ on kutsumus ja tehtävä ja etteivät he tänne palkan takia tule. Tietysti heidän veroäyrimääränsä olivat sitä luokkaa, että pudotustahan heille kansanedustajan paikka olisi aivan selvästi tiennyt, mutta heille koitti kuitenkin se onni, että saivat jatkaa siinä tehtävässä, joka heillä oli, eikä heidän tarvinnut tähän pienipalkkaiseen kansanedustajan tehtävään tulla. Kansa katsoi heidän etuaan tässä.

Minun kohdallani kansanedustajan nykyinen palkka kyläkappalaisen virkaan nähden on ollut aika huima korotus, mutta kirkko tietysti on oma lukunsa. Siellä tehdään työtä kutsumuksesta, ja palkalla ei ole siellä väliä. Se on jo pitkään omista virkaehtosopimuksissaan jäänyt jälkeen, ja se tietysti saa harrastaa, kuten haluaa, omaa suuntaansa. Sama pätee tietysti moneen muuhunkin julkisen sektorin palkkakehitykseen, että siellä on jääty jälkeen, mutta se ei ole nyt tässä aiheena. Eli minä sanoisin, että meillä on aika hyvä systeemi. En hyväksy ollenkaan niitä ajatuksia, että tätä pitää jollakin olennaisella tavalla käydä muuttamaan, eikä tämän rakenteita pidä käydä muuttamaan.

Minä en ymmärrä sitä keskustelua, että jotkut eivät tajua kulukorvauksen ajatusta. Siitä käydään aivan asiatonta keskustelua. Kun itse olen

ollut kirkon virkamiehenä tai kunnan luottamushenkilönä, siellä maksetaan kulukorvaus. Se on verotonta, se on korvausta kulusta ja sillä selvä. On sovittu, millä tavalla kansanedustajalle maksetaan kulukorvausta. Minusta käytäntö on hyvä. Se ei ole ollenkaan byrokraattinen, se on hyvin joustava. Pelkään, että jos me kansanedustajat joutuisimme semmoiseen byrokratiaan, mitä esimerkiksi kirkon sektorilla näissä asioissa on, niin huonompaan suuntaan mentäisiin. Nykyinen käytäntö on selkeä. Sen puitteissa jokainen kansanedustaja toimii, minkä hyväksi omalla kohdallaan havaitsee, ja pakko niitä toimia on niin hoitaa, että kansa uudelleen tehtäviin valitsee.

Se, että jotkin lehdet tekevät populistisia juttuja, olkoon lehtien oikeus. Niiden lehtien orjiksi kansanedustajat eivät saa ryhtyä eivätkä ruveta. Näin ollen on nähtävä tämän työn erilaaisuus. Jotkut kritisoivat tiettyjen kansanedustajien autoiluja. Minä sanon, että jos joku edustajakollega ajaa pitkät matkat autolla, niin totisesti tälläkin kelillä työnsä tekee. Ei varmasti tee tienatakseen sitä. Varmasti on olemassa helpompiakin menetelmiä. Mutta kun kaikki eivät asu, niin kuin ed. Toimi Kankaanniemi sanoi, lentokenttien tai edes sellaisten rautatieasemien lähellä, joista on kunnan, toimivat, kaikkina vuorokausina olevat junayhteydet, pakko on omaakin autoa käyttää. Eivätkä valtiolla, kunnassa tai kirkossa kilometrikorvaukset ole suinkaan verotettavia, vaan ne ovat verovapaita. Tämä täytyy muistaa, että kulukorvaukset ovat verovapaata muuallakin.

Joku kysyy, miksi yhteiskuntaa tähän rinnastetaan. Me kansanedustajat olemme maakunnista lähtöisin. Meille valtakirjan tänne ovat antaneet keskusvaalilautakunnat. Jollakin muulla henkilöllä on, jos hän tulee Helsinkiin töihin, tilaisuus muuttaa helsinkiläiseksi, vantaalaiseksi tai espoolaiseksi, miten haluaa. (Ed. Bremer: Ei voi!) — Kyllä voi halutessaan muuttaa. — Sehän tämä nykylinja on, että Uraisilta, Keuruulta, Multialta, kautta maan ihmiset ovat joutuneet muuttamaan, kun he ovat tulleet työpaikkoihin, joita ei siellä kotiseuduilla ole, ja heistä on tullut veronmaksajia tänne. Toivoisin, että mahdollisimman moni kävisi vaikka kaukaakin pääkaupungissa töissä, mutta onhan se ymmärrettävää, että kun tietyt työpaikat ovat täällä, heidän on muutettava, mutta sitä ei kansanedustaja voi tehdä. Hän edustaa maakuntaansa ja hänellä on koti ja elämä maakunnassa, kakkosasunnnot täällä.

Minä sanon, että moni kansanedustaja suoraan sanoen tietää, että kulukorvaukset jostakin hankittavasta kakkosasunnosta vuokrataan nähden eivät tällä hetkellä ole riittäviä, eli toisin sanoen tämä on totuus, mutta siinä on kulukorvauksesta kysymys. Kun jotkut täällä puhuvat, että kulukorvaukset on pantava verolle, niin tämä on ihan hullu näkemys, koska silloin kulukorvaukset pitäisi 2,5-kertaistaa, jotta niillä olisi sama nettovaikutus kulujen korvaamiseen kuin nyt on. (Ed. Ala-Nissilä: Oikein!) Tämä näkemys on oikeudenmukainen, mikä nyt on, enkä näe tässä mitään suurempia ongelmia. Jos joku katsoo, että hänellä on liian suuri palkka, niin jokainen voi ajatella persoonansa mukaan ja kyllä sitä palkkaa saa hyviin tarkoituksiin ihan haluamallaan tavalla kulumaankin.

Täällä on aivan oikein tuotu myös se esille, että eduskunnan arvovalta tässä maassa on jollakin tapaa viime vuosina korostunut. Ed. Toimi Kankaanniemi tämän oikein hyvin toi esille. Näin pitääkin olla. Eduskunnalla tulee olla se arvovalta ja asema, joka kansanedustuslaitoksella pitää maassa olla. Euroopassa ja EU:ssakin on hyvin eri tasoisia parlamentteja ja hyvin eri tasolla sinne valitaan ihmisiä. Minusta meillä Suomessa meidän yksikamarinen kansanedustuslaitoksemme, Suomen eduskunta, on erittäin hyvä tapa toimia ja sille on kaikin tavoin luotava nämä puitteet, jotka ovat tarpeen.

Kun täällä on puhuttu lisätiloista, minä en ota kantaa mihinkään lisärakentamiseen taikka muihin. Tätä kysymystä pitää tarkastella ihan käytännön kysymyksenä. Kyllä yhdeksän neliön työhuone, kun siinä sekä avustaja että edustaja työskentelevät, joskus käy ahtaaksi ja kuumaksi. Pitäisi miettiä semmoiset ratkaisut, jotka ovat työn kannalta hyvät, ihan asiallisesti pohtia se, miten voidaan toimia niin, että työaika tulee käytettyä parhaimmalla tavalla, ja siitä tehdä rauhallisesti ratkaisuja.

Avustajakäytäntö, joka on tänne tullut, on tietysti historiallisessa kehityksessä varsin uusi. Se etsii omia muotojansa, toivon mukaan löytää hyvät muodot. Se on tullut nähtävästi jäädäkseen, ja toivon mukaan sille etsitään hyvät mallit niin, että avustaja voi olla myös eduskunnassa kansanedustajalle todella apuna siinä tehtävässä, mitä varten kansanedustaja on tänne valittu.

Loppuyhteenvedonä sanon, että meillä on toimiva ja hyvä malli kansanedustajien nykyisessä

palkkausjärjestelmässä. Sen perusolemusta ei ole aihetta muuttaa.

⁷¹ **Kari Myllyniemi /kesk:** Arvoisa puhemies! Ed. Oinosella oli hyvin selkeät ja järkevät ajatukset nykyisistä kulukorvauksista ja palkanmaksusta.

Ensiksi ilmoitan kaiken varalta, etten saa lukea lehdestä: en esitä palkankorotusta kansanedustajille. Toiseksi, eduskunnassa viime kaudella liikkui sellainen huhu, että eräs kansanedustaja pystyi saamaan yksinään aikaan ruuhkan hississäkin, ja kun ed. Kuoppa on edelleenkin paikalla, hän ihan ilmiselvästi pystyi kiistelemään itsensä kanssa ja aina vain oli eri mieltä. Kaikessa ystävyydessä, aika hyvä suoritus siinä mielessä.

Varsinaiseen asiaan: Ed. Elo, joka ei ole paikalla mutta joka varmasti kuuntelee huoneessaan takitilaan, tarkasti, kannatti kulukorvausmenettelyn muuttamista. Hän otti asunnosta esimerkin ja sanoi, että maksettaisiin kaikille sama hinta. No, maksettaisiin kaikille sama hinta. Sovitaan, että maksetaan 2 500 markkaa jokaiselle. Yksi joutuu vuokraamaan asunnon 3 000 markalla ja joutuu maksamaan itse 500 markkaa, toinen saa sen 2 000 markalla. Eikö silloin synny 500 markan kulukorvaukset taas toiselle henkilölle? Tämä ei ole millään tavalla niin helposti ratkaistava asia. Ehkä voitaisiin tällä hetkellä ihan realistisesti ajatella, että jos asunnosta syntyvä kulu olisi 3 000 markkaa, maksettaisiin 3 000 markkaa, mutta enintään maksettaisiin se summa, mikä siitä todellisuudessa menisi. Jos joku pystyy hankkimaan asunnon 1 500 markalla, hänelle korvattaisiin vain 1 500 markkaa. Jokin tämän tyyppinen ratkaisu siinä voisi olla, mutta se, että maksettaisiin jokaiselle vain tarkasti sama summa, ei varmasti olisi sen oikeudenmukaisempaa kuin tällä hetkelläkään.

Joka tapauksessa jonkinlainen kulukorvausysteemi pitää meillä tulevaisuudessakin olla. Olemme erinomaisen huonoja PR-miehiä ja naisia olleet, kun emme ole pystyneet suurelle yleisölle tätä perustelemaan, kun kuitenkin olemme päässeet kansanedustajiksi. Emme ole pystyneet suurta yleisöä vakuuttamaan siitä, että tästä kulukorvauksesta ei todellakaan jää varmaan markan markkaa kenelläkään säästöön. Ei se tällä tavalla voi olla.

Tuossa alussa olisin halunnut kertoa sen, kun viitisen vuotta sitten, kun edustajaksi ensimmäi-

sen kerran pyrin ja vahingossa lipsahdin ensimmäiseen vaalitulaisuuteenkin, siellä paneelissa ensimmäinen kysymys kansanedustajaehdokkaille oli: Lappu ylös, kuka tulee toteuttamaan sen, että kansanedustajien palkkoja lasketaan, jos pääsee eduskuntaan. Minä olin ainoa kymmenestä, joka kieltäydyin palkkoja laskemasta, jos pääsisin eduskuntaan. Tietenkin kysyttiin, minkä vuoksi. Ilman muuta se on selvä asia: Jos palkat olisivat vielä pienemmät kuin tällä erää ovat kansanedustajilla, olisivat ehdokkaat olleet vielä pikkuisen pöhlömpiä paikan päällä. Ei voi olla sillä tavalla, että haetaan tällä tavalla pisteitä, että ruvetaan omaa asiaa, niin kuin ed. Ala-Nissiläkin täällä kertoi, moittimaan. Palkka ja siitä saatu arvostus on yksi asia. Ei raha tietenkään ratkaise kaikkea, mutta joka tapauksessa tosiasia on se, että sen mukaisesti eri ammasteista maksetaan palkkaa, miten niitä kansa arvostaa ja kuinka osataan vaatia myös. Mutta vielä kerran: En esitä, että kansanedustajan palkkoja korotetaan, enkä valita sitä, että minulla on 3 000—4 000 markkaa pienempi palkka täällä kuin virassani. Siitä huolimatta näin tosiasia on.

Kulukorvaus on todellakin oltava, eikä pidä mennä muuhun kuin kulukorvaukseen. Tämä kulukorvaus kattaa kulut juuri ja juuri, olen pitänyt niistä aika lailla tarkkaa kirjaa ja olen yrittänyt verottajan kanssa vähän riidellä saadakseni jotakin verovähennystä, mutta aina olen hävinnyt kuten aikaisemminkin. Nykyinen kulukorvaus kattaa juuri ja juuri asunnosta aiheutuvat kulut. Sinne pitää ostaa huonekaluja, sinne pitää ostaa televisio ja toinen televisiolupakin pitää hankkia. Pitää ostaa vähän ylimääräisiä vaatteita. Pitää ostaa eduskuntaankin jokin vaatekappale, että pystyy joskus vaihtamaan. Kaikkea ei aina voi hakea kotoa suoraan. Kuitenkin tällä kulukorvauksella on tarkoitus ollut ilmeisesti kattaa myös niitä kuluja, joita syntyy vaalipiirissä, mutta se ei varmastikaan niihin riitä.

Mitä sitten, jos mentäisiin sellaiseen systeemiin, että maksettaisiin todella tarkasti kulujen mukaisesti? Minkäläistä lippua ja lappua siitä tulee, jos meikäläinen ajaa Oulusta Kalajoelle edestakaisin? Oliko se varmasti kansanedustajan työhön liittyvä asia vai eikö ollut? Nyt minä tiedän takitilaan, tarkasti, etten saa pennin hyrrää mistään pois. Ei minun tarvitse ruveta riitelemään verottajan eikä kenenkään muunkaan kanssa eikä eduskunnan, mikä meillä täällä se virasto onkaan, joka maksaa tai ei maksa.

Tämä asia on tosiaan vähän vaikea ratkaista paremmin kuin se tällä hetkellä on. Nostan kyllä hattua hänelle, joka tämän keksi silloin aikaan. Tuskin tämä kansanedustajien piiristä on tullut. Tämä on aika nerokas systeemi ja aika lailla kohtuullinen ja oikeaan osuva.

Vielä toistan siitä byrokratiasta, joka siitä syntyi, jos ruvettaisiin korvaamaan todellisia kuluja, joita kaiken kaikkiaan meille tulee. Ja vielä kerran vakuutus tähän loppuun: En esitä, että kansanedustajille nostettaisiin palkkoja.

72 Mikko Kuoppa /vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti vastaan ed. Myllyniemelle. En lainkaan epäile hänen psykologian taitojaan siinä suhteessa, että väittelen itseni tai joittenkin muitten kanssa. Mutta haluan muistuttaa ed. Myllyniemelle, että Suomen keskusta on puhunut hyvin voimakkaasti täällä tuloerojen kasvua vastaan ja tapahtuneesta tuloerojen kasvusta. Näin ollen on hiukan ristiriitaista, että kuitenkin ollaan valmiita suhteellisen hyvätuloisille ihmisille lisätuloja mahdollisesti hankkimaan, sillä ei liene kovin epäselvää se, mihin sillä kumminkin pyritään. Sillä pyritään nimenomaan siihen, niin kuin on annettu ymmärtää, että kun kansanedustajien palkat ovat jääneet pahasti jälkeen, ne pitäisi korjata. Niin kuin aikaisemmin totesin, valtaosa kansasta tulee huomattavasti pienemmällä tuloilla toimeen aivan hyvin, joutuu elättämään perheensä. Uskon, että samalla tavalla kansanedustajat pystyvät sen tekemään näillä tuloilla, ainakin omalla kokemuksellani puhun. Tietenkään en voi muitten puolesta puhua. Tällä palkalla tulee erittäin hyvin toimeen. On eri asia, jos halutaan rikastua. Silloin pitää siirtyä muihin hommiin.

73 Olavi Ala-Nissilä /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaostossa on käsitelty myöskin eduskunnan pääluokka varsin huolellisesti. Kuitenkin tämä kirjaus täällä on varsin lyhyt. Se itse asiassa koskettaa sitä sopimusta, joka täällä eduskunnassa syntyi hallitusryhmien välillä, jossa sitten eduskunnan lisärakennushankkeesta vähennettiin 3 miljoonaa markkaa. Lisäksi loppuvaiheessa eduskunnan taholta esitettiin, että olisi tullut määräraha eduskunnan eräisiin tietojenkäsittelymenoihin ja myöskin perustuslain julkistamisen aiheuttamiin menoihin, kaiken kaikkiaan 10 mil-

joonaa markkaa. Sitä jaosto ja valtiovarainvaliokunta eivät hyväksyneet.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee näihin keskusteluihin, joita käytiin eduskunnan menoista laajemmin, niin mielestäni Suomen eduskunnan menot, vaikka ovatkin kasvaneet, ovat kohtuulliset. Toki tässä voitaisiin myöskin tuhlata, ja tästäkin löytyy esimerkkejä EU-parlamentin piirissä. Siellähän on tehty kaksi valtavaa palatsia, EU-parlamenttirakennuksia. Yksi olisi hyvin riittänyt, mutta se johtui tästä järjestelmästä. Siellä myöskin on kulukorvauskäytäntö, sitä ilman muuta olisi aihetta korjata.

Mitä tulee kansanedustajien menoihin, en minäkään ole esittämässä kansanedustajien palkan korotusta. On totta kai niin ja totean myöskin sen, että Suomessa pitää nyt olla tulomalttia kaikilla. Ei tietenkään ole ihan sopusoinnussa mielestäni se, että eduskunnan puhemies esimerkiksi, joka on Suomen hierarkiassa heti presidentin jälkeen toinen, on palkkahierarkiassa noin 56. täällä eduskunnankin sisällä. Se ei ole sopusoinnussa noin laajalti. Mutta niin kuin sanottu, pohdittakoon sitä sitten kansliatoimikunnassa ja eduskuntaryhmissä, onko järjestelmässä kehittämistä ja haettakoon siitä sitten yksimielisyyttä aikanaan, jos sellaista katsotaan tarvittavan. (Ed. Elo: Siinä on kehittämistä!) — Itse olen sitä mieltä, että siinä varmasti on kehittämistä. — Yksityiskohtana kommentoin sitä, että totta kai kansanedustajien kulukorvaus pitää käyttää kulukorvauksena eikä maksaa palkkana, koska ei hän kulujen korvauksesta pidä veroa maksaa.

Mitä tulee laajemmin eduskunnan rooliin ja sen toimintamahdollisuuksiin, niin niitä kyllä haluan puolustaa. Pidän valitettavana, että kansanedustajat itse ja jotkut ministeritkin vähän populistisesti käyvät tästä asiasta keskustelua, nimittäin ei ole markkinavoimille muuta vastavoimaa kuin kansanvaltainen järjestelmä. Sen pitää olla toimiva ja meidän itse pitää sitä arvostaa.

Kommenttina lopuksi, kun täällä todettiin, että pankkivaltuutetut olisivat nyt vaatimassa ylimäärisiä palkkioita, että mielestäni sekin on väärin tulkittu. Kysymys on nimenomaan siitä, että kun kauppa- ja teollisuusministeriö on päättänyt maksaa tietyn palkkion hallintoneuvostoille, joissa kansanedustajatkin ovat läsnä, niin on toisaalta katsottu, että myös eduskunnan alaiset tahot, kuten pankkivaltuusto, Kansaneläkelaitoksen valtuutetut ja Yleisradion hallintoneuvosto tekevät yhtä arvokasta työtä kuin nämäkin. Olisi

hyvä, että nämä olisivat samalla viivalla. Lasketakoon sitten hallintoneuvostojen palkat, jos katsotaan, että korvaus on liian suuri. Mielestäni meidän pitäisi arvostaa myöskin eduskunnan alaisten laitosten työtä. Ne tekevät yhtä arvokasta työtä kuin hallintoneuvostot, itse asiassa ehkä vaativampaakin työtä monessa suhteessa. Tästäkään ei pitäisi antaa väärää kuvaa julkisuuteen.

Mitä yleensä tulee näihin palkkioihin erilaisissa toimitelmissä, kyllä kiinnitän huomiota siihen, että aikanaan säästöpankkikriisissä nähtiin, että nämä kovin pienet palkkiot ovat tavallaan ongelma. Monissa säästöpankkien johtokunnissa maksettiin 100 markkaa johtokunnan kokouksen palkkiota ja sitten yhtäkkiä havaittiinkin, että näiden johtokuntajäsenten koko omaisuus meni hukkaamiskieltoon ja he joutuivat oikeudenkäynneissä todella suuriin vastuisiin. Ei huomattukaan sitä, että se johtokunnan jäsenen vastuu on erittäin suuri. Jotta sen voisi kantaa, siihen on pakko käyttää aikaa ja omaa työpanosta ja edes se ajankäyttö pitäisi jollain tavalla korvata. Tässäkin usein tulee esiin sellaista populismia, joka ei ole paikallaan. Ei huomata, että jos on kova vastuu, pitää antaa sellainen korvaus, että voi sen ajan käyttää, jotta voisi sen vastuun kantaa. Muuten ihmiset asetetaan aivan kohtuuttomiin tilanteisiin, jollaisiin monet säästöpankin johtokunnan jäsenet joutuivat tässä pankkikriisissä. Tällaisen yleisen tason huomion haluan tehdä.

Arvoisa puhemies! Eduskunnan pääluokan osalta siis on vain esitetty 3 miljoonan markan säästö. Muuta muutosesitystä hallituksen esitykseen ei ole esitetty.

⁷⁴ **Leea Hiltunen /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Eduskunnan pääluokka on rakennettu hyvin. Täällä kuulimme, että siellä toki olisi ollut lisätarpeitakin, mutta mielestäni todella tänä aikana on hyvä, että on päädytty tähän lopputulokseen, että siellä ei ole markkamääräisiä lisäyksiä. Ja tietysti tulomalttia kaiken kaikkiaan tarvitaan, ja sekin, että tässä ei ole sisällä mitään palkkauskorotuksia, on mielestäni hyvä.

Tietysti niinkin voi sanoa, että niin kauan kuin kansa on sitä mieltä, että kaikki ei ole hyvin, ei meidän korvaustemme maksujen eikä palkkausksemme suhteen, tämä asia pitää myöskin ottaa käsittelyyn. Siihen, millä tavalla se otetaan käsittelyyn, uskon, että viisautta tässä talossa löytyy ja meidän palkkausjärjestelmämme aikanaan uu-

delleen arvioidaan ja myöskin tämä korvausjärjestelmä niin, että se on oikeudenmukainen ja myöskin sillä lailla kattava, että se tässä yhteiskunnassa kestää vertailun. Kaikki on tehtävä, jotta eduskunta nauttii kansan luottamusta ja myöskin kansanedustajat voivat tehdä työtä niin, että sillä on myöskin vaikutusta tämän yhteiskunnan kehitykseen, ja niin, että täällä tehdään todella hyvää työtä. Siinä mielessä tietysti on hyvä, että meille on tämä avustajajärjestelmä tullut. Siinä on erittäin hyvät ratkaisut tässä paketissa sisällä.

Vielä haluan, arvoisa puhemies, todeta, että todella mielelläni näkisin, että tämä ed. Liisa Hyssälän esitys täällä otettaisiin vakavasti, koska selvästi tässä tulee olemaan lasten kohdalla asioita, joita joudutaan käsittelemään eri oikeusistuimissa, vakavia kysymyksiä lasten hyvinvoinnin kohdalla. Näkisin, että resursseja tarvitaan näitten asioiden käsittelyyn.

⁷⁵ **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauspuheenvuorona ed. Ala-Nissilälle toteaisin, että kansanedustajille tulee sellainen tilanne, että meillä on työrauha. Se tulee merkitsemään myös sitä, että asioitamme ei riepotella pitkin lehdistöä, vaan saamme eduskuntaan sellaiset järjestelmät, jotka ovat pysyviä ja voimme työskennellä itse kukin omassa tehtävässämme Suomen kansalaisten parhaaksi. Sen johdosta olen edelleenkin sitä mieltä, että pitää tehdä niin, että saamme ulkopuolisen organisaation, joka tarkastelee palkkausjärjestelmää uudelleen.

En ota kantaa tässä vaiheessa siihen, mitä se merkitsee itse palkkaukseen, mutta joka tapauksessa kulukorvausjärjestelmä ei vastaa enää tätä aikaa.

Hallinto- ja tarkastusjaoston puheenjohtaja, ed. Ala-Nissilä on hoitanut hyvin tehtävänsä hallinto- ja tarkastusjaostossa. Mutta hän mainitsi myös, ettemme voineet ottaa uutta rahaa liittyen perustuslain uudistukseen. Siihen totean, että kansliatoimikunta on pystynyt asian ratkaisemaan ja olemme panostamassa 10 miljoonaa markkaa tiedotukseen. Toivottavasti rahamme riittävät. Mikäli ne eivät riitä, joudumme palamaan myöhemmin asiaan.

⁷⁶ **Leena Rauhalta /skl**: Arvoisa puhemies! Ed. Tykkyläinen toi esille asian, jota itsekin haluan korostaa. Enemmän kuin palkkauksesta, pitäisi puhua työstä eli toiminnasta ja mahdollisesti tu-

loksista, mitä täällä saadaan aikaan. Niitä ei varmasti saada, ellei ole työrauhaa.

Näen, että asia varmasti on sen laatuinen, että joitakin muutoksia tarvitaan. Se mitä ed. Elo toi esille, että tarvitaan mahdollisesti ulkopuolinen, ei meistä edustajista koostuva palkkiolautakunta, on kannatettavaa, jotta palkkajärjestelmää todella voitaisiin hyvin asiallisesti ja oikeudenmukaisesti tarkastella ja mahdollisesti päätyä johonkin uudenlaiseen ja paremmin kattavaan järjestelmään. Sinänsä en uskalla sanoa, toisin kuin esimerkiksi ed. Oinonen, että en ymmärrä sitä mahdollisesti populististakin keskustelua, jota tästä on käyty. Mielestäni on hyvin ymmärrettävää, että palkasta ja kansanedustajan palkasta käydään keskustelua. Ihmisille on raha hyvin tärkeä. He kokevat epäoikeudenmukaisuutta, ja meillä on erittäin suuret tuloerot. Sitä taustaa vasten tällainen keskustelu on jopa oikeutettua. Ihmiset kokevat eriarvoistumista ja niin edelleen. Sinänsä sen keskustelun, jossa verrataan eri ammattiryhmien palkkoja, tulisi perustua tosiasioihin ja se tulisi suhteuttaa työhön. Emme voi olla tulospalkkausjärjestelmässä, kuten monet, meidän on löydettävä jokin aivan oma, ja siihen kyllä kannattaa suunnittelua uhrata, jotta keskustelu, jonka voisi sanoa estävän työtämme, saataisiin loppumaan.

⁷⁷ **Klaus Bremer /r**: Arvoisa rouva puhemies! En ihan täysin ymmärrä nyt tätä keskustelua. Palkan riittämättömyys, joka täällä on tuotu monta kertaa esille, on kansankielellä sanottuna persaukisten ongelma. Jokainen saa sen, minkä ansaitsee — näin se on. Joka tuntee ansaitsevansa enemmän, menköön sellaiseen työhön, mistä saa enemmän. Jos haluaa pysyä siinä työssä, mistä palkkaa maksetaan, se on vapaaehtoinen valinta.

Kulukorvausasiasta on pakko todeta, että sinänsä kulukorvaukset täällä ovat ihan paikallaan, niitä tarvitaan. Kysymys ei olekaan siitä, vaan siitä, että järjestelmä, jolla korvausta saadaan ja nostetaan, on erilainen kuin kansalaisilla tuolla kaduilla ja teillä. Jos halutaan, että kansa meitä ymmärtää, se pitää muuttaa samanlaiseksi kuin kansalla on. Se on ihan selvä asia. Eli pidettäköön kulukorvausten nykyinen taso, mutta nostettakoon palkkaa sillä tavalla, että täällä sisäpuolella oleva väki maksaa ihan samat verot kuin ulkopuolellakin. Periaatteessa en pitäisi ollenkaan pahana sitä, että ihan samalla tavalla kuin normaali palkansaaja, edustaja joutuisi tilittä-

mään ja näyttämään, mikä on kuluja, että korvausta ei maksettaisi könttäsümmanä. Kyllä sitäkin pitäisi harkita. Se saattaa kuitenkin järjestelmänä tuottaa vaikeuksia ja olla hyvin joustamaton. Tämä on asia, jota joka tapauksessa pitää kehittää.

Palkan ja korvausten perusteleminen kansalle on ihan eri asia. Kukaan ei pysty perustelemaan ulkopuoliselle palkkaa, jota ei ole itse määrännyt, jonka joku muu on määrännyt. Yritys, niin kuin yleensä palkansaajalla, tässä tapauksessa eduskunta yrityksenä on määrännyt meille tietyn palkan. Ei itse asiassa olekaan meidän asiamme yrittää perustella sitä, vaan jokaisen yrityksen, joka yhteiskunnassa toimii, pitää pystyä hoitamaan omat yhteiskuntasuhteensa sillä tavalla, että yrityksestä perustellaan, miksi palkka on perusteltavissa.

Tässä tapauksessa tämän talon suuri ongelma on, että täällä ei ole nykyaikaista yhteiskuntasuhteiden hoitoa, ei sillä tavalla kuin jokaisella yrityksellä, joka on tiiviissä kanssakäymisessä ja riippuvuussuhteessa ulkopuoliseen maailmaan. Se tarvitsee yhteiskuntasuhteiden hoitoa, koska se, joka on firmassa kiinni ja tekee työtä, ei pysty itse sitä ulos perustelemaan. Hänelle sanotaan aina, että puhut omaan pussiisi, selität omaa asiaasi. Yrityksen pitää se selittää.

Tämän on havainnut ja huomannut täällä pääsihteeri Tiitinen. Hän haluaa muuttaa täällä järjestelmää, joka perustuu vielä siihen vanhaan ajatukseen informaatiopalvelusta, tietopalvelusta, jonka mukaan tiedotusosasto palvelee julkista mediaa vastaamalla median kysymyksiin, tuomalla medialle sen tarvitsemia vastauksia, työkaluja. Tästä on maailma mennyt eteenpäin. Tänä päivänä vaaditaan siltä, mikä täällä on tiedotusosasto, aktiivista yhteiskuntasuhteiden hoitoa niin, että ulkomaailma ymmärtää, mistä täällä on kysymys, millä tavalla täällä tehdään töitä. Sehän puuttuu kokonaan. Nyt tulinkin sellaiseen asiaan, joka ei kuulu tähän kohtaan, mutta halusin pahan vaan kosketella sitäkin.

Itse en ole niin itseriittoinen, että väittäisin, että olen paras mahdollinen hoitamaan kansamme asioita. Uskon, että edustan ihan tasapaksua keskitasoa tässä asiassa. Tiedän, että ulkomaailmassa on paljon minua huomattavasti taitavampia, osaavampia, parempia ihmisiä. Valitettavasti on todettava, että he myös nauttivat kovempaa palkkaa eivätkä sen takia hakeudu tänne. Mistä syystä? Jääkin vain kysymään itseltäni, olisiko-

han eduskunnassa maksettava parempia palkkoja, että tänne tulisi meitä parempia kansanedustajia.

78 Pentti Tiusanen /vas: Arvoisa rouva puhemies! Eduskunta on nyt uusinnut työjärjestystään, joka tulee voimaan 1.3.2000. Eduskunnan työ tulee entistä tehokkaammaksi. Näin on odotettavissa. Eduskunnan työ viime vuosina, voi sanoa vuosikymmenien ajan, on aktivoitunut, kansainvälinen osuus on lisääntynyt. Ainakin tästä kertovat täällä pidempään olleet kansanedustajat ja talon työntekijät.

Olen sitä mieltä, että eduskunnan palkkio- ja palkkakysymyksiä pitää katsoa niin, että katsoamisen näkökulma on myös kansalaisten kannalta sekä uskottava että myös oikeudenmukainen. Se on mielestäni tämän työpaikan erityisluonteeseen liittyvä kysymys.

Sitten yleensä rahan merkitykseen, johon ed. Bremer viittasi. Itse en usko, että eduskuntaan saataisiin laadullisesti parempi joukko tekemään työtä, jos tästä työstä maksettaisiin absoluuttisesti tosiasiaa parempi palkkio. Viittaen vain siihen, että esimerkiksi tällä hetkelläkin öiseen aikaan, kun yliopistollisessa keskussairaalassa leikataan, sanotaan nyt sellainen yksinkertainen asia kuin tulehtunut umpisuoli, operatööri saa ehkä 50 markkaa työstä, joka pelastaa tämän ihmisen elämän. En usko, että lääkärikunnan laatu on kiinni vain palkasta, vaan siinä on kai jonkin verran myös kutsumusta. Uskon, että tässäkin hommassa on jokaisella tietynlainen kutsumus mukana.

79 Esko Helle /vas: Arvoisa puhemies! Haluan puuttua vain terminologiaan. Täällä on puhuttu monella suulla palkasta kansanedustajien kohdalla — ed. Tiusanen puhui kyllä palkkiosta, poikkeuksena edelliseen. Korostan, että kansanedustajan tehtävä on luottamustehtävä. Se ei ole työsuhde, se ei ole virkasuhde. Siitä maksetaan muodollisestikin palkkio. Mutta toisaalta luottamustehtävä poikkeaa myös työsuhteesta siinä, että luottamustehtävässä kukin on 24 tuntia vuorokaudessa. Tämä on se yksi ero.

Toiseksi muistutan, että kun eduskunta viime keväänä sääti uuden julkisuuslain, siinä yhtenä aika radikaalina osana oli, että julkisen hallinnon palkat tulivat julkisiksi tämän kuun alusta. Se antaa tietysti jonkinlaista pohjaa myös palkkiokusteluun. Mutta tietenkään sitä ei tässä keskus-

telussa ja tässä ja nyt ratkaista. Ongelmia näissä systeemeissä joka tapauksessa on, varmasti niin meidän silmin kuin kansalaisten silmissäkin.

⁸⁰ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Täällä on käyty vilkasta keskustelua. Ed. Tiisanen toi oikean sanan esille: kutsumus. Mielestäni se on hieno sana, turhaan tänä aikana jäänyt liian vähälle. Minä ihailen ihmisiä, jotka kokevat jonkin tehtävän kutsumukseksi. Ihailen täällä lääkäri, kansanedustaja Tiustasta, koska oletan, että hänellä on kahden tehtävän kutsumus, vaativa tehtävä lääkärinä, ja se tehtävä, jonka perusteella hän on ollut käytettävissä valtiopäivämiestoimeen ja on sitä tehtävää täällä hyvin aktiivisesti halunnut hoitaa.

Kansanedustajan tehtävään mielestäni tarvitaan aito kutsumus. Millä tavalla sen kukin kohdallensa soveltaa ja tulkitseekin, se on varmasti lähtökohta tuloksekkaalle ja menestyksekkäälle työlle. Tietysti on niin, minä ainakin uskon, että täällä monet sen aidosti niin kokevat ja sen mukaan tähän työhön ovat tulleet.

Kun on käyty palkkakysymyksestä keskustelua, on varmasti niin, että rehellisestä työstä, jota kansanedustajan työn, jos minkä, tulee olla kutsumustyönä, on maksettava kunnon palkka ja kuluista korvaukset. Minusta nykyinen käytäntö kulukorvausten toteuttamisessa periaatteessa on toimiva, oikeudenmukainen, kutakuinkin, ja hyvä. Minä en ymmärrä, mitä ed. Bremer tarkoitti, kun hän vertasi, että korvausjärjestelmän pitäisi olla saman kaltainen kuin muualla yhteiskunnassa. Tämähän hyvin pitkälti on, mutta täällä on tietyt kulut arvioitu johtuen siitä, että byrokratia johtaisi aivan mahdottomuuksiin, jos täällä pitäisi kuitteja ja lippuja kaikesta olla säilyttämässä. Tänne olisi palkattava uusi kansanedustajien määrää vastaava joukko kuitteja tarkastamaan ja tutkimaan. Silloin varmasti kulukorvaukset tulisivat huikealla tavalla nousemaan. Mahdolliset väärinkäytökset saattaisivat jopa lisääntyä. Minusta nykyinen käytäntö on periaatteessa ihan soveltuva ja hyvä käytäntö.

Täytyy muistaa, että kansanedustaja on myös verotuksessa erilaisessa asemassa. Hän ei voi vähentää sillä tavalla tulonhankkimismenoja kuin kansalaiset yleensä. Vaalityön kuluja kansanedustaja ei voi vähentää missään. Nehän ovat huikeita hintoja, me jokainen tiedämme, mitä vaalityö vaatii. Tämä on tietysti sinänsä asia erikseen, mutta se on eräs osa yhteiskuntaamme.

Jos lähdetäisiin siitä, että kansanedustajan palkka tai palkkio, millä nimellä sitä nyt kutsutaankaan, olisi kovin vähäinen, se johtaisi siihen, että tänne ei varmaankaan hakeutuisi se joukko, joka olisi tehtävien hoidon kannalta tarpeen. Se saattaisi johtaa siihen, että tänne lähetettäisiin maan asioita käsittelemään joukko, joka ajaisi aivan joitain muita kuin valitsijoittensa etuja. Toivon, että asiassa löydetään ihan asiallinen yhteinen sävel keskusteluun. Nykymalli on varmasti hyvä. Sitä ei ulkopuolinen populismi saa haitata, sen orjaksi ei ole aihetta ryhtyä.

Yleiskeskustelu pääluokasta 22 julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Pääluokan käsittely keskeytetään.

Pääluokka 23

Valtioneuvosto

Yleiskeskustelua ei synny.

Päätökset:

Luku 01 Valtioneuvosto, luku 02 Valtioneuvoston kanslia, luku 03 Oikeuskanslerinvirasto, luku 27 Poliittisen toiminnan avustaminen ja luku 99 Valtioneuvoston muut menot hyväksytään.

Pääluokka 24

Ulkoasiainministeriön hallinnonala

Yleiskeskustelu:

⁸¹ **Mikko Elo /sd:** Puhemies! Ajattelin puheenvuorossani lyhyesti käsitellä kahden viikon kulluttua viisi vuotta täyttävää Suomen EU-jäsenyyttä. EU-jäsenyys, ainakin omasta mielestäni, on Suomen itsenäisyyden ajan tärkein ulkopoliittinen ratkaisu. Niin kuin muistamme, Suomen kansa äänesti EU-jäsenyydestä, ja kansa aika selvin numeroin oli EU-jäsenyyden kannalla.

Kuitenkin, niin kuin muistamme, yli 40 prosenttia suomalaisista äänesti EU-jäsenyyttä vastaan. Oli olemassa tietysti pelko siitä, että Suomen kansa jakautuu pahemminkin kahtia kuin sitten on tapahtunut. Minun mielestäni me suo-

malaiset olemme hyvin mukautuneet Suomen EU-jäsenyyteen. Suomalaiset ovat realistisia ihmisiä, ja realismia on se, että me olemme nyt EU:n jäseniä ja yritämme käyttää hyväksemme tätä jäsenyyttä.

Puhemies! Euroopan unionin kysymysten käsittely on ajankohtaista monestakin eri syystä. Suomihan on vielä parin viikon ajan EU:n puheenjohtajamaa. Itse asiassa voidaan sanoa, että me olemme erinomaisesti hoitaneet ulkonaisilta järjestelyiltä huippukokouksen, joka pidettiin viime viikonvaihteessa Helsingissä.

Puhemies! Olin sattumalta Euroopan neuvoston kokouksessa Pariisissa viikonvaihteessa ja seurasin Ranskan television uutisointia Helsingistä. Kun nyt on tullut pitkään käytyä Ranskassa, voi sanoa, että Suomen EU-jäsenyys on tuonut Suomen aivan uudella tavalla esimerkiksi Ranskan kartalle. Helsingistä ja Suomesta puhuttiin monta minuuttia jokaisessa uutislähetyksessä. Se on kyllä erinomaista mainosta kokonaisuutena Suomelle, kun myös viesti ranskalaisille oli se, että Suomi on erinomaisesti hoitanut puheenjohtajamaana järjestelyt.

Puhemies! Suomen puheenjohtajuuskaudella monet tärkeät asiat ovat liikkuneet eteenpäin. Otan tässä esille lyhyesti kaksi ehkä tärkeintä asiaa. Euroopan unionin laajentumisesta päätettiin Helsingissä lopullisesti viime viikonvaihteessa. Niin kuin tiedämme, meillä on 13 uutta ehdokasmaata Euroopan unionin jäsenyyteen. Samanaikaisesti Helsingissä päätettiin myös EU:n kriisinhallinnasta, joka alun perin, niin kuin muistamme, oli Suomen ja Ruotsin yhteinen aloite.

Mitä tulee EU:n laajentumiseen, voidaan sanoa, että me poliitikot suhtaudumme siihen kaikesta päätellen paljon myönteisemmin kuin kansalaiset koko EU:n tasolla, mutta myös Suomessa. Näyttää siltä, että suomalaiset ja muut EU:n jäsenmaiden kansalaiset ovat varsin epäileviä laajentumisen hyödyllisten vaikutusten suhteen. Ehkä me poliitikot lähdemme enemmänkin siitä, että EU, myös laajentumisen kautta, on edelleen se sama rauhanliike, jota se on ollut koko ajan, eli rauhan säilyttäminen Euroopassa on tärkein asia.

Puhemies! Kuitenkin on myös selvää, että monissa hakijamaissakin on tullut jo epäilyjä siitä, miten EU tulee vaikuttamaan esimerkiksi niiden talouteen ja työllisyyteen. Esimerkiksi viime viikkojen tiedot kertovat, että Tshekissä on varsin epäilevä mielipide tällä hetkellä siitä, kuinka siunauksellista Tshekin tasavallan jäsenyys Eu-

roopan unionissa on. Tämä vain eräänä esimerkkinä epäilyistä, jotka ovat heräämässä.

On joka tapauksessa todettava, ettei Euroopan unionin laajentuminen ole mikään helppo prosessi. Erityisen vaikeaksi minun mielestäni tekee asian se, että Turkki valittiin yhdeksi ehdokasmaaksi Helsingissä. Me tiedämme ne ongelmat, jotka liittyvät Turkin ihmisoikeuskysymyksiin ja erityisesti vähemmistökysymyksiin, kurdien asemaan siellä. Me tiedämme ne ongelmat, jotka ovat Kyproksella Turkin miehitettyä Kyproksen pohjoisosan, ja me tiedämme sen, että Turkki on käytännössä edelleen sotilaiden vallassa. On aika ironista katsella kuvia Turkin hallituksen istunnoista, joissa sotilaat ovat aina etualalla. Turkki, niin kuin tiedämme, on myös osaksi Yhdysvaltojen painostuksesta nyt Euroopan unionin jäsen ehdokasmaa. Kaikki me varmasti toivomme, että Turkki tulee täyttämään ne velvoitteet, jotka sille asetetaan ihmisoikeuksien ja vähemmistön oikeuksien ja demokratian kehittämisen suhteen. Uskon, että erityisen tarkasti länsimaissa seurataan, erityisesti EU-maissa, Öcalanin kuolemantuomiota ja mitä tapahtuu kurdijohtaja Öcalanille. Se on varmasti Turkin ihmisoikeuskysymysten todellinen koetinkivi.

Puhemies! Toinen tärkeä asia, joka Helsingissä päätettiin, on Euroopan unionin kriisinhallinta. Kuten me tiedämme, EU valmistautuu nyt siihen, että 60 000 aseistettua miestä on käytössä 60 päivässä vuoteen 2003 mennessä. Voidaan sanoa, että EU:n kriisinhallinnan osalta tämän eteneminen on paljon nopeampaa kuin voitiin odottaa vielä ehkä vuosi puolitoista sitten. Itse asiassa noin vuosi sitten Ranskan ja Englannin yhteinen aloite St. Malossa, Ranskassa, on varmaan ollut keskeinen tekijä siinä, minkä takia on päästy yksimielisyyteen Euroopan unionin kriisinhallinnasta. Erityisesti tärkeää on ollut se, että Englanti on tullut tähän mukaan, koska Englantihan, niin kuin me, jotka olemme seuranneet asioita, tiedämme, on ollut atlanttisen yhteistyön perinteinen kannattaja ja sillä on ollut enemmän vetoa Natoon kuin Euroopan unionin yhteiseen kriisinhallintaan.

Suomessa on myös keskusteltu, puhemies, siitä, että kriisinhallintajoukot merkitsisivät yhteistä puolustusta. Näinhän ei välttämättä asianlaita ole, eikä ainakaan tässä vaiheessa. Muun muassa Ruotsissa Ruotsin vihreät ovat Dagens Nyheterissä viime viikon torstaina 9 päivänä joulukuuta herättäneet keskustelun EU-armeijasta. Tietysti

se kysymys voidaan herättää, onko kriisinhallintajoukoissa kysymys todellisuudessa sitten myöhemmässä vaiheessa EU:n omasta armeijasta vai ei. Selvää on kuitenkin se, että ajattelussa voidaan helposti lähteä siitä, että jos jollakin EU-jäsenmaalla esimerkiksi on kriisi naapurinsa kanssa, EU:n kriisinhallintajoukot tietyksi rientävät myöskin EU:n jäsenmaan puolustukseksi. Mutta, niin kuin me tiedämme, yhteistä puolustusta siinä merkityksessä kuin Naton tai Weun 5. artikkelassa luvataan, tällaista jäsenmaiden turvallisuuden varmistamista ei sisälly kriisinhallintaan.

Puhemies! Henkilökohtaisesti tervehdin EU:n kriisinhallintajoukkojen perustamista tyydytyksellä. Mielestäni olisi ollut aika erikoista puhua kriisinhallinnasta ilman EU:n omia kriisinhallintajoukkoja. Tämä samalla merkitsee sitä, että parin kolmen vuoden sisällä Länsi-Euroopan unioni Weu varmastikin tullaan lopettamaan, koska Weullahan ei tämän jälkeen enää ole käyttöä.

Puhemies! On myöskin syytä tässä yhteydessä tuoda esille se, että Helsingin huippukokouksessa käsiteltiin Euroopan unionin ja Venäjän suhteita erityisesti siltä osin kuin ne koskevat Tshetshenian kriisiä. Puheenjohtajuuden alussa, olen tämän äskettäin lukenut eräästä sanomalehdestä, pääministeri Lipponen totesi 4 päivänä heinäkuuta toivovansa, että Suomi voi auttaa parantamaan EU:n ja Venäjän välisiä suhteita. Tämä oli siis 4. heinäkuuta. Tänä päivänä me tiedämme, ettei tähän ole ollut mahdollisuutta. Se ei ole riippunut Suomesta, vaan se on lähinnä riippunut Venäjästä. Tshetshenian kriisi ei ole mahdollistanut EU:n ja Venäjän suhteiden parantamista. Päinvastoin, niin kuin me tiedämme, EU on joutunut uhkaamaan Venäjää sanktioilla, joista tämänkin päivän uutiset ovat kertoneet, koska venäläiset eivät näytä nyt välittävän tällä hetkellä Euroopan unionin tai muidenkaan länsimaiden varoituksista Tshetshenian kriisin ratkaisemisessa.

Kaiken kaikkiaan, puhemies, olen sitä mieltä, että Helsingin huippukokous viime viikonvaihteessa oli todella onnistunut ja että myöskin se deklaratio, joka annettiin Tshetshenian kriisin ratkaisemisesta, oli todella paikallaan.

Puhemies! Suomi on paitsi Euroopan unionin myöskin Euroopan neuvoston jäsen. Suomi liittyi Euroopan neuvostoon noin kymmenen vuotta sitten, vuonna 89. Me olemme olleet siis noin kymmenen vuotta Euroopan neuvoston jäsen. Sekä EU:ssa että Euroopan neuvostossa Suomi

joutuu väkisinkin ottamaan kantaa Venäjän tiettyihin asioihin ja erityisesti tässä tapauksessa Tshetshenian kriisiin. Venäjä on ollut Euroopan neuvoston jäsen vuodesta 96 lähtien. Tshetshenian sodan aikana vuonna 95 jäsenneuvottelut keskeytettiin, koska venäläiset eivät silloin noudattaneet Euroopan neuvoston pyrkimyksiä saada Tshetshenian kriisi laukaistuksi.

Tämän viikon maanantaina 13 päivänä joulukuuta Euroopan neuvoston puheenjohtajisto piti kokouksensa Pariisissa, jossa muun muassa todettiin, että Euroopan neuvosto voi asettaa Venäjän jäsenyyden kyseenalaiseksi, jos ihmisoikeuksien loukkaukset Tshetsheniassa jatkuvat. Tämä on mielestäni merkittävä kannanotto, koska Venäjä on Euroopan neuvoston jäsen ja koska Euroopan neuvoston puheenjohtajisto, jossa on puheenjohtaja, 17 varapuheenjohtajaa ja eri poliittisten ryhmien jäsenet, on antanut tällaisen lausunnon.

Puhemies! Ihmisoikeuksien loukkaukset on tuomittava, tapahtuivatpa ne missä maassa tahansa. Kuitenkin on samanaikaisesti tärkeää muistaa se, että meidän pyrkimyksemme Suomessa tulee olla Suomen ja Venäjän kahdenvälisten suhteiden jatkuva kehittäminen. Tässä suhteessa on toivottavaa, että Tshetshenian kriisi ei tule aiheuttamaan minkäänlaisia vaikeuksia maamme suhteiden kehittämisessä.

Puhemies! Lopuksi asia, joka ei liity meidän EU-jäsenyyteemme, mutta joka on hyvin ajankohtainen kuitenkin, kun presidentinvaalit ovat tulossa ja kun se usein otetaan esille, Karjala-kysymys. Karjalan menetystä voidaan, puhemies, monesta syystä pitää epäoikeudenmukaisena. Se oli kuitenkin sodan tulos ja se on sopimuksin vahvistettu. Keskustelu Karjalan palauttamisesta saattaa olla hyvää kotimaista viihdettä, mutta sillä ei ole minun mielestäni kansainvälisessä politiikassa tällä hetkellä sijaa. Mielestäni suomalaisten pitää muistaa se, mitä on sovittu, ja ottaa myöskin realiteetit huomioon.

Puhemies! Kokonaisuutena ottaen Suomen ulkopoliittikkaa on mielestäni johdettu taitavasti viime vuosien aikana ja siinä on Suomen kansan edut otettu taitavasti myöskin huomioon. Mielestäni tasavallan presidentti, pääministeri ja ulkoministeri ansaitsevat myöskin eduskunnan kiitokset.

⁸² **Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Ensiksi pari kommenttia ed.

Elon puheenvuoroon, joka käsitteli aika monia ulkopoliittikan mielenkiinnon kohteita. Kun ed. Elo vertaili EU:n ja Euroopan neuvoston linjaa suhteessa Venäjään ja erityisesti Tshetshenian ongelmaan, niin haluaisin kyllä todeta sen, että minusta Euroopan unionin viimeaikainen linja on ollut huomattavan paljon selkeämpi kuin Euroopan neuvoston, jonka jäsen ed. Elo on. (Ed. Dromberg: Niin kuin Isohookana-Asunmaakin!) Euroopan neuvosto ei näköjään kykene vaatimaan tällä hetkellä jäseniään noudattamaan ihmisoikeuksia, joka on kuitenkin yksi ihan perustava kriteeri jäsenyydelle. Minusta onkin aivan kummallista, että samanaikaisesti Euroopan neuvosto kuitenkin lähettää aika ison valtuuskunnan seuraamaan Venäjän vaaleja ja demokratian toteutumista, kun tiedämme, että demokratia ja ihmisoikeudet ovat siellä tänä päivänä arkipäivän rikkomuksia.

Mitä tulee EU-puheenjohtajuuteen, olen ed. Elon kanssa samaa mieltä siitä, että puheenjohtajuus onnistui kyllä kohtuullisesti. Mutta kun ed. Elo sanoi, että Suomen EU-jäsenyys on tuonut Suomen uudella tavalla Ranskan kartalle, kun hän on viime viikonloppuna ollut Pariisissa, niin haluaisin kyllä laventaa tätä näkemystä ja todeta, että oma kokemukseni, kun olen matkustellut vähän laajemmalti viime aikoina Euroopassa, on se, että Suomen näkyvyys on kyllä positiivista laajemmaltikin, ei vain Ranskassa, vaan on tosia, että Suomella on tällä hetkellä erittäin hyvä maine kansainvälisesti koko Euroopassa.

Puheenjohtajuuskaudesta minulle henkilökohtaisesti on jäänyt yksi ainoa paha särö ja puute, ja se koskee pohjoisen ulottuvuuden ohjelmaa. Siinä Suomi on epäonnistunut tänä vuonna aivan täydellisesti, jos ajatellaan sitä, minkälaisia tavoitteita Suomi vuosi sitten asetti pohjoiselle ulottuvuudelle. Oli tarkoitus, että tämän vuoden aikana saamme aikaan toimintaohjelman, mutta juuri ja juuri on saatu aikaan se, että toimintaohjelma laaditaan.

Pohjoiseen ulottuvuuteen asetetaan nimittäin paljon perusteltuja toiveita erityisesti siksi, että Venäjän raja muodostaa Euroopassa valtavan elintasokuilurajan ja myös ympäristöuhat Venäjältä ovat tällä hetkellä edelleen merkittävät. Näistä syistä olisi tärkeää se, että pohjoisen ulottuvuuden toimintaohjelma saisi konkreettista sisältöä. Tässä suhteessa Suomen puolella on ollut anteeksiantamatonta saamattomuutta.

Saamattomuus näkyy myös sillä tavalla, että lähialueyhteistyön ja Euroopan unionin Venäjään kohdistamia rahoja käytetään vähän miten sattuu. Suomen puolella virkamiehet eivät mielestäni ole tarpeeksi innostuneita edistämään nimenomaan uutta luovia projekteja, joita kuitenkin aika paljon on olemassa. Meillä on hyvin paljon uusia ideoita, mutta niiden toteuttamiseen emme nyt pääse, kun pohjoisen ulottuvuuden ohjelmaa ei ole. Tämänkin vuoksi pidän merkittävänä sitä, että toimenpideohjelma saataisiin mahdollisimman nopeasti ja jo ensi vuonna toimitaan, että saataisiin myös rahoja Euroopan unionin budjettiin.

Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoroni ensisijaisesti sen takia, että valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on kiinnitetty huomiota yhteen ainoaan asiaan ja se on kehitysyhteistyöpolitiikka. Tällä hetkellä se ei näytä olevan kovin muodissa. Hyvin vähän on harrastusta kehitysyhteistyöpolitiikkaan, vaikka globaalistumisen seurauksena etäisimmätkin kehitysmaiden tapahtumat tulevat meitä lähelle. Suomi ei voi tänä päivänä hyvinvointivaltiona olla syrjässä kehitysmaiden kriiseistä tai uhkatekijöistä, vaan meidänkin on otettava kantaa asioihin ja osaltamme kannettava vastuu vaikkapa nälänhädän, pakolaisuuden, sairauksien tai väkivaltakonfliktien seurauksista.

On myös muistettava se, että globaali elinympäristö on yhteinen ja kielteinen kehitys köyhien maiden metsissä, maaperässä, vesivaroissa tai ilmastossa heijastuu myös Suomeen. Tässä näen muutamia keskeisiä perusteita sille, että suomalaisten pitäisi olla edelleen dynaamisia kehitysyhteistyöpolitiikassa. Tulee myös muistaa se, että kehitysmaiden etniset väestöryhmät tai kansat ovat keskeinen osa ihmiskunnan moninaisuutta ja kulttuuria. Maapallon väestöstä neljä viidesosaa elää kehitysmaissa, ja maapallon väestön lisääntyminen tapahtuu valtaosaltaan naisissa maissa. Kehitysmaiden väestön jakaantuminen tuhansiin etnisiin ryhmiin merkitsee kulttuurisesti suurta rikkautta. Toisaalta ristiriidat eri väestöryhmien välillä ja myös ryhmien sisällä sekä niukkoihin luonnonvaroihin kohdistuva kasvava paine johtanevat toistuvasti konflikteihin, joilla on merkitystä koko maailman vakaudelle. Näin ollen on hyvinkin tärkeää seurata, minkälaisia rahoja kehitysyhteistyöhön panostamme.

Viime vuosina Suomen kehitysyhteistyövarojen taso on vaihdellut 0,32:n ja 0,33:n bkt-osuu-

den tuntumassa. Ensi vuoden budjetin mukaan varsinaiseen kehitysyhteistyöhön varataan noin 1,8 miljardia ja kehitysyhteistyöhön kaikkiaan 2,5 miljardia. Talouden ennustetuilla kasvuluvuilla koko kehitysavun bkt-osuus tulee ensi vuonna olemaan noin 0,33 prosenttia ja varsinaisen kehitysyhteistyön 0,24. Lipposen ensimmäinen hallitus jo asetti tavoitteeksi vuodelle 2000 noin 0,4 prosenttia bkt:sta, mikä olisi Euroopan unionin keskitasoa. Tästä tavoitteesta jäädään ensi vuonna ainakin runsaat puoli miljardia markkaa. Valtiovarainvaliokunnan mietinnössään todetaan, että tavoitetta ei saavuteta.

Kehitysyhteistyön ja koko kehityskaapolitiikan uskottavuuden kannalta on kuitenkin tärkeää, että Suomen antaman kehitysavun määräkehityksessä päästäisiin luvattuun bkt-osuuden nousuun. Tätä tavoitetta varten mielestäni tarvittaisiin ennen kaikkea kotimaisia voimavaroja liikelle saava realistinen ohjelma, josta pidettäisiin kiinni. On tärkeää, ettei esimerkiksi Kosovon auttaminen ja jälleenrakentaminen vie rahoitusta perinteisiltä kehitysyhteistyökohteilta. Olisikin paikallaan harkita, mikä on kehitysyhteistyötä ja mikä on Suomen antamaa ulkomaa-apua noin yleensä.

Ensi vuoden tulo- ja menoarvioesityksessä suomalaisia lähellä olevat kehitysyhteistyömuodot kansalaisjärjestöjen apu ja kahdenvälinen apu saavat noin 7–8 prosenttia ja runsaan 20 prosenttia osuudet kehitysavun määrästä. Tulee muistaa, että meillä on noin parisataa kansalaisjärjestöä, joiden kautta ohjataan kehitysapua hyvinkin merkittävästi. Pienillä panoksilla tehdään erittäin tasokasta työtä, ja on tavoitteena se, että kansalaisjärjestöjen kehitysapu nousisi vähintään 10 prosenttiin koko apurahoituksesta. Kahdenvälinen apu on myös tärkeä kanava suoriin yhteyksiin Suomen ja kehitysmaiden välillä. Välittömän vuorovaikutuksen suomalaisten ja kehityksissa asuvien ihmisten kesken tulee olla yksi suomalaisen kehityskaapolitiikan keskeisiä tavoitteita.

Olenainen sisällöllinen kysymys on myös, miten kehitysmaiden ja maailman ruokaturvaa aiotaan edistää. Köyhyyden lievittämisen, Suomen kehitysyhteistyöpolitiikan tällä hetkellä tärkeimmän päämäärän, ja ruokaturvan parantamisen välillä on kiinteä yhteys. Kaiken kaikkiaan maaseutukehityksen tukeminen on olennaista demokratian ja ihmisoikeuksien edistämistä, joi-

den tehtävien tulee aina kuulua Suomen kehitysyhteistyön ja kehityskaapolitiikan ytimeen.

Olen ilahtunut siitä, että kansalaisjärjestöasia on huomattu valtiovarainvaliokunnassa ja siihen on tehty asianmukaiset muutokset.

Puhemies! Vielä yksi asia kehitysyhteistyöpolitiikasta. Nimittäin amerikkalaisten tilastojen mukaan Suomen saama palauma kehitysyhteistyöhön suunnatuista avustusvaroista, erityisesti YK:n kautta suuntautuvista varoista, on äärettömän pieni, suorastaan olematon verrattuna esimerkiksi muihin Oecd-maihin. Eräiden arvioiden mukaan kyse ei olisi mistään sattumasta, kun viime vuosien tilastoja on seurattu, vaan tietoisesta linjavalinnasta. Herääkin kysymys, miksi Suomi toisin kuin muut maat karttaa kehitysyhteistyössään kotimaisten tavaroiden ja palvelujen ostamista. Nimittäin jos niitä suosittaisiin, sitä kautta voitaisiin ajatella, että sitten myös vähitellen saataisiin näitä tuotteita ja palveluja muihin maihin. Jos YK:n eri järjestöt käyttävät vuosittain noin 30 miljardia rahaa hankintoihin, tuntuisi siltä, että tätä rahaa kannattaisi Suomenkin aktiivisesti havitella, ja voisi ajatella, että Suomi voisi itse avata ensin portteja ostamalla kotimaisia tavaroita ja palveluja ja sitä kautta laajentaa markkinoita. Tällainen kehitysyhteistyöpolitiikan linjahan on esimerkiksi Saksalla, Ranskalla, Englannilla ja Italiassa, jotka antavat kehitysapua suhteellisesti vähemmän kuin Suomi mutta saavat tavaratilauksina avustuskohteisiin rahaa takaisin paljon enemmän. Toivoisi, että näitä uusia avauksia meidän kehitysyhteistyöpolitiikassamme rohjettaisiin seuraavina vuosina tehdä.

⁸³ **Toimi Kankaanniemi /skl:** Arvoisa puhemies! Suomi on ollut Euroopan unionin puheenjohtajamaa tämän loppuvuoden ajan. Kysymys siitä, onko Suomi onnistunut tässä tehtävässä, on tietysti arvioitava lopullisesti vasta jonkin ajan kuluttua. Mutta varmaan tänä päivänä voidaan sanoa, että Suomi on onnistunut suhteessa niihin tavoitteisiin, jotka olivat puheenjohtajakaudella, lukuun ottamatta nyt verotuksen harmonisointia, joka epäonnistui melko täydellisesti. Oma kysymyksensä on sitten taas se, olivatko nämä tavoitteet, jotka puheenjohtajakaudelle asetettiin, oikeat ja kansojen edun mukaiset ja todella tavoittelemisen arvoiset. Siihen en varsinaisesti yritä vastata.

Voin todeta, että verotuksen ohella pohjoinen ulottuvuus, josta paljon puhutaan, on myös jää-

nyt aika tavalla sanahelinäksi, vaille konkreettista sisältöä. Sillä on ilmeisesti tehty kotimaassa paljon politiikkaa mutta varmaan siihen ei ole uskottu edes hallituksessa, ja se sitten näkyy lopputuloksessa. Valta Euroopan unionissa on kuitenkin Keski-Euroopan suurilla mailla, ja ne eivät tälle pohjoiselle ulottuvuudelle ole paljon painoa antaneet.

Suurin murhe tai yksi suuri murhe on se, että Itämeren tila on unohdettu myös aivan liiaksi Euroopan unionin politiikassa. Siihen pitäisi kii-reesti panostaa voimakkaasti lisää.

Euroopan unioni on tänäkin vuonna kehitty-nyt, astellut eteenpäin, ja voidaan perustellusti sanoa, vaikka käsitteillä aina on erilainen merkitys eri puhujien suussa ja eri maissa, että liitto-valtiotyypin kehitys on astellut voimakkaasti eteenpäin kuluneen vuoden aikana. Keväällä tuli voimaan Amsterdamin sopimus, joka lisäsi unionin poliittista valtaa ja merkitystä voimakkaasti. Oikeus- ja sisäasioista siirrettiin unioniasioiksi osa heti, osa tulee viiden vuoden siirtymäkauden aikana, ja tätä vietiin eteenpäin Tampereen huip-pukokouksessa. Tällä tiellä, poliittisen unionin tiivistämisen tiellä, on edetty tänä vuonna voi-makkaasti.

Tietysti Talous- ja rahaliitto Emu on mennyt eteenpäin. Rahapoliittinen päätösvalta on annettu pois omista käsistä eurooppalaisten käsiin. Toki siellä mukana ollaan, mutta ei kovin mitta-vaa vaikutusta sieltä tietystikään ole voitu saada. Toisaalta, kun taloudellinen kehitys on ollut sel-lainen kuin nyt on ollut, ongelmia ei tässä suhteessa ole toistaiseksi ollut. Emu-jäsenyysskin testataan vasta tulevan laskukauden aikana, mi-ten silloin asiat pystytään hoitamaan, jos tulee paljon puhuttu epäsymmetrinen tilanne.

Edelleen poliittisen ja taloudellisen syvenemi-sen lisäksi erityisesti nyt Helsingin huippukoko-uksessa sotilaallinen puoli asteli voimakkain as-kelin eteenpäin keskieuropalaisten edellyttä-mänä ja Suomen nöyrästi toteuttamana asiana ja hankkeena. Tällä tiellä on aivan selvästi päämää-ränä rakentaa eurooppalainen puolustusjärjestel-mä, ja sitähan jo Maastrichtin sopimus ja Ams-terdamin sopimuskin edellyttävät ja siihen poh-jan antavat, eli yhteiseen puolustukseen ollaan matkalla. Tässäkin suhteessa puheet kotimaassa ovat hyvin erilaisia kuin Keski-Euroopassa ylei-sesti käytetyt puheenvuorot. Meillä ei totuutta uskalleta tai haluta kertoa suomalaisille. Tämä tie kuitenkin on valittu erityisen voimakkaasti Lip-

posen hallitusten aikana. Tällä tiellä mennään reipasta vauhtia eteenpäin, ja varmaan hyvin pian toteamme, missä tilanteessa tältä osin olemme: yhteisen eurooppalaisen puolustusjärjestelmän osana. Silloin ei ilmeisesti tarvitse puhua Nato-jäsenyydestä enää mitään, koska järjestelmä on luotu toiselta pohjalta mutta lopputulos on likipi-tään sama. Suomi ei puolusta itse itseään vaan on osa laajemman liittoutuman kokonaisuutta.

Arvoisa puhemies! Se, mikä Euroopan unio-nin politiikassa on tänä vuonna ollut voimak-kaasti myös esillä mutta unohdettu loppuvuoden aikana, on se, että keväällä EU:n komissio joutui eroamaan korruption, väärinkäytösten ja muiden ikävien asioiden seurauksena. Komissio oli pa-kotettu eroamaan. Se halvautti koko Euroopan unionia lähes puoleksi vuodeksi. Tämän puolen vuoden aikana käytiin Euroopan unionin parla-mentin jäsenten vaalit. Nuo vaalit olivat kaikissa EU-maissa ja erityisesti Suomessa katastrofi. Voidaan sanoa, että kun kolmasosa suomalaisista äänioikeutetuista äänesti, neljäsosa koko kan-sasta äänesti noissa vaaleissa, Euroopan unionin parlamentilla ei ole Suomen kansan eikä oikeas-taan minkään unionimaan kansan mandaattia puhtaasti. Sinne valittiin lain säätämä määrä jäse-niä, mutta he tulivat valituiksi sinne erittäin ohu-ella valtakirjalla. Tietysti, kun meillä ei ole mi-tään minimimääräystä siitä, kuinka paljon ääniä ja äänestäjiä täytyy olla, voihan sinne tulla vaika 16 äänellä eli yhdellä äänellä per ehdokas. Sil-läkin edustetaan kansaa.

Mutta demokratian kriisi tämä on, ja syvä krii-si. Tästä pitäisi käydä voimakas keskustelu, mi-ten Euroopan unionin demokraattisuutta, avoi-muutta ja uskottavuutta voidaan vahvistaa vai halutaanko sitä edes. Tosiasia tietysti on, että suuryrityksillä ja vahvoilla kansakunnilla on siel-lä valta ja ne käyttävät sitä hyväkseen epädemo-kratian ja salailun välityksellä, ja valitettavasti pitkälti myös tämän asian, mihin edellinen ko-missio kaatui, eli korruption ja väärinkäytösten kautta. On häpeällistä koko sivistyneelle Euroopalle, että tilanne on tällainen. Tämä vaatisi kyllä perusteellisen perkaamisen ja selvittämi-sen. Mielestäni tämä selvittely ja perusteellinen pohdinta pitäisi käydä läpi, ja johtopäätökset ja niiden perustalta uudistukset pitäisi tehdä ennen kuin laajenemisesta ruvetaan puhutaan taikka toimimaan sen eteen.

Jos 15 jäsenmaan unioni ei pysty hoitamaan omia asioitaan uskottavasti, luotettavasti, avoi-

mesti ja demokraattisesti, miten 25—26-jäseninen unioni voisi sen tehdä? Ei mitenkään. Ajautuaan sellaiseen tilanteeseen, joka on varmasti kestävämpi.

Nyt on tarkoitus Helsingin päätösten perusteella hallitusten välinen konferenssi aloittaa ensi vuoden puolella, ja tietysti on välttämätöntä, että EU:n päätöksenteko ja hallinto uudistetaan ennen laajentamista. Mutta toisaalta laajentamista viedään myös voimakkaasti eteenpäin poliittisista ja ehkä pitkälti valtapoliittisista syistä. Siihen on omat perusteensa, mutta jotta se voisi onnistua, jotta voitaisiin saada toimiva, luotettava, kehityskykyinen ja uskottava, demokraattinen unioni tulevaisuudessa, unionin koko järjestelmää pitäisi voimakkaasti keventää. Sieltä pitäisi yksinkertaisesti siirtää pienet asiat kokonaan kansalliselle tasolle ja puuttua unionitasolla vain suuriin keskeisiin kysymyksiin, joilla on merkitystä ihmisten hyvinvoinnin ja tasa-arvon, ihmisoikeuksien ja turvallisuuden, ympäristö- ja muun turvallisuuden kannalta. En kuitenkaan katso, että sotilaallista rakennelmaa olisi tarpeen luoda kriisinhallinnan yli ainakaan.

Arvoisa puhemies! Nyt kun Turkki ollaan otamassa mukaan jäsenkandidaatiksi ja mahdollisesti jossakin vaiheessa jäseneksi, mukaan on tulossa maa, kansakunta, jonka uskonto on islam, jonka historia, kulttuuri, kielet ja monet ratkaisevan tärkeät tekijät ovat hyvin kaukana länsieurooppalaisista perinteistä ja tosiasioista, ja se tulee merkitsemään aivan uutta avautusta koko Euroopan unionille. Tämä asia haluttiin viedä tässä tilanteessa nopeasti ilman suuria keskusteluja läpi Helsingin huippukokouksessa. Mielestäni avoimuutta tässäkin olisi ollut syytä harjoittaa tehtyä enemmän.

Arvoisa puhemies! Lyhyesti totean kehitysyhteistyön osalta budjettiin liittyen, että kun tämän vuosikymmenen alussa ensin Holkerin hallituksen hulvattoman elämänmenon johdosta Ahon hallitus sai konkurssipesän hoitaakseen, silloin jouduttiin säästämään monista kohdista ja myös kehitysyhteistyöstä säästettiin voimakkaasti. Joinakin vuosina päästiin 0,7, jopa 0,8 prosenttiin bruttokansantuotteesta, mutta sen jälkeen leikkaukset iskivät myös kehitysyhteistyöhön. Silloin presidentti Koivisto totesi eräässä lausunnossaan, että valtakunta, jonka valtiontalous velkaantuu ja jonka vaihtotase on alijäämäinen, ei voi antaa vastikkeetonta rahaa maasta ulos. Se oli hänen kannanottonsa kehitysyhteistyöhön.

Tänä päivänä nämä Koiviston sanat kannattaisi ottaa vakavasti ja tarkastella, mikä tilanne on. Valtiontalous on ylijäämäinen. Velkaa tosin on paljon, mutta valtiontalous on kuitenkin selvästi ylijäämäinen tästä vuodesta lähtien, ja toisaalta vaihtotase taitaa olla historian kaikkein korkeimmalla tasolla eli enemmän positiivinen kuin on ollut koskaan. Eli valtio ei velkaannu eikä Suomi kansantaloutena velkaannu ulkomaille.

Tämä lähtökohta Lipposen hallitusten ja varsinkin nykyisen hallituksen olisi pitänyt ottaa huomioon, kun on kehitysyhteistyömäärärahoja mitoitettu. Valtiovarainvaliokunta toteaa, että vuonna 2000 eli tämän budjetin vuonna ei saavuteta edes 0,34 prosentin tasoa. Kuitenkin hallituksessa on nyt, kuten edellisessäkin oli, vihreä kehitysyhteistyöministeri ja vasemmistolaiset, jotka ainakin vuosikymmenen alussa suoraa huuttoa täällä huusivat kehitysyhteistyömäärärahojen leikkauksista. Nyt, kun he ovat vastuussa ja valtiontalous ja kansantalous on tässä kunnossa, että Suomi on yksi maailman rikkaimpia maita, he hiljaisesti antavat mennä niin, että prosenttiosuus suhteessa bruttokansantuotteeseen alenee joka vuosi ja ensi vuonna ja jää kauas 0,4 prosentista, jonka samapohjainen hallitus kolme vuotta sitten löi lukkoon vuoden 2000 tasoksi. On käsittämätöntä, että näin voidaan nyt mennä, ei edes pysyt 0,34:ssä puhumattakaan 0,4:stä, puhumattakaan YK:ssa hyväksytystä 0,7 prosentista. Tällä menolla Suomi ei pääse milloinkaan 0,7 prosenttiin vaan putoaa alaspäin vuosi vuodelta, vaikka vaurastuminen on tavattoman nopeaa.

Arvoisa puhemies! Kristillisen liiton vastalauseessa on mietinnön sivulla 144 esitetty maltillisesti 50 miljoonaa markkaa lisää kehitysyhteistyömäärärahoihin. Se ehkä takaisi sen, että päästäisiin ensi vuonna 0,34:ään, mutta mielestäni hallituksen pitäisi nyt tehdä uskottavuutensaakin palauttamiseksi uusi päätös siitä, millä aikataululla se pyrkii nousemaan länsimaisen sivistysvaltioiden kastiin uudelleen täältä aallon pohjasta, joka vain syvenee, takaisin tälle uralle, joka johtaisi kohtuulliselle tasolle.

Ei tarvitse varmastikaan kertoa tässä siitä, minkälaiset tarpeet maailmalla ovat. Me tiedämme kriisipesäkkeet ja me tiedämme kehitysmaiden tilanteen kautta linjan. Wto-kokouksesta tuli tietoa ja monessa muussa yhteydessä. Maailmalla on tarve valtavan suuri ja kasvaa, ja tähän liittyvät ympäristökysymykset, terveystieteet

set, väestöräjähdyks ja monet asiat, joihin pitää vakavasti puuttua. Ne ovat meidän yhteisiä kysymyksiämme, koska maapallomme on yhteinen.

⁸⁴ **Sakari Smeds /skl:** Arvoisa puhemies! Kristillisen liiton muutosesityksistä, jotka olemme kuvanneet budjetin valtiovarainvaliokunnan mietinnön vastalauseeseensa 2, noin kaksi kolmasosaa on sellaisia, jotka selvästi toisivat pidemmällä aikavälillä myös valtiontalouteen säästöjä. Tässä ulkoasiainministeriön pääluokassa meillä on esitettyä vain yksi muutos. Esitämme, kuten ed. Kankaanniemi jo totesi, 50 miljoonan markan määrärahaa kehitys yhteistyömäärärahojen lisäämiseksi niin, että tuo lisäys kohdennettaisiin kaikkein köyhimmillä maille. Emme väitä, että tämä muutos suoranaisesti olisi sellainen, jonka voitaisiin yksioikoisesti osoittaa tuovan pidemmällä aikavälillä valtiontalouteen säästöjä. Tämän muutosesityksen perustelut nousevat oikeudenmukaisuudesta ja kansainvälisten velvoitteidemme kantamisesta.

Mietintöön liitettyssä asiakirjassa ulkoasiainvaliokunnan lausunnossa oikeastaan aika hyvin ja suoraan tuodaan esille, että kehitys yhteistyövarat eivät ensi vuonna tule saavuttamaan hallituksen itsensä vuonna 1996 asettamaa tavoitetta, 0,4:ää prosenttia bruttokansantuotteesta. Lausunnossa myös hyvin tuodaan esille, että kehitys yhteistyömäärärahat ovat niitä määrärahoja, jotka hyvin tehokkaasti ehkäisevät kriisejä ja jotka ovat osaltaan rakentamassa inhimillistä turvallisuutta tähän maailmaan.

Näiden lausuntojen jälkeen, joihin valtiovarainvaliokuntakin on yhtynyt, minusta olisi kuitenkin pitänyt päätyä toisenlaiseen lopputulokseen kuin nyt on mietinnössä päädytty. Kristillinen liitto esittää pientä maltillista määrärahalisäystä. Toivon, että siihen moni voisi yhtyä. Haluan kuitenkin todeta tyydytyksellä, että absoluutisesti nämä määrärahat lisääntyvät, mikä on hyvä suunta.

⁸⁵ **Esko Helle /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin ed. Kankaanniemelle totean vain, että ihmisiä ne ovat islamilaisetkin. (Ed. Kankaanniemi: Kyllä!)

Sitten puutun kahteen asiaan tässä. Hallituksen esityksessä ensi vuoden talousarvioksi sanotaan otsikon Tilapäinen edustus kansainvälisissä neuvotteluissa (kohta 24.99.21) alla seuraavaa: "Määrärahaa saa käyttää Tasavallan Presidentin

ja pääministerin vierailuista sekä vastaavantasoisista vierailuista Suomeen aiheutuvien menojen maksamiseen." Kysymys on siis ulkoasiainministeriön kuluista. Omituisuus on jo tässä esityksessä, kuten on ollut ilmeisesti vuosikymmeniä tässä maassa, se, että tasavallan presidentillä on oma pääluokka valtion talousarviossa, mutta hänen toiminnastaan, hänen henkilökunnastaan aiheutuvia menoja maksetaan muista pääluokista sen lisäksi. Eli emme saa talousarviosta täyttää käsitystä siitä, mitkä ovat presidentti-insituution kulut ja menot.

Hallitus siis esitti tällä tavalla tiettyä määrärahaa, joka on nimenomaan presidentin ja pääministerin matkakuluihin ja vierailevien presidenttien ja pääministerien kuluihin Suomessa. Nyt valtiovarainvaliokunnan mietinnössä asia on palautettu ennalleen, tälle vuosikymmenien linjalle, eli toisin sanoen ulkoasiainministeriön matkakulut ja myös tasavallan presidentin matkakulut ovat yhteisessä isossa potissa, jossa oli kai noin 40 miljoonaa markkaa mietinnön mukaan.

Tietääkseni myös valtiontilintarkastajat ovat joskus ainakin nurkan takana puuttuneet tähän ongelmaan, mutta muutosta ei ole saatu. Minusta pitäisi myös tämän budjettiperusteen tulla käyttöön tasavallan presidentin kuluissa. Tässä yhteydessä haluan selkeästi sanoa, että mielestäni tasavallan presidentin tehtäviin kuuluu matkustaa niin kotimaassa kuin ulkomailla. Kysymys ei ole halusta eikä tahdosta rajoittaa matkoja tai niihin meneviä kuluja vähentää, mutta kulujen tulisi näkyä talousarviosta selkeästi, kuten kaikkien muidenkin toimialojen ja toimielinten kohdalla tätä nykyä on. Se yhtenä kommenttina tähän valtiovarainvaliokunnan mietintöön ja myös hallituksen esitykseen tältä osin. Toivomuksena on myös, että tässä siirryttäisiin asiallisempaan menettelyyn kuin tällä hetkellä.

Toinen seikka: Tässä yhteydessä voisi jälleen kerran puuttua käynnissä olevaan presidentinvaalikamppailuun. Aika monet ehdokkaat, elleivät ihan kaikki, eivät ihan kaikki mutta lähes kaikki, ovat lukeneet tulevaa perustuslakia sen 93 §:n osalta aika oudosti. He näkevät siinä lähinnä vain sanat "presidentti johtaa". He eivät halua nähdä sitä prosessia, joka on takana, toisin sanoen sitä, että myös ulkopolitiikan asioiden valmistelu on nimenomaan ulkoasiainministeriön ja tarvittaessa muiden ministeriöiden hallussa. Toisin sanoen eduskunnalle vastuunalaiset ministerit vastaavat asioiden valmistelusta. Tasavallan pre-

sidentillä itsellään ei ole valmisteluelintä, joka voisi näitä asioita tehdä, eikä hänellä perustuslakiehdotuksen mukaan sellaista saa ollakaan. Se yhteistoiminta lähtee jo perustasosta, asioiden esilleotosta, niitä koskevista keskusteluista ja kaikesta tällaisesta. Siinä yhteistoimintahalu kaiken kaikkiaan mitataan.

Toivoisin todella, että presidenttikamppailu tältä osin ainakin siirtyisi hieman demokraattisemmalle kannalle. Sikäli näytti olevan ihan hyvä, että kun nykyinen ulkoministeri oman vaalikampanjansa aloitti, hän lähti arvopohjista eikä niin sanotussa linjapuheessaan ilmeisesti puuttunut tähän problematiikkaan lainkaan. Jos lähtee hänen esittämistään arvoista, joissa tulevat hyvin vahvana esiin yhteistoiminta, demokratia ja toisen kuuleminen, ehkä hän kykenisi tulevaisuudessa elämään uuden perustuslain mukaisesti.

Jos valinta osuu joidenkin muiden ehdokaiden kohdalle, näyttää vähän siltä, että tiettyjä konflikteja saattaa tulla. Niin valtioneuvoston, pääministerin, ulkoministerin kuin todennäköisesti myös eduskunnan tahto eräissä asioissa saattaa tulla poljetuksi, jos heidän käsityksensä pitävät siinä vaiheessa, kun uutta perustuslakia sovelletaan käytäntöön. Toivon tässäkin yhteydessä, että taustajoukot malttaisivat vähän mielensä eivätkä kaipaasi vahvaa johtajaa, koska sellaista ei tulevasta presidentistä tähän maahan missään tapauksessa tule.

⁸⁶ **Kari Urpilainen /sd:** Arvoisa rouva puemies! Paavo Lipposen ensimmäinen hallitus hyväksyi syksyllä 1996 uuden periaatepäätöksen kehitysyhteistyön tulevasta suuntaviivoista. Periaatepäätös nosti uudella tavalla köyhyyden vähentämisen, kestävän kehityksen edistämisen sekä ihmisoikeuksien, tasa-arvon, demokratian ja hyvän hallinnon kehittämisen suomalaisen kehitysyhteistyön ohjenuoraksi. Periaatepäätöksen suurin merkitys onkin toistaiseksi ollut kehitysyhteistyön sisällön uudistamisessa, sillä päätöksen asettamista määrällisistä tavoitteista on jääty selkeästi jälkeen.

Periaatepäätöksen tavoitteena oli kehitysyhteistyömäärärahojen lisääminen niin, että 0,4 prosentin bruttokansantuotetaso saavutetaan vuonna 2000. Lisäksi todettiin, että Suomi pitää edelleen tavoitteena YK:n suosituksen mukaisen 0,7 prosentin tason saavuttamisen pitkällä aikavälillä. 0,7 prosentin tavoitteesta varsin harva uskaltaa unelmoidakaan nykytilanteessa, vaikka ta-

voite on kehitysmaiden tarpeiden ja todellisuuden valossa vähintään yhtä perusteltu kuin takavuosina. Kiusallisempaa on se, että välitavoitteeksi asetetusta 0,4 prosentin tavoitteesta on myös jääty pelottavan kauas.

Kehitysyhteistyön uuden periaatepäätöksen hyväksymisvaiheessa määrärahojen osuus oli 0,34 prosenttia bruttokansantuotteesta. Tästä sinänsä täysin sattumanvaraisesta luvusta on tehty kehitysyhteistyön volyymin eräänlainen maaginen alaraja, tai näin on vuodesta 96 lähtien väitetty. Tosiasia nimittäin on, että vuoden 96 jälkeen kehitysyhteistyömäärärahamme eivät ole koskaan olleet 0,34 prosenttia bruttokansantuotteestamme, vaan vuosina 97–99 ne ovat jääneet senkin alapuolelle.

Myös budjettiesityksessään vuodelle 2000 hallitus asettaa tavoitteekseen 0,34 prosenttia bruttokansantuotteesta. Nykyisillä määrärahaesityksillä tätä tavoitetta ei valitettavasti tulla saavuttamaan. Itse asiassa pikalaskelma osoittaa, että esitetty reilun 2,5 miljardin kehitysyhteistyömääräraha talousarviesityksen oman bruttokansantuotekasvuennusteen valossa merkitsee bruttokansantuotelukuna noin 0,33:a prosenttia. Jotta kehitysyhteistyö nousisi tavoiteltuun 0,34 prosenttiin, tarvittaisiin noin 60 miljoonan markan lisäys ensi vuoden talousarvioon.

Kun samalla tiedämme, että hallitus on valtiovarainministeriön painostuksesta sisällyttänyt jälleen kerran ylimitoitetun arvion kehitysyhteistyömenoiksi hyväksyttävistä pakolaiskustannuksista, lopullinen tulos jää entistä selvemmin asetetusta tavoitteesta. Tämä selvä ero hallituksen julkitavoitteiden ja lupauksen ja toisaalta budjettiesityksen välillä nakertaa hallituksen kehitysyhteistyöpolitiikan uskottavuutta, valitettavasti.

Kun ei näitä ilmeisiä puutteita ollut mahdollista korjata eduskuntakäsittelyn aikana, esitän hallitukselle vakavan vetoamuksen siitä, että se palaa omaan periaatelinjaansa viimeistään vuoden 2001 budjetin valmistelussa.

Hallituksen kehitysyhteistyön budjettiesitykseen on eduskuntakäsittelyssä voitu sopia erästä muutoksesta sisäisenä siirtona. Muutos koskee kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyömäärärahoja. Edellä mainitussa hallituksen periaatepäätöksessä todetaan, että kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyö luo merkittävää pohjaa ja voimavaroja Suomen kehitysyhteistyölle ja laajentaa Suomen kosketuspintaa kehitysmaiden kanssa. Kansalaisjärjestöillä on keskeinen rooli maa-

ilmanlaajuisen yhteisvastuun vahvistamisessa suomalaisten keskuudessa. Tämän toimintavuoden yhtenä keskeisenä päämääränä nähdään myös kehitysmaiden kansalaisyhteiskuntien kehittäminen.

Periaatepäätöksessä korostettiin myös, että järjestöillä on varsin laaja vapaus kohteidensa valinnassa Suomen kehitysstrategian yleisten päämäärien puitteissa. Suomen julkisen kahden välisen avun rakenteessa ja sisällössä viime vuosina tapahtuneet muutokset ovat entistään korostaneet kansalaisjärjestöjen roolia suomalaisen merkittävänä osallistumiskanavana käytännön kehitysyhteistyöhön.

Samaisen periaatepäätöksen mukaan tavoitteena on, että kansalaisjärjestöjen toteuttaman kehitysyhteistyön rahoitustuki on vähintään 10–15 prosenttia varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahoista. Periaatepäätöksen mukaisesti kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyömäärärahoja on viime vuosina tasaisesti lisätty.

Kuluvan vuoden talousarviossa tähän toimintaan varattiin 185 miljoonaa markkaa, mikä on vajaat 11 prosenttia tämän vuoden varsinaisista kehitysyhteistyövaroista. Talousarvioesityksessä vuodelle 2000 esitettiin kansalaisjärjestöjen määrärahan jättämistä kuluvan vuoden tasolle eli 185 miljoonaa markkaan. Kun varsinaisen kehitysyhteistyön kokonaismäärärahaksi esitetään 1 807:ää miljoonaa markkaa, järjestötyön osuus olisi säilynyt niukasti 10 prosentin yläpuolella. Tämä jäädytysesitys olisi katkaissut hallituksen periaatepäätöksen mukaisen maltillisen kasvukehityksen. Samanaikaisesti määrärahan käyttötarkoitusta on jatkuvasti laajennettu. Kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhankkeiden ja tiedotustoiminnan sekä kehitysyhteistyön palvelukeskuksen toimintatuen lisäksi näistä varoista rahoitetaan myös kansainvälisten kansalaisjärjestöjen ja uusien kehitysyhteistyösäätiöiden pienprojekteja.

Erityisesti kansainvälisten kansalaisjärjestöjen rahoitustuen osuus on viime vuosina merkittävästi kasvanut. Lisäksi ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosasto on hanketuen ohjeistoa sekä niin sanottuja kehityssopimusmalleja uudistamalla rohkaissut kansalaisjärjestökenttää osallistumaan entistään laajemmin kehitysyhteistyön toteuttamiseen.

Arvoisa rouva puhemies! Tällainen jäädytyspäätös olisi ollut perin huono signaali järjestökentälle, joka päinvastoin nyt tarvitsee varmuut-

ta siitä, että kansalaisjärjestöjen rahoitustuen kasvattaminen ei ole ollut mitään hetken huumaa, vaan järjestöt voivat luottavaisina panostaa pitkäjänteisiin yhteistyösuhteisiin kehitysmaiden yhteistyökumppaniensa kanssa. Jotta kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön vahvistuminen ja laajentuminen voisi jatkua hallituksen periaatepäätöksen edellyttämällä sekä ulkoasiainministeriön ja järjestöjen yhteisesti toivomalla tavalla, olemme valtiovarainvaliokunnassa valiokuntakäsittelyssä tehneet tarvittavan sisäisen 20 miljoonan markan siirron kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyömäärärahoihin. Toivomme, että hallitus noteeraa tämän eduskunnan selkeän tahdon ilmaisun ja ottaa sen huomioon seuraavan talousarvion valmistelussa. Kansalaisjärjestöt itse toivovat, että rahoitustuki nousisi pikemminkin hallituksen periaatepäätöksen haarukan ylärajan suuntaan eli lähemmäksi 15:tä prosenttia varsinaisista kehitysyhteistyömäärärahoista. Pidän tätä perusteltuna tavoitteena.

87 Toimi Kankaanniemi /skl (vastauspuheen-vuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Urpilainen puhui Lipposen hallituksen periaatepäätöksestä, ja puheenvuorosta saattoi saada sen kuvan, että tämä olisi ollut ensimmäinen tällainen periaatepäätös Suomessa. Näin ei kuitenkaan ole. Ahon hallituksen aikana tehtiin kehitysyhteistyöstrategia-asiakirja, jonka myös eduskunnan ulkoasiainvaliokunta ja täysistunto käsittelivät. Tätä periaatepäätöstä, jonka Lipposen hallitus teki, ei koskaan tuotu eduskuntaan asti, jolloin eduskunta ei ole siitä päässyt lausumaan käsitystään.

Tuon kaikkien aikojen ensimmäisen strategian, joka 90-luvun alkuvuosina käsiteltiin, päätavoitteet olivat köyhyyden vähentäminen, ympäristöongelmiin puuttuminen, väestöksyymyksen puuttuminen sekä demokratian ja ihmisoikeuksien korostaminen voimakkaasti Suomen kehitysyhteistyöpolitiikassa. Lipposen hallituksen periaatepäätöksessä uudistettiin suurin piirtein nämä samat tavoitteet. Tosin ed. Urpilainen ei puhunut ympäristöstä ja väestöstä ymmärtääkseni äsken mitään, mutta uskon, että ne ovat myös tässä periaatepäätöksessä mukana.

Toinen asia, johon ed. Urpilainen puuttui, oli pakolaismenojen kirjaaminen. Edelleen hallitus kirjaa pakolaismenoista vastaanottoon liittyvät laskennalliset menot ensimmäisen vuoden osalta toteutuneisiin kehitysyhteistyömäärärahoihin. Tästä on puhuttu vaikka kuinka kauan, ja jälleen

valtiovarainvaliokunta siitä huomauttaa. Olisi kyllä aika, että hallitus tämän epäkohdan korjaisi. Siitä puhuttiin vuosikymmenen alussa, mutta edelleen sitä käytetään laskennallisena summana. Oecd hyväksyy sen, mutta on epäreilua kyllä edelleen näin menetellä.

⁸⁸ **Kari Urpilainen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todella minä en puheenvuorollani lähtenyt luotaamaan kehitysyhteistyöhistoriaamme. Totesin ainoastaan siltä osin, mitä on viimeisen hallituksen ja nykyisen hallituksen aikana tapahtunut. Se tavoiteasettelu, joka ensimmäisen Lipposen hallituksen aikana tehtiin, oli sinällään ihan perusteltu ja hyvä. Nyt on vain kysymys siitä, että valitettavasti hallitus ei ole kyennyt pitämään asettamistaan tavoitteistaan kiinni. Tätä perään, että jatkossa näin voisi tapahtua, koska nimenomaan esimerkiksi järjestöjen tekemä kehitysyhteistyö on saanut erittäin laajaa tukea ja perusteltua arvostusta. Itsekin olen mukana sellaisessa toiminnassa ja tiedän, että tällainen face to face-toiminta, jota monet järjestöt tekevät, on erittäin perusteltua ja arvokasta.

⁸⁹ **Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On totta, mitä ed. Kankaanniemi sanoi, että vuosikymmenen alussa luotiin laaja kehityskaupoliittinen strategiaohjelma, jonka perusteella on periaatepäätös tehty.

Mutta ihmettelen suunnattomasti ed. Urpilais-ta, kun hän täällä valittelee kahteen kertaan, että näitä rahoja ei ole tarpeeksi. Tehän olette, ed. Urpilainen, hallituspuolueen jäsen. Jos hallituspuolueet haluavat eduskunnassa tehdä muutoksia ja päästä tavoitteeseen, niin sehän tapahtuu vain äänestämällä. Täällä on nyt muistaakseni esimerkiksi ed. Smedsin aloite, joka merkitsee lähinnä sitä, mitä äsken esititte, kun sanoitte, että on 60 miljoonan markan vaje hallituksen asettamaan tavoitteeseen. Taitaa olla niin, että ed. Smedsin esitys on 50 miljoonaa markkaa. Jos te haluatte, sosialidemokraatit ja muut hallituspuolueessa, nyt päästä niihin tavoitteisiin, joista kovasti valittatte, niin sehän on mahdollista. Minä en voi hyväksyä tällaista niin sanotusti kaksinaamaista politiikkaa, että täällä hurskaasti puhutaan tavoitteista ja sitten kuitenkin tullaan menettelemään käytännössä äänestyksessä toisin.

⁹⁰ **Kari Urpilainen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todellakin, kun valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaostossa kuuntelimme asiantuntijoita ja sen perusteella suoritimme myös arviointia, miten tästä eteenpäin, yritimme tehdä itsemme tietäväksi, että lisää rahaa todella tarvitaan. Saatoimme tämän tahtomme edelleen eteenpäin myös valtiovarainministerin tietoon. Mutta täytyy tunnustaa, että tällä kertaa me emme pärjänneet siinä mitteloissa. Sen seurauksena arvioimme sisäistä rakennetta niin, voimmeko kuitenkin saada lisää rahoitusta nimenomaan sille puolelle, jolla mielestämme rahaa enemmän tarvittaisiin, eli järjestöjen tekemään kehitysyhteistyöhön, ja sinne saimme.

Omalta osaltani olen vakuuttunut siitä, kun kuuntelin valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaoston jäsenten ajatuksia, että kun vuoden 2001 budjettia tehdään, me muistamme tämän vaiheen ja käsittelyssä esiin tulleet näkökohdat ja pyrimme tuossa vaiheessa viimeistään vaikuttamaan siihen, että tasokorotus on nyt esitettyä tuntuvampi.

⁹¹ **Pentti Tiusanen /vas:** Rouva puhemies! Haluaisin jatkaa hiukan siitä, mistä ed. Elo puhui ja nosti muutaman tärkeän asian esille. Hän puhui Helsingin huippukokouksesta ja varmaankin kaikkein tärkeimmästä asiasta, joka siitä historiaan jää, eli Turkin mukaan ottamisesta jäsenedokkaaksi.

Todella Turkin kohdalla on kuolemantuomioita odottamassa kurdijohtaja Öcalan. Siellä on käyty sotaa maan sisällä maan omaa vähemmistöä vastaan. Välillä sota on tietysti vierailut naapurimaissakin. Samalla tähän tilanteeseen liittyy Venäjän heikkous, niin kuin ed. Elo hyvin totesi, ja muun muassa se, että Turkin pääministeri puheenvuorossaan, kun ratkaisu tuli, totesi, että myös Keski-Aasian muut valtiot olisi syytä ottaa mukaan Euroopan unionin ehdokasjäsenyyteen.

Turkin näkökulma on tällainen keskiaasialainen. Sehän pitää itseään myös, mitä se varmaan onkin, tietyn tyyppisenä suurvaltana; onhan sillä 60 miljoonaa asukasta ja keskeinen sijainti omalla alueellaan. Mutta todella, aivan niin kuin ed. Elo hyvässä puheenvuorossaan sanoi, haluaisin itse todeta myös sen, että Suomen kannalta olisi tietysti kaikkein ikävintä, jos Euroopan unionin ja Venäjän väliset suhteet huononisivat ja raja tulisi entistä heikommin läpikäytäväksi. Tarkoitin nimenomaan kaupankäyntiä ja taloudellista yh-

teistyötä, vientiä Suomesta ennen muuta Venäjälle ja tietysti myöskin transitoituliikennettä.

Lopuksi totean, että Suomen varmasti on syytä pitää omaa tiukkaa linjaansa sen suhteen, mitä esimerkiksi Tšetšhenian politiikka merkitsee.

⁹² **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Kiinnitän huomiota vain yhteen sektoriin tällä hallinnonalalla, johon osaltaan liittyvät myöskin täällä tehdyt asianmukaiset aloitteet.

Näen, että kehitysyhteistyössä on aivan oikea suuntaus ollut se, että on oltu yhteistyössä eri lähetysjärjestöjen ja myöskin eri kansalaisjärjestöjen kanssa, jolloin kehitysyhteistyömäärärahat ovat voineet mennä kansaa lähellä oleviin käytännön kohteisiin eivätkä ne ole jääneet jonnekin suurten projektien pöytälaatikoihin, jotka eivät ole kansan olosuhteita auttaneet vaan saattaneet jopa pahimmillaan pahentaa. Toivon, että tämä linja, jonka mukaan kehitysyhteistyön parhaimpien asiantuntijoiden, muun muassa kirkon ja muidenkin lähetysjärjestöjen työntekijöiden kanssa tehdään työtä yhdessä, edelleen jatkuu ja kasvaa kehitysyhteistyösektorilla.

⁹³ **Ilkka Kanerva /kok:** Arvoisa puhemies! Otan esille ulkoasiainministeriön pääluokan kohdalla sen, miten käsitykseni mukaan Suomen ulkopoliittikkaa tulisi johtaa tilanteessa, jossa siitä käydään tasavallan presidentin vaalien lähestyessä mitä mielenkiintoisinta keskustelua. Pärskeet käyvät tietysti kohtuullisen voimakkaasti keskustelussa toisiaan vastaan. Tämä liittyy ulkopoliittikan johtajan asemaan ja valtuuksiin. Tämä on käsitykseni mukaan asia, jota on ennen muuta aiheellista tarkastella siitä näkökulmasta, minkälaisia vaikutuksia sillä on Suomen poliittiseen kulttuuriin, mikä on suomalaisen poliittisen kulttuurin syvä virta siinä katsannossa, miten ulkoasiat, ulkopoliittikka, tulee Suomen tapauksessa hoidettua.

Kaikkihan juontaa juurensa tässä keskustelussa ymmärrettävästi 90-luvun alkupuolelta tasavallan presidentin vaalitavan muuttamisesta, jonka hallitus esitteli ja jonka varsin yksimielisesti eduskunta sitten myöskin hyväksyi. Keskustelu on jatkunut perustuslain uudistamisen merkeissä, mikä on tuonut keskustelun oikeastaan ensimmäistä kertaa presidentinvaalien nyt lähestyessä ajankohtaisena poliittisena teemana tarkasteltavaksi, sillä onhan hyvin tärkeää ulkopoliittikan

kannalta, ulkopoliittikan toteuttamisen kannalta, minkälaisilla valtaoikeuksilla ensi vuonna voimaan tulevan perustuslain uusissa olosuhteissa tasavallan presidentti voi antaa oman panoksensa ulkopoliittikan johtamiseen, minkälaista johtajuutta uusi tasavallan presidentti voi uuden perustuslain voimaan astuessa toteuttaa.

Tässä on argumentoitu hyvin selvästi parlamentaariseen suuntaan tapahtunutta askelta kansanvallan lisäämisen tarpeella ja nähty, että sekä vaalitapakysymys että presidentin valtaoikeuksien supistaminen ovat perusteltuja ennen muuta kansanvaltaan liittyvistä syistä. Vähemmän keskustelussa ovat tulleet esille ne seikat, minkälaisia vaikutuksia näillä kyseisillä uudistuksilla on tasavallan presidentin mahdollisuuksiin johtaa jatkossa ulkopoliittikkaa, varsinkin kun tiedämme, että varsin suuretkin, merkittävät poliittiset voimavirratt ovat halunneetkin nonsaleerata tasavallan presidentin mahdollisuuksia asiallisesti vastata maan ulkopoliittikan johdosta. Tunnemmehan hyvin fundamentalistiset pyrkimykset jopa presidentin viran lakkauttamiseen kokonaankin, jotka ovat mielestäni melko lailla mielikuvituksellisia tuotteita, kun katsotaan Suomen ulkopoliittikan johtajuutta.

Meillä on tietysti ollut kovin monenlaisia presidenttejä, vahvimasta päästä tietysti Paasikivi ja Kekkonen, toisesta päästä Ståhlberg, Relander ja Kallio, joiden otteet tietysti ulkopoliittikan kyseessä ollen olivat jotakin aivan muuta kuin mihin minun sukupolveni on toisen maailmansodan jälkeisissä olosuhteissa tottunut. Sotien välillä itse asiassa oltiin paljolti siinä tilanteessa, johon nyt on haluttu ulkopoliittikan johtajuutta, ulkoasioiden hoitoa, viedä. Silloinhan sotien välissä hallitukset viitoittivat olennaisesti ulkopoliittikkaa, enkä ole niin matalamielinen, että lähtisin tässä yhteydessä kysymään, olivatko tuon ulkopoliittikan tulokset Suomen kansalle onnellisia vai eivät.

Totean ensimmäkin vain sen tässä yhteydessä lyhyesti, mahdollisesti jatkokeskustelussa syvällisemmin, että kun osaltani olin monteeraamassa, valmistelemassa, tasavallan presidentin vaalitapaa suoraksi kansanvaaliksi hallituksen, valtioneuvoston, tuolloisena jäsenenä, tänä päivänä en tuota tointa enää, tuota ratkaisua, tuota linjausta pidä perusteltuna. Siihen mentiin tuolloin hyvässä uskossa demokratian laajentamista ajatellen, kansan vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä ajatellen, ja toteutettiin se varsin yksimielisesti.

Kun se uudistus tehtiin, sen jälkeen seuranneet lisävaiheet ovat aika vaikeita ainakin ulkopoliittikan harrastajalle ja politiikan seuraajalle muutenkin valtio-oppineena nähdä, mikä tässä oikeastaan on ollut perimmäinen tarkoitus, sillä pidän täysin epäjohdonmukaisena, epäloogisena sitä, että jos halutaan vähentää tasavallan presidentin valtaoikeuksia, kuitenkin luodaan suoran kansanvaalin järjestelmä. Suora kansanvaalihan jokaisen vähääkään valtio-oppia, valtiotieteitä lukeneen ihmisen käsityksissä merkitsee sitä, että se korostaa asianomaisen instituution, asianomaisen henkilön valtaa. Jos haluttiin tuota valtaa korostaa suoralla kansanvaalilla ja kansan vaikutusmahdollisuuksia tuossa suhteessa lisätä, niin on epäloogista, että seuraava askel otetaan siihen suuntaan, että vähennetään, aseista riisutaan itse asiassa presidentin mahdollisuuksia vastata maan ulkopoliittikan johtamisesta.

Kansalaisethan kohdistavat tasavallan päämieheen paljon odotuksia. Kun kansalaisille annettiin suoran kansanvaalin mahdollisuus, niin kansalaisia petkutettiin tässä suhteessa aika rankalla tavalla, kun kuitenkin tältä instituutiolta, tältä henkilöltä, johon Suomen kansa kohdistaa valtavia odotuksia, vietiin kuitenkin mahdollisuus hoitaa tehtävänsä. Tuossa yhteydessä — sanon tämän itsekriittisesti itselleni ja sanon sen silloiselle hallitukselle ja sen jälkeen seuranneille hallituksille — ei osattu nähdä riittävän selkeästi näiden asioiden keskinäistä yhteyttä. Ei nähty ikään kuin riittävän kauas myöskään perspektiivistä, vaan niin kuin viime viikollakin tuli jossain yhteydessä sanottua, oltiin hyvin trendikkäitä, katsottiin aina, mitä kulloisetkin päivän gallupit kertoivat ja lähdettiin sen tuulen mukaan, mistä kulloinkin boforit kävivät.

Itse katson toisin. Katson, että politiikassa, olet sitten valtioneuvoston jäsen tai eduskunnan jäsen, politiikon pitäisi kyetä vastustamaan hetkellisiä trendejä, hetkellisiä tuulen väreitä ja kyetä näkemään linjoja, periaatteita, perspektiivejä ja kyetä seisomaan vahvemmin niitten periaatteitten ja näkemysten takana, jotka tiedetään oikeammiksi ja kestävämmiksi, eikä haistella joka tuulen perään ja katsoa gallupista, minkälainen kanta pitäisi ikään kuin populäärisistä syistä kulloinkin ottaa. Jos sitä viivaa katsoo taaksepäin, se on erittäin epäjohdonmukainen, epälooginen ja aiheuttaa varsin hankalia tilanteita kansakunnan kohtalolle.

Suomen asialle tehdään virhe, jos vakavissa, raskaan sarjan asioissa ollaan liian trendikkäitä, liian päivänsisäisiä ja katsotaan gallupeista, mitä kannattaisi olla mieltä, jotta itse olisi suosittu. Väitän, että on ollut sinisilmäistä sekä eduskunnalta että hallitukselta, itseni siihen mukaan lukien, tehdä tämän kaltaisia ratkaisuja, jotka keskenään ovat myös epäjohdonmukaisia.

En tiedä, onko ollut suomalaisen kansanvalan suuri triumpfi se, että asiat ovat saaneet sen muodon, missä tällä hetkellä ollaan. Katsotaan esimerkiksi ajankohtaista tasavallan presidentin vaalitaistelun luonnetta, sitä kuvaa, joka siitä ulospäin julkisessa sanassa välittyy. Ongelmanahan on ilman muuta se, että pätevyys, osaaminen ja yhteiskunnalliset arvot eivät niinkään figureeraa tässä keskustelussa kuin se, miten itse kukin pärjää Tuttu jutussa tai kuka heiluttelee nyrkkeilyhansikkaita missäkin viihdeohjelmassa ikään kuin vakavasti otettavan presidentinvaalitaistelun kyseessä ollen. Katseen vangitsijoina ovat aivan muut kysymykset kuin ne, joiden perusteella tulisi ratkaisu tasavallan presidentin suorassa kansanvaalissa tehdä.

Tässä suhteessa kysyn, vauhdittimmeko me, vauhdittiko tämä talo näillä äsken mainituilla ratkaisuille sitä kehitystä, jossa juuri tämän kaltaisiin epäolennaisuuksiin kiinnitetään huomiota, ja onko tullut tehdyksi virhe poliittisen kulttuurimme eteenpäin viennissä, kun kavennettiin tasavallan presidentin valtaoikeuksia ja samalla muutettiin vaalitapa keskenään ristiriitaisen loogiikan puitteissa.

Jotkuthan ovat esittäneet, että antaa mennä kaikki ja lopetetaan koko tasavallan presidentin instituutio. Niin vakavalla asialla ei mielestäni saisi niin kevyttä herjaa ollenkaan heittää. Katsotaan, että vain eduskunnan, pelkästään eduskunnan, ulkopoliittisen päätöksentekovallan, ulkopoliittisen johtajuuden merkeissä, tulisi käyttää kansalta saamaansa valtakirjaa. Miksi vain eduskunnan? Miksei myös sen tahon, joka edustaa Suomen kansaa suoralla kansanvaalilla eli tasavallan presidentin? Jos ja kun tämä maa tarvitsee tasavallan presidenttiä, ei voi sanoa, että hanki itse oma arvovaltasi, ja vetää samanaikaisesti matto kyseisen henkilön alta. En usko, että Suomen menestys on tätä kautta tyylikkäämmin, johdonmukaisemmin ja varmemmin hoidettavissa varsinkaan tilanteessa, jossa on varauduttava myös siihen, että tällä hetkellä oleva vahvasti ulkopoliittisestikin solidia työtä tekevä maan halli-

tus ja valtioneuvosto pääministerijohtoisesti olisi ikuinen tilanne. Suomessa on aika häilyvät puolueolot, eikä missään kirkossa ole kuulutettu, että sen kaltaiset olot ovat välttämättä jatkossa myös kuvaamassa Suomen poliittista tilannetta.

On tässä yhteydessä aihetta sanoa, että Suomessa on todella ollut herraonnea paitsi presidenttistamme monissa kohdissa, myös valtioneuvostomme peräsimessä istuvia henkilöitä ajatellen, eikä kaikkein vähiten tällöin huomio kohdistu juuri tähän valtioneuvostoon, jossa pääministerin tehtäviä hoitaa ulkopoliittisesti varsin pätevä ja erittäin kovan tason henkilöksi ulko- ja kansainvälispoliittisissa asioissa osoittautunut pääministeri.

Se myös, mikä tässä yhteydessä tarkastelukumana häiritsee, on se, että on ikään kuin juridinen kysymys, millä tavalla ulkopoliittista johtajuutta Suomessa toteutetaan. Asiaa katsotaan pykälien takaa, ei politiikan historian, ei yhteiskunnallisten arvojen, ei kansainvälisen politiikan tajuun vinkkelistä. Kyllä koko poliittisen ja yhteiskunnallisen vaikutuksen tulisi ulkopoliittikan ja, sanoisinko, Suomen strategian kannalta olla ensisijaista eikä suinkaan juridinen tarkastelu.

Otan tästä, arvoisa puhemies, yhden esimerkin, jota kavahdan. Se on se, että nyt kaavailaan asioitten hoituvan varmin sille tavalla — ja se on askel eteenpäin äsken moittimallani tiellä — että tasavallan presidentin tulisi pyytää valtioneuvostolta lupa siihen, voiko hän suorittaa perustuslain hänelle määräämää ulkopoliittikan johtajuustehtävää — yhteistyössä valtioneuvoston kanssa, mutta joka tapauksessa yksikötekijänään on siinäkin presidentti — voisiko hän hoitaa hänelle kuuluvaa perustuslain säätämää ja häneltä edellyttämää ulkopoliittikan johtoa, kun hän on arvioimassa sitä, tuleeko hänen edustaa Suomea ja toimia Suomen edun mukaisesti ulkopoliittikamme johtajana EU:n huippukokouksissa ja Eurooppa-neuvoston kokouksissa.

Minusta tämä on ihan mahdoton ajatus. Sitä, totta kai, perustellaan sillä juridisella kikalla, että perustuslaki sanoo, että EU-kysymyksissä toimivalta kuuluu valtioneuvostolle. Mutta kun siellä EU:ssa satutaan käsittelemään selvästi Suomen turvallisuuteen, Suomen ulkopoliittikkaan, sen kansainvälisiin suhteisiin liittyviä kysymyksiä, niin mistä löytyy se käräjätuomari, joka sanoo, että tasavallan presidentti ei saa niitä asioita olla hoitamassa ja johtamassa, vaan hänen tulee alistaa valtioneuvoston tahtoon ja valtioneuvosto

onkin ykkönen käytännössä silloin ulkopoliittikan hoidossa eikä suinkaan tasavallan päämies? Tämä on juuri sitä vaarallista juridiikkaa, jolla koetetaan ulkopoliittisia asioita laittaa järjestykseen, kun kyseessä on esimerkiksi tällä hetkellä Euroopan kriisinhallintajärjestelmän luominen.

Millä järjestelyllä pieni liittoutumaton valtio kuten Suomi suhtautuu esimerkiksi Natoon, valtavaan sotilasmahtiin, minkälaiset ajatukset tässä ovat kyseessä; tasavallan presidentin pitäisi näitä linjauksia arvioidessaan ja punnitessaan kysyä valtioneuvostolta lupaa, saako hän johtaa niissä asioissa Suomen ulkopoliittikkaa vai eikö hän sitä saa tehdä. Tässä mielessä kavahdan sitä ajatusta, että ikään kuin sillä mentaliteetilla, jolla Helsingin käräjäoikeus asioita käsittelee, hoidettaisiin myös Suomen ulkopoliittikkaa ja haettaisiin pykälästä se apu. Suomen valtiollinen historia puhuu riittävän vahvaa ja vakuuttavaa kieltä siitä, mihin sen kaltainen politiikka johtaa, joka perustellaan tuon kaltaisista lähtökohdista.

Suomen ulkopoliittikan johtajan kannalta on tärkeää, että hän ei ole alisteinen tehtävänsä hoitaessaan millekään taholle, vaan hän voi sitä yhteistyössä valtioneuvoston kanssa tehokkaasti hoitaa. Tämä seikka on se esimerkki, joka mielestäni tässä yhteydessä antaa aiheen melko lailla väkevänkin puheenvuoron käyttämiseen, koska toivon, että keskustelussa löytyy hieman muitakin sävyjä kuin se, että tässä mennään ikään kuin kypsän kansakunnan tietä koko ulkopoliittisen johtajuuden päätösvaltaa ja toimivaltaa parlamentarisoiessa.

⁹⁴ **Antero Kekkonen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Oli erinomaisen mielenkiintoinen tämä ed. I. Kanervan puheenvuoro. Annan arvoa sille itsekriittisyydelle, johon hän syyllistyi, jos näin voi sanoa. Tässä salissa semmoiseen ei yleensä ole totuttu.

Oma ajatteluni kulkee hyvin samalla tavoin kuin hänen, mutta kun niin arvovaltaiselta paikalta kuin mistä ed. Kanerva tämän puheenvuoronsa käytti ja kun se koski tätä presidentin vaalitapaa, jota kohtaan hän osoitti mielestäni vähintäänkin kohtuullista kritiikkiä, niin nyt kyllä jäi tämä vanha kysymys minua vaivaamaan, mitä ed. Kanerva asettaisi tämän vaalitavan tilalle. Näen vähän vaikeana paluun entiseen, näen vähän vaikeana tässä yhteiskunnallisessa ilmapäässä, että valinnan suorittaisi eduskunta, mikä

muuten on työväenliikkeen perinteinen vanha kanta ollut. Mikä on se mekanismi, jolla ed. Kanerva valitsisi presidentin, kun kuitenkin nykyisellä vaalitalvalla näyttää olevan kansalaisten suosio, sikäli kuin se on mitenkään mitattavissa? Eritoten tällä näyttää olevan julkisen sanan suosio, ja olen ymmärtänyt, että sillä on aika iso suosio myös tässä salissa. Ainakaan kukaan ei ole ennen ed. Kanervaa pitkään aikaan nykyistä vaalitapaa kritikoinut.

Arvoisa rouva puhemies! Kysymykseni oikeastaan kuuluu retoriseen tapaan, onko ed. Kanervalla vaihtoehtoa.

95 Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. I. Kanervan itsekriittinen puheenvuoro ansaitsee kyllä kaiken kunnioituksen. Minun on helppo yhtyä moniin kohtiin arvatenkin siitä syystä, että olen itse koko ajan ollut vaivautunut siitä vauhdista, jolla me olemme halunneet perustuslakia uudistaa niin perusteellisesti ja niin ajattelemattomasti.

Haluaisin yhden huomautuksen tehdä, kun ed. Kanerva pohdiskeli syitä siihen, miten tähän on tultu. Olen samaa mieltä hänen kanssaan siinä, että on päivänselvää, että suoralla kansanvaalilla ja presidentin valtaoikeuksien supistamisella on selkeä keskinäinen yhteys ja niitä ei voi keskustelussa millään erottaa. Mutta silloin, kun molempiin muutoksiin lähdettiin, mielestäni tämä johtui aika paljon siitä, että silloin oli vallalla kaksi erillistä tavoitetta yhtä aikaa. Oli siis tahoja, jotka halusivat suoraa kansanvaalia, ja sitten oli tahoja, jotka halusivat erityisesti priorisoida presidentin valtaoikeuksien kaventamista. Tämä jälkimmäinen asia johtui ennen muuta historiallisista syistä ja tietenkin presidentti Kekkonen pitkistä kaudesta. Se johti siihen, että nämä paineet olivat niin kovat. Taas suoran kansanvaalin paine johtui siitä, ja ymmärsin, että niin ed. Kanervakin sanoi, että oli jollakin tavalla saatu ihmiset hurmaantumaan siihen, että se on ihana asia, että meillä on suora kansanvaali. Silloin vietiin kahta asiaa yhtä aikaa eikä pohdittu, mitä se merkitsee sitten käytännössä, kun kumpaakin toteutetaan.

Mikä voisi olla tämän jälkeen seuraava vaihtoehto? Minun henkilökohtainen mielipiteeni on ollut koko ajan se, että kaksivaiheinen presidentinvaali, jota me kerran kokeilimme, oli aika

hyvä ja aika sopiva meille. Vielä haluan korostaa sitä, että minusta tasavallan ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Puhuja: ... presidentillä pitää olla mahdollisuuksia toimia, kuten ed. Kanerva moneen kertaan perusteli.

96 Ilkka Kanerva /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En vastaa ed. Isohookana-Asunmaalle, koska ajatus kulkee hyvin samoin kuin mitä hän sanoi, miksi tähän tultiin ja miten tästä ulos, vaan mielelläni ed. Kekkoselle, joka hänelle tyypilliseen tapaan lähestyi älyllisesti tätäkin kysymystä rauhalliseen argumentointaan tapansa.

Suomessahan on noudatettu kovin monta eri vaalitapaa. En ehdi tässä vastauspuheenvuorossani niitä läpi käydä. Historian eri vaiheista löydän viisi kuusi erilaista tasavallan presidentin vaalitapaa, joita on noudatettu. Jos nyt pääsisin puhtaalta pöydältä tekemään vaalitapuudistuksen Suomessa, se olisi sellainen, että olisi suora ensimmäisen kierroksen kansanvaali. Jos joku ehdokkaista saisi yli 50 prosenttia annetuista äänistä, hän tulisi valittua, ellei, samassa yhteydessä tuossa ensimmäisen kierroksen aikana valittaisiin valitsijamiehet, jotka suorittaisivat tuossa tilanteessa vaalin.

Kun tiedän, että ei ole realistista aikaansaada tällaista lähimmässä tulevaisuudessa, sen vuoksi kiinnitänkin huomioni siihen, että ei tehtäisi sitä virhettä enää tämän vaalitapakeskustelun lisäksi, että riisutaan presidentti vielä kokonaan valtaoikeuksistaan. Siihen haluan erityisesti kiinnittää huomiota, että ulkopoliittikan johtajuus edellyttää sitä, että hänellä on muitakin mahdollisuuksia kuin toimia seremoniamestarina kansallisissa kuviissa.

97 Antero Kekkonen /sd: Arvoisa rouva puhemies! Ajattelin ensin puhua paikaltani, mutta sitten ed. I. Kanerva provosoi vähän lisää ja tulin tänne puhujakorokkeelle. (Ed. Helle: Hänhän kehui teidän puheenvuoroanne!) — Siitä se provokaatio syntyi juuri.

Aivan oikein ed. Kanerva sanoi, että Suomessa on ollut hyvä herraonni. Ensimmäisen tasavallan aikana maailmansotien välissä presidenttiä ei mielletty ulkopoliittikan johtajaksi. Sellainen ei

ollut Ståhlberg. Hän ei suostunut lähtemään maasta ulos. Sellainen ei ollut Relander, vaikka hän teki matkoja, mutta hän ei ollut sillä lailla toimija, niin kuin linjanvetäjä toimii. Itse asiassa (Ed. I. Kanerva: Eikä Kallio!) — Kallio ymmärtääkseni, jos olen lähteeni oikein lukenut, suoraan pelkäsi ulkopoliittista päätöksentekoa. Traagikka on tietysti siinä, että hän oli talvisodan presidentti ja sitten sanoi ne kuuluisat sanansa 60 vuotta sitten: "Kuivukoon se käsi, joka tämän sopimuksen allekirjoittaa." Niin se käsi sitten kuivui.

Presidenteistä Mannerheim oli enemmän ulkopoliitikko kuin yleisesti ymmärretään. Hänet valitsi eduskunta. Hänen seuraajansa Paasikivi on tunnettu ulkopoliitikkona. Hänetkin valitsi eduskunta vuonna 1946, sitten seuraavan kerran valitsijamiehet. Vuonna 1956 Urho Kekkosen valitsivat valitsijamiehet, 1962 niin ikään, 1968 niin ikään, ja 1974 — minä itse asiassa nyt kerroin, kun ed. Kanervalla ei ollut paikaltaan pidetyn puheenvuoronsa aikana mahdollisuutta käydä näitä läpi, ne tavat, miten on Suomessa presidenttejä valittu — Kekkonen valittiin poikkeuslailla, ja sitten vielä valitsijamiehet valitsivat hänet 1978. Presidentti Koivisto valittiin perinteisellä valitsijamiesmenettelyllä. Vuonna 1988 hänet valittiin sillä tavalla, jota ymmärtääkseni ed. Kanerva piti ihanteellisena tapana. Nyt sitten presidentti Ahtisaari valittiin ensimmäistä kertaa suoralla kansanvaalilla.

Kun tätä kavalkadia katselee, ei voi olla päättämättä siihen, mitä ed. Kanerva sanoi: Suomella on ollut hyvä herraonni. Kaikki vaalivat ovat tuottaneet hyvän presidentin. Mutta juuri nyt on ehkä vähän historian ironiaa siinä, että samaan aikaan kuin tämä vähälukuinen joukko täällä keskustelee tästä asiasta, presidenttiehdokkaat keskustelevat MTV3:ssa. (Ed. Dromberg: Lopunut jo!) — Kiitoksia tästä tiedosta, ed. Dromberg. Ainakin osittain tämä keskustelu meni päällekkäin, ja ajattelin, kun tänne tulini, että se, että täällä nyt on näin vähän väkeä, johtuu juuri siitä, että asiasta intresseeratut ihmiset ovat televisioidensa ääressä. Mutta kenties ei näin nyt enää ole, koska se keskustelu on loppu, aivan niin kuin ed. Dromberg valisti.

Siitä logiikasta, että kun suora kansanvaali on suoritettu, pitäisikö siitä automaattisesti seurata hyvin paljon valtaa, minä tohdin olla ed. Kanervan kanssa eri mieltä. Kun eduskunta vastaa suorassa vaalissa valitsijoilleen, meitä on 200, jotka

eivät koskaan saa aikaan hyviä päätöksiä, koska asiat kompromissataan. Mutta sen hyvä puoli on se, että me emme koskaan saa täysin kelvottomia päätöksiäkään aikaan, koska äärialueet tuhoavat toinen toisiansa. (Vasemmalta: Siinäkin onnistutaan joskus!) Mutta jos yhdelle henkilölle, yksilölle, jätetään rajaton valta sen lisäksi, että hänet kansa suoraan valitsee, sitten me saatamme olla lähdössä sellaiselle tielle, jota olen havainnut esimerkiksi ed. Helteen pelkäävän, jos olen oikein ymmärtänyt hänen monia kannanottojaan, jotka ovat hyvin loogisia olleet. Minusta rajojen presidentin vallalle täytyy olla hyvin selvät. Ja heti samaan hengenvetoon sanon, että se keskustelu, että presidentti ei olisi mitään muuta kuin maatalousnäyttelyjen avaja, on luotaantyöntävää keskustelua. Se ei sovi suomalaiseen järjestelmään, se ei kuulu siihen arvokkuuteen, joka liittyy kansanvaltaisiin menettelyihin kuten esimerkiksi vaaleihin. Tässä mielessä tämä historia huomiota ottaen ja ottaen huomioon ne rajoitukset, jotka nyt on tehty, olemme kumminkin siinä tilanteessa, että tasavallan presidentti uusine valtaoikeuksineen edelleenkin on keskeinen vallankäyttäjä. Jos häneen liittyy arvovaltaa, karismaa, älyä, eloa, älyllistä johtajuutta, niin en pidä lainkaan mahdottomana, etteikö Suomen presidentti yhä edelleenkin, riisuttunakin, olisi todellinen Suomen, sanoisinko, henkinen johtaja, keulakuva, symboli sille, mitä kansakunta tekee. En ehkä ihan niin synkkänä näe tässä mielessä tilannetta kuin oletan ed. Kanervan asian nähneen. Yhä edelleen tasavallan presidentti tulee olemaan keskeinen vallankäyttäjä, yhä edelleen hänellä tulee olemaan merkittävät valtaoikeudet ja yhä edelleen hän, näin uskon, tulee olemaan fiksu ihminen näidenkin vaalien jälkeen.

⁹⁸ **Olavi Ala-Nissilä /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on tärkeää keskustelua, vaikka tässä ei nyt yhdestäkään markasta valtion budjetissa ole kysymys. Mutta mitä vaalijärjestelmään tulee ja siihen, mitä ed. Kekkonen puhui ja ed. Kanerva edellä, niin ensiksi olen sitä mieltä, että se järjestelmä, joka oli vuonna 88, jossa oli suora kansanvaalin mahdollisuus (Ed. Isohookana-Asunmaa: Kaksivaiheinen!) — kaksivaiheisessa järjestelmässä suora kansanvaalin mahdollisuus, mutta oli myös valitsijamiehet käytössä, oli hyvä ja ehkä olisi kannattanut säilyttää. Sitähän on turha haikailla tässä yhteydessä. Kyllä kuitenkin mielestäni on tärkeitä

todeta, että me voimme luottaa kansan vaistoon hyvin pitkälle eduskuntavaaleissa. Suora kansanvaali kyllä myöskin toimii. Ihmiset vaistoavat sen, kun he katsovat ehdokkaita, kuka heistä osaa, kenellä on heidän mielestään paras luottamus. Ei ole syytä aliarvioida ihmisten äänestysosaamista. Usein puolueilla ja meillä kansanedustajilla on se vika, että aliarvioidaan äänestäjiä. Siihen ei ole mitään syytä. Kun Suomessa on nyt menty tähän vaalijärjestelmään, niin tämän mukaan tietenkin mennään ja saadaan hyvä presidentti, jonka nimikin jo kohta alkaa olla tiedossa.

99 Esko Helle /vas: Arvoisa puhemies! Olen tässä keskustelussa käyttänyt jo yhden puheenvuoron, jossa lyhyesti puutuin tähän teemaan eli käynnissä olevaan presidentinvaalikamppailuun ja sen taustalla olevaan johtajuusodotukseen, jota käytetään myös tässä kamppailussa aika lailla väärin mielestäni hyväksi.

Ed. Kanervan puheenvuorossa oli erittäin monia ulottuvuuksia, ja pariin kolmeen niistä haluan tässä yhteydessä puuttua. Yksi oli uuden perustuslain juridiikka ja henki, ja minä lähtisin nimenomaan siitä, että se henki on se, mutta se juridiikka muodostaa tietysti tietyt rajat juuri sille, miten näitä asioita sitten käytännössä sovelletaan. Varmasti on niin, että eri aikoina ja eri tilanteissa ne myös liikkuvat.

Ulkopolitiikan johtajuudesta totesin täällä juuri sen, että eräät ehdokkaat näkevät siinä pykälässä vain, että tasavallan presidentti johtaa ulkopolitiikkaa. (Eduskunnasta: Yhteistoiminnassa!) — Niin aivan, mutta he jättävät tämän yhteistoiminnassa-sanan merkityksen huomattavan vähäiseksi. Se on se ongelma. Minä haluan nimenomaan korostaa sitä yhteistoiminta-sanaa ja johtamis-sanaa on vähän pienempi.

Kun katsotaan ulkopolitiikan kirjoa sinänsä, niin siinä on nyt tavallaan jaettu ulkopolitiikka sillä tavalla kahtia, että EU-politiikkaa katsotaan toisella tavalla ja muuta ulkopolitiikkaa toisella tavalla. Siinä on kyllä selvästi pykälän kirjain ja henki minun tulkintani mukaan se, että valtioneuvostolle kuuluu myös ulkopolitiikka EU:n puitteissa. Mutta kun näihin molempiin ulkopolitiikkoihin sovelletaan tämä yhteistoiminnassa-sana, niin se merkitsee sitä, että ei valtioneuvosto voi, vaikka se tulkinta olisi juuri niin jyrkkä kuin esitin EU-politiikan suhteen, hoitaa sitä ilman, että keskustelisi presidentin kanssa ja

pitäisi häntä informoituna ja ottaisi huomioon myös presidentin näkemykset EU-ulkopolitiikan suhteen. Siis siinä on se yhteistoiminta. Vastavasti sitten tässä muussa ulkopolitiikassa presidentin tulee pitää informoituna valtioneuvoston jäsenet, ainakin ne jäsenet, jotka kyseistä asialohkoa päävastuullisesti hoitavat, eli pääministeri, ulkoministeri ja mahdollisesti jotkut muut, puolustusministeri jne. Siitä muodostuu se kokonaisuus.

Sitä juridiikkaa tarvitaan, mutta siinä tarvitaan nimenomaan yhteistyöhakuisuutta ja -haluisuutta, ja sitä perään juuri myös näiltä nyt ehdokaskampanjaa käyviltä, että heidän tulisi aidosti osoittaa myös, että he ovat yhteistyöhaluisia, yhteishakuisia ja yhteistyökykyisiä, jotta se perustuslain henki toteutuisi niin kuin ajateltu on. (Ed. Elo: Ahtisaarihan on ollut yhteistyöhaluinen! — Ed. I. Kanerva: On hän vieläkin!) — Kyllä, kyllä, ei minulla ole suurempia moittimisia. Yhtä asiaa kyllä moitin eli sitä, kun hän käveli eduskunnan tahdon yli. (Ed. Elo: Mikä se oli?) — Se oli 94 joulukuun viimeisenä päivänä, kun hän vahvisti uuden hallitusmuodon ja valtiopäiväjärjestyksen, jolloin hän totesi juuri tästä EU:n silloisesta pykälästä, että hän tulkitsee sitä toisin. Hänhän liitti oman lausumansa siihen lain vahvistamiseen. Siitä seurasi se, että toukokuun viimeisenä päivänä 95 pääministeri ja presidentti sopivat EU-edustajuuksiin yhteisellä kirjeellä tai yhteisellä sopimuksella, joka minun tulkintani mukaan ei ole nykyisten lakien mukainen. Viikko puolitoista sitten, kun asiasta keskusteltiin, totesin, että tästä ei ole ollut tarvetta eikä halua nostaa isoä haloota, koska tässä on koko ajan ollut tämä perustuslain muutosprosessi, jonka yhteydessä on sitten yritetty selkeyttää nämä asiat hieman paremmin. Toivon, että samanlaista konfliktia ei enää tulisi. Tämä on siis yksi asia, tämä on minun näkemykseni toiminnasta tuon asian yhteydessä, ja se tulkinta perustuslaista minun mielestäni oli vastoin eduskunnan tahtoa ja henkeä. Täällä varmasti ehkä on ollut toisenlais-takin näkemystä, sitä en kiistä, mutta näin minä sen joka tapauksessa tulkitseen.

Mutta mitä sitten tulee tähän, miten tähän tilanteeseen, suoraan vaaliin, on jouduttu. Protestoin muuten erittäin voimakkaasti sanaa kansanvaali. Eihän siinä kansaa valita. Meillä on eduskuntavaalit, kunnallisvaalit, presidentinvaalit ja europarlamenttivaalit. (Eduskunnasta: Saivartelua!) — Ei, se ei ole saivartelua. Nimittäin kun

julkisessa keskustelussa, tiedotusvälineissä ja muissa korostetaan kansanvaalia, annetaan vaikutelma, että tämä vaali poikkeaa oleellisesti kaikista muista vaaleista, joihin kansalaiset osallistuvat. Eli tällä termillä nostetaan instituution statusta korkeammalle kuin sitä pitäisi nostaa. Voin kertoa kansanvaali-sanan historiasta, mutta ei ehkä tässä yhteydessä kannata sen enempää. Sana tulee yllättävän pitkältä historiasta, en tiedä missä väärinkäsitys on, ehkä se on käännösvirhe alun perin. Minusta on kysymys suorasta presidentinvaalista, no, se oli sivuhyppy.

Niin, miten tähän tultiin? Täällä on jo kerrottu siitä, että Holkerin hallitus otti ohjelmaansa vaalitavan muuttamisen presidentinvaalin osalta ja tehtiin työtä käskettyä. Silloin oli myös selvästi niitä, jotka halusivat presidentin valtaoikeuksia vähentää, mikä täälläkin on tullut esimerkiksi ed. Isohookana-Asunmaan puheenvuorossa selkeästi esiin. Kun silloin johtamani SKDL:n ryhmä loppujen lopuksi pääosin yhtyi vaalitavan muuttamiseen, niin se oleellinen sisältö oli, että siinä yhteydessä linjattiin presidentin valtaoikeuksien muutos niin, että presidentin valta ei korostu siitä, mitä se on. Siis että se ei pykälissä edes nouse. Sehän oli tavallaan nousemassa vielä suuremmaksi, kuin mitä se aikaisemmin oli, tämän vaalitavan kautta. Se oli täysin tietoinen valinta, tavoite. Ainakin itselläni ja ymmärtääkseni ryhmälläni oli tavoitteena, että presidentin pykäliin kirjoitettuja valtaoikeuksia tulee vähentää. Tässä voin selkeästi sanoa, että en olisi uskonut kymmenen vuotta sitten, että tämä prosessi menee kymmenessä vuodessa läpi siten kuin se nyt on mennyt. Se on mennyt nopeasti ja kaiken lisäksi erittäin suurella yksimielisyydellä. Tässähän on onnellisia sattumia, tiettyjä ajan henkiä ja kaikkea muuta ollut mukana, mutta voin sanoa, että olen kaiken kaikkiaan tyytyväinen uuteen perustuslakiin näiltä osin.

Mutta se epäloogisuus, johon ed. I. Kanerva viittasi, on ihan totta, että ensin menemme suoraan vaaliin ja sitten vähennetään valtaoikeuksia. Mutta niin kuin kuvasin, minulla oli tietoinen valinta siinä tilanteessa, että näin päästään siihen suuntaan, mihin haluamme kehitystä viedä, tai oletimme, että pääsemme. Ponsilla ja ponsilla on oma merkityksensä. Tuo ponsi on toiminut yllättävän hyvin, ja siitä voin tietysti edustajatovereita kiittää.

Vaalihommaan minulla olisi eräs ratkaisu siten, että vaalitapaa sinällään ei tarvitsisi nyky-

sestä muuttaa, vaikka kuten olen sanonut, en suinkaan vastustaisi sitä, että siirrettäisiin presidentin valinta eduskunnalle tai palattaisiin 88 oleeseen tai näin päin pois. Olkoon näin, jos niin halutaan! Mutta minusta on demokratian kannalta aikamoinen ongelma aika, jota nyt elämme vaalien suhteen. Maaliskuussa oli eduskuntavaalit, kesäkuussa oli europarlamenttivaalit, nyt tasavallan presidentin vaalien kaksi kierrosta — lyön vetoa, että niitä on kaksi kierrosta — sitten kunnallisvaalit syksyllä, vajaan kahden vuoden aikana viidet vaalit. Tätä sumaa voitaisiin ratkoa yhdistämällä vaaleja. Minusta presidentin valinta voitaisiin yhdistää johonkin toiseen vaaliin, vaihtoehtoja on useita. Käytännössä siitä tietenkin seuraa, että vaalikausi muuttuu, joko lyhenee tai pitenee, kuinka haluamme. Jos esimerkiksi haluamme sitoa sen eduskuntavaaleihin, se joko lyhennetään neljään vuoteen tai on kahdeksan vuotta, jos eurovaaleihin, se on viisi vuotta ja näin päin pois.

Kannan huolta siitä, että tällainen vaalisuma, joka meillä on, ei ole demokratian toimivuuden kannalta hyvä. Siinä tulevat henkisten resurssien loppuminen, taloudellisten resurssien loppuminen, ihmisten väsyminen, kyllästyminen jatkuvan vaalikamppailuun. Se on yksi syy esimerkiksi aleneviin äänestysprosentteihin, ei ainoa eikä ehkä merkittävä, mutta sillä on mielestäni myös merkitystä.

Yhdistämällä vaaleja voisimme myös presidentinvaalikamppailun sisällön pistää oikeihin puhiin, siinä olisi rinnalla jotain muutakin. Toivon tätä.

¹⁰⁰ **Mikko Elo /sd:** Puhemies! Nyt käymme keskustelua tasavallan presidentin valtaoikeuksista, vaikka tasavallan presidentin pääluokka jo käsiteltiin. Tämä tietysti liittyy ulkopoliittiseen johtajuuteen. Mitä tulee käytettyihin puheenvuoroihin, on helppo yhtyä niihin näkemyksiin, joissa on todettu, että perustuslain uudistamiseen sisältyy joitakin epäjohtonmukaisuuksia. Eräs on se, johon ed. Helle juuri viittasi ja jossa hän myönsi olevansa aikamoinen syyllinen, eli siirtyminen suoraan presidentinvaaliin ja samanaikaisesti presidentin valtaoikeuksien vähentäminen.

On mielenkiintoista todeta, että tiedotusvälineet ovat asettuneet presidentin valtaoikeuksien vähentämisen kannalle. Se näkyy monta kertaa esimerkiksi siinä, kun jotakuta kansanedustajaa, esimerkiksi perustuslakivaliokunnan puheenjoh-

tajaa Itälää on haastateltu. Aina, kun hän sanoo jotakin esimerkiksi siitä, että presidentin tehtävä tulee olemaan entistä enemmän maatalousnäytteilyiden avajaisiltojen vihkijänä, hän saa merkittävän huomion tiedotusvälineissä. Jos joku käyttää perinteisen puheenvuoron, puhuu siitä, että presidentin valtaoikeuksiin ei oikeastaan tulisi puutua, se ei kuitenkaan tiedotusvälineissä herätä huomiota. (Ed. Kekkonen: Puhuttiin uutiskriteereistä eikä lehden kannanotoista!) — Aivan, aivan! Kyllä, valitettavasti, ed. Kekkonen, usein tuntuu siltä, että se on myös lehden kannanotto. Kyllähän uutisarvoista, ed. Kekkonen, on myös se, että kansanedustaja on esimerkiksi sitä mieltä, niin kuin itse olen ollut johdonmukaisesti, ettei presidentin valtaoikeuksiin olisi pitänyt puutua.

Mielestäni tämä on joka tapauksessa kansan pettämistä. Kansa ei kokonaisuutena, ja taas puhun tietysti suurella haravalla, halua presidentin valtaoikeuksien vähentämistä. Kuitenkin voidaan sanoa, kun katsotaan 1.3. voimaan tulevaa perustuslakia, että enemmän on ollut kuitenkin puhetta, jota ed. Helle on esimerkiksi edustanut, että presidentin valtaoikeuksia vähennetään.

Todellisuudessa, jos katsomme ja vertaamme nyt voimassa olevaa perustuslakia, huomaamme kaikkein suurimman muutoksen hallituksen muodostamisen yhteydessä. Tietysti voidaan todeta esimerkiksi ulkopoliittikan johtamisesta, että sanamuoto on muuttunut.

Kiinnittäisin huomiota siihen, mitä ed. I. Kanerva pari viikkoa sitten totesi. Minusta erittäin tärkeää on se, miten perustuslaissa sanotaan: Tasavallan presidentti johtaa ulkopoliittikkaa yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa. Ei todeta, että valtioneuvosto johtaa ulkopoliittikkaa yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa. Tähän asiaan ei ole kiinnitetty riittävää huomiota. Minusta perustuslaki aivan selvästi sanoo, että tasavallan presidentti johtaa ulkopoliittikkaa. Ed. Kanervan ensimmäinen puheenvuoro oli todella erinomainen puheenvuoro, jossa hän sanoi — ja olen täysin samaa mieltä — että on aivan mahdoton tilanne, että hallitus, valtioneuvosto, pakotaisi tasavallan presidentin osallistumaan tai antaisi määräyksiä osallistua tai ei osallistua tiettyihin esimerkiksi Eurooppa-neuvoston kokouksiin. Se on mielestäni mahdoton ajatus. Näin ei voi menetellä, enkä usko, että sellaista tullaan edes yrittämään.

Puhemies! On myös tärkeää muistaa eräs toinen näkökohta. Se liittyy ulkopoliittikan johtajan uskottavuuteen muun maailman silmissä. Jos meiltä lähetetään viesti ulkomaille, että meillä on tasavallan presidentti, joka perustuslain mukaan johtaa ulkopoliittikkaa mutta jonka sisäpoliittiset valtaoikeudet on viety pois, jos tällainen viesti annetaan, voidaan kysyä, kuinka uskottava tällainen ulkopoliittikan johtaja on. Minusta se on myös erittäin tärkeä kysymys muistaa.

Puhemies! Haluan vielä todeta, että tasavallan presidentti kuuden vuoden virkakauden ansiosta on myös poliittisen stabiiliteetin takaaaja. Ei ole itsestäänselvää, olen sen kerran aikaisemminkin todennut, että hallitus istuu aina neljä vuotta kerrallaan. Se voi enemmänkin olla 10—15 vuoden periodi, josta taas tullaan epävakampiin poliittisiin olosuhteisiin, ja silloin tasavallan presidentti on se, joka takaa poliittisen stabiiliteetin. Mielestäni tämä on myös tärkeä asia muistaa.

Puhemies! Ihan lopuksi sanoisin, että valittavan uuden tasavallan presidentin persoona tulee muovaamaan presidentin asemaa. Mutta perustuslakiahan presidentti ei pysty muuttamaan. Henkilö, joka on presidentti, ei pysty muuttamaan perustuslakia. Mutta se, minkälaisen aseman esimerkiksi ulkopoliittikan johtajana presidentti saa, riippuu hänen omasta persoonastaan.

Kerran vielä sanon, että ulkopoliittikan johtaja ei mielestäni voi olla harjoittelija, sellainen, joka opettelee ulkopoliittikan aakkosia. Presidentin pitää olla poliittisesti kokenut ja erityisesti ulkopoliittisesti ansioitunut henkilö. Omalta puoleltani uskon, että Suomen kansa osaa tehdä oikean valinnan.

¹⁰¹ **Esko Helle /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Huomautan ed. Elolle, että esimerkiksi uuden perustuslain 58 § edellyttää, että valtioneuvosto tekee esityksen tasavallan presidentille myös ulkopoliittikkaa koskevista asioista. Se on uutta. Se on juuri valmisteluvaihetta ja valmistelupakkoa kaiken lisäksi, myös nimenomaan ministereiden taholta. Toisaalta presidentin virkanimitysoikeus tulee vähenemään hyvin oleellisesti. Siinä on pari muuta tekijää. Näistä muodostuu tietty kokonaisuus. Arvioin, että presidentin valta hyvin oleellisesti vähenee, mutta ei muodostu mitättömäksi.

¹⁰² **Kalevi Olin /sd**: Arvoisa puhemies! Pidän tätä keskustelua hyvin antoisana ja syvällisenä-

kin. Itse asiassa presidentti-instituutiosta puhuttaessa on valittavissa mielestäni kaksi vaihtoehtoa: Lähinnä Yhdysvaltojen ja eräiden muiden maiden vahva presidenttivaltainen järjestelmä tai suunta, johon Suomi on menossa, vahva ikään kuin parlamentaarinen toimintajärjestelmä ja pääministeri ja valtioneuvosto yhdessä presidentin kanssa hoitavat keskeisiä asioita.

Mitä tulee ed. Helteen varsin syvälliseen analyysiin, toteaisin, että hänen käsityksensä suorasta kansanvaalista käsitetasolla vastaa myös omaani. Itse asiassa tätä keskustelua pitäisi eduskunnassakin jatkaa myös muussa yhteydessä. Mielestäni olisi osuvampaa käyttää suoraan presidentin vaalin käsitettä.

Mitä tulee esitettyihin näkemyksiin vaalien yhdistämisestä, tuen vahvasti pyrkimyksiä, koska nykyinen järjestelmä useine vaaleineen rajatussa pienessä ajassa kuluttaa voimavaroja: Taloudellisia, henkisiä ja myös kansalaisten voimavaroja. Sitä paitsi se myös eräällä tavalla ei luo edellytyksiä sujuvan hallinnon ja päätöksenteon edistämislle.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uusukainen.

¹⁰³ **Ilkka Kanerva /kok:** Arvoisa puhemies! Käydään keskustelua, jonka kaltaisesta pidän sen vuoksi, että tänne ei tulla paksujen plunttien kanssa sisälukuharjoituksiin vaan voidaan rauhallisesti eri näkökantoja arvioiden argumentoida ja miksei antaa sanan säilänkin singahtaa ilmassa niin, että tuntuu. Niin pitäisi parlamentissa periaatteessa ollakin. Jos arvoisa puhemies sallii, toivoisin, että ryhmänjohtajat jossakin vaiheessa omille ryhmilleen hieman kertoisivat, miten budjettikeskustelua pitäisi käydä. Yleiskeskustelussa on käyty niin pikku detaljeja läpi, että niiden paikka on ihan toisessa yhteydessä budjettikeskustelussa. Sitten pääluokissa pitäisi jäntevästi käydä niitä asia-aiheita läpi, jotka kuuluvat siihen hallinnonalaan, ja jättää yleiskeskustelu yleisempien linjoitusten varaan. Tämä ei ole puhemiesten vika, tämä on enemmänkin haaste ryhmänjohtajille tässä talossa.

Arvoisa puhemies! Päivän teemaan. Ensinnäkin tapaan valita presidentti eri yhteyksissä, jota

en voinut tietysti kaksiminuuttisessani läpi käydä, sisältyy, ed. Kekkonen, vielä yksi ääneen lausumaton menettelytapa, ja se on se, että samat valitsijamiehet ovat suorittaneet usean kerran vaalitöiden. Se jäi teiltä tässä yhteydessä mainitsematta. (Ed. Kekkonen: Aloitin toisen maailmansodan jälkeiseltä ajalta!) — Sekin on koulutuksen hyvä perspektiivi.

Mutta tähän asiaan edelleenkin. Yhdyn tietysti siihen, että tasavallan presidentti on tämänkin uudistuksen jälkeen oleva keskeinen figuuri eikä vain pelkästään ulko- ja turvallisuuspolitiikasta puhuttaessa vaan tietysti myöskin muutoin suomalaisen yhteiskunnan poliittista kulttuuria suunnattaessa. Mutta kavahdan ja kaukaa kierän itseni omaksumasta sitä, että tasavallan presidentti, siteeraan ulkomuistista ed. Hellettä, saisi informaatiota hallitukselta niistä kysymyksistä, joita Euroopan unionin merkeissä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan ja kansainvälisiin asioihin liittyen ollaan valmistelemassa. (Ed. Helteen välihuuto) — Totta kai meillä ulkoasiainministeriö tekee normaalia ministeriön toimivaltaan kuuluvaa selvitys- ja valmistelutyötä. Mutta meillä, ed. Helle, on aina ollut ja on jatkossakin tasavallan presidentillä tarkoitus olla oma suora suhteensa ulkoministeriöön itsenäisesti ohi kulloisenkin ulkoministerin. Tämän on tarkoitus olla edelleenkin voimassa, ja sitä erityisesti uudessakin tilanteessa vahvistetaan sillä, että tasavallan presidentillä on pidemmälle menevä nimitysoikeus ulkoministeriön virkanimityksiin kuin muiden ministeriöiden kyseessä ollen. Sillä nimenomaan halutaan viestittää juuri sitä, että tasavallan presidentillä on ulkoministeriöön liittyen myös omaehtoinen mahdollisuus olla sen kanssa tiiviissä vuorovaikutuksessa.

Jos ollaan ihan avoimesti katsomassa Suomen ulkopolitiikan vallankäyttöä, siellähän on olemassa kolme blokkia oikeastaan, jotka itse kukin omalla tahollaan katsovat ja arvioivat näitä asioita. Yksi on tasavallan presidentti kaikella sillä kapasiteetilla, joka hänen ympärilleen on rakennettu, ja tietysti hän sen päällikkönä, vetäjänä ja johtajana. Toinen blokki on ulkoministeriö, jota johtaa ulkoministeri. Sillä on normaalit ulkoasiainhallintoon ja toimivaltaapiiriinsä liittyvät kysymykset vastattavanaan ja hoidettavanaan. Omia logiikan latujaan pitkin kulkee tuo valmistelutyö valtioneuvostolle ja valtiolle.

Mutta kolmas taho, ed. Helle, joka on noussut esille 90-luvun aikana hyvin selvästi omana ul-

kopoliittisena instituutionaan, on pääministerin kanslia. Kannattaa huomata, että pääministerin kansliasta on EU-Suomessa noussut kolmas tällainen taho tähän ikään kuin Bermudan kolmioksi katsomaan, kuinka näitä asioita hoidetaan. Se kannattaa myöntää ja huomata, jotta tekisi suurin piirtein oikean suuntaisia analyysejä ja mahdollisesti niistä johtopäätöksiä.

Se pointti, johon erityisen voimakkaasti haluan tässä yhteydessä kiinnittää, arvoisa puhemies, huomiota, on se, että jos tasavallan presidentti perustuslain hänelle määräämiä tehtäviä hoitaessaan joutuu alistumaan valtioneuvoston yleiseen tahtoon, niin se mitätöi tämän perustuslain kohdan, jossa tasavallan presidentti määrätään yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa johtamaan puhetta. Se nonsaleeraa sen, ja siihen ei riitä tulkinnaksi se, että ulkoministeriö informoi tasavallan presidenttiä esille tulevista kysymyksistä. Se on kalvaka kuva siitä todellisuudesta, josta vastuun tasavallan päämies joutuu omissa ulkopoliittikan johtamiseen liittyvissä toimissaan kantamaan.

Olen hyvin voimakkaasti eri mieltä ed. Helteen kanssa, jota suuresti parlamentaarikkona arvostan ja hänen tapaansa älyllisesti lähestyä tätäkin kysymystä ja luoda siitä kokonaiskuva. Olen eri kannalla. Minulla on eri käsitys siitä, minkälaista lopputulosta pitää tavoitella. On rehtiä, että ed. Helle sanoi, että vasemmistoliiton alkuperäinen tarkoitus on ollutkin riisua tasavallan presidentti aseista. (Ed. Helle: Ei se ole salassa ollut koskaan! — Ed. Elo: Ed. Helle on rehellinen!) — Kyllä. Pidän sitä vain Suomen ulkopoliittikan tarkoituksena ajatellen kohtalokkaana virheenä, Suomen tapausta ajatellen, ja siinä yhteydessä riittänee viittaus Suomen valtiolliseen historiaan.

Arvoisa puhemies! Mielenkiintoista on ollut se, että täällä ovat ainakin Suomen keskusta ja vasemmistoliitto tuoneet esille kaksivaiheisen vaalitavan, ja itse olen tuonut sen tässä keskustelussa esille, enkä huomannut, että sitä olisi voimakkaasti tyrmätty myöskään sosialidemokraattisessa puheenvuorossa, eli kaikkialla on tiettyä mielenkiintoa sittenkin arvioida positiivisesti vuoden 88 kaksivaiheista vaalitapaa. Kaikissa merkittävässä poliittisissa eduskuntaryhmittymissä vasemmalta oikealle onkin olemassa yllättäen sittenkin tietty mielenkiinto, motivaatio, nähdä sen vaalitavan myönteiset puolet Suomen tapaus huomioon ottaen, siis niin, että valitaan suoralla vaalilla — yritän tulla tähän terminolo-

giseen käsitteistöön, johon ed. Helle jo viittasi — suoralla vaalilla valitaan presidentti. Ellei hän saa 50:tä prosenttia, niin samaan aikaan valitaan tätä tehtävää toimittamaan sitten valitsijamiehet. Se on mielenkiintoista, että nyt uskaltautaan, kun yritin ottaa korkin pois pullon suulta, sanoa tämä. Pidän erittäin mielenkiintoisena asiana, että tähän asiaan voidaan aidosti ja kiihkoilematta tällä tavalla palata kaksivaiheista vaalitapaa tässä yhteydessä ajatellen.

Sitten eräs seikka, ed. Helle. Täällä sanotaan, että perustuslaki on muuttanut nyt todellisuutta siinä suhteessa, että eduskunnan rooli on voimakkaasti korostunut hallitusta muodostettaessa. Kyllä valta on aikaisemminkin kuulunut eduskunnalle. Sen on vain eräissä historian vaiheissa annettu luisua hieman de facto poliittisesti toisenlaisiin menettelytapoihin, mutta kyllä valta on ollut tosiasiaa valtiosäännön perusteella arvioituna eduskunnalla jo aikaisemminkin. Nyt se on vain kirjattu perustuslaissa uudessa muodossa. Tässä suhteessa muutos ei ole ollenkaan niin jyrkkä kuin halutaan presidentin arvovaltaa, hänen asemaansa ja hänen valtaoikeuksiaan koskevassa keskustelussa vähätellen tuoda esille.

Arvoisa puhemies! Totean vain lopuksi sen seikan, että olen sen sukupolven koululainen, jolle aikoinaan koulussa opetettiin kirjoittamaan tasavallan presidentti -instituutio isoin alkukirjaimin. Toivon, että voisin vielä nähdä edessäni olevina vuosina, ensi vuosituhannellakin, Suomessa sellaisen tasavallan presidentin, joka kirjoitetaan isolla alkukirjaimella.

104 Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk: Puhemies! On hyvin yllättävää se, että käydyssä keskustelussa kaksivaiheinen presidentinvaalitapa saa nyt niinkin paljon kannatusta, kun aikanaan tässä salissa tuskin sitä enää puolusti kourallinen kansanedustajia. Mutta minä ymmärrän hyvin ne taustalla olevat syyt, joista kyseinen keskustelu on kummunnut.

Ed. Kekkonen muistaakseni totesi, että rajojen presidentin vallalle pitää olla hyvin selkeät. Olen eri mieltä siitä. Minusta perustuslaki ei saisi olla kovin muodollinen. Perustelen sitä sillä, että tietyissä tilanteissa saatetaan tarvita väljyyttä ja joustavuutta. Uskon, että Suomen kansa osaa suoraa vaalia käyttää. En epäile kansanvaalin toteutumista, mutta paradoksi olisi, jos sillä ei olisi mitään käytännön arvoa. Siitä lähtökohdasta ymmärrän, että ed. I. Kanervan ahdistus pur-

kautui tänään. On hyvä puoli tulevassa perustuslaissa se, että se onneksi antaa jonkin verran väljyyttä, kun on kyse nimenomaan ulkopolitiikan hoidosta. Siinä on siis nykyisestä perustuslaista jäljellä hitusen joustavuutta ja väljyyttä. Tämä kävi mielestäni hyvin esille silloin, kun ulkoasiainvaliokunnassa kuunneltiin asiantuntijoita. Tämä ehkä tuo myös lohtua sille suurelle osalle Suomen kansaa, joka näyttää tällä hetkellä haaveilevan vahvasta johtajuudesta, ja antaa ehkä tulevalle presidentille mahdollisuuksia, jos hän tohtii ottaa itselleen paikan siinä tilanteessa tässä kolmiossa.

Ed. Helteelle lopuksi. Mielestäni vaaleja ei pidä yhdistää, enkä usko lainkaan, että vaalien toistuvuus on syynä demokratian vajeeseen, joka meillä tällä hetkellä Suomessa on. Minusta tämä talo, ed. Helle, on paljon enemmän rapauttanut demokratiaa kuin usein toistuvat vaalit.

¹⁰⁵ **Kalevi Olin /sd:** Arvoisa puhemies! Kiinnitän kolmeen näkökulmaan huomiota. Ensinnäkin uusi perustuslaki on tulossa voimaan maaliskuun alusta, mutta pidän äärettömän hyvänä, jopa välttämättömänä, että keskustelu perustuslaista jatkuu.

Toiseksi totean, että ed. I. Kanervan avaus ja eräiden muidenkin avaukset ovat hyvin mielenkiintoisia, että presidentinvaalista kaksivaiheisena vaalina voitaisiin aivan julkisesti keskustella ja harkitusti ilman suurempia kiihkonäkökulmia. Haluaisin siinä olla mukana.

Kolmanneksi, arvoisa puhemies, koko tässä keskustelussa on taustalla eräs käsite ja teoria. Se on teoria demokratiasta. Harvemmin määritellään tuo demokratia, jolla valitaan valtaistituutiot. Haluan tässä mainita, että silloin pitää keskustella demos-sanasta ja kratos-sanasta. Kratos tarkoittaa valtaa ja hallitsemista. Demos taas tarkoittaa kansaa, the people, joka merkitsi köyhiä, kaikkia, jotka olivat yhteisössä mukana. Tästä näkökulmasta on vedettävissä johtopäätös, että myös presidentti-instituution, mutta myös eräiden muiden valtaistituutioiden vaihtuessa pitäisi demoksen, kansan, mielipiteen ikään kuin välittyä paremmin. Tällä lyhyesti viitataan siihen, että keskustelua myös keskeisten virkamiesten vaihtuvuudesta vallan vaihtuessa pitäisi jatkaa.

¹⁰⁶ **Antero Kekkonen /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Yritän olla lankeamatta demoksen pauloihin enkä ole demagogi puheenvuorossani. Mutta

sen verran ed. Isohookana-Asunmaalle haluaisin sanoa, että en todellakaan ole Napoleon Bonaparten kanssa samaa mieltä, joka sanoi, että perustuslain tulee olla lyhyt ja epäselvä.

Ed. Ilkka Kanerva puhui siitä, että hallituksia muodostettaessa eduskunta aina on ollut olemassa, mutta on tiettyjä jaksoja, jolloin asiaa ei ole oikein nähnyt. Voi olla, että tässä mielessä vuosi 70 on luonut isoja mielikuvia, kun kokoomukselle voitokkaiden vaalien jälkeen Juha Rihtniemi rupesi tunnustelemaan hallitusta, jolloin presidentti Kekkonen sanoi hänelle: "Tepä olette pirun rohkea mies". Ymmärtääkseni Juha Rihtniemi tulkitse vaalin tulosta tuolloin ikään kuin ilman välikäsiä.

Sitten siihen keskusteluun, joka sisälsi erittäin hyvän huomion ed. Ilkka Kanervalta, että pääministerin kanslia on noussut toimijaksi. Luulen, että tässäkin asiassa voidaan vedota siihen keskusteluun, jota kävimme vähän aikaisemmin siitä, miten henkilö voi muovata instituutiota, esimerkiksi presidentti-instituutiota. Uskon, että se seikka, että pääministerin kansliasta on tullut näin voimakas toimija, ei kaikkein vähiten johdu siitä, että EU-Suomen pääministerinä on ollut Paavo Lipponen, joka on aivan erityisesti vihkiytynyt ulkopolitiikkaan yleensä ja erityisesti Eurooppa-kysymyksiin. Luulen, että Paavo Lipponen merkitys tässä mielessä on paljon suurempi kuin näkyy pykälistä, paragraafeista, ylipäättänsä mistään kirjoitetusta.

¹⁰⁷ **Esko Helle /vas:** Arvoisa puhemies! Pariin seikkaan, ensinnäkin ulkopolitiikkaan ja sen sisältöön ja termiin. Minusta ulkopolitiikka ei nykyään ole enää sellaista salatiedettä kuin se oli aikaisemmin. Haluan pitää ulkopolitiikan yhtenä osana normaalia politiikkaa. Se ei ole jotakin meidän päittemme yläpuolella tapahtuvaa. Huomautan myös siinä yhteydessä, että esimerkiksi ajantasainen tiedonvälitys ja samoin kaikki tiedonvälityksen lisääntyminen on tuonut tavallaan asioita myös tavallisen kansalaisen näköpiiriin eri tavalla kuin vielä kaksi-, kolme-, neljäkymmentä vuotta sitten. Ja yleensä kansainvälinen yhteistyö on lisääntynyt. On verkostoiduttu miltei kaikilla toiminnan aloilla. Miltei kaikkien ministeriöitten toimialoilla on erilaisia sopimuksia kansainvälisistä suhteista ja asioitten hoidosta. Sehän on sekin ulkopolitiikkaa. Se on arkipäiväistynyt, ja sen takia sitä ei pitäisi nostaa niin

muitten asioitten yläpuolelle kuin ed. I. Kanerva joskus tekee.

Huomautan vielä siitä, että ei ulkopoliittikaan, niin kuin ei hallitusten muodostamisen 20- ja 30-luvulla katsottu kuuluvan presidentin rooliin. Tämähän oli tietty historia, joka johti tähän, ja ehkä vielä niin päin, että kun pääministeri siirtyi presidentiksi, hän tavallaan vei vallan mennessään, esimerkiksi Ryti jnp. Sieltähän se oikeastaan alkaa, mutta se oli tietysti sota-aikaa.

Vielä yksi huomautus, jota välihuudossakin yritin esittää. Tasavallan presidentti ei saa pitää yhteyksiä ulkoministerin ohi virkamiehistöön. Se ei yksinkertaisesti käy. Se ei sovi tähän järjestelmään, ei tällä hetkellä, ja vielä vähemmän maaliskuun alun jälkeen.

¹⁰⁸ **Jari Vilén /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Haluaisin puheenvuorossani siirtyä ehkä hieman konkreettisemmin rahaan ja rajaan ja lähinnä rajayhteistyöhön, jota mietinnössä on tuotu esille, koskien erityisesti yhteistyötä Keski- ja Etelä-Euroopan maiden ja Venäjän ja muiden Ivy-maiden kanssa.

Olemme nimittäin hyvin mielenkiintoisessa tilanteessa, mikä johtuu siitä ongelmatiikasta, jota Venäjällä ilmenee tällä hetkellä, koskien muun muassa Tshetshenian kriisiä. Ne keskeiset instrumentit, joiden Suomi olettaa, toivoo tai haluaisi olevan muun muassa meidän pohjoisen ulottuvuutemme keskeisinä välineinä, ovat aika suuressa vaarassa tällä hetkellä. Käytännössä pidän hyvin todennäköisenä, että muun muassa EU:n Tacis-varojen suhteen viimeistään Euroopan parlamentti tulee tekemään päätökset, jotka koskevat tämän kaltaisten varojen jäädyttämistä niin kauan kuin kyseinen kriisi on käynnissä ja poliittista ratkaisua ei voida löytää.

Lähialuevarojen keskeinen vastapuoli Venäjän puolella ovat juuri Tacis-varannot, jotka siellä ovat käytettävissä. Useissa lisäesityksissä, joita budjettiin on tehty, ollaan juuri saman ongelmatiikan kanssa tekemisissä: Miten hyödyntää, miten käyttää yhteistyövaroja mahdollisimman tehokkaasti siten, että Suomen kansalliset varat voidaan kytkeä vastaavaan vastaohjelmaan Venäjän puolella? Tässä olennaista on se, mikä mietinnössä on tuotu esille ja mihin toivoisin hallituksen mahdollisimman pikaisesti tarttuvan kiinni. Tällä hetkellä tilanne nimittäin todellakin on se, että ne kansalliset varat, joita me suomalaiset omasta varannostamme ohjaamme lähialueyh-

teistyöhön Baltiaan, mutta ennen kaikkea Venäjän suuntaan, eivät ole vastamitallisia EU:n Venäjän käyttöön antamien varojen kanssa. Meillä on tilanne, jossa emme löydä sitä synergiaa, joka kaksien rahojen välillä voisi olla käytettävissä ja joka voisi selkeästi hyödyntää ja tukea meidän lähialueillamme tapahtuvaa toimintaa ja tukea myös sitä toimintaa, jota alueella tapahtuvalla yhteistoiminnalla voitaisiin saavuttaa.

Pidän erittäin tärkeänä, että hallitus kiinnittäisi huomiota tähän ja lähtisi siitä, että lainsäädäntöämme muutettaisiin siten, että myös ulkoasiainministeriön käytössä olevat varat olisivat selkeitä vastinpareja EU-rahoitukselle. Tämän pitäisi mielestäni olla selkeä tekninen muutos, joka entisestään tehostaisi tämän kaltaista varojen käyttöä ja tekisi sen myös kansalaisten silmissä selkeästi hyväksyttävämmäksi ja uskottavamaksi ja joka mielestäni myös osoittaisi ne lisärahatarpeet, jotka lisäyksissä on tehty. Ne voitaisiin mielestäni kompensoida juuri rahojen tehokkaammalla käytöllä tällä tavoin.

Rouva puhemies! Haluaisin myös tarttua toiseen kohtaan, joka koskee valtiovarainvaliokunnan yksimielistä esitystä yhteen lisämäärärahaesitykseen, joka koskee Eurooppalainen Suomi ry:n toiminnan tukemista. Olen iloinen, että tämän kaltainen päätös on voitu saada aikaiseksi, koska pidän kesällä käytyjä eurovaaleja ehkä pahimpana tai parhaimpana esimerkkinä siitä, minne takia tämän kaltaista varantoa on syytä olla käytettävissä. Kuten sanoin, olen iloinen, että tämän kaltainen yksimielisyys on voitu löytää.

Äänestysprosentti eurovaaleissa osoitti selkeästi sen, että meillä suomalaisilla on monessa suhteessa vielä paljon pohdittavaa ja mietittävää, mutta on myös selkeästi tietoa saatavilla, tai tarvetta saada tietoa siinä suhteessa, mitä Euroopan unioni tarkoittaa, mitä eurooppalainen kehitys tulee tarkoittamaan ja mitä eurooppalainen integraatio tulee olemaan.

Toivon, että Eurooppalainen Suomi, jos ja kun se tulee varat itselleen saamaan, tulee myös käyttämään ne vastuullisesti siten, että se tulee omassa toiminnassaan katsomaan riittävän laaja-alaisesti sitä uutta Euroopan unionia, joka meillä on edessämme. Se ei keskity pelkästään olemassa olevan unionin arvioimiseen ja pohdintaan, vaan ottaa myös vastuunsa niistä päätöksistä, jotka tarkoittavat joskus ensi vuosituhannen ensimmäisen vuosikymmenen loppupuolella tai puolessa välissä jopa 28 jäsenvaltion Euroopan unionin

syntymistä. Tämän kaltaisen tiedon välittäminen on tarpeellista, mutta totta kai myös perusinformaatio kaikille suomalaisille yleensäkin Euroopan unionin toiminnasta ja periaatteista on arvokasta. Olen iloinen, että tämän kaltaisen arvovallintaa on kyetty tekemään.

¹⁰⁹ **Ilkka Kanerva /kok:** Arvoisa puhemies! Kerran vielä edeltäneeseen keskusteluun haluan osaltani kirjauttaa käsitykseni siitä, pitäisikö ulkopoliittikan arkipäiväistymisen vuoksi tehdä siinä strategisesti sellaisia johtopäätöksiä, jotka siivuttavat ulkopoliittikan erään kaikkein keskeisimmän lähtökohdan erityisesti Suomen kaltaisen maan kyseessä ollen.

Se on se, että ulkopoliitikassa tulee itse asiaa aina varautua sen päivän varalle, joka on kaikkein pahin. Ulkopoliitikassa on aina a ja o, että pitää olla varautunut siihen tilanteeseen, jota ei kukaan toivo. Haluan jättää ilmaan kysymyksen kaikkien mietittäväksi: Entäpä jos maassa sattuu olemaankin silloin hallitus, joka on sisäisesti heikko ja joka ei ole kyennyt ottamaan asioita vahvasti hoitoonsa, kun se paha päivä Suomen kohdalle sattuu? Sitä pahaa päivää me emme ole kenneet itse koskaan valitsemaan, ja sen vuoksi on erittäin tärkeää, että meillä on myös sellainen instituutio olemassa, joka kykenee hallituksen kaltaista instituutiota vahvemmin, vakuuttavammin ja uskottavammin hoitamaan ne kysymykset, jotka Suomen tapauksessa ovat historian valossa olleet monta kertaa erittäin vaikeita.

Yleiskeskustelu pääluokasta 24 julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Pääluokan käsittely keskeytetään.

Pääluokka 25

Oikeusministeriön hallinnonala

Yleiskeskustelu:

¹¹⁰ **Klaus Bremer /r:** Arvoisa rouva puhemies! Jos joku on hukkumassa esimerkiksi Töölönlahdella ja huutaa apua ja rannalla siinä pelastusrenkaan kohdalla kulkee mahdollinen pelastaja, joka istuu tuokin tupakille, ottaa esille termospullon ja panee mietintämyssyn päähän, sehän on - - mitä siitä voi sanoa. Siitä voi suuttua ihan oikeasti. Sitä voi pitää lähes rikollisena tekona.

Meillä on ihan sama tilanne työttömyyden kohdalla ja uusien työpaikkojen syntymisen kohdalla. Meillä on selvät näytöt siitä, että uusia työpaikkoja ei synny suuryrityksissä. Ne syntyvät pk-yrityksissä ja ennen kaikkea mikroyrityksissä, mutta uusien työpaikkojen syntymistä haittaa ennen kaikkea vanha, jäykkä yritystoimintaa säätelevä lainsäädäntö. Tässä lainsäädännössä on jo lähtenyt liikkeelle suuri joukko uudistuksia. Tekeillä on yksin—kaksinyrittäjille oma yhtiömuoto. Siivuttamista ollaan poistamassa. Peiteltyä osingonjakoa ollaan poistamassa. Arvonlisäverolain 326 käsittämättömän pykälän täysremontin tarpeellisuus on osoitettu. Siinä kuitenkin vitkastellaan.

Kaiken kaikkiaan oikeusministeriössä liikkuu kymmeniä ja taas kymmeniä parannusesityksiä, lainmuutoksia, ehdotuksia, joilla voidaan parantaa mikro- ja pienyrittäjien, keskusurten yrittäjien mahdollisuuksia synnyttää uusia työpaikkoja, synnyttää ratkaisu, synnyttää pelastus tämän maan suurimmalle ongelmalle, suurtyöttömyydelle. Mutta ihan niin kuin tällä tupakkimiehellä Töölönlahden rannalla, oikeusministeriössä ei ole kiirettä. Siellä pannaan tupakiksi. Siellä pannaan pullakahviksi. Siellä mietiskellään. Siellä virkamiehet arvovaltakysymyksissä riitelevät keskenään. Asiat seisovat.

Pohjois-Suomessa on tapana sanoa, että köyhällä on kiire. Näin on todella laita. Köyhällä Suomella on kiire. On kiire maksaa valtionvelkansa. Valtionvelka maksetaan tehokkaimmin sillä tavalla, että työttömyyttä poistetaan, saadaan kansa kannattavaan työhön. Mutta oikeusministeriöllä ei ole kiire.

Tämän johdosta olen tehnyt kaksi lausumaehdotusta pääluokan käsittelyssä. Ne tosin tulevat esille kauppa- ja teollisuusministeriön pääluokassa, mutta liittyvät erittäin läheisesti ja oleellisesti oikeusministeriön toimintaan. Kumpikaan ei maksa yhtään ainutta roposta ekstrapä.

Olen ehdottanut, että nopeutetaan yksin—kaksinyrittäjien mikro- ja pk-yritysten työllistämismahdollisuuksia parantavan lainsäädännön toteutumista, ja olen edelleen ehdottanut asiaa, joka on pyörinyt vuodesta 96 jo valtionhallinnossa ja joka on juuttunut traagisella tavalla kolmen eri ministeriön virkamiesten keskinäisiin arvovaltariitoihin. Kysymys on yhteisrekisteriin siirtymisestä. Tällä hetkellä yrittäjä joutuu raportimaan tilastotietoja kolmeen eri rekisteriin, ja jo vuonna 96 pantiin alulle hanke yhteisrekisteris-

tä, joka huomattavasti helpottaisi yrittäjien työtä. Samoin silloin pantiin alulle hanke paperittoman taloushallinnon mahdollistavan sähköisen tiedonsiirron toteutumisesta sillä tavalla, että pienyrittäjä voisi kotimikrollaan keittiön pöydältä pitää kaiken tarvittavan yhteyden, jopa perustaa yrityksen nettikanavaa pitkin ihan sillä tavalla kuin on jo toteutettu Kanadassa ja USA:ssa ja siellä hyväksi todettu. Ei ole enää sisäajasta kysymys. Se voidaan toteuttaa myös Suomessa. Jostain syystä Suomi, joka pitää itseään maailman johtavana sähköisen tiedonvälityksen maa, ei saa tätä toteutettua.

Tässä mielessä ehdotan myös, että kiirehdiään eduskunnan lausumalla yhteisrekisterin sekä paperittoman taloushallinnon mahdollistavan sähköisen tiedonsiirron toteutusta perustettavien ja rekisteröityjen mikro- ja pk-yritysten sekä viranomaisten välillä. Tämä on yhtä paljon nyt juuttunut oikeusministeriöön kuin kauppa- ja teollisuusministeriöön. Tämän halusin tuoda esille myös tämän pääluokan käsittelyn yhteydessä.

¹¹¹ **Paula Lehtomäki /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tämä useita päiviä jatkunut keskustelu on syleillyt jo kaikkia maailman aloja paitsi marjanpöimintää, mutta keskityn kuitenkin oikeusministeriön kohdalla kahteen asiaan, joista ensimmäinen on tuomioistuineläisyys.

Eduskunta on aikaisemmissa päätöksissään edellyttänyt, että hallitus huolehtii riippumattomien tuomioistuinten tuomarien asianmukaisesta palkkauksesta, ja tätä ei ole kuitenkaan tässä budjetissa toteutettu, mikä on ihme juttu. Lakivaliokunnassa on käsiteltyä tuomareiden nimitysasia, ja kyllä siellä on käynyt ilmi, että tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuus on myös taloudellista riippumattomuutta, joten tästä palkkausasiasta tulee valtion huolehtia.

Toiseksi puutun Vankeinhoitolaitokseen. Oikeusministeriössä on valmisteltu pitkäjänteinen perusparannusohjelma heikkokuntoisten tilojen kunnostamiseksi, ja niin minä kuin myös valtiovarainvaliokunta mietinnössään peräänkuuluttamme uutta ohjelmaa vankilarakennusten huonon kunnon kohentamiseksi. Tällä hetkellä valtaosa Vankeinhoitolaitoksen investointirahoista menee Vantaan lääninvankilan rakentamiseen, ja muistuttaisin siitä, ettei meillä vankiloiden tarvitse välttämättä sijaita Kehä III:n sisäpuolella. Syrjäalueilla sijaitsevilla vankiloilla on tärkeä työ-

listävä vaikutus, ja on näköjään syytä tässäkin kohdassa ja tälläkin momentilla muistuttaa, että alueellista kehitystä voi tukea valtiovallan taholta kovin monin eri tavoin.

¹¹² **Olavi Ala-Nissilä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! On paikallaan lyhyesti todeta siitä työstä, jota valtiovarainvaliokunnan tarkastusjaostossa olemme tehneet, kun olemme oikeusministeriön hallinnonalan perusteellisesti käsitelleet. Tähän mietintöön on kirjattu erityisesti kaksi asiaa. On viitattu valtiovarainvaliokunnan aikaisemman lausuntoon kansalaisten yhdenvertaisuudesta oikeudenkäynneissä. Korkeiksi käyneet oikeudenkäyntikulut muodostavat jo vaaratekijän keskituloisten ihmisten oikeusturvalle. Valiokunta toteaa, että ongelma ei ole poistunut ja oikeudenkäyntikorvauksia olisi kyettävä kohtuullistuttamaan.

Toiseksi Vankeinhoitolaitoksesta: Ensinnäkin valiokunta ehdottaa lausumaehdotusta, että eduskunta edellyttää, että Vankeinhoitolaitoksen määrärahatarpeet otetaan huomioon jo vuoden 2000 aikana. Niihin palataan tarvittaessa lisätalousarvion yhteydessä. Valiokunnassa ja jaostossa saatiin selvitys siitä, että monissa vankiloissa joudutaan toteuttamaan jo vuonna 2000 sellaisia säästötoimia, jotka vaarantavat monien tärkeinä pidettyjen tavoitteiden saavuttamisen. Vankiloiden ja koko Vankeinhoitolaitoksen kannalta toimintamääräraha on toiminnan nykytasoonkin nähden alimitoitettu, eikä sen puitteissa ole mahdollista osoittaa lisäresursseja erillisiin kehittämiskohteisiin.

Syksyn aikana tilanne ei ole kehittynyt myönteisesti, vaan päinvastoin tilanne on vaikeutunut. Lisäksi kun tiedämme, että toimintamäärärahoihin ei ole budjetoitu lainkaan palkankorotuksia, tilanne on tältä osin varsin epäselvä.

Erityisesti on esiin noussut jälleen tässäkin yhteydessä päihdeongelma. On myönteistä, niin kuin valiokunta on todennut, että Vankeinhoitolaitokselle on hyväksytty erityinen päihdestrategia. Päihteiden käytön saaminen hallintaan on usein välttämätön edellytys sille, että vangit voivat menestyksellisesti palata normaaliin elämään. Tällä hetkellä huumeongelma vankilaitoksissamme etenee erittäin hälyttävällä tavalla. Tämä ilmenee paitsi huumeiden käyttönä myös lisääntyneinä hepatiittitartuntoina, ja myös hivtartunnoista jo lähes puolet tulee vankiloissa olevien ihmisten osalle, mikä on monella tavalla

sekä iso ongelma ihmisten kannalta että iso kustannustekijä tulevaisuutta ajatellen. Huume- ja rikollisliigan johtaminen vankiloista käsin on pakko Suomessa kyetä estämään. Tavoitteena on totta kai oltava täysin huumeettomat vankilat.

Toinen asia Vankeinhoitolaitokseen liittyen on todella se, mihin ed. Lehtomäkin viittasi, uudisrakennukset ja perusparannukset. Valiokunta kiinnittää huomiota monien vankiloiden huonoon kuntoon. Hallituksen esityksen mukaan Vankeinhoitolaitoksen pienehköihin rakennushankkeisiin tarkoitettu määräraha vähenee vuoden 1999 talousarviossa 15 miljoonasta markasta 6 miljoonaan markkaan vuonna 2000. Tämä leikkaus merkitsee käytännössä suunnittelujen avovankiloiden perusparannus- ja muiden rakennushankkeiden lykkäämistä tai joissakin tapauksissa jo käynnistetyin hankkeen keskeyttämistä. Tällä hetkellä meillä on menossa yksi rakennushanke, mutta polttavia tarpeita on olemassa. Tilanne voisi parantua jo tuntuvasti, jos vuotuiset perusparannusmäärärahat vastaisivat edes rakennuskannan laskennallisia poistoja, jotka ovat yhteensä noin 75 miljoonaa markkaa vuosi.

Erikseen mainitsemme tässä Turun kaupungissa olevan Turun Kakolanmäen vankilaitokset. Siellä on keskusvankila, lääninvankila ja vankimielisairaala. Saamamme selvityksen mukaan niiden korvaaminen uudella Turkuun tai sen lähiympäristöön rakennettavalla laitoksella olisi välttämätöntä. On myöskin totta se, että mikäli voisimme saada modernin vankilaitoksen esimerkiksi Kakolanmälle, se merkitsisi huomattavien toimintamenojen säästöjä ja myöskin toiminnan rationalisointia ja tehostamista.

On mielestäni ollut hyvin paikallaan, että valtiovarainvaliokunta on nostanut Vankeinhoitolaitoksen toiminnan ja uudisrakennukset ja perusparannukset esiin mietinnössään vahvasti. Tämä olkoon ohjeena ja viitteenä oikeusministeriölle ja valtiovarainministeriölle, kun tehdään lisätalousarviota ja ensi vuoden talousarviota.

¹¹³ **Ossi Korteniemi /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Saamelaisten kulttuuri-itsehallintoon ja saamelaiskäräjävaaleihin liittyen ovat järjestäytyneet lapinkylät ja Lappalaiskulttuuri- ja perinneyhdistys ry joutuneet käymään jo vuosikaudia oikeustaistelua. Nämä ja yhdistysten jäsenet kokevat, että heitä syrjitään jatkuvasti. Viimeksi tämä on tullut näkyvästi esille, kun yli 1 000 henkilön äänioikeus saamelaiskäräjävaaleissa hylät-

tiin. Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen mukaan äänioikeutta hakeneet ovat kyllä kiistatta lappalaisia tai lappalaisten jälkeläisiä, mutta eivät saamelaiskäräjäläin tarkoittamalla tavalla saamelaisia.

Myös maa- ja vesioikeuksia koskevissa asioissa lappalaiset ja heidän jälkeläisensä on järjestelmällisesti syrjäytetty, ja saamelaiskäräjät haluaa käyttää yksinään Ylä-Lapin ihmisten puhevaltaa viranomaisiin päin. Tätäkin toimintaansa varten saamelaiskäräjät saa rahoitusta valtiolta, joka maksaa myös saamelaiskäräjien juristin palkkamienot. Suomen valtion tulisi mielestäni tasapuolisuuden ja oikeudenmukaisuuden nimissä osallistua saamelaisalueilla toimivien lapinkylä ja Lappalaiskulttuuri- ja perinneyhdistys ry:n tukemiseen näiden taistellessa oikeuksiensa puolesta. Siksi tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään, että eduskunta ottaa valtion ensi vuoden talousarvioon 500 000 markkaa lapinkylä ja Lappalaiskulttuuri- ja perinneyhdistys ry:n avustamiseen.

¹¹⁴ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Keskeinen sektori oikeusministeriön hallinnonalalla pääluokassa 25 liittyy vankeinhoitoon. Täällä varsin ansiokkaasti jo ed. Ala-Nissilä toi esille niitä ongelmia, joita tämän päivän vankeinhoitotoiminnassa meidän maassamme on.

Osaltaan Valtionrautateitten aiheuttamien menetysten kompensaationa jo kaksi vuosikymmentä sitten luvattiin Haapamäelle vankila, uuden tyyppinen alan kehitystä eteenpäin vievä vankeinhoitolaitos, mutta se ei ole vielä tänä päivänäkään toteutunut, vaikka sille on valtion toimesta hankittu tontti ja Keuruun kaupunki on osaltaan ollut hanketta eteenpäin auttamassa. Ajatus tuossa oli, että olisi saatu jo kauan sitten uuden tyyppinen vankila, jossa voitaisiin auttaa vangeista mahdollisimman paljon yhteiskuntakelpoisia kansalaisia takaisin yhteiskuntaan.

Tällä hetkellähän on aivan, niin kuin ed. Ala-Nissilä oikein puheenvuorossaan mainitsi, ongelma, että huumeet leviävät vankiloissa, ja pitkään on tiedetty se, että vankilat muodostuvat eräänlaisiksi rikollisuuden oppilaitoksiksi elleivät suorastaan rikollisuuden korkeakouluiksi, joissa pienestä rikollisesta saattaa kehittyä taitava suurempien rikosten tekijä. Tämä ei voi olla vankilatoiminnan tarkoitus, vaan tarkoitus olisi auttaa ihmisiä, mikäli mahdollista, siihen, että he

voisivat palata normaaliin yhteiskuntaelämään. Sen takia vankeinhoidon sektorilla tarvitaan paljon kehitystä ja osaltaan myös tarvitaan uutta näkökulmaa siihen, miten sitä voidaan välttyä siltä, että vangit eivät sortuisi vapauteen päästyään enää rikollisiksi vaan voisivat tulla toimeen yhteiskunnassa. Kaikkien kohdalla tämä ei tietenkään ole mahdollista, mutta mahdollisimman monien tulisi voida palata takaisin yhteiskuntaan.

Tiedän, että Israelissa nuorille miehille — en tiedä onko naisillekin myös — jotka ovat sortuneet huumeongelmiin, järjestetään sotaväkikoulutusta. He muodostavat siellä oman joukkoyksikön, jonka tavoite ei ole niinkään sotilaallinen, vaikka se on ulkonaisesti sotilaallisen kaltaista toimintaa, motivoivaa, kannustavaa. Tavoite on ennen kaikkea saada huumeongelmiin sortuneet menestymään suorituksissa, jotta he menestyisivät elämässä ja pääsisivät irti huumeongelmista. Tietävästi noin puolet huumeongelmiin joutuneista on tuolla päässyt tuon erityisen kokeilusysteemin kautta irti huumeista.

Edelleen näen, että rangaistuskäytännössä käsite ehdonalainen vankeus ei nykyisellään ole toimiva järjestelmä. Ehdonalaisen valvoja on monessa suhteessa vailla resursseja valvontatoimensa, jos hän on joku muu kuin poliisiviranomainen, ja kuitenkin juuri ehdonalaisen valvoja saattaisi olla sellainen tukihenkilö, joka voisi auttaa yhteiskunnassa rikollisuuden poluille joutuneista oikeaan ja vastuulliseen elämään.

Rouva puhemies! Toivon, että oikeusministeriön sektorilla voitaisiin kehittää vankeinhoitoa siten, että ne auttaisivat yhteiskunnallisesti vangeista, rikollisuuden poluille joutuneista, yhteiskuntakelpoisia kansalaisia.

¹¹⁵ **Leena Rauhala /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Täällä on jo puhuttu Vankeinhoitolaitoksen kehittämisestä tai resursoinnista, ja siitä muutaman sanan haluan myös sanoa, koska vankeinhoidon toimintamehoihin esitetty määräraha näyttää pienenevän noin 10 miljoonalla verraten vuoden 1999 tilinpäätösennusteeseen. Erityisesti, kuten täällä on tullut esille, toiminnan kehittämisen perusteena ovat vankiloiden huumeongelmat ja niiden hallitseminen. Siihen voitaisiin resursoida lisää, mutta myös uudisrakennukset ja perusparannukset ovat erittäin tärkeitä, koska laitosten puutteellisuus aiheuttaa monenlaisia ongelmia henkilökunnan sekä vankien turvallisuuden

suhteen. Turvallisuuden suhteen tarvitaan rakennuksissa uudistamista, että huumeiden käyttö ei todella leviäisi, koska on paljon vankeja, jotka eivät käytä huumeita. Näin saataisiin huumeettomia osastoja ja vankien olisi silloin helpompi elää päihdevapaata elämää ja irtautua päihteiden käytöstä.

Kaiken kaikkiaan tarvitaan tähän toimintaan sekä uudisrakennusten ja perusparannusten osalle lisärahoitusta, että voitaisiin turvata se, että vankeinhoitolaitoksista voi palata yhteiskuntakelpoiseksi ja yhteiskuntaan takaisin.

¹¹⁶ **Toimi Kankaanniemi /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Täällä on käytetty oikeusministeriön alalta monia tärkeitä puheenvuoroja, joista yksi oli se, jossa nostettiin esille tuomarien palkkauksikysymys. Se on todella tuomioistuinten riippumattomuudenkin turvaamiseksi asia, johon vakavasti pitää paneutua. Täälläkin voidaan siitä puhua. Tietysti se on myös palkkaneuvottelukysymys, ja palkkaneuvottelut ovat nyt lähellä. Valtiotyönantajan pitäisi siinä pyrkiä löytämään ratkaisu, joka on tarpeellinen ja tarkoituksenmukainen tässä tilanteessa.

Toinen asia on se, että oikeudenkäynnit peruuntuvat nykyisin hyvin suuressa määrin, kun syytettyä tai eri osapuolia ei saada paikalle. Yksi ongelma on se, että todistajien asema on jäänyt jälkehen. Erityisesti todistajanpalkkioitten osalta elämme kaukana tasosta, jolla olimme arvoltaan vuonna 1972, jolloin nykyinen järjestelmä luotiin. Lakivaliokunta esitti valtiovarainvaliokunnalle kolmen miljoonan markan lisämäärärahaa todistajanpalkkioiden korottamiseen, mutta valtiovarainvaliokunta ei ole tätä kolmea miljoonaa markkaakaan löytänyt. Pelkään pahoin, että oikeudenkäyntejä peruuntuu tämänkin takia enemmän kuin tuon kolmen miljoonan markan edestä. Tämä asia pitäisi myös saada hoidettua mahdollisimman pikaisesti.

¹¹⁷ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tuon vielä esille erään epäkohdan, joka liittyy käräjäpaikkoihin. Parin viimeisen vuoden aikana on käräjienpitopaikkakuntia vähennetty. Muun muassa Keski-Suomessa Keuruun seudulta joudutaan menemään käräjille Jyväskylään. Tämä on tietty epäkohta. Samoin Joutsan seudulta joudutaan käymään käräjät Jyväskylässä, mikä tuo tarpeettomia kuluja henkilöille, jotka joutuvat vaikkapa todistajina tai asianosaisina siirty-

mään toiselle paikkakunnalle oikeudenkäyntiin. Mainituilla paikkakunnilla on, voisi sanoa, miltei ikimuistoisista ajoista ollut käräjät omalla paikkakunnalla, ja toivon, että näin voisi olla jatkossakin. On varmasti taloudellisempaa, että tuomari ja hänen apulaisensa liikkuvat kuin että koko suuri käräjiä koskettava ihmisjoukko jouuu tekemään matkoja.

Yleiskeskustelu pääluokasta 25 julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Pääluokan käsittely keskeytetään.

Pääluokka 26

Sisäasiainministeriön hallinnonala

Yleiskeskustelu:

¹¹⁸ **Anu Vehviläinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Sisäasiainministeriön hallinnonalan osalta haluan nostaa esille kaksi asiaa, ensinnäkin poliisin tilanteen ja toisaalta kuntien asian ja nimenomaan kuntien harkinnanvaraiset avustukset.

Erityisesti poliisin tilanteesta ja poliisin määrärahoista on tässä salissa puhuttu viime vuosina niin varsinaisten budjettien kuin lisäbudjettien yhteydessä. Nyt tulevalle vuodelle poliisille esitetään runsaan 2,8 miljardin markan määrärahaa toimintamenoihin. Valtiovarainvaliokunta on lähtenyt siitä, että määräraha on riittävä kattamaan poliisin moninaiset toimintamenot.

Kun poliisin määrärahasesta puhuu poliisin korkeiden virkamiesten kanssa tai kenttämiestenkin kanssa, he kuitenkin pitävät määrärahaa riittämättömänä. Itse katson, että poliisin määräraharavetta tulee seurata tarkoin ja on oltava valmis vaikka sitten lisäbudjetein puuttumaan asiaan. Tarkan määrärahasurannan lisäksi tulee tarkasti seurata ja pystyä myös ennakoimaan poliisin henkilöstötarpeita. Jo tällä hetkellä on paikoin todella suuri pula poliiseista ja virkoja jää paljon täyttämättä. Käsitykseni mukaan erityisesti syrjäisten alueiden kihlakunnilla on suuria ongelmia saada virkoja täytettyä.

Isona ongelmana on myös poliisikoulutus. Käsitykseni mukaan meillä ei pystytä riittävällä nopeudella kouluttamaan tarpeeksi poliiseja, ja toisaalta lähivuodet, kun suuret ikäluokat jäävät eläkkeelle, tulevat vaatimaan lisää poliisivoimia. Meillä on tällä hetkellä yksi poliisi 650:tä suoma-

laista kohden, ja tämä on pohjoismaisittain ja myös kansainvälisesti vertailluna aika tavalla pieni määrä, kun sitä vastoin taas poliisille kohdistetut odotukset muun muassa rikollisuuden monimutkaistumisen myötä ovat kasvaneet entisestään. Poliisi on itse asiassa hieman samassa tilanteessa kuin Suomen kunnat, eli molemmille osoitetaan jatkuvasti uusia tehtäviä ja suuria odotuksia, mutta määrärahat eivät kasva samassa suhteessa.

Erityisesti haluan tässä yhteydessä nostaa esiin huumeisiin liittyvän rikollisuuden. Nämä rikokset ovat todella kasvaneet viime aikoina rajusti, enkä minäkään usko siihen, että pelkästään poliisin määrärahoja tai resursseja kasvattamalla pystyttäisiin rikollisuuden syihin ja seurauksiin puuttumaan, vaan tarvitaan myös kovasti viranomaisten välistä yhteistyötä. Tästä huolimatta katson, että poliisin taloudellisia edellytyksiä ratkoa vaikeaa ja isoa ongelmaa pitäisi kuitenkin pystyä lisäämään. Tarkoitin sitä, että huumeri-rikollisuuden tutkinta yleensä sitoo paljon poliisin henkilöstöresursseja. Käsitykseni mukaan viime vaalikaudella ja myös tällä vaalikaudella on lainsäädäntöpuoli saatu aika tavalla hyvään kuntoon huumeri-rikostutinnan osalta, mutta resurssipuoli on huonommalla tolalla. Tämän takia keskusta vastalauseessaan esittää erillistä lisämäärärahaa poliisin työhön, nimenomaan huumeiden vastaiseen toimintaan.

Arvoisa puhemies! Kun eilen käytiin yleiskeskustelua, otin puheenvuorossani jo kantaa laajemmin kuntien ja valtion väliseen työnjakoon ja myös rahoitukseen, mutta vielä pari sanaa kuntien harkinnanvaraisesta avustuksesta eli niin sanotusta köyhäinavusta.

Nythan valtiovarainvaliokunta esittää 320:tä miljoonaa markkaa harkinnanvaraisiksi avustuksiksi. Aivan loppumetreillä siihen lisättiin 20 miljoonaa markkaa. Mutta kun katsotaan, miten paljon harkinnanvaraisia avustuksia on näinä vuosina haettu, pidän valtiovarainvaliokunnan mietinnössään esittämää summaa edelleenkin todella liian pienenä. Tänä syksynä, kun harkinnanvaraisia avustuksia haettiin, Suomen kunnista yli puolet, yli 250 kuntaa, haki näitä avustuksia. Muistaakseni hakemusten yhteissumma oli yli miljardi markkaa. Tämä kertoo, että tarve on todellakin suuri. Harkinnanvaraisten avustusten suuri kysyntä kertoo siitä, että kuntien tulopohja ei yksinkertaisesti ole kunnossa, ja erityisesti se kertoo siitä, että viime vuosien valtionosuusleik-

kaukset, viime vaalikaudella lähes 15 miljardia markkaa, ovat saattaneet suuren osan kuntakentästä taloudellisesti kestävämmälle pohjalle. Mielestäni olisi reilumpaa valtiovallan puolelta, että valtionosuudet olisivat riittävällä tasolla, ettei harkinnanvaraisista avustuksista tulisi pysyvää rahoitusjärjestelmää, koska eihän se sellaiseksi ole tarkoitettu.

Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunta esittää kahta lausumaehdotusta kuntien tilanteen osalta. Ne ovat mielestäni erittäin hyvin harkittuja. Kun täällä on keskusteltu paljon budjettivalmistelusta ja siitä, miten eri sektoriministeriöt ja valtiovarainministeriö sekä myös koko valtioneuvosto ottavat lausumat huomioon, niin erityisesti kuntien osalta toivon, että kun seuraavan vuoden budjettia, vuoden 2001 budjettia, ruvetaan valmistelemaan, nämä lausumat luetaan todella tarkkaan.

¹¹⁹ **Klaus Bremer /r:** Arvoisa rouva puhemies! Minäkin tulen pitäytymään poliisitoimeen sisäasiainministeriön hallinnonalalla.

On helppo esittää lisää rahaa budjettiin. Jokainen meistä tietää, että lisää rahaa ei tule. Kuitenkin voidaan saada aikaan parannuksia myös ilman rahaa. Tulen tekemään lausumaehdotuksen, jolla näkisin, että saadaan aikaan parannusta ilman rahaa.

Ed. Vehviläinen edellä hipaisi ongelmia, joiden parantaminen jopa tuntuvasti ei välttämättä ole kiinni pelkästään rahasta. Hän puhui muun muassa täyttämättömistä poliisiviroista. Me kaikki olemme varmasti hyvin iloisia siitä, että poliisi on saanut lisää rahaa toimintaansa budjetissa. Se että on täyttämättömiä virkoja, johtuu ennen kaikkea aivan katastrofaalisesta poliisien tarpeen ja koulutuksen virhearviosta. Se virhearvio on suurin piirtein samaa luokkaa kuin mihin Ilmailulaitos on syylistynyt ammattipilottien koulutustarpeen aliarvioinnissa. Helsingissä on täyttämättä 150–160 virkaa. Täyttämättömyys johtuu ennen kaikkea siitä, että koulutuksesta, Poliisikoulusta, ei saada ulos poliiseja. Se ei ole niinkään kiinni rahasta.

Olen ymmärtänyt, että sisäasiainministeriön poliisijohto ja Poliisijärjestöjen liitto ovat kovin erimielisiä asioista, monestakin asiasta. Tämä jossakin määrin ilmeisesti hämmentää tehtäväjako poliisitoimen hoidossa. Meillä näistä sisäasiainministeriön poliisitoimeen liittyvistä ongelmista, aivan kuten ed. Vehviläinen totesi, huu-

meongelma on kasvava ongelma, todella pelottava kasvava ongelma. On jotenkin huikaisevaa, että Suomessa jatkuvasti todetaan, että ei se vielä meillä ole suuri ongelma verrattuna moneen EU-maahan. Sitäkö todella odotetaan, että siitä tulee suuri ongelma? Silloin, kun se on suuri ongelma, se on myös tuhoisan kallis ongelma yhteiskunnalle ja lähestulkoon korjaamaton siinä pisteessä. Olisi siis syytä mitä pikimmin tarttua täydellä voimalla tämän ongelman, jos ei ratkaisemiseen, niin kuitenkin hillitsemiseen.

Toinen merkittävä ongelma, joka liittyy poliisitoimen hoitoon, on omaisuusrikosten hillitön kasvu. Silloin puhutaan ennen kaikkea asunomurroista, kotimurroista, kesämökkimurroista ja autovarkauksista. Auto on suomalaisen perheen suurin investointi oman kodin jälkeen. Tapa, jolla tämä ongelma hillittömästi kasvaa, 10–15 prosentin vuosivauhtia, on johtanut jo sellaiseen suuruusluokkaan, että autovarkauksien yhteydessä 12 ihmistä keskimäärin kuolee liikenneonnettomuuksissa, 500 loukkaantuu, tapahtuu 1 500 liikenneonnettomuutta vuodessa ja tulee kustannuksia yhteiskunnalle noin 1,2 miljardia markkaa vuodessa. Tämä on erityistä huomiota kaipaava ongelma.

Edelleen puhutaan paljon yhä huononevasta katurauhasta taajamissa. Tulen tekemään lausumaehdotuksen ja uskon, että jos se eduskunnan lausumana tulee sanottua, se tulee poistamaan monta ongelmaa, se tulee helpottamaan tilannetta ilman, että rahaa tarvitaan, tarvitaan vain työnjaon tarkistusta.

Tulen ehdottamaan, että poliisin sisäistä työnjakoa tulee tarkistaa siten, että huumeiden torjunnalle, omaisuusrikosten, kuten autovarkauksien, sekä kotirauhan piiriin ulottuvan rikollisuuden torjunnalle ja katurauhan valvonnan jaetaan nykyistä enemmän voimavaroja.

¹²⁰ **Paula Lehtomäki /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Uusi pieni kansanedustaja on ollut kummisinaan tänä syksynä käydystä keskustelusta poliisin toimintamäärärahojen ympärillä. Ministeri Niinistö esittelee eduskunnalle aivan erilaisia lukuja kuin poliisijohto omasta puolestaan valiokunnassa. Jonkinlaista helpotusta lukujen viidessä seikkailevan edustajan ahdistukseen tuokin valtiovarainvaliokunnan mietinnön kirjaus siitä, että poliisin toimintamenojen vertaaminen eri vuosina on ongelmallista ja loppusummat eivät ole vertailukelpoisia. Poliisi tarvitsee ja an-

saitsee toiminnalleen riittävät resurssit, jotka uskoakseni poliisijohto kykenee käyttämään siellä, missä tarve on suurin, ilman että budjetissa siitä liiallisuuksiin asti kirjataan ohjausta.

Poliisiin lisäksi on huolestuttanut se, millä eväillä Rajavartiolaitos mahtaa tulla toimeen uuden vuosituhannen vaihtumisen jälkeen. Rajavartiolaitos on vuosikautia tehostanut ja saneerannut toimintaansa, mutta hallituksen esityksen mukaisella toimintamäärärahojen tasolla laitos ei enää olisi selvinnyt toimintoja supistamatta. Olen itse syksyllä tehnyt talousarvioaloitteen, jossa ehdotettiin Rajavartiolaitokselle lisää toimintamäärärahoja 9 miljoonaa markkaa. Hallintovaliokunta päätyi pitämään välttämättömänä 10 miljoonan markan korotusta. Aivan kokonaan tätä tavoitetta ei saavutettu, mutta olen erittäin tyytyväinen siihen, että valtiovarainvaliokunta on suhtautunut suurella vakavuudella Rajavartiolaitoksen huoliin ja lisännyt sen toimintamäärärahoja 7 miljoonaa markkaa.

Suomen rajavartiolaitoksen tehtävät ovat jatkuvasti kasvaneet, ja erityistä huolta Suomen kuuluu pitää Schengenin sopimukseen liittyvistä velvoitteistaan. Itärajamme on rauhallinen nyt, kun rajavalvonta pelaa myös Venäjän puolella. Meidän täytyy kuitenkin olla valmistautuneita myös siihen tilanteeseen, että valvonnan taso Venäjällä laskee ja silloin Suomen rajavartiolaitos on kovien haasteiden edessä. Nyt saavutettu toimintamäärärahojen taso ei siis ole ikuinen. Rajavartiolaitos jäänee tämän 7 miljoonan markan turvin eloon, mutta sillä rahalla ei vielä rajalla juhlista.

Arvoisa puhemies! Muutama sana aluekehityksestä. Ministeri Korhonen käy eduskunnassa vähän väliä meille vakuuttamassa, miten paljon alueiden kehittämiseksi ponnistellaan, ja aivan varmasti paljon ponnistellaankin. Niin kuin uunituore elinkeinoelämän valtuuskunnan barometri osoittaa, alueiden eriytymiskehitys on kuitenkin koko ajan vain lisääntynyt. Euroopan unionin on sanottu tuovan alueillemme kaikkea hyvää ja kaunista, mutta kuten monet edustajat ovat täällä todenneet, rakennerahastojen varojen käytössä tulisi noudattaa lisäysperiaatetta, eikä Suomessa näin tapahdu.

Koska alueiden kehitys on kiistatta menossa aivan toiseen suuntaan kuin tässä salissa puhutaan haluttavan, pitäisi olla rohkeutta etsiä ja ottaa käyttöön uusia aluekehitystä tasaavia keinoja. Jos tässä salissa olisi vähän enemmän ihmisiä

paikalla, niin tässä vaiheessa kuuluisi välihuutoja siitä, onko keskustalla esittää mitään konkreettista. Vaikka näitä välihuutoja ei kuulukaan, pyydän silti edustajatovereitani tutustumaan esimerkiksi Itä-Suomen keskustalaisten kansanedustajien lakialoittepakettiin, joka on eduskunnassa esitelty noin kuukausi takaperin.

Kuntasektorin osalta tuntuu välillä irvokkaalta tässä salissa kuunnella puheita siitä, miten kuntasektori mennä porskuttaa pulskeasti ylöspäin ja sieltä on varaa, mistä valtiolle ottaa. Sivulauseessa kaikki muistavat mainita, että erot ovat kuntien välillä suuret, mutta vaikuttaa siltä, että täysin tätä tosiseikkaa ei kuitenkaan ole sisäistetty. Lisäksi täällä saa kuulla runsaasti arvosteluja siitä, että kunnat olisivat syyllisiä kaikkeen pahaan, kun eivät huolehdi velvoitteistaan. Kuitenkin, kun minäkin kotipuoleen menen ja katson asiaa kainuulaisesta ja kainuulaisten kuntien näkövinkkelistä, niin yksinkertaisesti näillä kunnilla ei ole resursseja toteuttaa kaikkea sitä, minkä tämä talo ja tämä sali niille suoltaa. Täällä peräänkuulutetaan paljon kuntasektorillakin tapahtuvaa yhteistyötä ja toimintojen kehittämistä. Voin vakuuttaa, että kunnat, ainakin meidän seudullamme, tekevät sitä pää höyryten koko ajan yksinkertaisesti, koska niiden on pakko ylipäättään selvittääkseen hengissä. Kuntasektorin ongelmakohtiin on löydettävä ratkaisut, ennen kuin kansalaisten tasavertaisuus asuinpaikasta riippumatta on lopullisesti muuttunut kuolleeksi kirjaimiksi.

Arvoisa rouva puhemies! Pidän paljon nume-roista, ekonomi kun olen, ja haluan nostaa esille vielä, että sisäministeri on rehvakkaasti tässä salissa useaan otteeseen julistanut, että alueelliseen kehittämiseen kohdentuvaa rahoitusta on talousarviossa 91 momentilla lähes 33 miljardia markkaa. Olisi erittäin mukava joskus nähdä se lista, mitä kaikkea tähän summaan on mukaan laskettu, sillä henkilökohtaisesti epäilen, että tässä laskurissa on kyllä haavi ollut tosi leveällä ja mukaan on varmasti kelvannut yhtä, toista ja kolmattakin, mitä ei äkkipäätä aluerahaksi uskoisi.

¹²¹ **Olavi Ala-Nissilä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Puutun tässä pääluokassa niihin kohtiin, joita olemme hallinto- ja tarkastusjaossa käsitelleet. Osahan tästä käsitellään puolustus- ja turvallisuusjaoston puolella. Voin yhtyä siihen, mitä ed. Lehtomäki esitti mainiossa puheessaan,

toi esille ne ongelmat, joita sekä kunta- että alueluodessa on.

Valtiovarainvaliokunta on kuntatalouden osalta liittännyt kaksi mielestäni hyvää lausumaa mietintöönsä. Erityisesti se lausumaehdotus, joka liittyy kuntien talouden eriarvoistumiseen, on hyvä. Siinä on lähdetty siitä, että kunnallistaloutta selvittämään asetettavan selvitysmiehen toimeksianto nyt määritellään niin laajaksi, että se kattaa kuntien koko valtionosuusjärjestelmän tarkistamisen ja useiden samanaikaisesti kuntien talouteen vaikuttavien tekijöiden, kuten yhteisöveromuutosten, arvioinnin sekä ehdotukset kuntakohtaisten erojen lieventämiseksi rahoituksen riittävydessä.

Toisessa ponnassa edellytetään sitä, että hallitus tarkoin seuraa palvelujen saatavuutta ja kuntien rahoituksen riittävyyttä, kehittää kuntien keskinäisen vertailun ja tulopohjan vahvistamisen työvälineeksi yleisesti uskottavia tunnuslukuja ja analysointi- ja ennakointimenetelmiä. Todellakin nyt väitetään, että kuntien talous keskimäärin on parantumassa. Hyvä näin, jos näin käy, vaikka tässä ihan viime vaiheessa leikkauksia tapahtuikin, mutta yleisesti ollaan sitä mieltä, ja sen nyt jopa kuntaministerikin tunnustaa, että kuntien tilanne on eriytyvässä erittäin huolestuttavalla tavalla. Kuntien talouden eriarvoistuminen muodostaa aikapommin peruspalvelujen tuotannolle. Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on listattu niitä tekijöitä, jotka nyt ovat eriarvoistamassa kuntien tilannetta. Tässä on mainittu tehdyt valtionosuusleikkaukset, valtionosuusjärjestelmän perusteiden muutokset vuoden 1970 alusta ja kunnallisverotuksen vähennysten korotukset vuosina 97—99.

Erityisen ongelmallinen on arvonlisäveron palautusjärjestelmä. Se pitäisi ehdottomasti korjata. Siihen on malleja olemassa. Hallitusohjelmassa siitä on kirjaus olemassa. Työ on vasta lähtenyt liikkeelle. Toivottavasti ensi vuonna tässä jo saadaan konkreettinen tulos aikaan, että tällä tavalla kuntien välisiä suhteita ei vääristetä.

Toinen peruste, joka varsinkin maaseutuvaltaisia kuntia ja niin sanottuja pendelöintikuntia erityisesti rasittaa, on 0—6-vuotiaiden päivähoiton valtionosuusjärjestelmä, jossa on niin sanottu työssäkäyntikerroin. Työssäkäyntikertoimesta pitäisi mielestäni luopua. Sitä ei tarvita, koska kaikilla lapsilla on subjektiivinen oikeus päivähoitoon. Tämän päivän maataloudessakin tarvitaan lasten päivähoitoa, eikä viljelijöitä ja heidän

lapsiaan voida asettaa eriarvoiseen asemaan. Myöskin niin sanottujen valtionosuuksien hantien maksaminen saattaa olla ongelma joissakin kunnissa.

Arvoisa puhemies! Siinä on siis monta ongelmaa. Ongelmat ovat usein samoissa kunnissa. Tämä eriarvoistaa nyt ongelmia. Kuntien ongelma ei niinkään ole menoissa, vaan se on kerta kaikkiaan siinä, että tulot eivät riitä, kun tähän liittyy myöskin kiihtyvä muuttoliike, joka, totta kai, syö kuntien tulopohjaa. Olisi siis aivan välttämätöntä, että tässä suhteessa selvitykset tehdään nopeasti. Keskusta on omassa vastalauseessaan esittänyt, tai meillä oli malli, miten yhteisöveron tuottoa voitaisiin ohjata yleisiin valtionosuuksiin 400 miljoonaa markkaa, mutta kun se kaatui, me olemme esittäneet lisäystä harkinnanvaraisiin avustuksiin, johon sitten eduskuntakin parikymmentä miljoonaa lisäsi.

Alueiden kehittäminen on erityinen huoli tilanteessa, jossa alueellinen kehitys on hyvin voimakkaasti eriarvoistumassa. Yleiskeskustelussa jo omalta osaltani totesin, että hyvin monet tahot puhuvat tänään tasa-arvoisemman aluekehityksen puolesta. Kaikki presidenttiehdokkaat, esimerkiksi viimeksi tänään, myöskin Elinkeinoelämän valtuuskunta, kirkko ja valtaenemmistö eduskunnan kansanedustajistakin ovat sitä mieltä, että kehitys ei ole hyvä. Luulen, että yhä useammin myöskin elinkeinoelämässä nähdään, että inflaatiopesäkkeiden syntyminen on myöskin kansantalouden kokonaisuuden kannalta huono asia. Siksi on todella valitettavaa, että meillä on ajettu perinteistä aluepolitiikkaa alas osoittamatta mitään sen tilalle. Me tarvitsemme vielä osin perinteistä aluepolitiikkaa, mutta tarvitaan myöskin uusia välineitä.

Kauppa- ja teollisuusministeriön pääluokassa on keskusta esittänyt ponsilausemia siitä, että todella pitäisi osaamista nyt sitten verkottaa laajalti seutukuntiin, maakuntiin, Tekesin rahoja käyttäällä uudella tavalla. Tarvitaan uuden ajan aluepolitiikkaa ilman muuta. Verolinjauksenaan keskusta esitti, että työmatkavähennyksiä voitaisiin parantaa ja että voitaisiin saada aikaan määräaikainen erityispoisto-oikeus yrityksille, jotka sijoittuvat erikseen määrättyjen ruuhkakeskusten ulkopuolelle. Luulen, että tässä olisi ideaa, koska juuri esimerkiksi tietualan yritysten osalta poistoprosentti 25 on aivan liian pieni. Koneet vanhenevat kolmessa vuodessa. Silloin vasta niistä on puolet poistettu. Tässä voisi olla tämän

alan yrityksille porkkana, jotta ne sijoittuisivat hieman ruuhkakeskusten ulkopuolelle ja tilanne voisi tasapainottua. Keskusta esittääkin maakunnan kehittämisrahaan lisämäärärahaa, jotta tätä kautta edes voitaisiin välineitä saada aluekehitystyöhön, ja KTM:n pääluokassa meillä on myöskin lisää satsausta.

Arvoisa puhemies! Mielestäni kunnallistalouden osalta eduskunnan valtiovarainvaliokunnan tekemä mietintöteksti on hyvä. Toivoisin todella, että se myöskin johtaa tulokseen. On oikeastaan valitettavaa, että täällä ministereitä ei näy. Olisi oikein ja kohtuullista, että oman pääluokan kohdalla ministerit osallistuisivat eduskuntakeskusteluun. Tällainen hyvä perinne on ennen ollut eduskunnassa pääsääntöisesti voimassa. Kyllä kuntaministerikin tuolla jossain kahvilassa vilahdi, mutta tänne ei ole vaivautunut tulemaan, mitä, arvoisa puhemies, lievästi paheksun.

¹²² **Ulla Juurola /sd:** Arvoisa puhemies! Minäkin puhun lyhyehkössä puheenvuorossani kuntien puolesta harmistuneena vieläkin siitä, että talousarvioesityksen aivan viimeisessä vaiheessa tasapainotus hoidettiin kuntien talouden kautta 250 miljoonan markan osalta. Tämähän tapahtui nimenomaan yhteisöveron jako-osuutta muuttamalla.

Keskustelussa on ihmetelty valtiovarainministerin vähättelyä kansanedustajien suuntaan talousarvion käsittelyn aikana. Itse ihmettelen vähättelyä myös kuntien suuntaan. Ministeri Niinistö totesi puheenvuorossaan, että kunnat eivät ole niin velkaantuneita kuin valtio. Tämä oli yksi peruste sille, miksi kunnilta voidaan ottaa. Saman perustelun olen kuullut pääministeriltä oikeastaan aivan samoin sanoin. Epäilen siis, että valtiovarainministeriön virkamiehillä on käsitys, että koska kunnilla ei ole yhtä paljon velkaa kuin valtiolla, kunnat ovat se ensimmäinen kohde, mistä voidaan ottaa, kun katetta tarvitaan tai säästöjä.

Velan määrän vertailu on mielestäni virheelistä ja merkillistä. Eiväthän kunnat kuntalain hengessä voikaan velkaantua. Ei syömävelkaa voida ottaa käyttötalouteen. Lain hengen mukaisesti taloussuunnitelma tehdään kolmeksi vuodeksi, ja jos kolmen vuoden tulos osoittaa yhteen laskettuna alijäämäistä käyttötaloutta, kuntienhan on esitettävä toimenpiteet, miten asia korjataan.

Jos siis kunnat hoitavat asiansa kunnolla, tällaisessa tilanteessahan niillä on keinot siten, että joko koetetaan edelleen supistaa toimintaa tai muutetaan maksuperusteita tai korotetaan veroäyrin hintaa. Viimeksimainittua tuskin kukaan erityisesti haluaa toteuttaa, koska veroaste Suomessa on jo muutoinkin melkoisen korkea. Jos kuntataloudesta otetaan, niin mielestäni perusteena ei yksinkertaisesti voi käyttää sitä, että kunnat ovat vähemmän velkaantuneita kuin valtio.

Ymmärrän tietenkin sen, että laman aikana oli pakko tehdä leikkauksia myös kuntatalouteen, pakko oli leikata valtionosuuksia, pakko oli tehdä säästötoimenpiteitä kunnissa. Tähän olen osallistunut itsekin erittäin voimakkaasti 90-luvun alussa ihan oman siviilivirkani puolesta. Mutta nyt minusta yksinkertaisesti on tultu sellaiselle kipurajalle, että tällaisia toimenpiteitä ei enää voi tehdä.

Laman vaikutukset näkyvät yhteiskunnassa, se on yleiskeskustelussa käynyt hyvin monissa puheenvuoroissa selville, ja vähempiosaisten kansalaisten pahoinvoinnista tämä pahoinvointi kohtaa ensimmäiseksi nimenomaan kuntapalveluja antavat henkilöt, kuntapalvelijat. Tämä on totta sosiaali- ja terveydenhuollossa, koulutuksessa, asuntotoimessa ja tietysti valtion viranomaisten puolelta poliisin toimessa.

Tällä hetkellä kunnissa iältään yhä vanhempi työntekijäjoukko palvelee yhä nopeammin vanhenevaa väestöä. Vuonna 1991 kuntien palveluksessa oli 432 000 työntekijää. Vuonna 1998 kuntien palveluksessa oli 416 000 työntekijää eli noin 15 000 työntekijää vähemmän kuin vuonna 91. Tänä aikana on toteutettu muun muassa subjektiivinen päivähoido alle kouluikäisille, joka on vaatinut melkoisia työntekijälisäyksiä, ja ne ovat noissa luvuissa siis mukana. Viime talvena ilmestyi Oecd-maista tehty työn kiireen tutkimus, jota on tehty muistaakseni 70-luvun loppupuolelta saakka. 70—80-luvun alussa kaikkein kiireellisimmän työn kuvaukset tulivat naisvaltaisista tehdasympäristöistä vaihetyöntekijöiltä. Nykyään suomalaiset kunnan työntekijät, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa, opetustoimessa ovat siirtyneet kiireen mittauksessa aivan kärkeen. On siis äärimmäisen tärkeää, että kuntien tilanne otetaan jatkossa vakavasti.

Kuntien valtionosuusjärjestelmät, yhteisöveron jako-osuudet, verontasausjärjestelmät ja monet muut seikat tekevät tämän järjestelmän, mi-

ten kuntien ja valtion välistä rahaliikennettä jaetaan ja miten sitä hoidetaan, hyvin monimutkaiseksi. Ylimääräisiä vaikeuksia on kuntiin tullut myös siitä, kun viimeksi valtionosuusuudistusta tehtiin ja yhteisöverotuottoja leikattiin. Tuli siirtymäkausi, joka aiheuttaa monelle kunnalle melkoisen suuria vaikeuksia, jotka kuitenkin pitkälti poistuvat vuonna 2003, kun verontasaukset suoritetaan. Monien kuntien ongelmat ovat siis myös osittain määräaikaista.

Olen erittäin paljon samaa mieltä siitä kuin äskeinen puhuja, että valtiovarainvaliokunnan mientö kuntatalouden osalta on hyvä ja lausumaehdotus 3, joka määrittelee selvitysmiehen tehtävät, on minusta määritelty hyvin. Sehän edellyttää hyvin laaja-alaista tarkastelua siitä, mikä on kuntien kokonaistilanne ja mikä on tilanne verrattaessa kuntia toisiinsa. En ole myöskään oikein hyväksynyt viimeisessä vaiheessa sitä, että yhteisöveron jako-osuuksia muutettaessa voidaan perusteena käyttää jotain yksittäisen yrityksen kuten Posti—Leonian maksamia yhteisöveroja. Tämähän voi johtaa melko merkillisiin tilanteisiin, jos esimerkiksi Nokian kurssinousut vaikuttaisivat suoraan jako-osuuksiin, vaikka itse Nokia toimii vain hyvin harvoilla paikkakunnilla.

Valtionosuuskeskustelun yhteydessä on salissa myös kovasti ilahduttu siitä, että korvamerkityt rahat ovat tulleet takaisin, ja näillä korvamerkityillä rahoilla tarkoitetaan nimenomaan lastenpsykiatrisia kohdistettuja rahoja. Vaikka lastenpsykiatrian hoito näin on varmasti erittäin hyvä nyt ja on hyvä hoitaa näin, en kuitenkaan itse kannata paluuta tällaiseen korvamerkittyyn valtionosuusjärjestelmään.

Meidän tulisi kuitenkin uskoa kuntapäätäjiin siinä, että rahat käytetään järkipäisesti, ja onhan niin, että kunnat käyttävät esimerkiksi peruskouluopetukseensa lähes 10 prosenttia enemmän rahaa kuin yksikköhinta on ollut. Ainakin tilanne oli vuosi sitten tämänlainen, joten kyllä he ainakin vähintään sen käyttävät, mitä lakisääteisesti heille käytettäväksi osoitetaan.

Itse asiassa tämän puheenvuoron voi tietystikin tyrmätä sillä, että tässä vaiheessa on turha puhua, kun asiat ovat jo lain mukaan esimerkiksi yhteisöverojako-osuuden osalta päätetyt. Toivon, että tämän suuntaiset puheet kuitenkin vaikuttaisivat siihen, että tämä viimeinen muutos ainakin olisi määräaikainen ja vuoden mittainen, niin kuin se nyt lakiesityksessä on.

¹²³ **Ossi Korteniemi /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Hallitus esitti budjettiesityksessään Rajavartiolaitoksen toimintamäärärahoihin 10 miljoonan markan vähennystä kuluvaan vuoteen verrattuna. Valtiovarainvaliokunnan turvallisuus- ja puolustusjaosto esitti yksimielisesti, että tämä määräraha tulisi säilyttää tämänvuotisella tasolla. Tähän aluksi myös koko valtiovarainvaliokunta yhtyi. Tämän jälkeen kuvaan astuivat mukaan hallituspuolueiden ryhmänjohtajat ja lopulta myös pääministeri ja valtiovarainministeri. Tässä jälkikäsitellyssä Rajavartiolaitoksen toimintamäärärahoista nipistettiin 3 miljoonaa eli lisäyksenä hallituksen alkuperäiseen esitykseen tuli 7 miljoonaa markkaa. On luonnollisesti hyvä asia, että edes tämä 7 miljoonan markan lisäys saatiin aikaiseksi. Valiokunnan työskentely ansaitsee kiitoksen, mutta hallituspuolueiden johdon jälkikäsitely ei sitä ansaitse.

Minusta loppuosa eli vielä puuttuva 3 miljoonaa markkaa tulisi lisätä nyt budjettikäsittelyssä. Tunnen hyvin Rajavartiolaitoksen tilanteen Lappissa. Edellisten vuosien määrärahaileikkausten jäljiltä siellä on jo nyt vaikea selvittää niistä tehtävistä, joita oma turvallisuutemme ja kansainväliset sopimuksemme edellyttävät. Siksi leikkauksiin ei ole varaa. Tämän asian myös Rajavartiolaitoksen päällikkö kenraali Ahonen totesi jaostossa erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomen osalta.

Tulemme keskustaan taholta esittämään 3 miljoonan markan lisäystä rajavartioston toimintamäärärahaan, jotta määrärahat säilyisivät tämän vuoden tasolla. Rajavartiolaitoksessa henkilökunnan palkkojen osuus on poikkeuksellisen suuri. Sama koskee myös poliiseja. Pidänkin tärkeänä, että hallitus ottaa huomioon mietinnön yleisperusteissa lausutun: "Valtiovarainvaliokunta pitää tärkeänä, että virastojen toimintamäärärahojen tasoon palataan jo ensimmäisen lisätalousarvion yhteydessä siinä vaiheessa, kun sopimuskorotusten taso on tiedossa." Palkankorotusten aiheuttamat lisämenot tulee kattaa tarvittaessa lisätalousarviossa niin, ettei irtisanomisiin jouduta.

Ed. Ala-Nissilän tavoin kaipaamme minäkin ministereitä mukaan tähän keskusteluun, jota käydään nyt ministeriöiden hallinnonalasta. Tämän luulisi olevan tärkeä tilaisuus ministeriöiden päälliköille. Ministeri voisi tuoda tarpeellista informaatiota ennen niitä äänestyksiä, joita tullaan huomenna käymään niistä ehdotuksista, joita edustajat ovat budjettiin liittyen tehneet.

¹²⁴ **Leea Hiltunen /skl:** Arvoisa rouva puemies! Tässä pääluokassa on käsiteltävänä monia tärkeitä tehtäväalueita ennen kaikkea kansalaisten perushyvinvoinnin ja turvallisuuden kannalta ja myös yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta. Muun muassa poliisitoimesta haluan todeta, että yhteiskunnan tärkeimpiin tehtäviin kuuluu yleisen järjestyksen ja kansalaisten turvallisuuden ylläpitäminen. Yhteiskunnallinen tilanne on muun muassa rajojen aukeamisen vuoksi muuttunut, huumausainetilanne on muuttunut Suomessa merkittävästi 90-luvulla ja muun muassa huumeiden takavarikot ovat moninkertaistuneet. Huumeiden tarjonnan kasvu on osaltaan lisännyt omaisuusrikoksia ja väkivaltarikoksia sekä järjestäytyneen rikollisuuden leviämistä. Poliisi tarvitsee lisäresursseja. Poliiseille on tullut merkittävästi uusia tehtäviä, ja erityisesti huumevalvonnan lisäämiseen ja ennalta ehkäisevään työhön huumeongelman voittamiseksi poliisitoiminta tarvitsee lisäresursseja, ja Skl-ryhmämme on esittämässä tähän 10 miljoonaa markkaa lisää rahaa.

Myöskin pelastustoimesta totean, että hätäkeskuslailla toteutettavan hätäkeskusuudistuksen toivotaan tuovan lisää tehokkuutta ja turvallisuutta. Alueellinen ja paikallinen kattavuus on todella tärkeä. Toivon kuitenkin tässä yhteydessä tätä järjestelmää nyt kehitettäessä ja uudistettaessa, että paikalliset olosuhteet ja nyt toimivat järjestelmät ovat tässä kehitystyössä mukana ja otetaan huomioon olemassa oleva tilanne riittävän tehokkaasti.

Pelastushelikopteritoiminnan yhtenä suurena puutteena on tällä hetkellä se, että se ei kata koko maata. Sisäasiainministeriön asettama työryhmä esittää mietinnössään, että toiminta organisoitaisiin kahdeksalla toimipaikalla ja koko maan kattavaksi. Tämä tavoite on hyvä ja kannatettava, mutta suuri epävarmuus vallitsee tietysti sen osalta, miten tämä suunnitelma toteutuu. On myös kysymys rahasta ja siitä, miten rahoitusvastuu jaetaan valtion ja kuntien kesken. On erityisesti tietysti oikein nyt selvittää tätä rahoitusjakoa, kustannusten jakoa, ja myöskin neuvotella yhteisymmärryksessä siitä, miten tämä toiminta todella järjestetään. On hyvä, että valiokunta on myöskin kirjannut, että tutkitaan näitten helikopterien tuomia hyötyjä ennen kuin esimerkiksi toimintoja laajennetaan.

Budjettikäsittelyn yhteydessä on kuitenkin käynyt ilmi, että on tällä hetkellä ulkopuolella

alue, joka muodostuu pääasiallisesti entisen Vaasan läänin alueesta, ja varsin pienellä määrällä ainakin helikopteritoiminta olisi saatu tälle alueelle. Tämä hanke tuli hyvin ajankohtaiseksi viime syksyn traagisen onnettomuuden yhteydessä. Tämän alueen kansanedustajathan keräsivät adressin, jossa oli yli 50 000 kansalaisen nimi, jotka halusivat vedota tähän, että tämän budjetin yhteydessä lisättäisiin määräraha nimenomaan tuon alueen helikopteritoimintaan. Toivonkin, että tämä määrärahaesitys saa tässä arvoisensa huomion.

Jokin sana vielä avustuksista kunnille. Kunnille on kohdistunut viime aikoina merkittäviä lisäpaineita, velvollisuuksia huolehtia tehtävistä. Kuitenkin entistä niukemman verotulopohjan aikana kunnat joutuvat tehtävänsä suorittamaan. Kuntien keskinäiset erot ovat merkittävät, niin kuin jo monissa puheenvuoroissa on tullut esille, eli on hyvin toimeentulevia kuntia ja heikosti pärjääviä kuntia. Kunnat ovat jakautuneet ikään kuin voittajiin ja häviäjiin. Tätä kuntien tilannetta kuvaa sekin, että tuloveroprosenttia on nostettu yli 80 kunnassa ja vain 15 kuntaa pystyy alentamaan tuloveroprosenttiaan. Myöskin kiinteistöveroja on nostettu monissa kunnissa, yli puolessa maamme kunnista on niitä jouduttu nostamaan. Se, että tätä harkinnanvaraista valtion avustusta on anonut yli 270 kuntaa, kuvastaa myös sitä tilannetta, mikä tällä hetkellä kunnissa on. Tuo markkamäärä, mitä nyt annottiin, oli noin miljardi markkaa, ja kun sitä verrataan nyt budjetissa olevaan harkinnanvaraiseen valtionosuusavustukseen, on selvä epäsuhta näitten markkamäärien kesken.

Taloudelliset vaikeudet ovat aivan ilmeiset, ja me toteamme, että valtio on selviämässä ongelmistaan. Siitä saamme olla iloisia, että meillä on selvä hyvä tilanne valtiontaloudessa, mutta kunnat ovat ajautumassa nyt vaikeuksiin. Näinkin voi sanoa, ettei yhteisöveron tuoton varaan voi kuntien palveluja rakentaa, ei seurakuntien eikä kuntien, vaan todella tarvitaan valtion uudelleenarviointia siitä, miten kunnat selviävät tehtävistään. Tässä valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on aivan oikein tämä huoli nostettu esille. Mietinnössä sanotaan, että valtion on luotava kunnille määrittelemänsä hyvinvointipolitiikan toteuttamisen taloudelliset edellytykset turvaamalla kunnille sellainen tulopohja, että kansalaisille tarkoitetut julkiset palvelut ovat tasavertaisesti saatavilla kaikissa kunnissa ja kaikissa olo-

suhteissa. Vielä valiokunta tähdentää sitä, että kuntien tulojen pitää olla ensisijaisesti lakisääteisiä, niin että harkinnanvaraiseen tukeen turvautaan vain kuntien poikkeuksellisissa tilapäisissä rahoitusvaikeuksissa. Tämäkin on merkittävä kannanotto. Monissa puheenvuoroissahan on keskusteltu kuntatalouden yhteydessä siitä, miten valtionosuusjärjestelmää tulisi arvioida uudelleen ja voisivatko esimerkiksi korvamerkityt määrärahat olla vastaus kuntien tehtävien hoitomahdollisuuden varmistamiseen, jos näin sanoisin.

Valiokunnan kolmas lausumaehdotus on myöskin merkittävä, kun siellä sanotaan, että eduskunta edellyttää, että kunnallistaloutta selvittämään asetetaan selvitysmies ja että toimeksianto olisi mahdollisimman kattava ja laaja ja katkaisi kuntien koko valtionosuusjärjestelmän tarkistamisen ja useiden samanaikaisesti kuntien talouteen vaikuttavien tekijöiden, kuten yhteisöveromuutosten, arvioinnin sekä ehdotukset kunta-kohtaisten erojen lieventämiseksi rahoituksen riittävytydessä.

Nämä ovat todella merkittäviä kannanottoja, ja toivon todella, että ne tulevat huomioon otetuiksi ja niistä seuraa myös toimenpiteitä nyt, kun kunnat ovat tässä merkittävässä rakennemuutoksessa ja pyrkivät huolehtimaan kuitenkin kansalaisten, kuntalaisten hyvinvoinnista, ennen kaikkea syrjäytyneiden ja heikommassa asemassa olevien selviytymisestä. Ryhmämme tulee esittämään tähän 100 miljoonan lisäystä harkinnanvaraisesti.

¹²⁵ **Jukka Vihriälä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Poliisin toimintamäärärahoja on viime vuosina lisätty, ja tämä on erittäin hyvä asia. Eduskuntahan on monta kertaa kiinnittänyt huomiota poliisin niukkoihin voimavaroihin suhteessa erityisesti tämän hetken haasteisiin, yleiseen turvallisuuteen ja järjestyksenpitoon. Tällä on myös mainittu jo useamman kerran huumerikollisuus, joka on kolminkertaistunut kulu-neella vuosikymmenellä. Muistamme tässä salissa olleet, että viime vuonna talousarviokäsittelyn yhteydessä 5 miljoonaa markkaa tuli äänestyskessä poliisille lisämäärärahoja nimenomaan huumarikostorjuntaohjelman kokeiluun, ja nyt tätä linjaa on edelleen jatkettu talousarvioesityksessä. Katsomme kuitenkin keskustassa, että tämä on riittämätöntä, ja tulemme esittämään yk-

sityiskohtaisessa käsittelyssä 5 miljoonan markan lisämäärärahaa.

Haluan todeta sen, että huumeongelma ei suinkaan ole pääkaupungin ja suurten asutuskeskusten ongelma tällä hetkellä, vaan se on erittäin vakavasti laajentunut myöskin haja-asutusalueille, ja maaseutukunnissa tänä päivänä huumeongelma on täyttä arkipäivää. Ehkä se siellä on vielä monta kertaa kipeämpi tai ainakin yhtä kipeä ongelma kuin se on myös suurissa taajamissa.

Arvoisa rouva puhemies! Sitten puutun sekä Rajavartiolaitokseen että pelastushelikopteritoimintaan. Valtiovarainvaliokunta ehdottaa mietinnössään Rajavartiolaitoksen toimintamenoihin 7 miljoonan markan lisäystä, kuten täällä jo edellä kuulimme. Tälläkään lisäyksellä ei päästä vielä kuluvaan vuoden määrärahasoon. Keskustan vastalauseessa ehdotamme 3:a miljoonaa markkaa, joka olisi sen mukainen summa, jota valtiovarainvaliokunnan turvallisuus- ja puolustusjaosto yksituumaisesti ensiksi esitti, mutta kuten tiedämme, niin sitten tästä leikattiin.

Rajavartiolaitos on päättävän vuosikymmenen aikana rationalisoinut toimintaansa merkittävästi. Samanaikaisesti Rajavartiolaitoksen tehtävät ovat lisääntyneet. Sille on siirretty poliisilta maahan tuloa ja maasta lähtöä koskevat rajatarkastukset. Samanaikaisesti Rajavartiolaitos on lakkauttanut 125 vartioasemasta peräti 59 sekä siirtänyt henkilöstöä tai virkoja yli 230 Helsinkiin rajatarkastustehtäviin. Vuoteen 1992 verrattuna Rajavartiolaitos on kohdentanut passintarkastustehtävään lähes 600 uuden henkilön työpanoksen. Kuten valiokunnan mietinnössäkkin on todettu, etenkin Suomen ja Venäjän sekä Suomen ja Viron välinen henkilöliikenne on kuluvalle vuosikymmenellä kasvanut räjähdysmäisesti. Rajavartiolaitos onkin tämän vuoksi joutunut pysyvästi siirtämään pääkaupunkiseudulle ja Kaakkois-Suomen alueelle henkilöstöään. Pohjois- ja Itä-Suomesta on lisäksi komennettu määrärajaksi henkilöitä Helsingin satamien ja Helsinki—Vantaan-lentoaseman passintarkastustehtäviin. Samanaikaisesti kun toimintaympäristö on muuttunut, ovat Rajavartiolaitoksen resurssit vähentyneet.

Rajavartiolaitos on ollut yksi tunnollisimmista säästäjistä. Olen ollut valtiovarainvaliokunnan työssä mukana lähes 13 vuotta, ja tämä syksy on muistaakseni ensimmäinen, kun Rajavartiolaitos pyytää lisää varoja hallituksen esitykseen nähden. Kuten valiokunnan mietinnöstäkin

ilmenee, valtiovarainvaliokunta otti tämän Rajavartiolaituksen pyynnön todella vakavasti. Tilanteen vakavuutta Rajavartiolaituksessa osoittaa myös se, että nykyisistä viroista, joita lienee 3 443, on avoinna lähes 10 prosenttia. Lisääntyviä tehtäviä painopistealueilla pääkaupunkiseudulla ja Kaakkois-Suomessa ei voida jatkossa enää hoitaa siirtämällä henkilöstöä Itä- ja Pohjois-Suomen rajavartiostoista.

Rajan valvonnan tasoa ei kerta kaikkiaan Venäjän epävakkaan tilanteenkin huomioon ottaen voi enää alentaa Suomessa. Nyt talousarviokäsittelyn yhteydessä tehty korjaus Rajavartiolaituksen toimintamenoihin on merkki siitä, että eduskunnassa on ymmärretty Rajavartiolaituksen vähenevän henkilöstön ja lisääntyvien tehtävien yhtälön mahdottomuus. Toivottavasti eduskunnan lähettämä viesti ymmärretään myös hallituksen suunnalla. Hallitushan on kuluvan vuoden toukokuun alussa tekemässään kehyspäätöksessä varautunut lisäleikkauksiin. Rajavartioston toimintamenoja leikattaisiin vuosina 2001 ja 2002 vielä nytkin yritettyä leikkausta huomattavasti enemmän. Kehyspäätös vaikuttaakin tässä valossa ja tämän asian kohdalla toteuttamiskelvottomalta.

Valtiovarainvaliokunta on viitannut tulevien palkkanuovottelujen sopimuskorotuksiin mietintönsä yleisperusteluissa. Meille on kerrottu, että jo yhden prosentin palkankorotus ilman määrärahalisäystä edellyttäisi Rajavartiolaituksessa noin 36 viran vähentämistä. Sopimuskorotuksiin ja niiden vaatimiin määrärahoihin onkin välttämättömästi palata jo ensimmäisen lisätalousarvion yhteydessä valtiovarainvaliokunnan vaatimalla tavalla.

Arvoisa rouva puhemies! Pelastustoimesta on syytä jotain todeta ja myös omalta osaltaan kannattaa ed. Leea Hiltusen tekemää ehdotusta, että lisättäisiin 5 miljoonaa markkaa nimenomaan entisen Vaasan läänin kohdalla olevan epäkohdan poistamiseksi. Haluan kuitenkin todeta, että valtiovarainvaliokunta perehtyi hyvin huolella tähän pelastustoimikysymykseen, ja on aivan selvää, että nykyinen järjestelmä ei voi jatkua sen kaltaisena, vaan tässä odotetaan sisäasiainministeriöltä heti vuoden alussa toimenpiteitä, että tämä koko pelastushelikopteritoiminta saadaan uuteen asentoon.

Tällä hetkellä nimenomaan siviilihelikopteritoiminnan rahoitus perustuu pääasiassa Raha-automaattiyhdistyksen rahoitukseen. Raha-auto-

maattiyhdistyksen hallitus onkin eilen tekemälään päätöksellä esittänyt, että tätä rahoitusta jatketaan neljän helikopterin osalta, mikä tarkoittaa Helsinkiä, Oulua, Varkautta ja Turkuja, mutta lisärahoitukseen siltä osin ei lähdetty nimenomaan sen takia, että tämä asia on pahasti kesken ja toivotaan, että valtion taholta tehdään ratkaisuja. Sitten katsotaan, tuleeko valtion ja kuntien vastuulle tämä pelastushelikopteritoiminnan hoitaminen. Minusta olisi aivan välttämätöntä, että se kuuluisi valtion ja myös kuntien tehtäväksi eikä Raha-automaattiyhdistykselle. Kyllä Raha-automaattiyhdistyksellä on monia muita tärkeitä tehtäviä hoidettavana, mutta sinänsä tämä on tärkeä asia, ja kun muuta rahoitusta ei ole ollut, niin tämä on myös Raha-automaattiyhdistyksessä katsottu välttämättömäksi hoitaa.

Arvoisa puhemies! Vielä tähän alueitten kehittämiseen ja muuttoliikkeeseen lyhesti haluaisin vain todeta, että kyllähän nykyhallituksen ja edellisen hallituksenkin aikana alueelliset erot ovat merkittävästi kasvaneet, ja minusta tässä budjettiesityksessä on taas kerran osoitus siitä, että maakunnille tulevat rahat ovat vähentyneet ja tällä tavalla köyhdytetään Suomen hyvin laajoja maakuntia. On helppo yhtyä käsityksiin, joita täällä on esitetty, että maakunnan kehittämisrahaa tulee lisätä.

On myös syytä todeta se, että kyllä maakuntien kehittämisestä hyvin vahvasti puhutaan, mutta rakennerahastouudistus ja siinä tehtävät päätökset ja niin sanotut valkeat alueet jäivät monille hyvin vähätuloisille alueille, esimerkiksi Oulun ympäristöön. Oulun kaupunki tuli mukaan ykköstukialueeseen ja myös osia Tampereesta ja Turusta, mutta laajat maaseutualueet ympäristössä jäivät uudistuksen ulkopuolelle. Tämä ei anna hyvää kuvaa siitä, että maata tasapuolisesti kehitettäisiin. Tässä suhteessa nykyisellä Lipposen toisella hallituksella on parantamisen varaa, jos aiotaan kantaa huolta koko tasavallan tasapuolisesta kehittämisestä.

¹²⁶ **Leena Rauhala /skl:** Puhemies! Keskityn puheenvuorossani ainoastaan kohtaan Avustukset kunnille. Olen lukenut tarkasti ed. Ala-Nissilänkin jo esille tuomia lausumaehdotuksia ja toetan, että ne ovat todella hyviä. Niissä esitetään muun muassa, että seurataan rahojen riittävyyttä ja kehitetään tunnuslukuja, joilla voidaan tehdä ennakoita ja analysoida tilannetta, sekä asete-

taan selvitysmies, joka seuraa tilannetta ja kirjoittaa laajemmin koko rahoitusta.

Kuitenkaan nämä ehdotukset eivät vastaa siihen ongelmaan, että tiedämme, että kunnista yli 200 kuntaa on anonut harkinnanvaraisia avustuksia. Summa on jo noin 100 miljoonaa, vai oliko se jo miljardin verran — kuitenkin enemmän kuin tässä esitetään kuntien harkinnanvaraisiksi rahoitusavustuksiksi, 20 miljoonaa. Se on todella liian pieni! Näin ollen näen, että tällä ei vastata siihen tilanteeseen, jossa kunnat jo ovat peruspalveluidensa toteuttamisessa ja tuottamisessa. Nyt jos koskaan pitäisi päästä kestävämpään tukeen, jolla valtio sitoutuisi tukemaan kuntia peruspalveluiden tuottamisessa.

¹²⁷ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puemies! Täällä on ansiokkaasti viitattu yleisen turvallisuuden kannalta tärkeisiin asioihin, poliisitoimeen ja rajavartiointiin. Molemmat sektorit korostuvat sisäasiainministeriön hallinnonalalla erityisesti nyt, ja tulevaisuudessa niiden merkitys on entistä keskeisempi.

Rajojen valvonta merkitsee sitä, että me Suomessa voimme elää turvallista elämää rauhanomaisissa olosuhteissa rikollisuuden ollessa minimoitua. Erityisesti huumeiden salakuljetus on saatava estettyä. Osaltaan tähän liittyy tekemäni aloite erikoispoliisikoirien kouluttamiseksi ja hankkimiseksi niin rajavartiolaitoksen, tulien kuin poliisin käyttöön. Tätä hanketta on edistetty jo muutoinkin, mutta haluan, että meillä kiinnitetään huomiota siihen, että on riittävät toimintamahdollisuudet vastata turvallisuudesta rajoilla.

Olen hyvin huolestunut siitä, että meillä on suljettu rajavartiolaitos normaaliaikana, mihin ed. Vihriälä viittasi. Tiedän hyvin, että rajojen valvontaa on tehostettu elektronisin välinein nykyajan tekniikalla, mutta väitän, että mikään ei pysty loppujen lopulta korvaamaan ihmistä nimenomaan silloin, kun tarvitaan toimia luvattoman rajanylityksen estämiseksi ja tehokkaan rajavalvonnan varmistamiseksi. Aivan oikein muun muassa ed. Nurmi yli 100 kansanedustajan allekirjoittamassa kirjallisessa kysymyksessä on kiinnittänyt huomiota siihen huoleen, jota rajavartiolaitos tuntevat.

Kysymys poliisin toimintamahdollisuuksista on aina ajankohtainen, ja erityisesti nyt. Ansiokkaasti ed. Bremer viittasi autovarkauksiin; ne ovat kaupunkiseuduilla huolestuttavan yleisiä,

mutta ulottuneet myös maaseudulle aivan rauhallisiin elämänympäristöihin. Selkeästi pitäisi käyttää sanaa autovarkaus pehmeämmän nykyisen ilmaisun asemasta ja ryhtyä ehkäisemään nämä siten, että rikolliset joutuvat kiinni ja edes vastuuseen teoistaan.

Sisäasiainministeriön keskeinen tehtävä on toki vastata turvallisuudesta, jonka kahteen sektoriin olen halunnut edellä viitata, kuten monet muut kansanedustajat. Turvallisuutta on myös kaikki se toiminta, jota kunnat paikallisina hallintoyksikköinä voivat kuntalaisille tarjota. Tällä on jo paljon puhuttu tästä, viittaan vain siihen, että kuntien talous on kireä johtuen vuosikymmenen aikana valtionosuuksien summattaisesta puolittumisesta. Kuntien tehtävät eivät suinkaan miltään osin ole vähentyneet, vaan päinvastoin lisääntyneet. Viittaan siihen turvattomuuden tunteeseen, jota kuntalaiset kokevat, kun esimerkiksi lääkärin yöpäivystykset ovat siirtyneet kauemmaksi ja ambulanssien yöpäivystyksiä on vähennetty takavuosista. Osaltaan nämäkin liittyvät turvallisuuteen. Samalla kysymys on myös hoidon tasosta sairaaloissa, hoito- ja hoivailaitoksissa. Siellä yksinäiset yöpäivystystä tekevät hoitajat kokevat vastuun raskaana, ja tämä aiheuttaa työuupumusta. Eikä tämä ainakaan millään tavalla hoidon ja hoivan tasoa paranna. Siksi haluan, että kunnat saavat paremmin resursseja, joilla voidaan turvata kuntalaisten elämänlaatua ja turvallisuutta.

Ed. Bremer aivan oikein viittasi kysymykseen, että kaikkiin asioihin ei tokikaan tarvita rahaa, mutta tarvitaan kylläkin oikeita järjestelyjä. Olen syksyn mittaan kirjallisella kysymyksellä halunnut kysyä, miksi ei palauteta niin sanottua poliisin kotivarallaoloa. Olen tutustunut Keski-Suomessa muun muassa Saarijärven poliisipiiriin toimintoihin. Hälytysmatkat varsinkin yöaikoina ovat kovin pitkät. Kun ennen vanhaan oli kotivarallaolo, se merkitsi sitä, että maaseudun pitäjässä oli poliisin pihassa mustamaji ja jos tarve vaati, niin poliisi kutsuttiin paikalle. Hän tunsi paikat, minne mennä, ja tiesi mitä tehdä. Nyt rikolliset tietävät, että kun hälytysmatkat ovat pitkät, saa tehdä aivan rauhassa tunnin pari rikollisia toimia ja sitten lähteä suuntaan, josta poliisi ei tule. Esimerkiksi Jyväskylän suurajojen aikana rikolliset tietävät, että Keski-Suomessa poliisin matkat ovat pitkät, kun he ovat liikennevalvonnassa suurajoissa. Aivan rauhassa saa tehdä rikoksia, vaikka hälytys sireenit ulvovat holvien

sisällä. Se osoittaa, että rikollisuus on käynyt häikäilemättömäksi ja harkituksi, kun tiedetään, että ne pillit soivat tyhjiille seinille sielläkin, minne johdot vievät.

Tämän vuoksi haluan todella, että kansalaisten turvallisuuden tunteeseen kiinnitetään huomiota. Tutkimuksissa on sanottu, että eniten pelkäävät ne, joilla ei ole siihen aihetta. Väitän, että vanhemmat ihmiset eivät uskallakaan liikkua iltaisin paikoilla, joita he pelkäävät. Kuitenkin ihmisellä on jokamiehenoikeus liikkua luvallisilla paikoilla luonnossa pelkäämättä petoja ja karhuja, jotka ovat aiheuttaneet sen, että marjat ja sienet jäävät metsiin. Luonto ei tarjoa sitä rauhaa ja virkistystä, jota se on aiemmin tarjonnut. Kalastajat eivät uskalla kohta enää joillakin koski- ja jokireiteillä liikkua petojen pelossa. Kaupungeissa ihmiset pelkäävät rikollisuutta.

Meidän tulisi luoda turvallinen yhteiskunta. Pelon tunne on jo sellainen subjektiivinen todellisuus, joka hallitsee ihmisen käyttäytymistä. Pitäisi päästä siihen, että kukaan ei tässä yhteiskunnassa tunne pelkoa, vaan voisi tuntea, että tämä on hyvä ja turvallinen yhteiskunta kaikissa olosuhteissa.

128 Pertti Hemmilä /kok: Arvoisa puhemies! Tarkoitukseni oli käyttää tämä puheenvuoro paikaltani ja jättää tällä kertaa poliisiasiat puhumatta, mutta ed. Oinonen sai hersytettyä minut vielä ainakin tämän kerran puhumaan poliisiasioista.

Täällä on jo aiemminkin erittäin viisaita lausuttu siitä, mitkä ovat poliisipulan syyt. Etupäässä täällä on kiinnitetty huomiota, tietysti kun valtion tulo- ja menoarviosta on kysymys, määrärahoihin. Tällä kertaa tilanne on kuitenkin se, että määrärahoja olisi palkata poliiseja, mutta rekrytoinnin vaikeuden ensisijainen syy on se, ettei ole koulutettua väkeä saatavissa. Tähän asiaan on tulossa pikapuolin parannusta. Jo ensi vuonna poliisikoulusta valmistuvien määrä lisääntyy sadalla tähän vuoteen verrattuna. Myös tietyt opetuksen sisältöön tehdyt muutokset vaikuttavat siihen, että poliisi näkyy enemmän jo ensi vuonna katukuvassa, kun perusoppijakson jälkeiset harjoitusjaksot tulevat pitenemään ja sillä tavalla näkyvään valvontaan saadaan lisää voimia.

Täällä on puhuttu paljon myös siitä, että poliisille olisi tullut uusia tehtäviä hurjasti ja että näiden uusien tehtävien vuoksi poliisin kenttävahvuus olisi vähentynyt, mutta sekään ei ole ihan yhtä totuuden kanssa. Ei poliisille tosiasiallisesti

ole merkittävästi uusia tehtäviä viime aikoina säilytetty. Sen sijaan, mitä olemassa olevaan poliisitoimintaan kuuluu, niin toki rikollisuus on lisääntynyt ja sitä kautta poliisin työmäärä on kasvanut. Erityisesti huumorikollisuuden osalta on moneen kertaan todistettu, miten moninkertaiseksi se on lisääntynyt tällä vuosikymmenellä ja miten vaikeata sen tutkinta ja varsinkin ennalta estäminen on. Se sitoo kyllä poliisin voimavaroja tosi paljon.

Huumorikollisuuden vastaisessa työssä kaiken tärkein ja keskeisin asia on se, että ennalta pystytään estämään ensinnäkin tietysti huumeen maahantuonti ja sen levittäminen täällä, ja tietysti tärkeää on, että koulumaailmassa pystyttäisiin estämään huumeiden kaupittelu.

Haluan myös ottaa esille asian, joka poliisikuntaa jonkin verran kuohuttaa ja joka liittyy valtion palkkausjärjestelmän kokonaisuudistukseen, joka on tällä hetkellä vireillä ja käynnissä. Poliisin osalta uutta palkkausjärjestelmää on kehitetty joillakin alueilla ja siitä on hyvin ristiriitaisia selvityksiä. Varsinkin niiden poliisimiesten kommentit, jotka ovat olleet osallisina tässä palkkausjärjestelmäkokeilussa, ovat kyllä kovin ristiriitaisia. Itse olen sitä mieltä, että ennen kuin tällaiseen palkkausjärjestelmään mennään varsinkin poliisisektorilla, pitäisi tarkistaa poliisin toimintamäärärahoja muutamalla sadalla miljoonalla ylöspäin, ennen kuin uutta palkkausjärjestelmää lähdetään toteuttamaan.

Huomasin, että kehitysyhteistyömäärärahoja on lisätty ensi vuoden tulo- ja menoarvioon 141 miljoonaa markkaa. Kehitysyhteistyömäärärahat ovat kaiken kaikkiaan noin 2,5 miljardia markkaa. Poliisin toimintamäärärahat ovat ensi vuodelle 2 815 miljoonaa, joten ne ovat vain hyvin vähän enemmän kuin kehitysyhteistyömäärärahat eli noin 0,4 prosenttia bkt:sta ollaan Suomessa poliisin toimintaan varaamassa määrärahoja. Se on aika vähän. Se on ylivoimaisesti vähiten väkilukuun suhteutettuna missään Pohjoismaissa.

Tässä keskustelussa on esimerkiksi ed. Al-Nissilän taholta otettu esille kuntien eriarvoisuus, sen lisääntyminen ja syyt, jotka eriarvoisuutta lisäävät. Haluan nostaa esille kaksi asiaa. Arvonlisäveron palautus- ja takaisinperintäjärjestelmästä pitäisi kerta kaikkiaan luopua. Se on jopa niin paljon kuntien taloutta eriarvoistava järjestelmä, että joissakin maaseutukunnissa takaisinperintä aiheuttaa jopa 3 veroprosentin ver-

ran kunnalle ylimääräistä räsistusta, ja se on todella paljon.

Toinen on tietysti 0–6-vuotiaiden päivähoitoon osoitetun valtionosuuden määräytyminen. Siinä määrätymisperusteena on työssäkäyntikerroin, joka ei ole lainkaan oikeudenmukainen siihen nähden, missä yhteiskunnassa nyt elämme. Niissä kunnissa, missä maataloudella on vielä aika keskeinen merkitys elinkeinona, tähän tarkoitukseen valtionosuutta saadaan huomattavasti vähemmän kuin oikeudenmukainen kohtelu edellyttäisi.

Myös yhteisöveron jakoon pitäisi saada korjausta. Olenkin sitä mieltä, että yhteisöveron jaossa osa potista pitäisi jakaa seutukunnittain, jolloin seudullisesti työpaikat kohdistuvat kuitenkin seudun veturiin ja siihen kuntaan, mihin työpaikat ovat keskittyneet. Se kunta myös hyötyy yhteisöveron jaosta ja nykyisestä järjestelmästä. Sen sijaan ympärillä olevat kunnatkin järjestävät asukkailleen kaikki ne palvelut, joita nykyaikana edellytetään sekä valtion taholta, yhteiskunnan taholta että myös asukkaitten taholta.

Yleä yksi pikku asia tämän momentin osalta. Ainakaan minä en ole kuullut, että kukaan olisi sitä ottanut esille. Se on pelastushelikopterit. Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on yksi kappale sentään tälle asialle uhrattu. Se on tällä hetkellä aika lailla Raha-automaattiyhdistyksen varojen turvin toimivaa ja vapaaehtoisvoimin suurimmalta osalta järjestettyä toimintaa. Pelastushelikopteritoiminta pitäisi saada kiireimmiten sellaiseen yhteiskunnan suojelukseseen, että sille annettaisiin sille kuuluva arvo.

¹²⁹ **Hannes Manninen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Täällä on käytetty tänä iltana kuntataloudesta monta sinänsä hyvää puheenvuoroa, ja omalta osaltanikin keskityn lähinnä kuntatalouteen.

Ensimmäisenä kuitenkin muutama sana poliisiasista, josta ed. Hemmiläkin mainitsi, että suurin syy poliisipulaan on tällä hetkellä se, että meillä ei ole todella koulutettuja poliiseja. Näin varmasti on, mutta toisaalta voi todeta, että poliisivoimaa voidaan kuitenkin käyttää enemmän, jos meillä on rahoja esimerkiksi ylityöhön tai muuhun vastaavaan järjestelyyn. Tällä tavalla lisäraha, jota on annettu ja jota tarvitaan, on tarpeen ja hyödyllinen myöskin poliisitoimen osalta.

Mitä tulee kuntatalouteen, kuntatalouden keskeisin ongelma on todella kuntien välinen eriarvoisuus. Lipposen hallitusten aikana kuntatalouden tila on ollut heikoin viime vuonna, jolloin kuntien ja kuntayhtymien yhteinen vuosikate oli noin 7 miljardin markan luokkaa. Jos taloudellinen kasvu jatkuu ennustetulla tavalla, merkitsee se käytännössä sitä, että vuonna 2003 arvioidaan nykyisillä reunaehdoilla kuntien vuosikatteen olevan yli 15 miljardia markkaa eli yli kaksinkertainen tuohon huonoimpaan vuoteen verrattuna.

Kuitenkin kun tarkastelemme kuntien sisäistä jakoa, havaitaan, että kun viime vuonna oli 71 vuosikatteeltaan miinusmerkkistä kuntaa, vuonna 2001 arvioidaan niitä olevan jo 124 kuntaa. Tämän heikkenemisen selittävät kaikkein selvimmän yhteisöveron suuret kuntakohtaiset erot ja ennen kaikkea uusien jakoperusteiden aiheuttamat suuret muutokset kuntien välillä. Tampereen yliopiston kunnallistieteen laitoksen tutkimuksen mukaan kuntien välisten taloudellisten erojen kasvusta selittävät yhteisöveron muutokset noin 80 prosenttia. Se kertoo siitä, mistä kuntatalouden eriytymisongelmassa todellisuudessa on kysymys.

Luvut tulevat myös hyvin karmealla tavalla esiin, jos me vertaamme 40 heikoimman kunnan vuosikatetta viime vuonna ja vuonna 2002, ja vastaavasti 40 parhaan kunnan vuosikatetta. Viime vuonna 40 heikoimman kunnan yhteinen vuosikate oli miinusmerkinen hiukan yli 100 miljoonaa markkaa ja vuonna 2002 se on miinusmerkinen yli 200 miljoonaa markkaa, eli tuo miinusmerkkinen kaksinkertaistuu. Vastaavasti 40 parhaan kunnan vuosikate oli viime vuonna noin 4,4 miljardia markkaa ja vuonna 2002 se on 8,7 miljardia eli noin kaksinkertaistuu 40 parhaan kunnan vuosikate.

Kun 40 parhaan kunnan vuosikate vuonna 2002 on noin miljardin markan verran suurempi kuin viime vuonna oli kaikkien kuntien ja kuntayhtymien yhteinen vuosikate, se kertoo, kuinka suuret taloudelliset erät siellä liikkuvat. Se kertoo myöskin siitä, että tasaamalla näitä kuntien välisiä eroja voidaan turvata kunnalliset peruspalvelut kaikkialla maassa ilman, että siihen tarvitsee valtion varoja lisätä nykyisestä. Kuntien keskeisellä tasauksella asia voidaan hoitaa, jos poliittista tahtoa ja halua on riittävästi olemassa.

Ed. Juurola käytti myöskin hyvän puheenvuoron, jossa hän totesi, että kun verotulojen täyden-

nysjärjestelmä kompensoi yhteisöveron muutoksia, tilanne paranisi tämän osalta. On totta, että vuonna 2003 se hiukan lieventyy, mutta mitään oleellista paranemista kuntien väliseen eriarvoisuuteen se ei kuitenkaan aiheuta, vaan tarvitaan rakenteellisia lainsäädännöllisiä muutoksia.

Ed. Hemmilä otti esille kaksi asiaa. Ensinnäkin hän puhui arvonnalisäverojärjestelmään liittyvästä palautuksesta ja takaisinperinnästä. Asia oli sinänsä oikein, mutta ehkä ne luvut olivat kuitenkin hiukan liioiteltuja, sillä kun takaisinperintä suoritetaan markkaa per asukas, ainakin tähän saakka tuo perintä kokonaisuudessaan on ollut alle 1 000 markkaa per asukas, mikä käytännössä merkitsee, että vaikka sekin laskettaisiin bruttomääräisenä, se ei juurikaan ylitä 2:ta penniä veroäyriä kohden, ja varsinkin kun kuitenkin useampia satoja markkoja asukasta kohden tulee takaisin jokaiselle kunnalle palautuksena. Jos vielä otetaan kuntayhtymät siihen mukaan, todennäköisesti puhutaan kuitenkin alle pennin veroäyriä eroista.

Mutta nekin erot ovat liian suuria ja merkittäviä. Lisäsihän tämä järjestelmä aiheuttaa kohtuutonta työtä kunnissa. On järjetöntä litteroida jokaista laskua niillä aloilla, joilla palautusta saadaan ja harkita ja riidellä läänin veroviraston kanssa siitä, mistä laskusta saa arvonnalisäveron palautuksen, kun se sitten matemaattisesti peritään kaikilta kunnilta takaisin markkaa per asukas -periaatteella.

Toisaalta kohdentumisen epäoikeudenmukaisuus tai ainakin sen kohtaannon eriarvoisuushan johtuu pitkälti siitä, että kunnat, jotka ovat eri kehitysvaiheissa, investoivat eri tavalla ja investoinneista, lähinnä rakentamisesta myönnettävät arvonnalisäveron palautukset ovat suurimmat erät. Jos ja kun tämä järjestelmä lopetetaan, niin kuin me tietysti toivomme, käytännössä se merkitsee sitä, että ne kunnat, jotka voimakkaasti rakentavat, eli kasvavat kunnat joutuvat siitä maksamaan ja ne kunnat, joiden asukasluku vähenee, joissa ei tarvita uusia investointeja ja joissa talous on monesti heikolla pohjalla, tulevat hyötymään tästä järjestelmästä.

Tältä osin tämä havainto ja huomio, jonka ed. Hemmilä teki, että tämä järjestelmä pitäisi lopettaa, on aivan oikein. Sisäasiainministeriöstä saadun tiedon mukaan valtiovarainministeriö on luvanut, että sen jälkeen, kun Euroopan unionin puheenjohtajuus päättyy, asiaa ruvetaan valmistelevaan ensi vuoden alussa kaikessa laajuudessaan

saan niin, että toivottavasti jo vuonna 2001 tai viimeistään 2002 siitä päästäisiin eroon.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee yhteisöverojärjestelmän jakoperusteisiin, niin niistä tässä salissa puhuttiin viime vuonna hyvinkin paljon. Kaikissa puheenvuoroissa jo tuolloin totesimme keskustan ja monien muidenkin taholta, että yhteisöveron suhdanneherkkänä verona ei sovellu palvelutuotannon rahoitukseen yleensäkkään, koska palvelutuotannon menotalous on hyvin vakaa ja yhteisöveron tulona vastaavasti hyvin epävakaa. Toinen asia on myös se, että kuntakohtaiset erot ovat erittäin suuret ja näiden erojen vuoksi on todella ongelmallista tasoittaa kuntien välillä muutoin kuin jakamalla yhteisöveroa markkaa per asukas -periaatteella tai ohjaamalla osa yhteisöverosta valtionosuusjärjestelmän kautta. Sitä kautta voidaan ratkaista kuntien välisiä taloudellisia eriarvoisuuksia.

¹³⁰ **Matti Väistö /kesk:** Arvoisa puhemies! Sisäasiainministeriön hallinnonalalla poliisin toimintamäärärahat ovat tavan takaa osoittautuneet liian niukoiksi. Jostakin syystä Lipposen hallitus katsoo, että yleiseen turvallisuuteen ja rikollisuuden torjuntaan ja eritoten yhä lisääntyvään ja vaikeutuvaan huumeiden ennalta ehkäisemiseen ei meillä tarvitsisi satsata. Toisaalta eduskunta on tässä asiassa ollut mielestäni keskeisemmin tienneyttäjä, ja muun muassa tälle vuodelle budjettiin lisättiin määräraha juuri huumetyöhön ja huumetorjuntaan.

Me kaikki, arvoisa puhemies, tässä salissa tiedämme, että turvallisuus on kansalaisille hyvin tärkeä asia, ja illan kuluessa myös huumeekysymystä on käsitelty monilta tärkeiltä näkökulmilta. Mielestäni meidän pitäisi näitä asioita hyvin vakavalla mielellä pohtia, niin että pystyisimme estämään huumeiden tulon, pystyisimme hillitsemään järjestäytyneitä rikollisuutta ja pystyisimme säilyttämään Suomen turvallisena asuinmaana.

Arvoisa puhemies! Turvallisuuteen liittyä myös kysymys Rajavartiolaitoksen toiminnasta ja sen määrärahoista. On hyvä, että valtiovarainvaliokunta on lisännyt toimintamäärärahaa 7 miljoonalla markalla. Hallintovaliokunta omassa lausunnossaan yksimielisesti esitti, että määrärahaa tulisi korottaa budjettiesityksen määrärahas- ta 10 miljoonalla markalla. Olemme saaneet kuulla, että valtiovarainvaliokunnassa summa sitten valitettavasti kuitenkin aleni 7 miljoonaan

markkaan, mutta hyvä näinkin. Uskon, että tälläkin määrärahalla selvittää.

Itse olen talousarvioaloitteessani lähtenyt siitä, että Rajavartiolaitoksenkin tulisi voida varautua toimintamäärärahoissaan, ja olen esittänyt 15 miljoonan markan lisäystä talousarvioesityksen tasoon. Mielestäni Rajavartiolaitoksen tehtävät ja toiminta ovat nykyoloissa entistä tärkeämmät yleisen turvallisuuden ja myös rikosten torjunnan ja järjestäytyneen rikollisuuden ennalta estämisen kannalta.

On muistettava, että Suomi on Euroopan ulkorajalla suhteessa Venäjään. Meillä on pitkä yhteinen raja Venäjän kanssa ja meillä on myös Baltian suuntaan tarvetta huolehtia rajan turvallisuudesta ja ylipäättänsä varmistaa se, että me kykenemme nykyisissä ja myös tulevaisuudessa täyttämään ne korkeat odotukset, joita Suomen rajaviranomaisten toimintaan on asetettu ja jossa toiminnassa olemme onnistuneet erittäin hyvin.

Arvoisa puhemies! Keskustelussa on monin tavoin jo sivuttu kuntien taloustilannetta. Me kaikki tiedämme, että kuntien talouden kokonaiskehitys, jos koko kuntakenttää tarkastellaan, on jossain määrin kääntynyt parempaan suuntaan. Ongelmallisinta on kuntien välisten erojen kasvu. Sen myös ministeri Korhonen on myöntänyt. On harmi, että arvoisilla ministereillä ei ole nykyisin tapana osallistua eduskuntatyöhön millään muotoa, mitä pidän erittäin valitettavana. Mielestäni palautekeskustelu olisi hyvin tärkeä myös valtioneuvoston jäsenten näkökulmasta. Näinhän aiemmin on ollut yleensä tapana, että ministeri on ollut mukana hallinnonalansa palauttekeskustelussa.

Kuntatalouden ongelmien synty juontuu valtionosuuksien ylisuurista leikkauksista. Kunnat ovat omilla toimillaan yrittäneet parantaa tilannetta, mutta etenkin pienissä kunnissa ja kunnissa, missä tulopohja ja tulotaso on alhainen, ei veronkorotuksillakaan ole kyetty taloutta parantamaan. Toisaalta muuttoliike ja työttömyys on näissä kunnissa myös tuonut omat ongelmansa. Tästä syystä näyttää siltä, että kuntien väliset erot ovat edelleen jyrkässä kasvussa, ja paljolti se liittyy myös yhteisöverojen jako-osuuden muuttamiseen, jota ed. Manninen seikkaperäisesti edellä käsitteli.

Kuntien taloustilanne on monella tapaa huolestuttava, kun mietitään, miten kansalaiset, joiden tärkeiden peruspalvelujen järjestämisestä kunnat vastaavat 80-prosenttisesti, joutuvat eri-

arvoiseen asemaan riippuen siitä, missä kunnassa sattuvat asumaan ja työtään tekemään.

Tämän vuoksi, arvoisa puhemies, mielestäni pitäisi nyt hyvin nopeasti selvittää kuntatalouden tilanne niin, että valtionosuusjärjestelmän epäkohdat korjattaisiin, että alv-palautus ja takaisinperintäjärjestelmään liittyvät epäkohdat korjattaisiin, joihin täällä on myös viitattu, ja että myös yhteisöveron jakojärjestelmää muutettaisiin niin, että siitä tulisi nykyistä oikeudenmukaisempi kuntien näkökulmasta katsottuna.

Edelleen, arvoisa puhemies, on hyvin tärkeää, että huolehditaan elinkeinojen kehittämistyöstä. Kunnat eivät monissa osissa maata ole pystyneet panostamaan tärkeään elinkeinojen kehittämistyöhön omarahoitusosuuttaan. Tämä tilannehan korostuu nyt, kun siirrytään uudelle rakennushastokaudelle. Kunnilla ja myös maakuntien liitoilla pitäisi olla käytettävissään nykyistä enemmän omia varoja elinkeinotoimeen ja omaan rahoitusosuuteen ja sillä tavoin mahdollisuus luoda pohjaa elinkeinojen vahvistumiselle ja työllisyyden paranemiselle näillä alueilla.

Alueellisen kehityksen kannalta suurin ongelma liittyykin vaikeaan ja entistä pitkäaikaisemmaksi muuttuvaan työttömyyteen, samoin vinoutuvaan väestörakenteeseen sekä kiihtyneeseen muuttoliikkeeseen. Alueellisen tasapainon kannalta tarvittaisiin nyt nopeasti sellaisia kohdistettuja ja alueittain tehokkaita kansallisia aluepolitiikan tehon palauttavia toimia, joihin keskusta on vastalauseessaan selkeästi viitannut ja joita se on esittänyt, samoin kuin tarpeellisia määrärahalisäyksiä.

Arvoisa puhemies! Sisäasiainministeriön hallinnonalan osalta hallintovaliokunta onkin lausunnossaan edellyttänyt myös maakunnan kehittämisen lisäksi, jotta tärkeisiin osaamiskeskusohjelmiin myös kyettäisiin panostamaan riittävästi maakuntien liiton omaa rahoitusosuutta.

¹³¹ **Kari Myllyniemi /kesk:** Arvoisa puhemies! Suhtkoht lyhykäisesti ajankohdasta johtuen. Olisin mielelläni nähnyt nuorempia kansanedustajia täällä paikan päällä. Olisin voinut kerrata huumausainerikoksista ja poliisista, missä ollaan menossa. Siis kahdesta aiheesta: huumausainerikoksista ja poliisikoulutuksesta.

Vuosikausia on huumausaineista varoitettu, ja tilastoluvut ovat surullisia. Tällä hetkellä ilmoitetaan vuosittain noin 10 000 huumausainerikos-

ta. Otetaan 10—12 vuotta taaksepäin: Luku oli aivan sama, mutta tilastointi on aivan erilainen. Siihen aikaan tilastoitiin jokainen yksittäinen käyttökerta. Jos söit yhden pillerin, se oli aina yksittäinen tapahtuma. Saattoi tulla jopa sata kertaa yksittäiselle kansalaiselle, jotka tilastoitiin satana rikoksena. Tällä hetkellä tilastoidaan rikokseen syyllistyneitten henkilöitten määrä eikä niinkään rikoksia. Tästä tämä johtuu. Joka tapauksessa yksittäiset kerratkin tilastoidaan eri sarakkeeseen, ja pelkästään käyttökertoja oli toissa kuten viime vuonna 120 000 ja myyntejä suurin piirtein saman verran, eli huumausainetasia on räjähtänyt täysin käsiin.

Miksi tähän on tultu? Väittäisin edelleenkin, että tähän on tultu meidän lainsäädäntömme ja erikoisesti sen soveltamisen kautta. Aina kun huumausainelakia on sovellettu, uudistettu, siinä yhteydessä erittäin arvovaltaiset henkilöt ovat kertoneet, kuinka vähäpätöinen asia loppujen lopuksi on kysymyksessä. Jopa aikansa professori — jätän hänen nimensä mainitsematta, oikeusministerinä oli siihen aikaan Pokka — työryhmän puheenjohtajana esitti, että lievien huumausaineiden käyttö jätettäisiin kokonaan rangaistamatta. Onneksi oikeusministeri Pokka otti tähän oikean asenteen, ja sen jälkeen tämä asian tuntija ei ole julkisuudessa esiintynyt.

Mitä tälle voitaisiin tehdä? Ainut oikea tapa olisi se, että joka tapauksessa jokaista vähäistäkin asiaa paheksuttaisiin ja myös käyttäjiä rangaistaisiin. Ei välttämättä pitäisi heidän perässään pitemmälle juosta, mutta aina kun tavataan käyttäjä, annettakoon pieni sakko, ei mitään suuria rangaistuksia vaan joka tapauksessa edes sakko. Se varmasti riittää ja osoittaisi, että yhteiskunta paheksuu huumausaineiden käyttöä. Tämä tilanne räjähtää meillä käsiin.

Kaksi vuotta sitten alettiin jakaa huumausaineruiskuja, onneksi sentään vielä tyhjinä Suomessa. Silloin vakuutettiin, että huumausainerikollisuus vähenee, koska samalla kertaa annetaan valistusta. Tässä me olemme. Se on aivan räjähtänyt käsiimme.

Lyhyesti poliisin koulutuksesta. Koulutusta poliisipulaan voitaisiin toteuttaa suhtkoht helpolla nykyisessä poliisin ammattikorkeakoulussa eli entisessä Poliisiopistossa. Siellä muistamani mukaan on 250—300 petipaikkaa, ja se aika lailla käy tyhjillään tai on aika lailla vähäisemmässä käytössä kuin Poliisikoulu Tampereella. Helsingin seudulla olisi riittävästi kouluttajia olemassa, ja voitaisiin perinteisesti, niin kuin juuri vuonna 1962 itsekin kävin suhtkoht lyhyen peruskursin, pikakouluttaa noin puolessa vuodessa 100—150 poliisimiestä, joiden jatkokoulutuksesta huolehdittaisiin vuoden kahden päästä. Tällöin pitäisi huolehtia siitä, että kurssille otettaisiin erikoisesti Etelä-Suomesta, Helsingin seudulta, poliisimiehiä. Silloinkin 1962 otettiin 40 miestä pelkästään festivaaleja varten, kun olivat tiedossa mellakat, jotka silloin myöskin toteutuivat. Tällä tapaa päästäisiin ikuisesta poliisipulasta eroon. Ei siinä enää auta se, että lisätään rahaa vakansseille, koska niille ei ole tulijoita.

Yleiskeskustelu pääluokasta 26 julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Pääluokan ja asian käsittely keskeytetään.

Puhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään torstaina kello 10.

Täysistunto lopetetaan torstaina 16 päivänä joulukuuta kello 1.11.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen

